

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**BELİREN YETİŞKİNLERİN KİMLİK SÜREÇLERİ,
TOPLULUK DUYGUSU, UMUT, EMPATİ VE DİJİTAL
OKURYAZARLIKLARI İLE İYİ OLUŞLARI ARASINDA
KATILIMIN ARACILIK ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

GÜLŞAH SEVİNÇ

**ANKARA
HAZİRAN, 2022**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**BELİREN YETİŞKİNLERİN KİMLİK SÜREÇLERİ,
TOPLULUK DUYGUSU, UMUT, EMPATİ VE DİJİTAL
OKURYAZARLIKLARI İLE İYİ OLUŞLARI ARASINDA
KATILIMIN ARACILIK ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

GÜLŞAH SEVİNÇ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. TÜLİN ŞENER

**ANKARA
HAZİRAN, 2022**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gülşah Sevinç adlı öğrencinin hazırladığı “Beliren Yetişkinlerin Kimlik Süreçleri, Topluluk Duygusu, Umut, Empati ve Dijital Okuryazarlıkları ile İyi Oluşları Arasında Katılımın Aracılık Rolü” başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Eğitim Psikolojisi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Doç. Dr. Tülin ŞENER	.....
Üye	Prof. Dr. Figen ÇOK	.....
Üye	Dr. Eylem Gökçe CENGİZ	.....
Üye	Prof. Dr. Ümit MORSÜNBÜL	.....
Üye	Doç. Dr. H. Deniz GÜLLEROĞLU	.....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca danışman öğretim üyesi tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. İlhan YALÇIN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Gülşah SEVİNÇ

ÖZET

BELİREN YETİŞKİNLERİN KİMLİK SÜREÇLERİ, TOPLULUK DUYGUSU, UMUT, EMPATİ VE DİJİTAL OKURYAZARLIKLARI İLE İYİ OLUŞLARI ARASINDA KATILIMIN ARACILIK ROLÜ

SEVİNÇ, Gülşah

Doktora Tezi, Eğitim Psikolojisi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tülin ŞENER

Haziran, 2022, xiii + 266 Sayfa

Bu araştırmanın temel amacı Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyleri ile çeşitli psikolojik değişkenler (kimlik süreçleri, topluluk duygusu, umut, empati, sosyal empati, dijital medya tüketimi ve dijital okuryazarlık) arasında toplumsal ve siyasi katılımın aracılık rolünün belirlenmesidir. Araştırmanın alt amaçları üniversiteli öğrencilerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarının yanı sıra toplumsal ve siyasi katılımlarının yordayıcılarının belirlenmesidir.

Türkiye’nin farklı üniversitelerinde eğitim görmekte olan 801 öğrencinin katıldığı bu çalışma betimsel araştırmalardan tarama modelinde bir çalışmadır. Verilerin toplanması için Sosyal İyi Olma Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği, Dijital Okuryazarlık Ölçeği, Sürekli Umut Ölçeği, Temel Empati Ölçeği, Sosyal Empati Ölçeği, Topluluk Hissi Ölçeği kullanılmıştır. Gençlerin katılımını ölçmek amacıyla ise PIDOP (*Process Influencing Democratic Ownership and Participation*) projesinde kullanılan ölçeğin maddelerini içerecek şekilde Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği’nin (TSKÖ; Enchikova ve diğerleri, 2019) uyarlama çalışması yapılmıştır. Verilerin analizi için SPSS ve LISREL programları kullanılarak çoklu regresyon analizi ve yapısal eşitlik modellemesi gerçekleştirilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda toplumsal ve siyasal katılım değişkeninin kimlik gelişimi süreçlerinden içsel yatırımda bulunma, sosyal empati, umut, topluluk duygusu ve sosyal medya kullanımı değişkenleri ile sosyal iyi oluş ve psikolojik iyi oluş değişkenleri arasında aracılık rolüne sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca akademik başarı, sosyal medya kullanım sıklığı, sosyal medya kullanım süresi, içsel

yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu ve toplumsal ve siyasi katılım değişkenlerinin psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı birer yordayıcı oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Psikolojik ve sosyal iyi oluş, toplumsal ve siyasi katılım, umut, sosyal medya kullanımı

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF PARTICIPATION BETWEEN EMERGING ADULTS' IDENTITY PROCESSES, SENSE OF COMMUNITY, HOPE, EMPATHY, DIGITAL LITERACY, AND WELL-BEING

SEVİNÇ, Gülşah

Dissertation, Department of Educational Psychology

Supervisor: Asst Prof Tülin ŞENER

June, 2022, xiii + 266 Pages

The main purpose of this study is to find out the mediating role of civic and political participation between psychological and social well-being of university students in Turkey and some psychological variables such as identity development processes, sense of community, hope, empathy, social empathy, digital literacy and digital media use. Another objective is to determine the predictor variables of psychological and social well-being as well as those of participation.

801 students of different universities in Turkey are the participants of this study, which is a survey research, considered as a quantitative strategy of inquiry. The following scales were used for collecting data: Social Well-Being Scale, Psychological Well-Being Scale, Identity Dimensions Scale, Digital Literacy Scale, Hope Scale, Empathy Scale, Social Empathy Scale, Sense of Community Scale. In order to measure young people's participation, a Civic and Political Participation Scale (Enchikova et al., 2019) used in Process Influencing Democratic Ownership and Participation (PIDOP) project was adapted to Turkish culture. For data analysis, multiple regression analysis and structural equation modeling were applied with SPSS and LISREL programs.

The analysis confirmed the mediating role of participation between commitment making, social empathy, hope, sense of community, social media use and well-being. Regarding the second research question, the analysis shows that academic achievement, social media use (frequency and total time), identity processes (commitment making, in-breadth, ruminative and in-depth exploration), hope, empathy, social empathy, sense of community and participation are likely to predict psychological well-being.

Key Words: Psychological and social well-being, civic and political participation, hope, social media use

ÖNSÖZ

Doktora sürecimde yanımda olan, akademik desteğin yanı sıra her zorlayıcı durumda elimi tutan değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Tülin ŞENER'e çok teşekkür ederim. Onun sayesinde katılımın keyifli dünyası ile yakınlaştım ve bu alanda kendimi geliştirme fırsatını buldum. Tezin başından sonuna sunduğu değerli katkıları, hiç bitmeyen sorularıma sabırla verdiği yanıtlar ve sunduğu her türlü akademik destek için kendisine çok teşekkür ederim. Bundan sonra birlikte çok güzel çalışmalar yapmaya devam edeceğimize eminim.

Bunun yanı sıra Tez İzleme Komitesi'nde yer alan Sayın Figen ÇOK'a çok değerli geribildirimleri ve tezimi zenginleştiren yorumları için çok teşekkür ederim. Aynı şekilde tezime yaptığı önemli katkılarla hatalarımı fark etmemi sağlayan ve düzeltme aşamasında desteğini ediremeyen Sayın Dr. Eylem Gökçe CENGİZ'e de sonsuz teşekkürler. Ayrıca jüri üyelerim olan Sayın Prof. Dr. Ümit MORSÜNBÜL ve Doç. Dr. H. Deniz GÜLLEROĞLU'na da tezime yaptıkları değerli yorumları ve titiz düzeltmeleri için çok teşekkür ederim.

Bu tezin yazılması sürecinde en kritik ve en zorlayıcı aşama, salgının baş göstermesi dolayısıyla, verilerin toplanması aşaması oldu. Dolayısıyla araştırmama katılan ve uzun sürmesine rağmen bütün ölçeklerimi sabırla dolduran tüm üniversite öğrencilerine çok teşekkür ediyorum.

Doktora sürecim boyunca beni destekleyen, yaşadığım türlü zorluğa rağmen bana direnme gücünü veren canım ailem, iyi ki benim ailemsiniz. Bu sürecin en büyük kolaylaştırıcısı olan eşime sonsuz teşekkürler. Onun desteği olmasaydı, bu zor süreci başarıyla sonlandıramazdım. Canım arkadaşlarım, tek tek isminizi yazmıyorum. Benim için ne kadar değerli olduğunuzu biliyorsunuz. Zaman zaman tükenme noktasına geldiğimde beni güdülediniz. Zor günlerimde yanımda oldunuz, başarabileceğimi sıklıkla hatırlattınız. Desteğiniz çok anlamlıydı, çok sağolun.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
Psikolojik ve Sosyal İyi Oluş.....	1
Problem.....	8
Amaç.....	18
Önem.....	20
Sınırlılıklar	22
BÖLÜM 2.....	23
KAVRAMSAL, KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	23
Psikolojik İyi Oluş	23
Sosyal İyi Oluş.....	29
Toplumsal ve Siyasi Katılım.....	32
Katılım ile ilgili Değişkenler.....	38
Üniversite Ortamı ve Katılım.....	49
Kimlik Gelişimi	51
Topluluk Duygusu.....	54
Empati ve Sosyal Empati	57
Umut.....	62
Dijital Medya Kullanımı	65
Dijital Okuryazarlık	70
İlgili Araştırmalar	73
Psikolojik İyi Oluş ile ilgili Araştırmalar.....	73
Sosyal İyi Oluş ile ilgili Araştırmalar	75
Toplumsal ve Siyasi Katılım ile ilgili Araştırmalar	76
Kimlik Gelişimi ile ilgili Araştırmalar.....	77
Topluluk Duygusu ile ilgili Araştırmalar.....	80
Empati ve Sosyal Empati ile ilgili Araştırmalar	81
Umut ile ilgili Araştırmalar.....	83
Dijital Medya Kullanımı ile ilgili Araştırmalar	84
Dijital Okuryazarlık ile İlgili Araştırmalar	86

BÖLÜM 3	91
YÖNTEM	91
Araştırmanın Modeli	91
Çalışma Grubu	91
Verilerin Toplanması	93
Veri Toplama Araçları	94
Verilerin Çözümlemesi	101
Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği'nin (TSKÖ) Uyarlama Süreci.....	101
TSKÖ Uyarlama Çalışmasında Uygulamaya Hazırlık Sürecinde Yapılanlar.	102
TSKÖ AFA Öncesi Varsayımların Sınanması.	102
TSKÖ AFA İşlem Adımları.	103
TSKÖ DFA İşlem Adımları.	105
Kayıp Veriler ve Uç Değerler	107
Çoklu Bağlantı Sorununun Test Edilmesi.....	107
BÖLÜM 4.....	113
BULGULAR VE YORUMLAR	113
Bulgular	113
Aracılık Modeline İlişkin Bulgular	113
Psikolojik ve Sosyal İyi Oluşu Yordayan Demografik Özelliklerin, İnternet	
Kullanımı ile ilgili Değişkenlerin, Akademik Başarının ve Psikolojik	
Değişkenlerin Ele Alındığı Çoklu Doğrusal Regresyon Modeline İlişkin	
Bulgular.....	122
Psikolojik İyi Oluşu Yordayan Değişkenlere İlişkin Bulgular.....	122
Sosyal İyi Oluşu Yordayan Değişkenlere İlişkin Bulgular	124
Toplumsal ve Siyasi Katılımı Yordayan Değişkenlerin Ele Alındığı Çoklu	
Doğrusal Regresyon Modeline İlişkin Bulgular	126
Yorumlar.....	128
Aracılık Modeline İlişkin Bulguların Yorumlanması	128
Psikolojik ve Sosyal İyi Oluşu Yordayan Demografik Özelliklerin, Akademik	
Başarının, İnternet Kullanımı ile ilgili Değişkenlerin ve Psikolojik Değişkenlerin	
Ele Alındığı Çoklu Doğrusal Regresyon Modeline İlişkin Bulguların	
Yorumlanması	134
Psikolojik İyi Oluşu Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesine Yönelik	
Bulguların Yorumlanması	134
Sosyal İyi Oluşu Yordayan Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesine Yönelik	
Bulguların Yorumlanması	147
Katılımı Yordayan Değişkenlerin Ele Alındığı Çoklu Doğrusal Regresyon	
Modeline İlişkin Bulguların Yorumlanması	154
Tartışma	163

BÖLÜM 5	183
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	183
Sonuçlar	183
Öneriler	185
Eğitim-Öğretim Ortamlarına Yönelik Öneriler.....	185
Araştırmanın Sınırlılıkları ve Araştırmacılara Yönelik Öneriler	188
KAYNAKLAR.....	191
EKLER	241
EK 1. Etik Kurul Onayı	242
EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	243
EK 3. Kişisel Bilgi Formu	244
EK 4. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği	245
EK 5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	247
EK 6. Sosyal İyi Olma Ölçeği	248
EK 7. Anne Babaların Toplumsal Katılımı	249
EK 8. Dijital Okuryazarlık Ölçeği	250
EK 9. Sürekli Umut Ölçeği.....	252
EK 10. Temel Empati Ölçeği.....	253
EK 11. Sosyal Empati Ölçeği	255
EK 12. Topluluk Duygusu Ölçeği	257
EK 13. Sosyal Medya Kullanımı	259
EK 14. Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği (Tskö).....	260
BENZERLİK BİLDİRİMİ	263
ÖZGEÇMİŞ.....	265

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Grubuna ilişkin Demografik Özellikler	92
Tablo 2. TSKÖ Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları	103
Tablo 3. TSKÖ Faktör Yapısına Yönelik TBA ve Paralel Analizden Elde Edilen Sonuçlar.....	104
Tablo 4. TSKÖ Madde Faktör Yükleri.....	104
Tablo 5. TSKÖ'ye Ait Uyum İyiliği İndeksleri	106
Tablo 6. Değişkenler Arasındaki Basit Korelasyon Katsayıları.....	109
Tablo 7. Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık Ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan Olduğu Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri.....	116
Tablo 8. Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri	118
Tablo 9. Aracı Değişkenin Olduğu ve Aracı Değişkenin Olmadığı Modellere Ait İlişki Katsayılarının Karşılaştırılması.....	119
Tablo 10. Kimlik Gelişim Süreçlerinin İçsel Yatırımda Bulunma Boyutu, Sosyal Empati, Umut, Topluluk Duygusu ve Sosyal Medya Kullanımı Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri.....	121
Tablo 11. Modelde Bulunan Değişkenler Arasındaki İlişkinin Yorumlanmasında Kullanılan Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayıları	121
Tablo 12. Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi	123
Tablo 13. Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Sosyal İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi	124
Tablo 14. Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Toplumsal ve Siyasal Katılım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi.....	126

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Siyasi Katılım Etkinliklerine İlişkin Sınıflandırma (Milbrath, 1965)	35
Şekil 2. Seçeneklerin Araştırılması ve İçsel Yatırım Sürecinin Alt Süreçleri.....	52
Şekil 3. Sosyal Empati Modeli Bağlamında Gençlerin Yetkilendirilmesi	60
Şekil 4. TSKÖ Yol Diyagramı	106
Şekil 5. Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan Olduğu Modele Ait Yol Diyagramı.....	115
Şekil 6. Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Yol Diyagramı	117
Şekil 7. Kimlik Gelişim Süreçlerinin İçsel Yatırımda Bulunma Boyutu, Sosyal Empati, Umut, Topluluk Duygusu ve Sosyal Medya Kullanımı Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Yol Diyagramı	120

KISALTMALAR

PGG	Pozitif Gençlik Gelişimi
TSK	Toplumsal ve Siyasi Katılım
TSKÖ	Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği
İYB	İçsel Yatırımda Bulunma
SGA	Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması
SSA	Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması
İYÖ	İçsel Yatırımla Özdeşleşme
SDA	Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması
SMK	Sosyal Medya Kullanımı
DO	Dijital Okuryazarlık

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde psikolojik ve sosyal iyi oluşun yanı sıra katılım, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu ve sosyoekonomik durum gibi demografik değişkenler, akademik başarı, anababaların toplumsal katılım düzeyi, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu, sosyal medya kullanımı (sıklık ve süre), dijital okuryazarlık düzeyi ve kimlik gelişimi süreçleri değişkenleri bağlamında tartışılmıştır. Ayrıca bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerle psikolojik ve sosyal iyi oluşun ilişkisi değerlendirilerek alanyazındaki araştırmalara yer verilmiştir. Sonrasında araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıtları ve sınırlılıkları sunulmuştur.

Psikolojik ve Sosyal İyi Oluş

Yirmili yaşlara doğru bireylerin yoğun bir değişimden geçtiği beliren yetişkinlik dönemi özellikle iş, eş, ideoloji ve din bağlamındaki seçimlerin henüz netleşmemesi açısından zorlayıcıdır. Ergenlikte yoğunlaşan kimlik gelişiminin beliren yetişkinlik döneminde sürmesi ve özellikle sanayileşmiş ülkelerde 20'lerindeki gençlerin yaşam görüşlerinin tekrar tekrar sorgulanması dolayısıyla beliren yetişkinliğin arayış ve keşif dönemi olmaya devam ettiği sonucuna varılabilir (Arnett, 2000). Beliren yetişkinlikteki belki de en önemli deneyimlerin başında bireyin uzun yıllarını vereceği mesleğine hazırlık aşamasında gerekli eğitimi alacağı üniversite süreci gelmektedir. TÜİK 2020 verilerine göre Türkiye'de 15-24 yaş grubundaki genç nüfus genel nüfusun %15,4'ünü oluşturmaktadır. 2019 yılı verilerine göre, yüksek sayıdaki genç nüfusuyla dikkati çeken Türkiye'de 25-34 yaş arasındaki gençlerin %35,3'ü yükseköğretim mezunudur. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda üniversite eğitimi alan gençlerin iyi oluşlarını etkileyen koşulların araştırmalarla ele alınması ve yordayıcı etmenlerin belirlenmesi gereklidir.

Psikolojik iyi oluş (*psychological well-being*) bireyin güçlü yanlarını vurgulayan pozitif psikoloji ile ön plana çıkan bir kavramdır ve kişinin istikrarlı bir şekilde olumlu

duygulanımda olmasını, hayatın birebir içinde olmasını, yaşamının bir anlamı olmasını, diğer bireyler ile olumlu ilişkiler kurabilmesini ve başarıyı deneyimlemesini ifade etmektedir (Seligman, 2011). Beliren yetişkinler ile yapılan çalışmalar psikolojik iyi oluşun yordayıcılarının, sosyal destek algısı (Nabi, Prestin ve So, 2013), aile desteği (Harding, Lopez ve Klainin-Yobas, 2019), yılmazlık (Vinayak ve Judge, 2018), sosyal medya kullanımı (Liu, Tov, Kosinski, Stillwell ve Qiu, 2015; Kim ve Lee, 2011; Wang, Jackson, Gaskin ve Wang, 2014), blog yazma (Ko ve Kuo, 2009), iletişim örüntüleri (Manago, Taylor ve Greenfield, 2012) gibi çok farklı değişkenler olduğunu ortaya koymaktadır. Çok boyutlu bir yapı olan psikolojik iyi oluşun daha iyi anlaşılması için farklı değişkenler bağlamında irdelenmesinin gençlerin daha olumlu yaşantılar deneyimlemesinde kritik bir role sahip olduğu düşünülmektedir.

Psikolojik iyi oluş ile çok yakından ilişkili bir kavram olan sosyal iyi oluş (*social well-being*) ise psikolojik iyi oluşun toplumsal yaşam ve sosyal bağlam içindeki uzantısı olarak görülebilir. Sosyal iyi oluş bireyin diğer insanlarla, içinde yaşadığı topluluğun ve toplumun üyeleriyle ilişkisinin niteliğini çağrıştırmaktadır (Keyes, 1998; Larson, 1993). Dünya Sağlık Örgütü'nün 1948 yılında bireyin genel sağlığının bir yansıması olarak kabul ettiği sosyal iyi oluş zihin sağlığının öğelerinden biridir. Keyes ve Lopez (2002) zihin sağlığını zihinsel bir hastalığın olup olmamasına ek olarak, sosyal iyi oluşun olup olmaması ile bir bütün içerisinde ele almaktadır. Öz-belirleme kuramı çerçevesinde (Deci ve Ryan, 2010) bireyin işlevselliği temel gereksinimlerini karşıladığı sosyal çevresi ile uyum içerisinde olması bağlamında ele alınmaktadır. Söz konusu kuram çerçevesinde vurgulanan ilişkisellik sosyal iyi oluşu beraberinde getirmektedir (DeHaan ve Ryan, 2014) ve bireyin psikolojik iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır.

Sosyal iyi oluş bireyin bir çalışan, öğrenci, işveren, akraba, komşu, dernek üyesi ya da vatandaş olarak nasıl işlev gösterdiği ile ilişkilidir (Keyes, 1998). Bir başka ifade ile sosyal iyi oluş kişinin herhangi bir topluluk içindeki ilişkilerine yönelik algılamasını yansıtmaktadır. Sosyal iyi oluş beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar sosyal bütünleşme, sosyal kabul, sosyal katkı, sosyal gerçekleştirme ve sosyal tutarlılık şeklinde ifade edilmektedir. Bu boyutlar genel olarak bireyin içinde yaşadığı topluluk ve toplumla ne düzeyde bütünlük, tutarlılık ve uyum içerisinde olduğu ve iki tarafın birbirinin gereksinimlerini ne düzeyde karşıladığı ile ilişkilidir. Bireylerin kendilerini ait hissetmedikleri, gereksinimlerine karşılık bulamadıkları, topluluğun diğer üyeleri ile ortak bir paylaşımlarının olmadığını düşündükleri bir ortamda sosyal iyi oluşun düşük olduğu varsayılmaktadır. Toplumsal kalkınmanın hedeflendiği dünyada ise bireylerin

psikolojik iyi oluşları kadar sosyal iyi oluşlarının da desteklenmesi ve ilişkili unsurların geliştirilmesi üzerinde durulmalıdır.

Alanyazında öznel ve psikolojik iyi oluş çalışmalarının yoğunluğuna karşılık iyi oluşun sosyal boyutu genellikle göz ardı edilmektedir. Sınırlı sayıdaki araştırmalara bakıldığında ise eğitim düzeyi (Zhang, Chen, McCubbin, McCubbin ve Foley, 2011), kontrol odağı (Rollero, 2013), sosyal medya (Facebook) kullanımı (Burke, Marlow ve Lento, 2010), katılım (Cicognani, Albanesi ve Zani, 2008), topluluk duygusu (Albanesi, Cicognani ve Zani, 2007; Cicognani ve diğerleri, 2008) gibi değişkenlerin sosyal iyi oluş ile ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır.

Psikolojik ve sosyal iyi oluşun cinsiyet, sosyoekonomik düzey, genel not ortalaması gibi demografik özelliklere göre değişiklik gösterdiğine işaret eden araştırmalar özellikle kadınlar ile sosyoekonomik düzeyi ve akademik başarısı düşük olan gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyinin daha düşük olduğunu vurgulamaktadır (García-Álvarez, Hernández-Lalinde, Cobo-Rendón, 2021; Özden, 2014; Syrén, Kokko, Pulkkinen ve Pehkonen, 2020). Buna karşılık psikolojik ve sosyal iyi oluş bağlamında Türkiye’de yapılan çalışmalar (Doğru, 2018; Yılmaz, 2013) farklılaşan bulgular ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Covid-19 salgınının küresel ve bireysel boyutta meydana getirdiği değişimler göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’deki üniversiteli gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunun incelenmesinin gerektiği düşünülmektedir. Böylece elde edilen sonuçların üniversite öğrencileri ile çalışan psikolojik danışmanlar ve psikologlara yol göstereceği düşünülmektedir.

Gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşları, toplumsal ve ekonomik açıdan yansımaları ve potansiyel bedelleri açısından tüm dünyada önemli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Gençlerin iyi oluşları ile ilişkili olarak ele alınan değişkenlere bakıldığında demografik özellikler, çeşitli psikolojik özellikler ve internet ortamındaki etkinlikler ön plana çıkmaktadır. Gençlerin iyi oluşlarının sosyal medyadaki etkinlikleri kapsamında değerlendirildiği çalışmaların az sayıda olduğu dikkati çekmektedir. Bu noktada en sık ele alınan değişkenlerin başında sosyal medya kullanım (*social media use*) sıklığı ve süresi gelmektedir. Teknolojinin ön plana çıktığı ve internetin hızla günlük yaşamdaki payını arttırdığı 21. yüzyılda gençlerin iyi oluş süreçleri ile sosyal medya kullanım sıklığı ve süresinin yanı sıra dijital okuryazarlık (*digital literacy*) becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olması beklenmektedir. Artan sayıda araştırma (Twenge ve Campbell, 2019) sosyal medya kullanım süresi ve sıklığındaki artışın gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyinin düşmesine neden olduğunu vurgular

niteliktedir. Bazı araştırmalar (Bekalu, McCloud ve Viswanath, 2019) ise rutin sosyal medya kullanımı ile psikolojik iyi oluř arasında pozitif ilişki olduğunu, sosyal medya kullanımı ile ilgili bağımlılık ortaya çıktığında ise iyi oluř düzeyinin dūřtūėune işaret etmektedir. Alanyazında iyi oluř ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiye yōnelik farklılaşan bulgular olduğu gōrōlmektedir. Dolayısıyla gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarına yōnelik sosyal medya kullanımı ve dijital okuryazarlık düzeyleri bağlamında bir araştırmanın yapılmasının gereği dikkat çekmektedir.

ōzellikle akıllı telefonların bireyden ayrılmaz bir araç haline gelmesi ile birlikte internetin gençler tarafından alışveriş, başkalarıyla iletişim kurma, ōdev yapma gibi çok farklı amaçlarla kullanılmaya başlandığı açıktır. Bu duruma Covid-19 salgınının beraberinde getirdiği kapanma eklenince gençlerin internette geçirdiği sūre artmıştır. Dolayısıyla sosyal medya kullanımının artıları ve eksileri ūzerinden ilerleyen tartışmanın beliren yetişkinlerde ele alınması, ōzellikle de salgının beraberinde getirdiği değişimlerin ortaya konması gerekmekte, gençlerin sosyal medya kullanımı sūresi ve sıklığının psikolojik ve sosyal iyi oluşlarına yansımalarının ortaya konmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Psikolojik ve sosyal iyi oluşun anlamlı yordayıcılarından biri olan dijital okuryazarlık ōzellikle gençlerin sosyal medyada daha fazla zaman geçirmesi ile birlikte daha fazla olumsuz unsurun yer aldığı içeriğe maruz kaldığı salgın dōneminde etkili bir koruyucu etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital okuryazarlık gençlerin evrimii ortamdaki riskler karşısında onları korumakta ve sosyal medyada yaşadıkları olumsuz durumlarla bařa çıkma konusunda daha etkili yōntemler geliştirmelerini sağlamaktadır (Vissenberg, d’Haenens ve Livingstone, 2022). Dijital okuryazarlığın gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarına olumlu bir şekilde yansması beklenmektedir. Sōz konusu ilişkinin ele alındığı sınırlı sayıda araştırma da (Bahramian, Mazaheri ve Hasan-zadeh, 2018; Quintana, Cervantes, Sāez ve Isasi, 2018; Rivadeneira ve diğerleri, 2022) dijital okuryazarlık düzeyinin artması ile birlikte iyi oluř düzeyinin arttığının altını çizmektedir. Gençlerin ōzellikle salgında sosyal medyada yoğun zaman geçirdiği gōz ōnūnde bulundurulduğunda, dijital okuryazarlık düzeyleri ile psikolojik ve sosyal iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi gençlerin iyi oluşunda sosyal medya kullanım becerilerinin rolūnū ortaya konmasını sağlayacaktır.

Beliren yetiřkinlik dōneminde bulunan ūniversiteli gençlerin iyi oluřuna etki edebilecek etmenler dūřōnōldūėünde ergenlikle yoėunlařan ve beliren yetiřkinlik ile farklı bir řekil alan kimlik geliřimi (*identity development*), olumlu sosyal davranıřlar

bağlamında öne çıkan umut (*hope*), empati (*empathy*) ve sosyal empati (*social empathy*) değişkenleri, katılım ile iç içe olduğu kadar gençlerin içinde bulundukları toplulukla uyumunu ifade eden topluluk duygusu (*sense of community*) ve 21. yüzyılda yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen internet ile ilişkili dijital okuryazarlık (*digital literacy*) ve dijital medya kullanımı (*digital media use*) değişkenleri ön plana çıkmaktadır. Beliren yetişkinlerin psikolojik işleyişinde olumlu yansımaları olabilecek bu tür değişkenlerin incelenmesine ve özellikle üniversite ortamlarında eksikliği hissedilen müdahale programlarına, okul dışı etkinliklere ve öğrenci kulüplerine yol gösterecek bulgulara gereksinim vardır.

Beliren yetişkinlik dönemi zorlayıcı ve değişken bir kimlik gelişimi sürecini beraberinde getirmektedir. Erikson (1968) kimlik gelişimini ruh sağlığının bir tür ifadesi olarak ele alırken aslında başarılı bir kimlik gelişimi süreci ile iyi oluş arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Onun çalışmalarını bir adım öteye taşıyan Marcia (1989) da kimlik gelişimi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi vurgulamış ve başarılı kimlik statüsünü bireyin çevresi ile daha uyumlu olması ile açıklamıştır. Türkiye'deki üniversiteli gençleri kapsayan ve iyi oluş ve kimlik gelişimi arasındaki ilişkinin ortaya konduğu çalışmalara nadir rastlanması dolayısıyla beliren yetişkinlikteki kimlik gelişimi süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına ve kimlik gelişiminin psikolojik ve sosyal işleyişe yansımaları bakımından ele alınmasına ihtiyaç vardır.

Kimlik ile iyi oluş arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalar (Luyckx, Schwartz, Goossens, Soenens ve Beyers, 2008) kimlik gelişim süreçlerinden içsel yatırımda bulunma (*commitment making*) ve içsel yatırımla özdeşleşme (*identification with commitment*) süreçlerinin (Luyckx, Schwartz, Goossens, Soenens ve Beyers, 2008) beliren yetişkinlerin iyi oluşunda olumlu etkisini göstermektedir. Beliren yetişkinliğin beş temel özelliğinden biri olan kimlik ile ilgili keşif süreçleri (Arnett, 2000, 2014) kişinin iş, eş ve yaşam ideolojisi ile ilgili olarak farklı seçenekleri değerlendirdiği, bunların her birini inceleyip, deneyip bir sonuca ulaşmaya çalıştığı süreçlerdir. Kimlik keşifleri ne kadar ergenlikle yoğunlaşsa da sanayileşmenin getirdiği dönüşümler ile birlikte günümüz dünyasında beliren yetişkinliğin esas konusu haline gelmiştir. Bugün üniversite öğrencileri iş bulma, gelecekteki eşini seçme, siyasi, dini ve ahlaki seçimlerini belirleme konusunda 30-35 yaşlarına kadar devam edebilen ve çoğunlukla kaygı veren süreçleri deneyimlemektedir.

Beliren yetişkinlikle özdeşleşen moratoryum kimlik statüsü gençlerin aktif bir keşif süreci içinde olmasını içermektedir. Bu noktada önemli olan, bu keşiflerin kişinin

değer ve hedefleri ile uyumlu olan nihai bir noktaya erişmesidir. Bunu ifade eden başarılı kimliğin aksine kişi belirli bir içsel yatırımda bulunma sürecine giremediğinde, denemeleri bir sonuca ulaşamadığında bu durum dağınık kimlik statüsü ile ifade edilmektedir. Farklı seçenekleri değerlendirmek bireyin ilgisi, eğilimleri ve yetenekleri doğrultusunda bir seçime ulaşmasını sağlamaktadır. Farklı alternatifleri deneyen bireyin bunların artı ve eksilerine ilişkin daha fazla kaynağa ulaşması ve bunun sonucunda da daha kapsamlı bir değerlendirme süreci sonucunda daha tatmin eden bir tercih yapması ve daha mutlu olması beklenmektedir (Waterman, 2007). Araştırmalar genel olarak, içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırım ile özdeşleşme süreçlerinin iyi oluş göstergeleri ile ilişkili olduğunu, seçeneklerin genişlemesine (*exploration in breadth*) ve saplantılı araştırılması (*ruminative exploration*) süreçlerinin olumsuz psikolojik göstergelerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de üniversiteye devam eden beliren yetişkinlerin kimlik gelişimi süreçlerini konu alan araştırmalara nadir rastlanmaktadır ve kimlik gelişimi ile iyi oluş arasındaki ilişkinin ortaya konması gerekmektedir. Söz konusu değişkenleri ele alan çalışmaların sıklıkla Batılı bireyci toplumlardaki örneklemeleri kapsadığı düşünüldüğünde toplulukçu özellikleri ile ön plana çıkan Türkiye’deki gençlerin kimlik gelişimi süreçleri ile iyi oluşları arasındaki ilişkinin dinamiklerinin incelenmesine gerek olduğu değerlendirilmektedir.

İşsizlik gibi kritik sorunların var olduğu bir ortamda beliren yetişkinlerin kimlik gelişiminin bir parçası olan meslek seçiminde karar kılmak, eşini seçmek, ideolojik görüşünde karar kılmak gibi çeşitli bağlanmalar gerçekleştirme süreçleri kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksek olmasına sebep olmaktadır. Amerika’da yapılan geniş ölçekli anket çalışmalarından “2020 National Survey of Drug Use and Health” majör depresyon görülme sıklığının en yüksek olduğu dönemin beliren yetişkinlik olduğunu vurgulamaktadır. Buradan yola çıkıldığında beliren yetişkinlerin kimlik gelişimi süreçlerinin zorlayıcı yapısı Türkiye gibi genç işsizliğinin %26,9 (TÜİK, 2021) gibi yüksek bir oranda seyrettiği bir ülkede incelenerek, gençlere yönelik kimlik gelişimini destekleyici politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Üniversiteli beliren yetişkinlerin iyi oluşları ile yakından ilişkili olan bir diğer değişken de topluluk duygusudur. Üniversite ortamı eğitim alan gencin yaşamında en öne çıkan topluluk olarak görülebilir. Gencin üniversite topluluğunun bir parçası olduğunu hissetmesi ve ona bağlılık duyması topluluk duygusunu ifade etmektedir (Sarason, 1974). Gençlerin kendilerini üniversiteye ait hissetmesi, üniversite ortamına katkıda bulunmak için çeşitli etkinliklere katılması, bunun karşılığında gereksinimlerini

sağlayabileceği daha fazla kaynağa ulaşması gencin topluluk duygusuna olumlu biçimde yansır. Bu tür bir bağlanma bireyin üniversitede aktif zaman geçirmesi, farklı gruplara üye olması, daha çok insan tanınması, daha çok sosyal ağa girmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla topluluk duygusunun gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşu söz konusu olduğunda olumlu bir değişken olması beklenmektedir.

Gençlerin iyi oluşu ile ilişkili olabileceği düşünülen bir başka değişken de empatidir. Bilişsel boyutuyla başkasının durumuna ilişkin içgörü geliştirmeyi, duygu boyutunda ise o durum içindeki birey gibi hissedebilmeyi ifade eden empati olumlu sosyal davranışları beraberinde getiren değişkenlerin başında gelmektedir (Eisenberg, Spinrad, Knafo-Noam, 2015). Sağlıklı empati gelişimi kişiler arası ilişkilerdeki işleyişte kritik öneme sahiptir ve arkadaşlık, evlilik, iş gibi yaşamın farklı alanlarında ilişkilere yön vermektedir (Chow, Ruhl, & Buhrmester, 2013). Empatinin sosyal yansıması olan sosyal empati de farklı toplumsal ve ekonomik koşullarda yaşayan bireylerin yaşamına ilişkin süreçleri anlama ve bu bireylerin duygulanımlarına sahip olmayı ifade etmektedir (Segal, 2007a). Empati ve sosyal empati yardım davranışlarının ateşleyicisidir ve başka insanların yaşamını iyileştirme doğrultusundaki olumlu sosyal davranışlara yönlendirmektedir (Batson ve diğerleri, 1991). Bu açıdan bakıldığında iyi oluş ile yakından ilişkili olan güçlü sosyal ilişkiler için olumlu bir bağlam sunan empatinin (House, Landis, Umberson, 1988) gençlerin iyi oluşu söz konusu olduğunda rolünün ele alınması ve teşviki için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

İyi oluş ile yakından ilişkili bir diğer değişken umuttur. Umut geleceğe yönelik soyut durumları olumlu bir şekilde değerlendirme, hedef koyma, duruma göre hedefleri yeniden düzenleme gibi bilişsel öğeleri barındırırken (Lazarus, 1991; Snyder, 2000b) hedefe ulaşacağına yönelik olumlu bir beklenti içerisinde olmayı kapsayan duygusal boyutu da mevcuttur (Snyder, 1994). Tarihte büyük önderlerin de toplumsal alanda sıklıkla teşvik ettiği bir özellik olan umudun sosyal değişimi beraberinde getirmesi (Greenaway, Cichocka, van Veelen, Likki, Branscombe, 2016) ve bireylerde toplumsal süreçlere katılımı arttırması beklenmektedir çünkü bir insanın değişime yönelik adım atmasının öncelikle, o adımın başarılı olacağını umut etmesine bağlı olduğu düşünülmektedir.

Umut tarihte farklı toplumsal liderler ve siyasi önderler tarafından kitleleri harekete geçirmek için sıklıkla faydalanılan bir psikolojik değişken olmuştur. Snyder (2000b) da yazılarında umudun insanı güdüleme gücü üzerinde durmaktadır. Umut zorluklar karşısında pes etmek yerine onlarla mücadele etmeyi seçmeyi sağlayan ve bu

yolda eylemde bulunma konusunda bireyi harekete geçiren bir güçtür (McGeer, 2004). Demokratik bir toplumsal değer olarak nitelendirilen umuda (Snow, 2018) bu açıdan bakıldığında umutlu gençlerin demokratik topluma katkıda bulunma girişimlerinin beraberinde mutluluğu getirmesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle umut düzeyi yüksek olan bireylerin toplumsal ve siyasi alanda daha aktif olması ve bunun sonucunda da iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olması beklenmektedir. Bu ilişkiyi ortaya koyan araştırmalardan (Wong ve Lim, 2009) hareketle umudun gençlerin katılım ve iyi oluşlarına etkisinin incelenmesi Türkiye’de üniversitede okuyan ve işsizlik gibi kaygıları belirgin olan gençlerin psikolojik işleyişine ve vatandaşlık süreçlerine ilişkin bir portre çizmesi açısından gereklidir. Bu yolla hem gençlerin iyi oluş ve katılım süreçlerinde umudun payı belirlenebilir, hem de ileride gerçekleştirilecek çalışmalarda umudun rolüne ilişkin bir çıkarım yapılabilir.

Gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunun yukarıda ele alınan empati, sosyal empati, umut, kimlik gelişimi, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık gibi değişkenlerin yanı sıra cinsiyet, sosyoekonomik düzey gibi demografik değişkenler ve akademik başarı odağında ele alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu şekilde beliren yetişkinlerin, etrafındaki bireyler ile verimli ilişkiler geliştirmesi, kendi kendine yetebilmesi, kendini adadığı bir amaç doğrultusunda hareket etmesi ve kendini gerçekleştirmeye yönelik adımlar atmasında belirleyici olan değişkenler ortaya konacaktır. Benzer şekilde gençlerin, içinde yaşadığı topluma ait hissetmesi, toplumdaki diğer üyelere bağlılık geliştirmesi, o toplumun kendi ihtiyaçlarını karşıladığını düşünmesi ve ona katkıda bulunma isteği duymasında etkili olan değişkenlerin belirlenmesi de gençlerin sosyal iyi oluşuna ilişkin anlamlı bir çerçeve çizecektir.

Problem

İyi oluşun bütüncül bir yapı olduğu göz önünde bulundurulduğunda gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarının bir arada ele alınmasının gerekliliği daha iyi anlaşılmaktadır. Türkiye gibi genç nüfusun yoğun olduğu ülkelerde kalkınmanın önemli aktörlerinden olan gençlerin psikolojik iyi oluşu (Ryff ve Keyes, 1995) ve sosyal iyi oluşu (Keyes, 1998) farklı araştırmalarda ele alınmıştır. Buna karşın çalışmalar ağırlıklı olarak kaygı, stres, depresyon, kimlik bunalımı gibi olumsuz psikolojik göstergeler odağında bir ‘eksiklik’ bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Bunun altında özellikle 1900’lerdeki, ergenliğin fırtınalı bir yaşam dönemi (Hall, 1904) olduğuna ilişkin kabul

yatmaktadır. Dolayısıyla gençlik bu tür olumsuz durumlardan mümkün olduğunca kurtulma çabasının egemen olduğu bir dönem olarak değerlendirilmiştir. Alanyazında gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunun bir arada ele alındığı araştırmaların sınırlı sayıda olması dolayısıyla söz konusu iki yapıyı bir arada ele alan gençlik çalışmalarının yapılması önemli görülmektedir. Bu çalışmada bu boşluğu doldurmak amacıyla, Pozitif Gençlik Gelişimi (*Positive Youth Development*) yaklaşımı (Lerner, Phelps, Forman ve Bowers, 2009) temel alınarak üniversiteli gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunun bütüncül bir yapı içinde incelenmesi ve ilgili değişkenlerin ele alınması hedeflenmektedir.

Pozitif Gençlik Gelişimi (PGG) bir şemsiye terim olarak farklı disiplinleri kapsayacak şekilde gençlerin potansiyelini vurgulayan ve gençliğin olumlu kaynak ve fırsatlara erişiminin kolaylaştırılması yoluyla gelişiminin teşvik edilerek hem bireysel hem de toplumsal düzeyde optimal gelişimin sağlanması önermesine dayanmaktadır. Pozitif Psikolojinin bireyin olumlu yönlerine vurgu yapan felsefesi ile bire bir uyuşan PGG kapsamında gençlerin yetersizliği ya da patolojik gelişim süreçlerinden çok güçlü yanları ve bunların gelişmesine fırsat verecek sosyal bağlamlar üzerinde durulmaktadır (Damon, 2004). Gençlerin nitelikleri, yetkinliği ve potansiyeline yoğunlaşmak, iş ve aile yaşamında olduğu kadar toplumsal alanda da önemli olumlu çıktılar beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla gençleri madde kullanımı, okul terki, akademik başarısızlık, riskli davranışlar odağında değerlendirmek yerine madalyonun bir de diğer yüzüne bakıp sadece sorun yaşayan gençleri değil, bütün gençleri kapsayacak adımların atılması ve programların geliştirilmesi önerilmektedir (Benson, Scales, Hamilton ve Sesma Jr., 2007). PGG gençlerin iyi oluş süreçleri ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi üzerinde duran bu araştırmanın da çıkış noktasını oluşturmaktadır. Alanyazındaki çalışmaların ağırlıklı olarak patoloji odaklı seyrettiği göz önünde bulundurulduğunda gençlerin olumlu psikolojik özelliklerinin ele alındığı çalışmalara daha çok ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada olumlu psikolojik özellikler olan umut, empati, sosyal empati ve topluluk duygusu gibi pozitif psikoloji ile özdeşleşen yapılara yer verilmesi hedeflenmektedir.

PGG'nin bu araştırma için önemli bir dayanak olmasında toplumsal zemine yaptığı vurgunun da payı bulunmaktadır. Her bir gencin içindeki doğuştan gelen gelişim mekanizmasının düzgün işleminde besleyici ilişkilerin, içinde bulunan verimli ortamların ve makro boyuttaki olumlu ekolojilerin rolü göz ardı edilemez. Bu bağlamda katılım (*participation*), gençliğin güçlendirilmesi/yetkilendirilmesi (*empowerment*) ve

desteklenmesi gençler için önemli gelişimsel kaynaklardır (Hamilton, Hamilton ve Pittman, 2004). PGG'yi meydana getiren ögeleri kapsayan 5C Modeli (Lerner ve diğerleri, 2005) pozitif gelişimin gençliğin güçlü yanlarının beş özellik (yetkinlik, güven, bağlantılılık, ilgi ve karakter) çerçevesinde desteklendiğinde mümkün olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu araştırma ile yakından ilişkili olan bağlantılılık (*connection*) ögesi ise bireyin diğer insanlarla ve kurumlarla olan ilişkilerini temsil etmektedir. Birey ile sosyal çevresi arasındaki ilişkiyi simgeleyen bu unsur Lerner'in (2004) gencin içinde yaşadığı topluma katkıda bulunma potansiyelinin ifadesidir. Gençlerin ilişkililik düzeyinin yüksek olması riskli davranışlar ya da içe yönelim bozukluklarının daha az görülmesi anlamına gelmektedir (Scales, Benson, Leffert ve Blyth, 2000) ve gençliğin olumlu gelişim süreçlerini çağrıştırmaktadır.

Katılım gençlerin içinde yaşadıkları toplumun diğer elemanları ile bağlantı kurma yollarından biridir. Sosyal alanda gönüllülük etkinliklerinde bulunma ya da bir sivil toplum kuruluşuna üye olma yoluyla toplumda bir fark yaratma gibi etkinlikler toplumsal katılım (*civic engagement*) olarak değerlendirilirken oy verme, siyasi bir partiye üye olma ya da siyasi kampanyalarda yer alma etkinlikleri siyasi katılım (*political participation*) olarak ele alınmaktadır. Katılımın bu iki farklı ama birbiriyle iç içe geçmiş şekli özellikle gençlerin kimlik gelişimi söz konusu olduğunda önemli bir değişken olarak görülmektedir. Lerner'in (2004) PGG bağlamında katkı (*contribution*) özelliğini ekleyerek paylaştığı 6C modelindeki yetkinlik (*competence*), güven (*confidence*), bağlantılılık (*connection*), ilgi (*caring*) ve karakter (*character*) unsurları özellikle toplumsal katılım ile iç içe geçmiş görünmektedir. Gençlerin toplumu şekillendirmek üzere eylemde bulunması, topluma katkıda bulunma yetkinliğine sahip olmalarına, eylemlerinin bir sonuca ulaşacağını düşünecek düzeyde güven duygusuna sahip olmalarına bağlıdır. Bunlarla birlikte eyleme geçmeleri toplumun diğer bireyleri ile birbirlerine bağlı olduklarına inanmalarına, onların sorunlarıyla ilgilenmelerine, o topluma yön veren birtakım karakter özelliklerine sahip olmalarına ve topluma katkıda bulunma istekliliğine bağlıdır (Sherrod, Flanagan, Kassimir ve Syvertsen, 2005). Benzer şekilde aileden örnek alınan katılım örüntüleri de bireylerin ilerideki katılım süreçlerinde belirleyici olmaktadır (Rossi, Lenzi, Sharkey, Vieno ve Santinello, 2016). Anne babaları da toplumsal ya da siyasal süreçlere etkin düzeyde katılan bireylerin kendilerinin de daha fazla katılımda bulunma eğilimi olduğunu gösteren araştırmalardan (Kahne ve Sporte, 2008) hareketle bu çalışmada Türkiye'de yapılan çalışmalarda çok nadiren ele alındığı değerlendirilen anne baba katılım düzeyinin bireyin katılımını

yordayıp yordamadığı ele alınmaktadır. Benzer şekilde üniversiteli gençlerin toplumsal ve siyasi katılımı özellikle uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi gibi alanlarda yoğun bir şekilde incelenmiş olsa da psikoloji araştırmalarında pek fazla karşımıza çıkmamaktadır. Katılımın bireyin psikolojik ve sosyal iyi oluşunun yanı sıra kimlik gelişimi gibi gelişim psikolojisinin önemli kavramları ile ilişkisinin ele alınmasının gerekli olduğu düşüncesinden hareketle bu çalışmada katılımın psikolojik yordayıcıları ele alınmaktadır.

Beliren yetişkinlik gençlerin kimlik ile ilgili keşiflerinin devam ettiği bir süreç olduğu kadar toplum içerisindeki konumlarını da sorguladıkları dönemdir (Arnett, 2014). Bu dönemde toplumun birer vatandaşı olmaya yönelik olarak farklı kimlik alternatiflerini deneyen beliren yetişkinler kendilerini en iyi ifade ettiklerine inandıkları ortamlarda toplumsal ve siyasi görüşlerini dile getirmekte, bu ortamlarda bulunan diğer bireylerin dünya görüşlerine tanıklık etmekte ve mevcut fikirlerini zaman içerisinde yeniden şekillendirmektedir. Dolayısıyla beliren yetişkinlikte katılım kimlik gelişiminin önemli unsurlarından biri olarak göze çarpmaktadır. Kimlik bireysel gelişim kadar, psikososyal gelişim bağlamında da ele alındığında kimlik gelişimi-katılım ilişkisi daha iyi anlamlandırılmaktadır. Türkiye’de gençlerin katılımı ile kimlik gelişimi süreçleri arasındaki ilişkinin ele alındığı araştırmaların çok sınırlı olması dolayısıyla bu araştırmaya ihtiyaç duyulmuş ve kimlik gelişimi süreçleri odağında bir değerlendirme yapılmasına duyulan gereksinim ön plana çıkmıştır.

Üniversite beliren yetişkinlerin aktif yurttaşlık becerilerini gerçek anlamda deneyimledikleri ortamların başında gelmektedir. Gençler toplumsal ve siyasi katılım bağlamındaki en belirgin değişimleri ve derinlikli sorgulamaları üniversite kampüsleri ve öğrenci kulüplerinde deneyimlemektedir. Üniversite ortamlarındaki siyasi katılım oy kullanma, siyasi kulüp ve derneklere üye olma, aktivizm ya da belirli bir düşünceyi simgeleyen bir giysi giyme, bileklik, rozet, vs. takma yoluyla siyasi düşüncelerini iletme gibi farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır (Ballard, Ni ve Brocato, 2020). Öğrenciler ergenlikle zirveye taşınan kimlik gelişimi süreçlerinde kritik bir eşiğe üniversite yaşamı ile birlikte gelmektedir. Genellikle ilk defa ailelerinden ayrı bir yaşam kurmakta, farklı ardalana sahip arkadaşlarının dünyasında olan bitenlere ilk kez bu kadar yakından tanıklık etmekte ve farklı sorunları yaşayan bireylerin karşı karşıya kaldığı zorlukların kökeni ile ilgili olarak ilk defa bu kadar uzun soluklu irdeleme fırsatı bulmaktadırlar. Bunun sonucunda da toplumu etkileyen konularda harekete geçme ve ülkenin iklimini

etkileyecek siyasi kararlarda bir söz sahibi olma istekliliğinde artış olması beklenmektedir.

Kimlik gelişimi beliren yetişkinliğin en temel unsurlarından biri olmakla birlikte katılımı yakından bağlantılı olması alanyazında iki değişkenin birlikte sıklıkla ele alınmasına neden olmuştur. Dünya görüşü, romantik ilişki ve kariyer bakımından farklı alternatiflerin ele alınmaya devam ettiği ve kimlik arayışı dönemi olarak öne çıkan beliren yetişkinlik Erikson'un (1968) sanayileşmiş toplumlarda ergenliğin uzaması sonucunda ortaya çıktığını vurguladığı psikososyal moratoryum ile yakından ilgilidir. Gençlerin beliren yetişkinlikte kimlik gelişiminin kritik bir uzantısı olacak şekilde içinde yer aldıkları toplumdaki konumlarını sorguladıkları, vatandaşlık rollerini değerlendirdikleri ve toplumla ilişkilerine bir yön verdikleri gözlenmektedir (Lannegrand-Willems ve Barbot 2015). Beliren yetişkinlikte devam eden kimlik gelişimi gencin toplumsal ve siyasi alanda belirli etkinliklerde bulunması gibi olumlu davranışsal çıktıları beraberinde getirmektedir. Kimlik gelişimi ile katılım arasındaki karşılıklı ilişkiyi ele alan araştırmalar (Crocetti, Garckija, Gabrialaviciut, Vosylis ve Žukauskiene, 2014; Crocetti, Jahromi ve Meeus, 2012) göz önünde bulundurulduğunda söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin Türkiye'deki üniversitelilerde ele alınmasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Bu ihtiyaçtan yola çıkılarak bu araştırmada kimlik gelişimi süreçlerinin toplumsal ve siyasi katılımın anlamlı birer yordayıcısı olup olmadığı değerlendirilmektedir.

Farklı ülkelerde yapılan katılım araştırmaları sonucunda yayınlanan raporlar üniversiteli gençliğin aktif katılımını gözler önüne sermektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde toplumsal katılım çalışmaları yapan CIRCLE'in (*Center for Information & Research on Civic Learning and Engagement*) Amerika seçimlerini kapsayan araştırmasında, gençlerin 2016 yılında politik katılım oranı %42-44 iken, 2020 yılındaki seçimlerde bu oranın %52-55'e çıktığı ortaya konmaktadır. Kanada'da yapılan *Spotlight on Canadians: Results from the General Social Survey* (2015) başlıklı sosyal içerikli araştırma sonuçlarına bakıldığında da üniversite mezunlarının toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de özellikle gençleri kapsayan katılım çalışmaları sınırlı olmakla birlikte Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti ortaklığında gerçekleştirilen *Türkiye'de Gençler ve Siyasi Katılım: Sosyoekonomik Statü Fark Yaratıyor mu?* (Yılmaz ve Oy, 2014) başlıklı araştırmanın bulgularına bakıldığında öğrenci olma durumunun sivil toplum kuruluşlarına üyelik, protestoya katılım ve çevrimiçi siyasi ileti paylaşma durumunu yordadığı, fakat 18-25

yaş arasındaki öğrencilerin toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Dünyadaki gençlerin göreceli yüksek düzey katılımına karşılık Türkiye'deki gençlerin STK'lara üyelik gibi toplumsal katılım göstergeleri ve oy kullanma gibi siyasi katılım göstergeleri bakımından daha düşük düzey performans sergiledikleri göze çarpmaktadır. Türkiye'de 18-25 yaş arasındaki gençlerle yapılan Türkiye Gençlik Araştırması'nda da (Çağlar ve Çağlar, 2021) gençlerin yalnızca %14,2'si bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu ifade etmiştir. Bu oldukça düşük bir oran olmasına karşılık toplumun genelinde %6 oranında seyreden STK üyeliği ile kıyaslandığında daha yüksektir. Aynı araştırmada 18-25 yaş arasındaki gençlerin Türkiye'de en son 31 Mart 2019'da yapılmış olan yerel seçimlere katılımı (o dönemde reşit olmayanlar araştırma grubundan çıkarılarak) da değerlendirilmiştir. Gençlerin %87,9'unun bu seçimde oy kullandığı görülmüştür.

Bu noktada üniversite, katılımın artırılması bakımından önemli bir ortam olarak görülmekte ve bireyin üniversite topluluğu ile bağlılığı onun katılımına şekil verebilmektedir. Yurt dışında yapılan ve üniversitelilerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyinin daha yüksek olduğunu gösteren bazı araştırmalardan (Perrin ve Gillis, 2019) yola çıkılarak, üniversitenin, gençliğin demokratik tutumlarının ve vatandaşlık bilincinin geliştiği ve yaşam boyu sürecek toplumsal ve siyasi katılımın yapıtaşlarının burada şekillenmeye başladığı sonucuna varılabilir. Dolayısıyla gencin üniversite gibi daha büyük bir topluluğun bütünleyici bir parçası olabilmesi, bu gruba ait olabilmelerini ifade eden topluluk duygusu (Sarason, 1974) katılım bağlamında önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Topluluk duygusu arttıkça katılım düzeyinin de arttığını gösteren çalışmalara (Dubowitz ve diğerleri, 2020; Miranti ve Evans, 2019; Ramos, Carvajal-Suarez, Leon ve Trinidad, 2017) yurt dışında sıklıkla rastlansa da Türkiye'de topluluk duygusu ve katılım ilişkisinin ele alındığı araştırmalar çok sınırlı sayıdadır. Özellikle psikoloji alanında yapılan çalışmalar arasında, katılım-topluluk duygusu ilişkisinin değerlendirildiği çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Dolayısıyla üniversitede öğrenim gören gençlerin topluluk duygusunun toplumsal ve siyasi katılımının anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığının ele alınmasına ihtiyaç duyulmuştur. Söz konusu analizin gençlik katılımının artırılmasına yönelik girişimler açısından eksik bilgileri tamamlayacağı ve demokratik bir toplumun oluşturulmasında gençlerin topluluk duygusunun oynadığı role ilişkin ipuçları vereceği düşünülmektedir. Bunların yanı sıra yakından ilişkili olan psikolojik ve sosyal iyi oluşun bu bağlamda ele alındığı çalışmaların da çok az olması dolayısıyla bu araştırmada iyi oluş değişkenine de yer

verilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu şekilde gençlerin iyi oluşunun kampüs ortamındaki çeşitli katılım etkinlikleri ile desteklenebileceği varsayımı test edilerek katılımın gençlerin iyi oluşuna katkıda bulunan etmenlerden olup olmadığına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir.

Farklı disiplinlerde toplumsal ve siyasi katılımın yordayıcıları araştırılmış olsa da Türkiye’de, eğitim psikolojisi bağlamında gençlerin toplumsal ve siyasi alanda katılımda bulunmasını etkileyen değişkenler pek ele alınmamıştır. Katılımın yordayıcılarına ilişkin Türkiye’deki gençler odağında yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması dolayısıyla bu araştırmada katılımın yordayıcılarının belirlenmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Alanyazında toplumsal ve siyasi katılım yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey, barınma türü, anne baba eğitim durumu, anababa katılım düzeyi gibi birçok demografik değişkenle ilişkili olacak şekilde ele alınmaktadır. Yaş ve öğrencilerin sınıf düzeyinin artması ile birlikte katılım düzeyinin de artması beklenmektedir. Bunun Türkiye’deki gençlerde doğrulanması özellikle beliren yetişkinliğin dinamiklerini anlamlandırmak için gereklidir. Bu araştırmada Türkiye’de yaşayan üniversitelilerin katılım sürecinin yordayıcılarını belirlemeye ihtiyaç duyulmuştur çünkü beliren yetişkinlik gençlerin katılımı belki de ilk kez özgürce deneyimlediği dönem olarak görülebilmektedir. Bunda 18 yaşın doldurulması ile birlikte kararlarını almada ailenin etkisinin azalmasının önemli bir payı bulunmaktadır. Benzer şekilde gencin üniversitede geçirdiği yıl sayısı arttıkça katılımında değişim olup olmadığı, oluyorsa bunun ne yönde olduğunun tespit edilmesi, katılımı arttırmaya yönelik girişimlerde belirleyici olacaktır.

Gençlerin toplumsal ve siyasi alana katılımının teşvik edilmesi gerektiği vurgusunun arttığı bir dönemde katılımda cinsiyetin etkisinin araştırılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu özellikle, gençlerin katılım düzeyinin artırılmasına yönelik düzenlenen etkinliklerde odak grubun belirlenmesi açısından gereklidir. Özellikle Türkiye’de yapılan araştırmalarda (Eser ve Sarışahin, 2016) kadınların katılım düzeyinin erkeklere göre daha düşük olduğunun altı çizilse de kız öğrencilerin siyasi karar alma süreçlerine katılmasının demokrasinin önemli bir koşulu olduğu unutulmamalıdır. Benzer şekilde kadın ve erkeğin eşit şekilde toplumsal ve siyasi alana katılması sağlıklı işleyen bir toplumsal düzenin olmazsa olmazıdır. Dolayısıyla cinsiyetin Türkiye’deki üniversitelerde öğrenim gören gençlerin katılımı açısından rolü ele alınarak kapsayıcı demokrasinin sağlanmasına yönelik atılacak adımlarda öncelik verilecek grubun belirlenmesi sağlanabilecektir.

Katılımın yordayıcısı olabilecek değişkenlerden bir diğeri de gelir düzeyidir. Bir toplumda sosyoekonomik gelişmişliğin artmasıyla siyasi katılımın artmasına benzer şekilde, bireyin gelir düzeyi arttıkça daha çok toplumsal ve siyasal katılımda bulunması beklenmektedir. Söz konusu durum eğitim düzeyi arttıkça gelir düzeyinin de yükselmesi, sosyoekonomik düzeyi yüksek gençlerin toplumsal ve siyasal konularda ilgisinin (Dassonneville, Quintelier, Hooghe ve Claes, 2012) ve bilgisinin daha fazla olması (Ferrans ve Sandoval-Hernandez, 2017), bunun da beraberinde daha yüksek düzey katılımı getirmesi şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca yüksek sosyoekonomik düzeydeki bireylerin bu statüyü korumak için siyaseti daha fazla takip etmesi ve karar alma süreçlerini etkilemek için daha etkin olması da muhtemeldir. İlişkili bir başka değişken ise anne babanın eğitim durumudur çünkü daha eğitilmiş ebeveynlerin çocuklarının da eğitim düzeyinin daha yüksek olması (Schlozman, Verba ve Brady, 2012) ve böylelikle gelir düzeylerinin daha fazla olması beklenmektedir. Bu noktada üniversiteli gençler söz konusu olduğunda sosyoekonomik düzeyin ve anne babanın eğitim durumunun katılımı belirleyici bir değişken olup olmadığı ele alınarak gençlerde toplumsal ve siyasal katılım sürecine ilişkin yordayıcı etmenlerin belirlenmesi sağlanabilecektir.

Anne babanın gelir düzeyi kadar toplumsal ve siyasal katılım düzeyleri de çocuklarının katılım süreçleri söz konusu olduğunda belirleyicidir (Akfırat, 2010; Bacovsky ve Fitzgerald, 2021). Aile bireyin politik sosyalleşmesi açısından birincil öneme sahiptir. Çocukların sosyal kimliğinin 9-10 yaş arasındaki dönemde anne baba gibi rol modellerinin gözlemlenmesi ve onların davranışlarının taklit edilmesi yoluyla şekillendiği (Piaget, 1965) göz önünde bulundurulduğunda anne babanın uzun vadede gençlerin katılımında rol oynaması beklenmektedir. Dolayısıyla ebeveynleri toplumsal konularda daha duyarlı olan, siyasetle ve siyasal gelişmelerle ilgilenen çocukların ileride toplumsal ve siyasal alanda aktif olacaklarına inanılmaktadır (White, 2021). Bu çalışmada, ailenin çocuğun katılımına etkisinin incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur çünkü Türkiye’deki çalışmalarda katılımı nesillerarası aktarımı ele alan çalışmaya pek rastlanmamaktadır. Anne baba katılımının gençlerin katılımını yordayıp yordamadığının ele alınmasının ileride gençliğin toplumsal ve siyasal katılımını arttırmaya yönelik girişimlerde ebeveynlerin de sürece dahil edilmesinin gerekliliğine ilişkin bilgi vereceği düşünülmektedir.

Alanyazında üniversiteli gençlerin toplumsal ve siyasal katılımı ile yakından ilişkili değişkenlerden birinin akademik başarı olduğunu ortaya koyan çalışmalar (Chan,

Ou ve Reynolds, 2014; Kahne, Crow ve Lee, 2013; Newell ve Saxena, 2018) bulunmaktadır. Daha başarılı öğrencilerin çalışmaya daha çok vakit ayıracağı, dolayısıyla ders dışı etkinliklere ve katılıma daha az vakit ayırabileceği varsayılabilir. Bu durum katılım düzeylerinin düşük olmasına neden olabilir. Tam aksine not ortalaması daha yüksek gençlerin arkadaşları arasında daha fazla ön plana çıkması ve daha fazla liderlik rolleri üstlenmesi dolayısıyla katılım düzeyinin daha yüksek olması (Besser, 2012; Ludden, 2011; Perez, Espinoza, Ramos, Coronado ve Cortes, 2010) da beklenebilir. Farklı alanlarda daha başarılı olan gençlerin çeşitlilik içeren becerileri okulla bağlarını güçlendirebilir ve okulla ilgili toplumsal ya da siyasi etkinliklere katılma konusundaki motivasyonlarını arttırabilir. Akademik başarı ve katılım ilişkisini ortaya koyan bulguların farklılaştığı göz önünde bulundurulduğunda akademik başarının Türkiye’deki üniversitelilerin katılım düzeylerini yordayıp yordamadığının ele alınmasına gerek duyulmuştur.

Katılımla ilgili olan bir diğer demografik değişken barınma türü olarak adlandırılabilir. Barınma türü ile kast edilen gencin ev, yurt gibi ikamet ettiği yer ve burada arkadaş, aile gibi kiminle yaşadığına ilişkin bilgidir. Yurtta arkadaşları ile zaman geçiren ve üniversite kampüsünde bolca zaman geçiren öğrencilerin katılım düzeyinin yüksek olması beklenebilir (Newell, 2014). Kampüste yaşayan gençlerin katılım düzeyinin daha fazla olduğuna işaret eden araştırmalar (Tinto, 2006) mevcuttur. Salgın göz önünde bulunduğunda yurttan çıkarak ailesinin yanına geri dönmek zorunda kalan gençlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyi düşmüş olabilir. Bunun tam aksine, ailesinin katılım düzeyi yüksek gençlerin ailesinin yanına taşınması ile birlikte katılım düzeyleri artmış olabilir. Alanyazında barınma türünün katılımdaki rolünün çok nadiren ele alındığı görüldüğü için bu araştırmada evde aile ile kalmak, evde arkadaş ile kalmak, yurtta kalmak gibi farklı barınma türlerinin katılım üzerindeki yordayıcı etkisinin ele alınmasına gerek duyulmuştur.

Toplumsal ve siyasi katılım alanyazında farklı değişkenler odağında değerlendirilse de Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin iyi oluşu bağlamında ele alındığı çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Katılım ve iyi oluşun (psikolojik ve sosyal) yakından ilişkili olduğu varsayımından hareketle gençlerin iyi oluş düzeyindeki farklılaşmanın katılım bağlamında ele alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Katılımla ilgili olduğu düşünülen değişkenler arasında empati ve onun sosyal alandaki yansıması olan sosyal empati gelmektedir. Başkasının duygularını anlamayı ve onun düşüncelerini fark edebilmeyi kapsayan empati ve kendinden farklı koşullarda

yaşayan bireylerin durumuna dair içgörü geliştirebilmeyi ifade eden sosyal empati gençleri toplumsal ve siyasal alanda harekete geçirebilir. Özellikle toplumdaki adalet ve eşitsizliğin giderilmesi, toplumun ve dünyanın karşı karşıya kaldığı ve hızlıca önlem alınması gereken sorunlarla mücadele edilmesi aşamasında empati ve sosyal empati gençleri katılıma geçirebilecek psikolojik unsurlar olarak görülebilir. Bir başka deyişle gençlerde empati ve sosyal empatinin onları toplumsal ve siyasi konularda bilgilenebilir, mevcut düzeni değiştirmeye ve toplumdaki diğer bireylerin yaşamını iyileştirmeye yönelik adımlar atmaya ve değişimin aktörlerinden olmaya yönlendirmesi beklenmektedir. Katılımın meydana getirdiği değişimle beraber hem gençlerin hem de diğer bireylerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarının da yükselmesi beklenmektedir. Yurt dışında yapılan çalışmalara (Hylton, 2018; Wei, Liao, Ku ve Schaffer, 2011) bakıldığında empati, sosyal empati, toplumsal ve siyasi katılım, psikolojik ve sosyal iyi oluş değişkenleri arasındaki karşılıklı ilişkiler göze çarpmaktadır. Buna karşılık Türkiye’de söz konusu değişkenlerin birlikte ele alındığı çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Türkiye’de söz konusu değişkenlerin hepsini kapsayan araştırmaların sınırlılığı dikkate alındığında üniversiteli beliren yetişkinlere ilişkin tüm bu değişkenlerin ele alındığı bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Gençlerin son yıllarda sosyal medya kullanımının ciddi anlamda artış göstermesi sonucunda katılım her geçen gün internette geçirilen süre, sosyal medya kullanımı sıklığı gibi değişkenler bakımından daha çok araştırmaya (Moeller, Kühne ve De Vreese, 2018; Şener, Ögün Emre ve Akyıldız, 2015) konu olmaktadır. Gençlerin daha önceki nesillere kıyasla katılım düzeylerinin düşük olması sıklıkla eleştiri konusu olsa da internetin gençlerin siyasete katılma biçimlerinde değişikliklere yol açarak gençlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyine olumlu etki yaptığı iddia edilmektedir (Valenzuela, 2013; Xenos, Vromen ve Loader, 2014). Bununla birlikte sosyal medyayı daha sık ve daha uzun süre kullanmanın katılım ile ilişkili olmadığına işaret eden çalışmalar (Çengel ve Kaygısız, 2021) da mevcuttur. Alanyazında sosyal medya kullanımının toplumsal ve siyasi katılımı yordayıp yordamadığı konusunda farklılaşan bulgular olduğu için bu araştırma kapsamında sosyal medya kullanımının katılımdaki rolünün ele alınmasına gerek duyulmuştur.

Sosyal medya kullanımının yanı sıra dijital okuryazarlığın da katılımın yordayıcısı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle salgın döneminde gençlerin internet ortamında doğru bilgiye ulaşma, içerik oluşturma, aynı anda çok farklı kanaldan alınan medya içeriğini işleme gibi farklı becerilerini kapsayan dijital okuryazarlığın

toplumsal ve siyasi katılım söz konusu olduğunda belirleyici bir etmen olduğu varsayılmaktadır. Dijital okuryazarlığın önemli bir bölümü haberleri okuma ve doğru habere ulaşma ile ilgilidir (Moon ve Bai, 2020). Sosyal medyada daha çok haberleri takip etme, gündemi yakalama ve mevcut yerel ve küresel sorunlara karşı daha duyarlı olma, beraberinde toplumsal ve siyasi alanda daha fazla etkinlikte bulunmayı getirebilmektedir. Dijital okuryazarlık aktif vatandaşlığı çağrıştırmaktadır. Dijital okuryazarlık ve katılım arasındaki bu ilişki çok sınırlı sayıda araştırmada (Kahne, Lee ve Feezell, 2012; Mihailidis ve Thevenin, 2013) ele alındığından ötürü bu araştırmada dijital okuryazarlığın gençlerin katılımındaki rolünün ele alınması gerekli görülmüştür.

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkiye'deki üniversiteli beliren yetişkinlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunu yordayan değişkenlerin yanı sıra toplumsal ve siyasi katılımının yordayıcılarının da belirlenmesine gerek duyulmaktadır. Ayrıca bahsi geçen ve aralarındaki ilişkilerin tek tek ele alındığı değişkenleri kapsayan çalışmalara karşın empati, sosyal empati, umut, topluluk duygusu, kimlik gelişimi, sosyal medya kullanımı ve dijital okuryazarlık gibi değişkenlerin toplumsal ve siyasi katılım aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluşu yordayıp yordamadığını inceleyen araştırmaya da rastlanmamaktadır. Katılımı özellikle vatandaşların iyi oluşuna yansıyan olumlu bir özellik olarak ele alan çalışmalar (Tavits, 2008; Frey ve Stutzer, 2000) göz önünde bulundurulduğunda katılımın gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşları ile bir dizi değişken arasında aracı değişken olabileceği düşünülmektedir. Alanyazında katılımın bu psikolojik değişkenler ile iyi oluş arasındaki aracı rolünü değerlendiren çalışmaya rastlanmadığı için bu araştırmada katılımın aracılık rolünün ele alınmasına gereksinim duyulmuştur.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyleri ile çeşitli psikolojik değişkenler (kimlik süreçleri, topluluk duygusu, umut, empati, sosyal empati, dijital medya kullanımı ve dijital okuryazarlık) arasında toplumsal ve siyasi katılımın aracılık rolünün belirlenmesidir.

Araştırmanın alt amaçlarından ilki üniversite öğrencilerinin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeylerini yordayan etmenlerin belirlenmesidir. Araştırmanın temel amacı ile uyumlu olan bu alt amaç, özellikle demografik verilerin de değerlendirilmesine izin verecek doğrultuda düzenlenmiştir. Bu bağlamda ele alınacak değişkenler cinsiyet,

anne-baba eğitim durumu ve sosyoekonomik durum gibi demografik değişkenler; akademik başarı, anababaların toplumsal katılım düzeyi, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu, sosyal medya kullanımı (sıklık ve süre), dijital okuryazarlık düzeyi, kimlik gelişimi süreçleri, toplumsal ve siyasi katılım değişkenleridir.

Araştırmanın bir diğer alt amacı öğrencilerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyini yordayan değişkenlerin belirlenmesidir. Bu bağlamda ele alınacak değişkenler cinsiyet ve sosyoekonomik durum gibi demografik değişkenler; anne-baba eğitim durumu, akademik başarı, anababaların toplumsal katılım düzeyi, umut, empati, sosyal empati ve topluluk duygusu, sosyal medya kullanımı (sıklık ve süre), dijital okuryazarlık düzeyi ve kimlik gelişimi süreçleri değişkenleridir.

Bu doğrultuda yanıt aranacak araştırma soruları şu şekilde sıralanabilir:

1. Türkiye’de üniversite eğitimi almakta olan beliren yetişkinlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşları ile kimlik gelişim süreçleri, umut düzeyleri, empati ve sosyal empati düzeyleri, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık düzeyleri ve topluluk duyguları arasındaki ilişkide, beliren yetişkinlerin katılım düzeylerinin aracılık rolü var mıdır?

2. Üniversite eğitimi almakta olan beliren yetişkinlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarını, onların;

- a. Demografik özellikleri (cinsiyetleri, sosyoekonomik düzeyleri),
- b. Akademik başarıları
- c. İnternet kullanımları (Sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi, dijital okuryazarlık düzeyleri)
- d. Psikolojik özellikleri (kimlik gelişimi süreçleri, umut düzeyi, empati/sosyal empati düzeyi, topluluk duygusu, toplumsal ve siyasi katılım düzeyi) yordamakta mıdır?

3. Üniversite eğitimi almakta olan beliren yetişkinlerin toplumsal ve siyasal katılım düzeylerini, onların;

- a. Demografik özellikleri (yaşları, cinsiyetleri, üniversitede bulunulan süre, sosyoekonomik düzeyleri, barınma türü, anne ve baba eğitim durumları),
- b. Akademik başarıları
- c. İnternet kullanımları (Sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi, dijital okuryazarlık düzeyleri)

d. Psikolojik özellikleri (kimlik gelişimi süreçleri, anababaların toplumsal katılım düzeyi, umut düzeyi, empati/sosyal empati düzeyi, topluluk duygusu, psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyi) yordamakta mıdır?

Önem

Genç nüfusu ile öne çıkan Türkiye’de gençlik katılımı araştırmalarının eksikliği göze çarpmaktadır. Toplumsal ve siyasi katılımın eğitimsel çıktıları olduğu göz önünde bulundurulduğunda eğitim psikolojisi bağlamındaki rolü ön plana çıkmaktadır. 21. yüzyılda eğitim yalnızca kuramların ve bilgilerin ezberlenmesinin ötesine geçmiş; öğrencilere sosyal ve demokratik değerlerin kazandırılması hedeflerinin ön plana çıkması, katılımın eğitim bağlamında daha merkezi bir konuma gelmesini sağlamıştır. Buna paralel olarak Batıda eğitimcilerin bilginin kazanılmasında yönlendirici olmasının yanı sıra demokratik katılım süreçlerine aktif olarak katılan vatandaşlar yetiştirme misyonu üzerinde durulmaya başlanmıştır (Chenneville, Toler ve Gaskin-Butler, 2012). Dolayısıyla eğitim ortamları ile katılım arasındaki ilişki daha çok gündeme gelmiştir.

Öğrencilerin gönüllülük gibi toplumsal değerleri kazandığı katılım etkinliklerinde bulunması, farklılıklara saygı duyma, çeşitlilik içeren bir toplumu teşvik etme, ayrımcılığı önleme gibi olumlu çıktılarla ilişkilendirilmektedir. Benzer şekilde, belirli bir uygulamayı protesto etmek için siyasi bir etkinlikte bulunmak da öğrenciler arasında, adaletin sağlanmasına yönelik farkındalığın oluşmasını sağlamaktadır. Bunların yanı sıra toplumsal ve siyasi katılımın eğitim psikolojisi bağlamındaki önemi çok farklı boyutlarda belirginleşmektedir. Öğrencilerin katılımının akademik başarıdan (Newell ve Saxena, 2018) öz düzenleme becerilerine (Malafaia, Teixeira, Neves ve Menezes, 2016), sosyal-bilişsel becerilerden (Metzger ve diğerleri, 2018) sosyal yaşamdaki becerilere (Fong ve To, 2022) kadar çok farklı özellikler açısından olumlu yansımaları olduğu dikkate alındığında gençlerin katılımının ele alınmasının eğitim süreçlerine ilişkin önemli sonuçları ortaya koyması beklenmektedir. Bu araştırmanın gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşuna ilişkin ayrıntılı bir portre çizeceği ve iyi oluş değişkeni ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koyacağı için eğitim ve psikoloji alanlarına büyük katkı sunacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde gençlerin umut, topluluk duygusu, empati ve sosyal empati düzeyleri, kimlik gelişimi süreçleri, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık ile psikolojik ve sosyal iyi oluşları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve bu ilişkide katılımın rolünün ortaya konması

Türkiye’deki gençlerin demokratik vatandaşlık tutum ve davranışlarının önemini vurgulaması açısından önemlidir ve gençlik politikalarının kurgulanmasında yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Pozitif Gençlik Katılımı yaklaşımı ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmış olsa da Türkiye’de gençlerin hem psikolojik hem de sosyal iyi oluş süreçleri ile ilgili değişkenlerin bütüncül bir şekilde ele alındığı araştırma sayısı sınırlıdır. Bu çalışma kapsamında Türkiye’de yaşayan ve çeşitli üniversitelerde öğrenim gören beliren yetişkinlerin kimlik gelişimi, iyi oluşları ve katılım süreçleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi hedeflenmekte ve iyi oluş psikolojik ve sosyal boyutta ele alınmaktadır. Özellikle genç nüfusun toplumu etkileyen gündem hakkında bilgi sahibi olmasının toplumun gelişmesi, sorunlarının çözülmesi ve genel olarak demokratikleşmesi yolunda kritik bir rol oynadığının vurgulandığı 21. yüzyılda katılımı yordayan faktörlerin belirlenmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu odakta yapılacak araştırmalar özellikle gençlerin refah seviyesini ve iyi oluş düzeylerini arttırmaya yönelik gençlik politikalarının oluşturulmasında, gençlerin kimlik gelişimini desteklemeye yönelik programların geliştirilmesi ve mevcut olanların iyileştirilmesi aşamasında kritik role sahiptir. Sonuçlar gençlerin katılım süreçleri ile ilgili bilgi vereceği için söz konusu veriler ışığında üniversitede sunulan dersler bakımından yapılabilecek düzenlemelere de katkıda bulunabilir.

Bu araştırmada ele alınan ve özellikle pozitif psikoloji bağlamında ön plana çıkan umut, empati gibi özellikler ile katılım, kimlik gelişimi ve iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sayısı sınırlıdır. Genç nüfus sayısındaki büyüklüğe karşın gençlerin kimlik gelişiminin katılım süreçleri ile ilişkisini inceleyen araştırmaların kısıtlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu değişkenleri kapsayan bir modelin denenmesinin alana katkı sunacağı düşünülmektedir. Önerilen modelin gençliğin toplumsal ve siyasi alana katılımını teşvik edecek uygulamaların önünü açması noktasında analiz sonuçlarının önemli bir dayanak oluşturacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın bulgularının okullardaki demokrasi eğitimi (*civic education*) ve katılıma yönelik uygulamaların artırılması doğrultusunda da faydalı olacağı düşünülmektedir. Katılımın resmi ve resmi olmayan eğitim süreçleri dahilinde teşvik edilmesi vatandaşlık odaklı bilgi, beceri, değer, yönelim ve davranışların geliştirilmesi aşamasında kritik rol oynamaktadır. Gençlerin ülkedeki siyasi sistemi, farklı ideolojiler ve yönetim birimlerinin işleyişi ile ilgili bilgisinin artırılması, gençlere erdemli olma

gibi vatandaşlık bağlamında öne çıkan ahlaki değerlerin kazandırılması ve oy vermek, toplantılara katılmak, gönüllülük etkinliklerinde bulunmak gibi vatandaşlık bağlamında kritik payı bulunan davranışların geliştirilmesini kapsayan bir demokrasi eğitimi gençlerin kimlik gelişimini de destekleyecek, topluluk duygusu, empati ve umut gibi özelliklerine de olumlu bir biçimde yansıyacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde söz konusu araştırmadan elde edilen bulguların Türkiye’de verilecek demokrasi eğitimlerine ve yurttaşlık bilincinin arttırılmasına yönelik etkinliklere yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Türkiye’de 2021 yılında farklı üniversitelerde okuyan gençlerden elde edilen verilerle ve
2. İyi oluşa etki eden pek çok değişken arasından katılım, kimlik süreçleri, topluluk duygusu, umut, empati, sosyal empati, dijital medya tüketimi ve dijital okuryazarlık gibi değişkenlerle sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL, KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Psikolojik İyi Oluş

Mutluluk nedir? Nasıl mutlu oluruz? Yaşamımızda mutlu olduğumuzu nasıl anlarız? Bu sorular özellikle pozitif psikoloji ile birlikte bireylerin olumlu yönlerine vurgunun artması dolayısıyla her geçen gün daha çok araştırmaya konu olmaktadır. Bireyin kendi yaşamına ilişkin olumlu bir değerlendirmesi olduğunda onun başkalarını sevdiğini ve onlar tarafından sevildiğini, hayattan keyif aldığını ve genel olarak ruh halinin olumlu olduğunu vurgulamış oluruz. Diener'in (2010) öznel iyi oluş olarak tanımladığı bu kavram insanın günlük hayatta olumlu duyguları daha çok, olumsuz duyguları ise daha az yaşamasını ifade etmektedir.

Literatürde mutlulukla ilgili çalışmalar 1950'li yıllarda öznel iyi oluş kavramı odağında yoğunlaşarak ele alınmış, 80'lerden sonra ise klinik çalışmaların ivme kazanması ile birlikte psikolojik iyi oluş terimi üzerinden ilerlemiştir. Felsefede iyi oluşun dayandığı iki temel yaklaşım göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi psikolojik iyi oluşun bireyin yaşamında mutluluk, memnuniyet, haz gibi olumlu unsurların daha çok bulunması, negatif duyguların ise daha az yaşanması anlamına geldiğini vurgulayan ve Kireneli Aristippos ile öne çıkan Hedonizm (Ryan & Deci, 2001), diğeri ise kişinin potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirmesi anlamına geldiğini vurgulayan Eudaimonia felsefesidir. Aristo'nun (2014) hayatın nihai amacı olarak ifade ettiği 'eudaimonia' terimi Hümeranist yaklaşımdaki kendini gerçekleştirmeye benzetmekle birlikte kişinin aklını kullanarak ve belirli erdemlere sahip olarak hayattaki huzuru bulmasını ifade etmektedir.

Deneysel psikoloji alanında öne çıkan kuramcılar ve Maslow, Jung ve Rogers gibi hümanist psikologların iyi oluşa ilişkin çalışmalarından yola çıkan Ryff ve Keyes (1995) psikolojik iyi oluşa ilişkin altı boyuttan oluşan bir model öne sürmüştür. Bu model kapsamında;

(a) kişinin kendini iyi ve kötü yanları ile birlikte kabul etmesini ifade eden *öz-kabul*

(b) içtenlikli ve doyum verici insani ilişkileri ifade eden *başkaları ile olumlu ilişkiler*

(c) bağımsız düşünme ve karar alabilmeyi ifade eden *özerklik*

(d) ihtiyaç ve isteklerine uygun ortamlar yaratabilmesini ifade eden *çevreyi kontrol*

(e) yaşamını anlamlı kılan bir hedefe yönelik hareket etmeyi ifade eden *yaşam amacı*

(f) yeni yaşantılar aracılığıyla kendini gerçekleştirmeye yönelik girişimlerde bulunmasını ifade eden *kişisel gelişim* boyutları psikolojik iyi oluş kavramını oluşturmaktadır.

Bu modelden yola çıkılarak psikolojik iyi oluşun bireyin hem kendisine ve başkaları ile ilişkisine, hem de içinde bulunduğu çevredeki konumuna ilişkin olumlu değerlendirmesi olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş kavramları sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da bu iki kavramın büyük oranda iç içe geçtiğini fakat birbirinden ayrılan bir noktada bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Öznel iyi oluş ağırlıklı olarak bireyin kendi yaşamına ilişkin bir değerlendirmesi iken psikolojik iyi oluş insanın işleyişindeki optimal dengeyi ifade etmektedir (Diener ve diğerleri, 2009). Bu optimal denge bireyin hayatının bir amacı olması, geleceğe dair olumlu bakması ve günlük etkinliklerinde yetkin olması gibi bireysel öğeler ile ilişkili olduğu kadar olumlu sosyal ilişkilere sahip olması ve başkalarına saygı duyması gibi sosyal unsurları da kapsamaktadır. Waterman (1993) da bu ayrımın altını çizerek mutluluğun daha hedonik bir çerçeveye sahip olduğunu, iyi oluşun ise insanın kendi öz gerçekliğine uyumlu yaşaması anlamına geldiğini ifade etmektedir. İnsanların otantik bir şekilde var olabilmesi için değerleri ile uyumlu eylemlerde bulunması gerekmektedir. Ancak bu şekilde kişiler tam olarak psikolojik iyi oluş halinde bulunabilirler.

İyi oluş Pozitif Psikoloji akımının öncüsü Martin E. P. Seligman'ın *Gerçek Mutluluk (Authentic Happiness)* kitabında bireylerin kendi yaşamlarına ilişkin olumlu değerlendirmesi olarak tanımlanmakta ve bu kavramın içinde olumlu duygular, katılım, doyum ve anlam gibi özelliklerin de var olduğu belirtilmektedir (Seligman, 2002). Seligman'ın ilk dönemlerdeki vurgusu ağırlıklı olarak bireysel unsurlar üzerinde iken sonrasında çevresel etkileri ve kişilerarası ilişkileri de kapsayacak şekilde bir iyi oluş

kavramsallaştırmasına dönüşmüştür. Seligman *Flourish* (2011) kitabında iyi oluşun aslında daha dinamik ve karmaşık bir kavram olduğunu vurgularken bunu, daha çok bir duygu durumunu çağrıştıran mutluluk kavramından ayırtmıştır. Aristoteles'in mutluluk ile ilgili fikirlerinden yola çıkarak iyi oluşun ne olduğunu tarif eden Seligman bireyin yalnızca olumlu duygulara sahip olmasının yetmeyeceğini, esas olanın bireyin gerçek kapasitesini ortaya çıkarabilmesi olduğu vurgulamıştır (Seligman, 2011). Bu noktada kuramcının belirli bir moddan ziyade bireyin genel olarak yaşamdaki işleyişine atıfta bulunduğu görülmektedir.

Seligman ilk modelinde iyi oluşu açıklarken üç unsurdan (Seligman, 2002), paradigmasını güncelledikten sonra ise beş unsurdan (Seligman, 2011) bahsetmektedir. PERMA kısaltmasıyla bilinen bu modeldeki beş temel unsur şöyledir:

1. Olumlu duygular (*Positive emotions*): Kişinin şu andaki olaylara, geçmişte yaşadıklarına ve gelecekte başına gelebilecek durumlara yönelik mümkün olduğunca olumlu duygulara sahip olmasını ifade etmektedir.
2. Katılım (*Engagement*): Csikszentmihalyi'nin (1996) akış kavramı ile çok ilintili olan katılım bireyin yaptığı eylem içinde kaybolması, adeta akıp gitmesidir.
3. İlişkiler (*Relationships*): Diğer insanlarla olumlu sosyal ilişkilere sahip olmayı ifade etmektedir.
4. Anlam (*Meaning*): Yaşamaya değer bir hayatının olduğuna dair inancı simgeleyen anlam pozitif psikoloji ile birlikte sıklıkla çalışılmıştır ve iyi oluş ile çok yakından ilişkili bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin yaşamını anlamlı kılması ve anlamlı hedefler belirlemesi özellikle zor zamanlarda daha az psikolojik yıkım ile ilişkilendirilmekte (Nolen-Hoeksema ve Davis, 2002) ve dolayısıyla iyi oluşa katkıda bulunmaktadır.
5. Başarı (*Accomplishment*): Seligman (2011) sırf başarmak için başarmanın önemini altını çizmektedir. Kişinin sporda bir madalya kazanması, girdiği bir bilgi yarışmasını kazanması ya da önceden belirlediği bir hedefine ulaşması başarıyı temsil etmektedir.

Seligman PERMA modeli ile birlikte aslında Pozitif Psikoloji'nin bireylerin iyi oluşunu nasıl sağlayacağını açıklamıştır. Bireyin potansiyelini geliştirip hayatta mutlu bir insan olması (İngilizce'de *flourish*) genel olarak olumlu duygulara sahip olmasını, yaptığı işten keyif almasını, hayatta anlamlı amaçları olmasını, başarı elde etmesini ve diğer bireyler ile olumlu ilişkiler kurmasını da içine alan çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilebilmektedir. Bu noktalara temas eden politikalar ile bireylerin psikolojik

iyi oluşlarına katkıda bulunmak ve daha mutlu topluma doğru bir dönüşüm yakalamak mümkün olabilmektedir.

Odağı psikolojik iyi oluş olan çalışmalara bakıldığında çok çeşitli değişkenin birlikte ele alındığı göze çarpmaktadır. Psikolojik iyi oluş çalışmalarında en sık ele alınan demografik değişkenlerin başında cinsiyet gelmektedir. Geleneksel olarak kadınların iyi oluş düzeylerinin erkeklere göre daha düşük olduğuna işaret eden araştırmalar dikkati çekmektedir. Çalışmalar kadınların erkeklere göre daha yüksek düzey strese sahip olduğuna (Peyer, Hathaway ve Doyle, 2022), depresif belirtilere kadınlarda daha sık rastlandığına (Maji, 2018) ve kadınların kaygı düzeyinin daha fazla olduğuna (Remes, Brayne, van der Linde ve Lafortune, 2016) işaret etmektedir. Dolayısıyla gerek iyi oluş, gerekse ilgili göstergeler göz konusu olduğunda kadınlar daha dezavantajlı bir konumda görünebilmektedir.

Cinsiyet ile birlikte gelen sosyal etkileri göz önünde bulunduran araştırmalarda iyi oluş bakımından kadınların erkeklere göre daha düşük puanlar alması kaynaklara ve iş fırsatlarına erişimde daha çok zorluk yaşamaları ve bunun sonucunda daha düşük sosyoekonomik düzeye sahip olmaları (Lahelma, Arber, Kivela ve Roos, 2002) ile açıklanmaktadır. Kadınların evdeki sorumluluklarını yerine getirmeye devam ederken çalışmak zorunda kalmaları da olası etkenler arasında değerlendirilmektedir (Dahlin ve Harkonen, 2013). Cinsiyet eşitsizliğinin iyi oluş düzeyine olumsuz bir şekilde yansması bu eşitsizliğin yüksek düzeyde olduğu toplumlarda daha belirginken, cinsiyet eşitsizliğinin daha az olduğu toplumlarda cinsiyete bağlı olarak psikolojik iyi oluşta farklılaşmanın olmaması beklenmektedir. Bunu destekleyen araştırmalara bakıldığında insan hakları ve eşitliğin öne çıktığı kültürlerde kadınların ve erkeklerin eşit düzeyde mutlu yaşadığı görülmektedir (Bjørnskov, Dreher ve Fischer, 2007; Ruth ve Napier, 2014). Dolayısıyla kültürel olarak ortaya çıkan eşitsizliğin giderilmesinin bireylerin iyi oluşuna olumlu bir şekilde yansması beklenmektedir.

İyi oluşta cinsiyete dayalı gözlemlenen farklılaşma aynı zamanda iyi oluşun tek boyutlu bir psikolojik yapı olmaması ile de ilişkili olabilmektedir. Psikolojik iyi oluşun alt boyutları söz konusu olduğunda alanyazında farklılaşan sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin kadınlar iyi oluşun başkaları ile olumlu ilişkiler geliştirme (Ahrens ve Ryff, 2006) ve öz kabul (Chraif ve Dumitru, 2015) alt boyutlarında istikrarlı olarak erkeklere kıyasla yüksek puanlar almaktadır. Kadınlar olumsuz duygulanım boyutunda erkeklere göre yüksek puanlar alsa da olumlu duygulanım alt boyutunda da erkeklere göre daha yüksek puanlar almaktadır (Diener ve Ryan, 2014; Nolen-

Hoeksema ve Rusting, 2003). Dolayısıyla kadınların olumlu ve olumsuz duyguları erkeklere göre daha sık ve daha yoğun hissettiği göze çarpmaktadır. Buradan hareketle araştırmalarda cinsiyet ve iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkiyi ele alan bulgularda değişik sonuçlara rastlamak şaşırtıcı değildir.

Kızların iyi oluş düzeyinin daha düşük olduğunu gösteren araştırmalara karşılık bazı çalışmalarda (Bowman, 2010; Gürel, 2009; Sun, Chan ve Chan, 2016) kızların psikolojik iyi oluş düzeyinin erkeklerinkine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de üniversiteli öğrencilerle yapılan bazı çalışmalarda da (Doğru, 2018; Işıklar, 2012; Yılmaz, 2013) genç kızların psikolojik iyi oluş düzeyi erkeklerinkine oranla daha yüksek çıkmıştır. Cinsiyet bağlamındaki bu farklılaşan sonuçlar göz önünde bulundurularak bu araştırma kapsamında da cinsiyetin üniversitede okuyan gençlerin psikolojik iyi oluşu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olup olmadığı ele alınmaktadır.

Psikolojik iyi oluş bağlamında ele alınan bir diğer demografik değişken sosyoekonomik durumdur. Çalışmalar (Barger, Donoho ve Wayment, 2009; Yu ve Chen, 2016) gelir artışı ile birlikte psikolojik iyi oluşun da arttığına işaret etmektedir. Sosyoekonomik düzey ve iyi oluş arasındaki ilişkinin altında yatan mekanizma, gelir düzeyi daha yüksek olan bireylerin yaşam kalitelerinin artmasını sağlayacak varlık ve hizmetlerden daha çok faydalanabilmesi olabilir. Benzer şekilde sosyoekonomik düzeyin artması ile olumsuz duygular ve depresyon arasında negatif bir ilişkinin olduğuna işaret edilmektedir (Hong, 2021). Yüksek gelir düzeyinin depresif belirtilere karşı koruyucu bir faktör olduğunu ortaya koyan araştırmalar (Fassbender and Leyendecker, 2018) bulunmaktadır. Bununla birlikte bazı araştırma bulguları (Easterlin, 2003) gelirdeki artışın bireyin mutluluğuna artı bir puan getirmediği doğrultusundadır. Hatta ani bir gelir artışı yaşayan bireylerin mutluluk düzeyi hızlı sürede eski seviyesine gerilemektedir (Kuhn, Kooreman, Soetevent ve Kooreman, 2008). Mutluluk odağında yapılan bu tür çalışmaların göz ardı edilmemesi önemli iken psikolojik iyi oluşun mutluluğu aşan ve bireyin yaşamının anlamlı olması, diğerleriyle doyum veren ilişkiler kurması ve yaşam boyu gelişmesi gibi çok farklı boyutları içermesi dolayısıyla alanyazında farklılaşan sonuçların ortaya çıkabilmesi beklenen bir durumdur. Sosyoekonomik düzeyin psikolojik iyi oluş söz konusu olduğunda bazı fırsatlara erişimi sağlamakla birlikte başlı başına bir yordayıcı olmayabileceği unutulmamalıdır.

Türkiye’de psikolojik iyi oluş bağlamında üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalara bakıldığında sosyoekonomik düzeyin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir

yordayıcısı olmadığını gösteren bulguların ağır bastığı (Cenkseven ve Akbaş, 2007; Göçet Tekin, 2014; Güler, 2019) göze çarpmaktadır. Bununla birlikte sınırlı sayıda araştırma (Güler, 2019) gelirin üniversiteli öğrencilerin psikolojik iyi oluşunun anlamlı bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda psikolojik iyi oluşun bireysel gelişim alt boyutunun (Tatlilioğlu, 2015) ve özerklik alt boyutunun (İlğan, Sevinç, Niron, Kılıç ve Yumuşak, 2015) gelir düzeyine göre anlamlı bir biçimde farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu bulgulardan hareketle bu çalışmada da sosyoekonomik düzeyin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı ele alınmaktadır.

Psikolojik iyi oluş bağlamında ele alınan değişkenlerden biri de akademik başarıdır. Başarı ve iyi oluş birbirini karşılıklı olarak etkilemekle birlikte araştırmalarda ağırlıklı olarak bu karşılıklı ilişki ele alınmış (Bücker, Nuraydin, Simonsmeier ve Schneider, 2018; Ng, Huebner ve Hills, 2015) ve yordayıcılık ilişkisinin ele alındığı araştırma sayısı sınırlı kalmıştır. Gençlerin okul yaşamında başarılı olmaları ya da derslerinden düşük notlar almaları da iyi oluşlarını etkilemektedir. Benzer şekilde okuldaki gereklilikleri tüm çabalarına rağmen yerine getirme konusunda başarısız olan öğrencilerde ise bu durum okul tükenmişliği tablosu ile kendini gösterebilmektedir. Okul tükenmişliği düzeyi yüksek olan bireylerin daha düşük iyi oluş sergilemesi (Raiziene, Pilkauskaitė-Valickienė ve Zukauskienė, 2014) de bunun bir uzantısı olarak değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla okulda başarılı ya da başarısız olmanın, öğrencilik sorumluluklarını yerine getirme ya da getirememenin psikolojik iyi oluş bağlamında çıktılarının olması beklenmektedir.

Yapılan araştırmaların bir kısmı ise psikolojik iyi oluşun gençlerin başarısını nasıl etkilediğini konu edinmektedir. Quinn ve Duckworth (2007) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada yüksek düzey psikolojik iyi oluş sergileyen öğrencilerin notlarının daha yüksek olduğu, bir yılın sonunda yüksek not almaya devam edenlerin de yaş ve IQ gibi değişkenler kontrol edildiğinde daha yüksek iyi oluş sergilemeye devam ettiği gözlenmiştir. Bu araştırmanın bulguları iyi oluşun akademik performansı arttırdığı sonucunun altını çizmektedir. Lyubomirsky, King ve Diener'in (2005) mutluluk ve başarı arasındaki ilişkisinin yönü ile ilgili yaptıkları kapsamlı çalışmaya bakıldığında da mutluluğun başarının öncülü olduğu ve daha olumlu duygulanıma sahip olan bireylerdeki mutluluğun iş, aile ve sosyal ilişkiler konusunda daha çok başarıyı beraberinde getirdiği göze çarpmaktadır.

Alanyazında psikolojik iyi oluş ve çoğunlukla not ortalaması bazında değerlendirilen akademik başarı arasındaki ilişkinin karşılıklı mı olduğu, yoksa bu değişkenlerin birbirinin öncülü olup olmadığı şeklindeki tartışmanın yapılacak çalışmalarda ele alınmaya devam edileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda resmin netlik kazanması için boylamsal çalışmalara duyulan ihtiyaç ve bu çalışma türünün beraberinde getirdiği zaman ve emek boyutundaki zorluklar göz önünde bulundurulduğunda söz konusu sorunun gündemde kalacağı beklenmektedir. Bu araştırmada ise Türkiye’deki mevcut eğitim sistemi göz önünde bulundurularak öğrencilerin not ortalamasının psikolojik iyi oluşun öncülü olması beklenmekte ve bu beklentiden hareketle akademik başarının üniversiteli gençlerin psikolojik iyi oluşunu yordayıp yordamadığı ele alınmaktadır. Sınavların ve bu sınavlarda öne çıkmanın Türkiye’de öğrenim gören gençlerin yaşamının tam merkezinde yer aldığına dair yaygın gözlemden hareketle öğrencilerin akademik alanda başarılı ya da başarısız olmalarının psikolojik iyi oluşlarını etkileyeceği öngörülmektedir. Türkiye’de yapılan benzer araştırmalardan (Tuzgöl Dost, 2007; Yaran, 2020) çıkan sonuçlar bu öngörüye destekler niteliktedir.

Sosyal İyi Oluş

İyi oluşun toplumsal bağlamdaki karşılığı olan sosyal iyi oluşu Keyes (1998) bireyin toplum içindeki konum ve işleyişine dair öz değerlendirmesi olarak tanımlamaktadır. Bir başka deyişle, sosyal iyi oluş bireyin içinde bulunduğu sosyal bağlamla ne derece uyumlu olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla bireyin kendi ilişkileri çerçevesinde kendini nasıl hissettiği, içinde yaşadığı toplumda nasıl bir konumda bulunduğu, kendini ne derece toplumun bir parçası olarak gördüğü ile ilgilidir. Keyes’e (1998) göre sosyal iyi oluş beş alt boyutu kapsamaktadır:

1. Sosyal bütünleşme (*social integration*) bireyin ait olduğu toplum ve topluluk ile ne düzeyde ortak yönleri olduğuna dair değerlendirmelerini ifade etmektedir. Toplumdan ve topluluktan uzaklaşma isteğinin bulunma düzeyi ve topluma ne derece ait olduğuna ilişkin değerlendirmesidir.

2. Sosyal kabul (*social acceptance*) bireyin insan doğasına ilişkin olumlu bir değerlendirmesinin olması ve diğer insanlara karşı olumlu görüşler ve güven duygusu geliştirmiş olmasını ifade etmektedir.

3. Sosyal katkı (*social contribution*) bireyin toplum için ne düzeyde değerli olduğu ve topluma katkıda bulunma yeterliliğine ilişkin inancını ifade etmektedir.

4. Sosyal gerçekleştirme (*social actualisation*) bireyin içinde bulunduğu toplumun gelişmek için yeterli potansiyeli olduğunu düşünmesini ifade etmektedir. Toplumun kurumları ve vatandaşları aracılığıyla kendini gerçekleştirebileceğine ilişkin değerlendirmesidir.

5. Sosyal tutarlılık (*social coherence*) bireyin içinde bulunduğu toplumda olan bitenleri anlamlandırması ve toplumun geleceğini öngörülebilir olarak değerlendirmesidir.

Keyes'in sosyal iyi oluş kavramı bireylerin sosyal bağlamlar ve toplum içindeki iyi oluşunu temsil etmesi açısından oldukça kapsamlıdır. İnsanın sosyal bir varlık olduğu göz önünde bulundurulduğunda psikolojik iyi oluşunun toplumun geneli ve onu oluşturan unsurları ile ilişkisi bağlamında anlam kazandığı varsayılabilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün iyi oluşu “bireyin içinde bulunduğu topluluğa katkıda bulunma potansiyeli” şeklinde tanımladığı dikkati çekmektedir (akt. Son ve Wilson, 2012). Buradan hareketle sosyal iyi oluş düzeyi yüksek olan bireylerin yakın çevreleri ile olduğu kadar daha genel düzlemde toplum ile ilişkilerinin iyi olması beklenmektedir. Ayrıca bu bireylerin içinde bulundukları toplumu kabul düzeylerinin ve bu topluma katkıda bulunma isteklerinin yüksek olduğu varsayılmaktadır.

Öğrencilerin iyi oluş dinamiklerini anlamaya yönelik son dönemde yapılan araştırmaların sayısında gözlenen artış öğrencilerin birincil sosyal ortamlarından olan okuldaki uyum ve iyilik halinin akademik çıktılarının olması ile ilişkili olabilir. İçinde bulundukları bağlamı olumlu olarak algılayan ve bu bağlam ile uyum içinde olan, bu bağlama kendisi de bir katkıda bulunabileceğini düşünen öğrencilerin psikolojik göstergelerinin iyileşmesinin (Venning, Elliott, Kettler ve Wilson, 2013) yanı sıra bu kişilerin akademik anlamda da gelişim gösterdikleri gözlenmektedir (López ve diğerleri, 2021). Dolayısıyla öğrencilerin başlıca sosyal ortamlarından biri olan okul, beliren yetişkinler için ise üniversite, sosyal iyi oluşun ön planda olduğu ortamlar olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin kendilerine ve çevreleriyle olan ilişkilerini psikolojik iyi oluş ile değerlendirebilirken, eğitim ortamındaki iyilik ve uyumlarını sosyal iyi oluş çerçevesinde değerlendirmek bireysel ve bağlamsal faktörleri aynı anda dikkate almak açısından yerinde olacaktır. Gençlerin arkadaşlarıyla, kampüs çalışanlarıyla ve akademik personelle uyumlu ilişkiler geliştirmesi, eğitim aldığı üniversiteye ait hissetmesi, kendi gibi gençlerle, benzer bir gelecek hayaline sahip

olması ve kendini bu ortamda güvende hissetmesi yüksek düzey sosyal iyi oluşu çağrıştırmaktadır.

Sosyal iyi oluş alanyazında psikolojik iyi oluş kadar ele alınmasa da yapılan sınırlı sayıda çalışmaya bakıldığında cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve akademik başarı değişkenlerinin birlikte ele alındığı bulgular bize sosyal iyi oluş ile ilgili ipuçları sunmaktadır. Cinsiyetin sosyal iyi oluş söz konusu olduğunda sahip olduğu yordayıcılık rolüne ilişkin bulgular çok farklıdır. Amerika’da 25-75 yaş arasındaki bireylerin katıldığı bir çalışmada (Keyes ve Shapiro, 2004) erkeklerin sosyal iyi oluş düzeyinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Şili’de çocuk ve ergenlerle yapılan bir araştırmada ise (López ve diğerleri, 2021) hem cinsiyet, hem de not ortalamasının sosyal iyi oluşun yordayıcıları olduğu belirlenmiş ve kızların sosyal iyi oluşunun erkeklerinkine kıyasla daha yüksek düzey olduğu görülmüştür. İtalyan, Amerikalı ve İranlı üniversite öğrencilerinde yapılan bir araştırmada (Cicognani ve diğerleri, 2008) ise sosyal iyi oluş puanlarında cinsiyet açısından bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde İtalya’da yapılan bir başka araştırmada (Rollero, 2013) da sosyal iyi oluşta cinsiyete dayalı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

Sosyal iyi oluş ve cinsiyet arasındaki ilişkiye yönelik bulgular bu şekilde farklılaşırken bazı çalışmalarda sosyal iyi oluşun farklı boyutlarında cinsiyet bazında yapılan analizlerden farklı sonuçlar çıktığı dikkati çekmektedir. Beliren yetişkinlerle İran’da yapılan bir çalışmada (Salehi ve diğerleri, 2016) uygulanan ölçekten sosyal gerçekleştirme alt boyutunda erkeklerin daha yüksek puanlar aldığı gözlenirken sosyal katkı alt boyutunda kadınların daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Türkiye’de yapılan araştırmalara (Kaya, 2013; Lale, 2019; Taşdibi Ünlü, 2019) bakıldığında ise cinsiyetin sosyal iyi oluşu yordamadığı doğrultusundaki bulgular ağırlık kazanmaktadır.

Sosyal iyi oluş ile sosyoekonomik düzey arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara bakıldığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Keyes ve Shapiro’nun (2004) daha yüksek sosyoekonomik düzeyin daha yüksek sosyal iyi oluşla ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalarının yanı sıra Türkiye’de yapılan bazı araştırmalar (Bayraktar, 2019) gelir düzeyinin artması ile sosyal iyi oluşun arttığına işaret etmektedir. Bununla birlikte sosyoekonomik düzeyin sosyal iyi oluşu yordamadığına işaret eden sınırlı sayıda araştırma (Taşdibi Ünlü, 2019) bulgusu da göz ardı edilmemelidir.

Akademik başarı ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkinin ele alındığı çok sınırlı sayıda araştırmaya bakıldığında akademik başarı düzeyi yüksek öğrencilerin sosyal iyi oluşunun da yüksek olduğuna işaret eden araştırmalar (Kaya, 2013) olduğu kadar sosyal

iyi oluşta öğrencilerin başarı düzeyine bağlı bir farklılaşma olmadığını gösteren çalışmalar (Lale, 2019) da mevcuttur. Bu bulgulardan hareketle bu araştırmada da cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve genel not ortalamasının sosyal iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olup olmadığı ele alınmaktadır.

Toplumsal ve Siyasi Katılım

Sosyal bilimlerde siyasi değişkenlerin bireylerin iyi oluşunu nasıl etkilediğini inceleyen çalışma sayısı her geçen gün artmaktadır. Demokratik yönetimlerin vatandaşlarının iyi oluşlarını arttırmaya yönelik görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurulduğunda iyi oluş ile ilgili değişkenlerin incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda ne çıkan değişkenlerden biri katılımdır. Hart'ın (2016) katılım tanımı “bireyin hayatını ve içinde yaşadığı toplumu etkileyen konularda kararların paylaşılması süreci” şeklinde ve katılım özellikle demokrasinin inşa edilmesinde esas alınması gereken standarttır. Hart katılımı bir merdiven mecazı üzerinden açıklamaktadır ve bu kapsamdaki etkinlikleri neyin katılım olduğunu ve olmadığını açıklamak için basamaklar halinde sınıflamaktadır. Hart'a (2016) göre merdivenin ilk üç basamağında yer alan zorlama/aldatma (yetişkinlerin kendi mesajlarını iletmek için çocukların sesini kullanması ya da çocukların yapmadığı şeyleri onlar yapmış gibi göstermesi), dekorasyon (ocukları etkinlikte ss gibi kullanmak) ve maskotluk (ocuklara sembolik biçimde etkinliklerde yer verilmesi) kapsamında değerlendirilebilecek eylemler katılım olarak değerlendirilemez. Hart'ın merdiveninin daha st basamakları ise çocukların artan şekilde aktif olduğu katılım örneklerini sergilemektedir. Bunlar sırasıyla görev verilmiş ancak bilgilendirilmiş çocukların yer aldığı etkinlikler, çocuklara danışılmış ve çocukların bilgilendirildiği etkinlikler, yetişkinler tarafından başlatılan ve çocuklar ile paylaşılan etkinlikler, çocukların başlattığı ve yönettiği projeler ile çocuklar tarafından başlatılan ve kararların yetişkinlerle ortak alındığı etkinliklerdir. Merdivenin basamakları üzerinden sınıflandırılan katılım etkinlikleri, çocukların kendilerini hemen hemen hiç ifade edemediği eylemlerden, en etkili şekilde ifade ettiği eylemlere uzanan sremde çok farklı etkinlikleri kapsamaktadır. Gerçek katılım ise çocukların tüm sürece dahil olduğu, simgesel bir rol oynamadığı ve süreçte aktif rol oynadığı zaman gerçekleşmektedir.

Katılım alanyazında toplumsal ve siyasi katılım şeklinde kavramsallaştırılmaktadır. Toplumsal katılım Flanagan (2004) tarafından bireylerin

içinde bulundukları toplumun sorunlarının çözümünde etkin rol almaları şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumsal katılım, gönüllülük içeren etkinlikleri, okuldaki yönetim süreçlerine dahil olmayı, gençlik kulüplerine ve siyasi topluluklara katılmayı içermektedir. Toplumsal katılım toplumda öne çıkan olaylarla ilgilenmenin ötesine geçerek eylemde bulunmayı gerektirmektedir. Bireyin siyasi ve toplumsal gelişmelerle ilgilenmesi dolayısıyla bazı etkinliklere katılması bireysel düzeyde toplumsal katılımı temsil ederken içinde bulunduğu yerel toplulukta gönüllü bazı etkinliklerde yer alması, birilerine yardım amaçlı etkinliklerde bulunması toplumsal katılımın kolektif şekilde gerçekleştirilmesine örnektir (Ekman ve Amna, 2012). Toplumsal katılım bilgi, beceri ve donanımımızı kullanarak içinde yaşadığımız toplumda bir fark yaratmak için attığımız tüm adımları kapsayabilmektedir.

Gençlerin yeterli düzeyde toplumsal katılım göstermedikleri doğrultusunda eleştiriler bulunsa da katılımın şekil değiştirmiş olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda katılım teriminin kullanımını yaygınlaştıran Putnam'ın (2000) tanımı içerisinde gazete okumayı, siyasi ve sosyal ağlar içerisinde yer almayı ve kurumsal katılıma güveni dahil ettiği görülmektedir. Putnam'ın önemli bir vurgusu ise işleyen bir demokrasi ve pazar ekonomisi için katılımın çok kritik bir role sahip olduğu doğrultusundadır. Buradan hareketle özellikle genç nüfusun fazla olduğu toplumlarda kalkınma için gençlerin katılım göstermelerinin öneminin bir kez daha altı çizilmektedir.

Putnam'dan günümüze geçen yaklaşık 25 yıllık zaman diliminde toplumsal katılım terimi ile ilgili çok fazla tartışma yapılmış olmakla birlikte bugün bile ortak tek bir tanımın olmadığı göze çarpmaktadır. Genel olarak vatandaşların toplumsal koşulları iyileştirmek için attığı her türlü adımın yanı sıra bu yolda gerçekleştirdikleri her türlü etkinlik toplumsal katılım şemsiyesi içinde kendine yer bulmaktadır. Dolayısıyla toplumsal katılım ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında toplumsal bir konuya ilgi duymak, konunun takipçisi olmak bu konudaki sorunları gidermek için kendi başına veya toplumla ortaklaşa her türlü etkinlikte bulunmak toplumsal katılım kapsamında ele alınmaktadır (Ekman ve Amna, 2012). Geleneksel görüşün aksine, günümüz demokrasilerindeki kritik toplumsal içerikli davranışlar rutin bir politik eylemde bulunmayı kapsadığı gibi herhangi bir eylemde bulunmadan gündemdeki gelişmeleri izlemek ve eleştirel bir tavırla gündemi takip etmek gibi durumları da içermektedir. Bu kavram Amna ve Ekman (2014) tarafından takipçi vatandaşlar (*standby citizens*) olarak kavramsallaştırılmıştır. Pasif katılım olarak da değerlendirilen bu tür etkinliklerin yanı

sıra bir gencin toplumsal bir sorun dolayısıyla herhangi bir markayı boykot etmesi ya da gönüllü bir kan bağışı kampanyasında yer alması da toplumsal katılım kapsamında ele alınmaktadır. Bu noktadan bakıldığında toplumsal katılım, ölçülmesi kendi içinde zorluklarını barındıran bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda tartışılan nedenler ışığında gençlerin toplumsal katılım düzeyinin düşük olduğu şeklindeki eleştirilere de farklı bir açıdan bakmanın önemi daha da anlaşılır hale gelmektedir.

Benzer bir şekilde siyasal katılım kavramının da farklı şekillerde tanımlandığını görmek mümkündür. Kalaycıoğlu (1983, s. 10) siyasal katılımı "kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda, siyasal karar mevkilerine gelecek olanları veya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve etkinlikler" olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda Whiteley (2012) oy kullanma, politikacıları takip etme, siyasi toplantılara katılma ve siyasi partilerde aktif bir şekilde rol alma gibi etkinlikleri siyasal katılım olarak nitelemektedir. Bu doğrultuda, hükümetin politikalarını etkilemeye yönelik bireysel ya da grup olarak gerçekleştirilen, işlevsel ya da sembolik olan aktif etkinlikler siyasal katılım olarak değerlendirilebilmektedir.

Siyasal katılım, gerçekleştirilen etkinliklerin yoğunluk düzeyine göre de ele alınabilmektedir. Bu noktada Milbrath'ın (1965) modeli farklı etkinlikleri hiyerarşik bir düzende, merdiven ya da piramit benzeri bir yapı olarak sunması ile bilinmektedir. Milbrath (1965, s. 17-18) "Piramidin üst kısımlarında yer alan eylemlerde bulunan bireyler büyük olasılıkla alttaki eylemleri de yapmaktadır" demektedir. Siyasi katılımı Milbrath (1965, s. 18) gözlemci etkinlikler (*spectator activities*), geçiş niteliğindeki etkinlikler (*transitional activities*) ve siyasi mücadele etkinlikleri (*gladiator activities*) olarak üç farklı düzlemde ele almaktadır.

Şekil 1. Siyasi Katılım Etkinliklerine İlişkin Sınıflandırma (Milbrath, 1965)

Bireylerin kademeli olarak önce gözlemci etkinliklere katılacağını, daha sonrasında geçiş niteliğindeki etkinliklerde bulunarak en yoğun katılım etkinlikleri olan ve İngilizce’de gladyatör kelimesine karşılık gelen terim ile ifade edilen siyasi mücadeleye dönük etkinlikleri gerçekleştireceğini belirten Milbrath’ın modelinde sıralılık belirgindir. Modele bakıldığında oy vermeyen bir bireyin rozet takmasının pek olası olmadığı ya da siyasi içerikli konuşmalar yapmayan bireylerin siyasi bir mitinge katılma olasılıklarının çok düşük olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Piramitin basamaklarında yukarı doğru çıkıldıkça bireyin siyasi katılım davranışlarının da yoğunluğu artmaktadır ve siyasi etkinliklerde görünür olma ve siyasi mücadelede aktifleşme düzeyi artmaktadır.

Milbrath’ın modelinde bir bireyin en düşük yoğunluktaki, bir başka deyişle daha alt düzeydeki etkinliklerden daha yoğun düzeydekilere geçebilmesinde etkili olan etmen yaş, cinsiyet, etnik köken, dini inanç gibi bireysel özelliklerin yanı sıra kişilik özellikleridir. Benzer şekilde dışarıdan alınan uyaran yoğunluğu da bireyin katılımında bulunmasını etkilemektedir (Milbrath ve Goel, 1977). Milbrath (1965) özellikle daha üst düzeydeki etkinlikler söz konusu olduğunda dışarıdan alınan uyaran arttıkça bireyin katılımında bulunma ihtimalinin arttığını düşünmektedir. Bu durum özellikle medya odağında düşünüldüğünde farklı iletişim kanallarından daha çok uyarana maruz kalan bireylerin siyasi katılım düzeyinin de artması beklenmektedir.

İnsanları siyasal alana katılmaya iten çok sayıda etmen bulunurken Milbrath ve Goel (1977) girdiler ve çıktılar üzerinde durmaktadır. Girdiler oy vermek, siyasi tartışmalar yapmak, yürüyüşlere katılmak ve seçim kampanyasında görev almak gibi

etkinlikleri kapsarken, çıktılar kamu hizmeti ve düzeni, adalet ve maddi imkânlar şeklinde değerlendirilebilmektedir. Bir diğer ifade ile vatandaşlar girdiler aracılığıyla, resmi olarak alınan kararları etkilemeye çalışırken karşılığında özgürlük, adalet ve güvenliğin sağlanması çıktılarını beklemektedir. Milbrath katılımın yoğunluğuna göre girdileri üç kategoride ele almaktadır: aktif, pasif/destekleyici ve kayıtsız. Aktif siyasi etkinlik de kendi içinde geleneksel ve geleneksel olmayan şeklinde iki düzeyde ele alınmaktadır. Alınan yanlış bir karar üzerine sokağa çıkmak, gösterilere katılmak geleneksel olmayan aktif katılım etkinliğidir ve bu kişiler protestocu katılımcılar (*protestors*) olarak ele alınmaktadır. Yerel sorunların çözümüne yönelik olarak farklı topluluklara katılmak, siyasi kampanyalarda rol almak ve mevki sahipleri ile iletişime geçmek ise geleneksel aktif katılım olarak değerlendirilmektedir. Siyaseti takip eden, olan bitenden haberdar olmaya çalışan, siyasi görüşlerini yakınıyla paylaşan bireyler ise iletişim kuranlardır (*communicators*). Milbrath'ın modelinde oy veren bireyler pasif ve destekleyici aktivistler (*passive and supportive activists*) olarak ele alınırken bahsi geçen etkinliklerin hiçbirinde bulunmayanlar kayıtsız (*apathetics*) olarak değerlendirilmektedir. Bireyin kayıtsızdan gladyatöre uzanan sürecin neresinde yer alacağı ise bireysel olduğu kadar çevresel faktörler tarafından belirlenmektedir.

Milbrath'ın siyasi katılım modeline benzerliğiyle dikkat çeken Baykal'ın (1970) modelinde ise gündemi takip etme ve siyasi konuları takip etme *siyasal olayları izleme*; bunun ötesine geçip bir tutum geliştirme *siyasal olaylar hakkında tavır takınma*; yürüyüş, gösteriye vs. katılma gibi eylemler ise *siyasal olayların içine karışma* basamağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde Dahl (1970) da siyasi katılımı ilgi, önemseme, bilgi ve eylem şeklinde farklı düzeylerdeki etkinlikleri kapsayacak şekilde ele almaktadır. Dolayısıyla bireyin siyasi olayları önemli bulması, bunlara ilgi duyması, siyasi sorunlar ile ilgili bilgi edinmesi ve siyasal alanın içinde aktif rol üstlenmesi siyasi katılım çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Siyasal rejimlerin belirlediği kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen oy verme, parti adaylarına yardım etme, parti kampanyasına katkıda bulunma gibi etkinlikler geleneksel katılım (*conventional participation*) olarak ele alınırken, rejimin koyduğu kurallara uygun olmayan protesto, gösteri, toplu dilekçe gibi etkinlikler ise geleneksel olmayan siyasi katılım (*non-conventional participation*) olarak değerlendirilmektedir (Verba, Schlozman ve Brady, 1995). Bir başka ifadeyle vergi vermeyi reddetmekten siyasi bir toplantıya katılma ve oy vermeye kadar her türlü eylem siyasi katılım semsiyesi altında yer alabilmektedir. van Deth'in (2001) katılımın "her şeyin" kuramı

olma yolunda ilerlediğine yönelik eleştirisi bu bağlamda anlam kazansa da araştırmaların odak noktası bugün çoğunlukla oy verme etkinliği olmaya devam etmektedir.

Yukarıda ele alınan farklı toplumsal ve siyasi katılım tanımlarına bakıldığında toplumsal ve siyasi katılımın birbiri ile yakından ilişkili olup iç içe geçtiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Söz konusu iki kavram birbiri ile kesişen ve bu kesişim kümesinde çok sayıda etkinliğin yer aldığı iki küme olarak düşünülebilir. Politika alanında sıklıkla çalışılan bu kavramlara kimi zaman bir eylemler süremini olarak bakılmıştır. Bu kapsamda toplumsal katılım sıklıkla daha çok gizil bir katılım olarak değerlendirilirken ve daha çok pasif bir tutumla ilişkilendirirken siyasi katılım kasıtlı ve görünür eylemleri kapsar şekilde ele alınmıştır (Dahlgren, 2016; Ekman ve Amna, 2012). Buna rağmen alanyazına bakıldığında bu iki kavramın sıklıkla birlikte ele alındığı ve zaman zaman birbirinin yerine kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu durum ağırlıklı olarak, toplumsal etkinliklerin siyasi yansımalarının, siyasi etkinliklerin de toplumsal içeriğinin olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin protesto amaçlı bir yürüyüşe katılmak siyasi bir tepki olduğu gibi aynı zamanda toplumsal bir sorunun çözümünü hedeflemesi bakımından toplumsal katılım kapsamında da değerlendirilebilir. Benzer şekilde en tipik siyasi katılım etkinliği olan oy vermek bile toplumdaki sorunların kaynağını siyasi eylem ile çözmeyi hedeflemesi bakımından toplumsal unsurları da bünyesinde barındıran siyasi bir etkinlik olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasi katılımın birbiri ile çok yakından ilişkili iki kavram olarak görülmesi bu iki kavramın tek bir kavram olarak değerlendirilmesine neden olabilmektedir.

Türkiye’de katılımıla ilgili yapılan gençlik araştırmalarının kapsamı özellikle son 20 yılda farklı katılım türlerini de içerecek şekilde genişlemiştir. Bunun yanı sıra azınlıklar, göçmenler, kadınlar, çocuklar ve cinsel yönelimi dolayısıyla dışlanan gruplar gibi toplumun çok farklı grupları ile gerçekleştirilen katılım araştırmalarının (Ataman, Çok ve Şener, 2012; Eckstein, Jugert, Noack, Born ve Şener, 2015) sayısı artmıştır. Katılım çalışmalarındaki artışa ilerleyen dönemlerde internet ve sosyal medya platformları da ciddi katkıda bulunmuş ve dijital dünya ile birlikte siyasi katılım sanal ortamlara taşınmıştır. Facebook ve Twitter gibi dijital platformlarda siyasi adayları ya da herhangi bir kampanyayı beğenmek, siyasi bir sloganı Instagram’daki özel sayfasında paylaşmak, internette düzenlenen bir imza kampanyasına katılmak ya da WhatsApp kullanarak ağındaki kişilere siyasi içerikli bir ileti yollamak siyasi katılım

yöntemleri olarak ele alınabilmektedir. Bugün daha çok çevrimiçi (*online*) katılım ya da dijital katılım olarak karşımıza çıkan bu kavram bireylerin toplumsal ve siyasi etkinliklerini internet aracılığıyla gerçekleştirmesini ifade etmektedir. Siyasi seçim kampanyası için bir internet sitesi tasarlamak, bu siteye destek olmak için daha çok tıklamak, sitede siyasi görüş alışverişinde bulunmak, sitenin linkini çevresiyle paylaşmak gibi etkinlikler siyasi katılımın çevrimiçi platformlarda gerçekleştirilme şekline örnek olabilir. Benzer şekilde sosyal medyada belirli bir siyasi konuda görüş bildirmek, paylaşılan bir iletiyi beğenmek, altına yorum yazmak, sohbet odalarında bu konuda videolar ya da karikatürler paylaşmak ve bu konuda kitleleri harekete geçirme amaçlı internet ortamında yapılan her türlü girişim de çevrimiçi katılımın farklı yollarıdır.

İnternetin ve sosyal medyanın siyasi etkinlikleri kolaylaştırdığını gösteren araştırmalar (Ekström ve Östman, 2013; Hyun ve Kim, 2015; Kahne, Lee ve Feezell, 2013) bulunmaktadır. Bu tür araştırmalar internet ortamında siyasi bağlamda iletişime geçen bireylerin siyasi konularda kendilerini daha çok ifade ettiğini, daha çok siyasi eylemde bulunduğunu ve seçim kampanyalarına daha çok katıldıklarını göstermektedir. Özellikle televizyon içeriğinin 21. yüzyılda gençlerin ilgisini çekmemesi dolayısıyla gençler arasında popülerliğinin azalmasının bir sonucu da internet ortamında üretilen içeriğin gençlere daha çok hitap etmesidir. Bu siyasi arenaya da yansımıştır ve gençler cep telefonlarından hemen hemen her yerde siyasi ve toplumsal gündemi takip eder ve bir sorunun çözümü için bir araya kolaylıkla gelir hale gelmiştir. Gençler sosyal ağlar sayesinde örgütlenmekte, siyasi adaylarla kolaylıkla iletişime geçebilmekte ve seslerini daha kolay bir şekilde binlerce insana duyurabilmektedir (Rice, Moffett ve Madupalli, 2012). Sağlıklı demokrasiler için vazgeçilmez bir kavram olarak görülen katılım (Ataman, Şener, Noack ve Born, 2017; Boulianne, 2022; Kim, Duffy, Tandoc ve Ling, 2022) internetin yaşamımıza girmesiyle birlikte farklı şekillerde gerçekleştirilmeye başlamıştır.

Katılım ile ilgili Değişkenler

Katılım düzeyini belirleyen etmenler birçok araştırmada (Galligan, 2012; Jensen, 2010; Moon ve Bai, 2020; Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr ve Losito, 2010) ele alınmış ve cinsiyet, sosyoekonomik durum, genel not ortalaması, göçmen olup olmama ya da etnik köken gibi değişkenlerin katılımı yordadığı görülmüştür. Benzer şekilde akranlar ile

olumlu ilişkilere sahip olma, akranların toplumsal katılım düzeyi, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin toplumsal ve siyasi konulara ilgisi ve bu konulardaki bilgisi, akranlarla ya da ebeveynlerle toplumsal olaylar hakkında konuşma, okul iklimi, toplumsal değerler eğitimi ve medya gibi sosyal değişkenlerin de bireylerin katılımında etkili olabileceği sonucuna varılmıştır (Encina ve Berger, 2021; Oosterhoff, Alvis, Deutchman, Poppler ve Palmer, 2021; Rossi, Lenzi, Sharkey, Vieno ve Santinello, 2016). Son olarak bireyin içinde yaşadığı ülkenin kültürel yapısı, demokratik olma düzeyi ve siyasi kurumların yapısı da katılımı etkileyen makro-bağlamsal faktörler arasındadır (Galligan, 2012; Kolczyńska, 2020).

Katılım ile cinsiyet arasındaki ilişkinin ele alındığı araştırmalar (Ataman, Şener, Noack ve Born, 2017; Kostelka, Blais ve Gidengil, 2019; Stadelmann-Steffen ve Koller, 2014) erkeklerin kadınlara kıyasla daha çok siyasi etkinliklere katıldığına işaret etmektedir. Erkeklerde siyasi partiye üye olma, siyasilerle iletişime geçme, siyasal toplantılara ve siyasi etkinliklere katılma düzeyi kadınlara göre daha yüksektir (Marien, Hooghe ve Quintelier, 2010). Bunun da erkeklerin siyasete daha çok ilgi duyması ile ilişkili olabileceği vurgulanmaktadır (Fraile ve Gómez, 2017). Demokratikleşme adımlarının hızla sürdüğü kültürlerde son dönemlerde yapılan bazı araştırmalardan (Alexander ve Coffé, 2018) bunun aksine bulgular çıksa da çalışmaların büyük çoğunluğunda erkeklerin siyasi katılım düzeyinin kadınlarınkine göre daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye’de son dönemde yapılan bazı araştırmalarda (Özyurt, 2010) da kadınlar ve erkekler arasında oy verme söz konusu olduğunda anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. 2009 yerel seçimlerinde (Yüksek Seçim Kurumu, 2009) oy kullananların %50,73’ü kadın, %49,27’si ise erkektir. Tüm bu veriler ışığında katılım açısından cinsiyet değişkeni odağında net bir tablonun olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Erkeklerin kadınlardan daha fazla katılım gösterdiği değerlendirilmesine ilişkin farklı açıklamalar mevcuttur. Bunlardan ilki cinsiyet eşitsizliği ile ilgilidir. Kadınlar eğitimden, mali yatırımlardan ve iş piyasasındaki fırsatlardan erkekler kadar faydalanamamaktadır (Coffé ve Bolzendahl, 2010). Eğitim, iş ve gelir söz konusu olduğunda geride kalan ve sosyal hayatın getirdiği ev ve çocuklar ile ilgilenme sorumlulukları ile baş başa kalan kadınlar siyasi yaşama katılacak zaman, enerji ve donanımdan eksik kalmaktadır. Türkiye’den gelen veriler de bu doğrultudadır. Dünya Ekonomik Forumu’nun yayınladığı 2020 yılı küresel cinsiyet eşitliği endeksinde göre Türkiye cinsiyet eşitliğini sağlamada 153 ülke arasından 130. olmuştur. TÜİK’in 2018

yılında açıkladığı kadın istihdamı verileri de benzer şekilde, iş sahibi kadınların oranının %28,9'da kaldığına (%65,6'lık erkek istihdamının yarısından bile az düzeyde) işaret etmektedir. Benzer şekilde TÜİK orta ve üst yöneticilik kadrolarındaki kadın oranının %17,3'te kaldığını göstermektedir. Cinsiyet eşitsizliğinin öncelikli olarak yansıdığı alanların başında siyasi katılım gelmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2020 raporuna göre dünya genelinde kadınların parlamentodaki oranları %25,2 ve bakanlıklarda yer alma oranları %21,2 iken, Türkiye'de bu oranlar sırasıyla %17,3 ve %11,8'dir. Dolayısıyla cinsiyet eşitsizliği keskinleştikçe kadınların siyasi katılımının düştüğü bir gerçektir.

Cinsiyet eşitsizliğine bağlı oluşan farklılaşmaya ilişkin alternatif bir açıklama ise sosyal rol kuramı çerçevesinde (Eagly, Wood ve Diekman, 2000) sunulmaktadır. Bu kurama göre kadınlar ve erkeklerin davranışlarındaki farkların kökeninde iki farklı cinsiyete atfedilen roller yatmaktadır. Kadınlar ve erkekler bu rolleri yerine getirmek için söz konusu rol ile ilgili becerileri geliştirmektedir. Kadınlar daha çok, yemek yapma, evi temizleme gibi evin içinde işe yarayacak etkinliklerde ustalaşırken erkekler ev dışında geçerli olan, onlara para kazandıracak beceriler edinmektedir. Bu farklılaşma erkeklerin siyasi alanda kendilerini daha net ifade edebilmesine, taleplerini daha kolay dile getirebilmesine ve daha rahat bir şekilde siyasi eylemlerde bulunmasına neden olabilmektedir (Stefani ve diğerleri, 2021). Benzer şekilde kadınların, toplumda kendilerine biçilen başkalarını koruma, kollama, diğerlerinin iyiliğini düşünme rolü toplumsal katılımlarının daha fazla olması sonucunu beraberinde getirebilmektedir (Wood ve Eagly, 2002). Beliren yetişkinliğin de sosyal rollere ilişkin algılayışın derinleştiği, gerek sosyal, gerek politik bilincin arttığı dönem olduğu göz önünde bulundurulduğunda cinsiyete dayalı farklılaşmanın katılımdaki yerinin ele alınması önemlidir. Toplumsal ve siyasi katılım da cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan bir farklılaşmanın uzun yıllar etkisi devam edeceğinden beliren yetişkinlik döneminde cinsiyet bağlamında katılıma ilişkin dinamiklerin ortaya konması faydalı olacaktır.

Kadınların toplumsal katılım düzeyleri bağlamında geniş çaplı gruplardan elde edilen bilgilere erişmek zor olsa da gönüllülük odağında yapılan araştırmalar bir pencere açmaktadır. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (*United Nations Volunteers*) sosyal, çevresel ve ekonomik dönüşüm için kritik öneme sahip olan gönüllülüğü kadınlar, çocuklar ve tüm marjinal grupların sesinin duyulması ve eylemlerinin görünür hale gelmesi için hayati bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Bireylerin herhangi bir karşılık beklemeden, yalnızca dayanışma ruhu içerisinde ve kendi iradesi ile kamu yararına

katkıda bulunmak için gerçekleştirdiği eylemlere gönüllülük etkinlikleri denir (Birleşmiş Milletler, 2011). Kadınların erkeklere kıyasla daha çok gönüllülük etkinliğinde bulunduğu gözlemlenmektedir. Dünya genelinde kadınların gönüllü etkinliklere katılım oranının %57, erkeklerin %43 olduğunu ortaya koyan 2018 Dünya Gönüllülük Raporu (Birleşmiş Milletler) da bu gözlemi doğrulamaktadır.

Gönüllülük üniversite öğrencileri söz konusu olduğunda da özellikle kişisel ve akademik gelişimi teşvik etmesi ve vatandaşlık becerilerinin gelişmesine katkıda bulunması dolayısıyla önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Gönüllülük etkinlikleri gençlerin liderlik becerilerinin yanı sıra özgüvenlerinin de artmasına katkıda bulunmaktadır (Astin ve Sax, 1998). Gönüllülük etkinliklerine katılmak gençlerin içinde bulundukları toplumun diğer bireyleriyle bağını güçlendirmekte, bu da toplum ile daha çok bütünleşmelerini sağlamaktadır (Lakin ve Mahoney, 2006). Bu tür etkinlikler öğrencileri iş yaşamına hazırlarken iş bulma aşamasında da rakiplerinin önüne geçmelerini sağlamaktadır (Bjällesjö, 2010). Ayrıca araştırmalar (Hustead, 2014) üniversite öğrencilerinin gönüllü olarak çalıştıkları ortamlarda işinde ustalaşan bireyleri kendilerine rol model olarak benimsemelerinin kimlik gelişimleri açısından da önemli olduğuna işaret etmektedir. Beliren yetişkinliğin rol modellerin idealize edilmesi yoluyla kimlik gelişim sürecinin işlediği bir dönem olduğu (Arnett, 2006) göz önünde bulundurulduğunda kimlik ve katılım arasındaki ilişkinin önemi daha da vurgulanmaktadır.

Gönüllülük ile benzer olan bir başka toplumsal katılım biçimi de topluma hizmet etkinlikleridir. Topluma hizmet uygulaması adıyla üniversitelerin eğitim fakültelerinin müfredatında kendine yer bulan toplumsal katılımın bu ayağı üniversite öğrencilerinin toplumda var olan bir soruna çözüm geliştirmek için gerekli bilgiyi toplaması, alternatif çözüm önerilerini belirlemesi ve çözüm sürecini aktif olarak deneyimleyerek topluma katkıda bulunması süreçlerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda öğrencilerin toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlaması hedeflenmektedir (Ayvacı ve Akyıldız, 2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinden sorumlu olan öğretim görevlileri bu dersin sınıfa yeni bir canlılık kattığını, geleneksel öğrenme yöntemlerinden uzaklaşmayı sağladığını, öğrencilerin ilgisini ve akademik performansını arttırdığını, problem çözme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğunu ve öğrenme sürecini eğlenceli hale getirdiğini aktarmaktadır (Hildenbrand ve Schultz, 2015). Ayrıca topluma hizmet uygulamaları gençlerde demokratik bilincin oluşması açısından önemli bir araçtır ve vatandaşlık becerilerinin eğitim aracılığıyla

öğrenilmesine hizmet eden etkili bir yöntemdir (Strage, 2000). Dolayısıyla topluma hizmet etkinliklerinin olumlu bilişsel, akademik ve toplumsal çıktılarının olduğu sonucuna varılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin topluma hizmet etkinlikleri ile ilgili yapılan araştırmalar da bu tür etkinliklerin gençlerin iyi oluş ve akademik becerileri üzerindeki rolünü vurgular niteliktedir. Amerika’da yapılan bir araştırmada (Fisher, Sharp ve Bradley, 2017) öğrencilerin topluma hizmet uygulaması kapsamında, eğitimleri ile edindikleri terapötik becerilerini engelli bireylerle yapılan etkinliklerde kullanmaları beklenmiştir. Sonuçta bu öğrencilerin topluma hizmet uygulamasının gerek kişisel, gerek akademik gelişimlerine ciddi anlamda katkıda bulunduğunu düşündüğü ortaya konmuştur. Toplam 11,837 ilköğretim, lise ve üniversite öğrencisini kapsayan bir metaanalizde (Celio, Durlak ve Dymnicki, 2011) ise topluma hizmet uygulamalarının öğrencilere katkıda bulunduğu başlıca beş alanın kendine yönelik tutum, okul ve öğrenme sürecine yönelik tutum, toplumsal katılım, sosyal beceriler ve akademik performans olduğu belirlenmiştir.

Topluma hizmet uygulamaları bağlamında Türkiye’de yapılan çalışmalar genellikle bu uygulamaları gerçekleştiren öğrencilerin algı ve görüşleri ile sınırlı kalmıştır. Bu araştırmalara (Elma ve diğerleri, 2010) bakıldığında katılımcıların toplumsal hizmet uygulamalarının liderlik, insan ilişkileri, empati, eğitim ve meslek hayatına olumlu katkı sağladığını düşündükleri görülmektedir. Çıktıların belirlenmesine yönelik yapılan sınırlı sayıda araştırma göz önünde bulundurulduğunda ise toplumsal hizmet uygulamalarının etkisine dair olumlu ya da olumsuz bir sonuca ulaşamadığı gözlenmektedir.

Katılım ile ilgili ele alınan değişkenlerden biri de yaştır. Araştırmalar (Öztekin, 2016) yaş ilerledikçe bireylerin katılımının da arttığını göstermektedir. Avrupa kapsamında OECD’nin (2006, s. 102) yaptığı çalışmalar da katılımın yaş ile birlikte artış gösterdiği bulgusunu doğrular niteliktedir. Üniversite yıllarında öğrencilerin eğitim ile meşgul olmalarından dolayı siyasal katılım göstermeye zaman kalmadığı görüşünden (Öztekin, 2016; Williams, 2020) hareketle üniversite yıllarında katılımın düşük olması beklenebilmektedir. Kanada’da yapılan 2015 seçimleri, İngiltere’nin 2019 seçimleri ve Almanya 2021 seçimlerinden çıkan ortak sonuç da bunu doğrular niteliktedir. Bu gelişmiş ülkelerde en düşük oy oranı 18-21 yaş arasındaki grupta görülmektedir ve daha sonraki yaş gruplarında oy kullanma oranı artmaktadır.

Batılı kültürlerde son dönemde gerçekleştirilen seçimlerdeki gençliğin düşük katılımına karşın Türkiye'deki 2009 seçimleri seçmen analizine göz atıldığında en çok oy kullanan grubun 18-24 yaş arasındaki gençler olduğu, bundan sonraki yaş gruplarının oy kullanma düzeyinde ise doğrusal bir düşüş olduğu göze çarpmaktadır. Benzer şekilde 2018 Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde en yüksek oy kullanma oranı %24,8 ile 18-29 yaş aralığındaki gençlere aittir (Yüksek Seçim Kurumu, 2018). Batılı kültürlerden gelen verilerle Türkiye'de son senelerdeki seçimlere katılım sürecine ilişkin veriler birlikte ele alındığında bu durumda Türkiye'nin son dönemdeki siyasi atmosferinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle gençleri ilgilendiren sosyal medya kullanımına yönelik yasaklar, eğitim ve sınav sisteminde gençleri zora sokan uygulamalar ve olumsuz ekonomik gelişmeler gençlerin siyasi konulara ilgisini arttırmış olabilir. Türkiye'de gençliğin katılımı ile ilgili benzer verilerin yetersizliği göz önünde bulundurularak bu araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinin katılım süreçlerinin değerlendirilmesi ve üniversitede geçirilen yıl arttıkça katılım düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığının incelenmesi hedeflenmektedir.

Yaş ile katılım arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara bakıldığında göze çarpan bir değişim katılımın türü ile ilgilidir. Daha önce de belirtildiği üzere siyasal katılım kapsadığı etkinlikler açısından geleneksel, geleneksel olmayan ve dijital katılım olarak üç farklı türde ele alınabilmektedir. Gençlerin katılım düzeyinin düştüğü iddiasına karşılık gençlerin katılım şeklinin değiştiğini ve gençlerin geleneksel katılım göstermese de katılımını farklı şekillerde sürdürdüğünü vurgulayan bulgular da bulunmaktadır (Rundle, Weinstein, Gardner ve James, 2015). Bu fikri destekleyen araştırmalar farklı yaş gruplarında katılımın da şekil değiştirdiğini doğrulamaktadır. Örneğin Fransa, Almanya ve İngiltere'de farklı yaş gruplarının karşılaştırıldığı geniş kapsamlı bir araştırma (Melo ve Stockemer, 2014) oy verme oranının en yüksek olduğu grubun ileri yaştakiler olduğunu, imza kampanyasına katılma oranının en yüksek olduğu grubun 34-65 yaştakiler olduğunu, en yüksek yürüyüşe katılma oranının ise gençlere ait olduğunu göstermiştir. Buradan hareketle gençlerin düşük katılım gösterdiği önermesine dikkatli bir şekilde yaklaşılması ve farklı katılım türlerinin varlığının göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

Üniversitede sınıf düzeyi/yaş ve katılım arasındaki ilişkiyi ele alan ve Türkiye'de yapılan farklı araştırmalara (Özyurt, 2010) bakıldığında çıkan sonuç, üniversitede sınıf düzeyinin ve dolayısıyla yaşın artması ile birlikte katılımın da arttığı doğrultusundadır. Çelik Russell (2016) 1996, 2007 ve 2011 siyasi katılımını incelediği

araştırmasında yaşı yalnızca 1996 yılında katılımı yordayıcı bir değişken olduğunu, sonraki yıllarda ise yaşı katılım üzerinde yordayıcılık etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Bu durum Türkiye’de son dönemde yaşanan gelişmeler sonucunda gençlerin yanı sıra tüm yaşam dönemlerinden bireylerin siyasi gündemle ilgilenmesinin ve siyasi katılım konusunda güdülenmesinin bir sonucu olabilir.

KONDA (2014b) tarafından yapılan bir araştırmada 2013 Gezi Parkı olaylarında yer alanların %50’sinin 25 yaş ve altında olduğu ortaya konmuş, %30,8’lik kesimi 21-25 yaşındaki, %20,3’lük kesimi ise 26-30 yaşındaki gençlerin oluşturduğu belirlenmiştir. Gezi Olayları Türkiye’deki gençlik katılımı çerçevesinde kırılma noktalarından biri olarak değerlendirilebilir çünkü bu eylemlerle birlikte gençlerin apolitik olduğu söylemi sorgulanmıştır. İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin internet ortamında yaptığı #direngeziparkı anketine katılanlardan elde edilen bilgilere göre bu süreçte protestolara destek verenlerin %39,6’sının 19-25 yaşları arasında, %24’ünün ise 26-30 yaşları arasında olduğu görülmektedir. Başka bir çalışmada (Metropoll, 2013) katılımcıların yaklaşık %70’inin 20-29 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Gezi olayları zaman zaman Türkiye’deki Y kuşağının ilk eylemi, katıldığı ilk siyasi hareket olarak da değerlendirilmektedir (Ete ve Taştan, 2013). Apolitik olmakla suçlanan beliren yetişkinlerin Türkiye’deki gençlik aktivizminin önemli dönüm noktalarından biri olan Gezi hareketinde yoğun bir şekilde yer aldığı gözleminden hareketle bu araştırma kapsamında üniversitede geçirilen süre ile katılım arasındaki ilişkinin ele alınmasının gençliğin Gezi’den sonraki dönemde katılımının dinamiklerine ilişkin bir iç görü geliştirmeye fırsat vermesi açısından faydalı olması beklenmektedir.

Türkiye Gençlik Araştırması’nda (Ateş, 2021b) gençlerin siyasal ya da dini gruplara katılım düzeyleri düşük çıksa da bir başka soruya verdikleri cevaplar aslında gençlerin katılım şeklinin değiştiği sonucu doğrulanmıştır. “Toplumu ilgilendiren konularda tepkinizi nasıl ifade edersiniz?” sorusuna gençler en yüksek oranda sosyal medya aracılığıyla yanıtını vermişlerdir. Dini ve siyasi gruplara katılmamalarını da özellikle son dönemde yaşanan olaylar sonucunda siyasi topluluklardan uzak durmayı tercih etme eğilimleri ile açıklamışlardır. Bu tür bulgulardan hareketle 2000’li yıllarda doğan gençlerin siyasi ve toplumsal olaylara ilişkin görüş geliştirme ve harekete geçme boyutunda bir topluluk içerisinde bulunmak yerine, sosyal medyayı kullanma yoluna gittiği sonucuna varılabilmektedir. Gençliğin internetin hayatlarına girmesi ile değişen katılım örüntülerinin ele alınması gerekli olduğundan bu araştırmada gençlerin

üniversitede geçirdiği süre ile birlikte bir farklılaşmanın olup olmadığına dair bir analiz yapılacaktır.

Katılım ile ilgili olarak ele alınan bir başka değişken anne babanın eğitim durumu ve sosyoekonomik düzeyidir. Bu çalışmada birbiri ile yakından ilişkili olan eğitim durumu ve gelir düzeyi değişkenleri ile toplumsal ve siyasi katılım arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Ebeveynlerin eğitim durumu ile çocuklarının katılımı arasındaki ilişki istikrarlı olarak yapılan araştırmalarda (Ataman ve Şener, 2016; Schlozman, Verba ve Brady, 2012) ortaya konmaktadır. Yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynler tarafından yetiştirilen bireylerin genç yetişkinlikte oy kullanma olasılığı artmaktadır (Pacheco ve Plutzer, 2008). Yüksek düzey eğitime sahip ebeveynlerin çocuklarının da katılım düzeylerinin yüksek olması iki türlü açıklanabilmektedir. Birinci açıklama yüksek düzey eğitime sahip ebeveynlerin çocuklarının kariyerine yönelik yüksek beklentilere sahip olması ve bunun beraberinde çocukların daha yüksek eğitim almasını sağlaması; eğitim düzeyi artan çocukların da daha çok katılım göstermesi şeklinde olabilir. Bir diğer açıklama ise (Verba, Schlozman ve Burns, 2005) politik sosyalleştirme görüşü bağlamında sunulan ve eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin kendilerinin de toplumsal ve siyasi alanda aktif olması ve çocuklarına ev ortamında rol model olarak bunu aktarmaları şeklindedir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi ile yakından ilişkili olan SED değişkeninin ele alındığı çalışmalara (Niebuur, van Lente, Liefbroer, Steverink ve Smidt, 2018; Xenos, Vromen ve Loader, 2014) bakıldığında gelir düzeyi düştükçe gençlerin gönüllülük ve siyasi etkinliklerde bulunma düzeyinin azaldığı sonucu elde edilmektedir. Ebeveynlerinin ekonomik durumları iyi olan çocukların da siyasi olaylara ilgi duyma ve siyasal katılım gösterme olasılığı artmaktadır (Plutzer, 2002). Türkiye’de yapılan çalışmalar (Doğan, 2019) toplumsal örgütlere üye olma olasılığının gelir düzeyinin artması ile birlikte artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. KONDA’nın 2014 Türkiye’de Gençlerin Katılımı çalışmasında gençlerin ailesi olmadan ne kadar idare edebilecekleri sorulmuş ve aile desteği olmadan daha uzun süre idare edebilecek, yüksek gelirli gençlerin partilere ve sivil toplum kuruluşlarına daha çok üye olma eğilimi gösterdiği görülmüştür. Benzer şekilde Eser ve Sarışahin (2016) de üniversitede öğrenim gören erkek ve kız öğrencilerde daha yüksek sosyoekonomik düzeyin daha yüksek siyasi katılım ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer araştırmalar da (Altun, 2020; Şener, Öğün Emre ve Akyıldız, 2015) sosyoekonomik düzeyin artması ile birlikte katılım düzeyinde bir artış olduğuna işaret etmektedir. Bu tür bulgulardan yola çıkılarak

bu araştırma kapsamında da üniversite öğrencilerinin gelir düzeylerinin toplumsal ve siyasi katılım düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi ele alınmaktadır.

Katılımı yordayan faktörlerin ele alındığı çalışmalarda değerlendirilen bir diğer değişken barınma türü ile ilgilidir. Yurt ortamının arkadaşlarla birlikte daha çok zaman geçirme fırsatını sunması, bunun da zaman içerisinde ilgi alanlarının paylaşılmasına neden olması beklenebilmektedir. Dolayısıyla siyasi ve toplumsal konulara ilgi duran akranlarla yurttan birlikte vakit geçiren öğrencilerin katılım düzeyinin daha yüksek olması beklenebilir. Bunu destekleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Örneğin Türkiye’de Gençlerin Katılımı (KONDA, 2014a) araştırmasında yurttan yaşayan öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarına üye olma düzeyinin %44 ile Türkiye genelindeki gençlerden çok daha fazla olduğunu belirlenmiştir. Aile bağları çok sıkı olan bireylerin ise siyaset ile daha az ilgilendiğini, herhangi bir siyasi etkinlikte bulunma ve gönüllülük içeren toplumsal katılım etkinliklerinde bulunma olasılığının düştüğünü gösteren araştırmalardan (Alesina ve Giuliano, 2009) yola çıkılarak yurtlarda kalan öğrencilerin katılım düzeylerinin daha yüksek olması beklenebilir. Türkiye’de yurtların genel olarak kampüs içinde ve yakınında olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu durumun öğrencilerin yaşadığı sorunları bir arada tartışabilmelerine, alternatif çözüm önerileri bulabilmelerine ve taleplerini yetkililere iletmek için çeşitli demokratik yolları denemelerine fırsat sunması beklenmektedir.

Bu noktada gençlerin Covid-19 salgını ile birlikte yaşamlarında meydana gelen değişimlerin katılım bağlamında önemli farklılıklara yol açmış olma olasılığı da unutulmamalıdır. Gençlerin büyük bir çoğunluğu uzaktan eğitim ile birlikte kaldıkları yurtlardan ayrılmış, kimisi kirada kaldığı evden çıkmış ve ailesinin evine geri dönmüştür. Toplum Gönüllüleri Vakfı’nın (2020) salgın döneminde yaptığı gençlik araştırmasına katılan gençlerin %92’sinin salgın döneminde ailesi ile ikamet ettiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca gençlerin %48’inin salgın ile birlikte şehir değiştirdiği belirlenmiştir. Şener’in (2021) salgında gençlerin iyilik hallerinin incelendiği çalışmasından çıkan sonuçlar bu bulgular ile uyumludur çünkü araştırmada gençlerin salgın sırasında, salgın öncesine göre sivil katılım düzeylerinin düştüğü sonucu elde edilmiştir. Bunda şüphesiz eve kapanmanın payı olduğu kadar, özellikle üniversiteli gençlerin üniversitenin bulunduğu şehirden ailelerinin yanına dönmelerinin de payı olabileceği varsayılmaktadır. Ele alınan bu tür bulgular ışığında bu araştırma kapsamında, barınma türünün katılımın anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı incelenmektedir.

Katılımı ele alan araştırmalarda dikkat çeken bir diğer değişken akademik başarı düzeyi ile ilgilidir. Amerika’da beşinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada topluma hizmet uygulamalarına katılan öğrenciler katılmayan öğrencilere kıyasla yazma alanında ve yapılan sosyal içerikli çalışmalarda daha çok başarı elde etmiştir (Klute ve Billig, 2002). Benzer şekilde başka bir çalışma (Furco, 2002) topluma hizmet etkinliklerinde bulunan lise öğrencilerinin düşünme ve problem çözme becerilerinin daha gelişmiş olduğunu, öğrenmeye yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını ve akademik başarılarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Katılım ile başarı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmalarda (Laird ve Black, 2002; Ohlson, 2009) göze çarpan unsur katılım düzeyi yüksek olanların okula devamının daha yüksek olduğu ve okul terkinin daha az olduğu şeklindedir. Bu bulgulardan yola çıkılarak okul bağlamındaki olumlu tutum ve davranışlar ile katılımın ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır.

Üniversitede yapılan katılım çalışmalarında (Meyer, 2003; Vogelgesang ve Astin, 2000) akademik başarı ile katılım arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Meksikalı göçmen öğrencilerin katıldığı bir araştırmada (Perez, Espinoza, Ramos, Coronado ve Cortes, 2010) genel not ortalaması yüksek olan öğrencilerin toplumsal katılım ve sosyal hizmette bulunma düzeylerinin yüksek olduğu, genel not ortalaması düşük olan öğrencilerin ise aktivizm düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Amerika’da 5,974 üniversite öğrencisi ile yapılan bir başka çalışma (Parnell, 2010) gönüllülük etkinliklerine katılan öğrencilerin not ortalamasının katılmayanlara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Bu noktada “Daha yüksek katılım düzeyi mi başarıyı getirmektedir?”, yoksa “Daha başarılı öğrenciler mi katılımı bulmaya daha çok eğilim göstermektedir?” soruları değerlendirilmeye değerdir. Siyasi katılım bağlamında eğitimin birçok demografik değişkenden daha öncelikli bir rolü olduğu düşünülmektedir (Verba, Schlozman ve Brady, 1995; Wolfinger ve Rosenstone 1980). Özellikle özgür düşünce, farklı bakış açıları geliştirme, eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini geliştirecek nitelikteki bir müfredatın toplumsal ve siyasi katılımını arttırması beklenmektedir. Bu noktada özellikle yükseköğretim ve üniversiteleri kapsayan yükseköğrenimin demokratik bilincin yerleşmesinde kritik öneme sahip olan ortamlar olduğu düşünülmektedir. Özellikle sözel dil becerileri ve sosyal bilimler alanındaki eğitimin katılım bağlamında belirleyici olduğu düşünülmektedir (Hillygus, 2005). Sosyal ağ hipotezine (Nie, Junn, ve Stehlik-Barry, 1996) göre ise akademik başarıları daha yüksek bireyler, sosyal ağları

içerisinde daha merkezi bir konumda yer almakta, bu da onların önemli pozisyonundaki siyasi ve sosyal çevrelerde bulunma olasılıklarını arttırmaktadır. Bu bireyler içinde bulundukları grubun diğer üyeleri gibi siyasi olaylara çok ilgi duymaktadır.

Ergenlik dönemindeki düşük okul başarısının yetişkinlikte daha düşük düzey toplumsal ve siyasi katılım ile ilişkili olduğunu gösteren araştırma bulguları göz önünde bulundurulduğunda (Kaplan, Liu ve Kaplan, 1997) yetişkinliğe geçişte akademik başarı ile katılım arasındaki ilişkinin ele alınması önem taşımaktadır. Genç bireylere yetişkinliğe uzanan yolda destek olmak amacıyla başarıyı deneyimleyebilecekleri, kendilerine olan güvenlerini toplumsal konularda aktif rol alarak arttırabilecekleri ve kamuya hizmet edebilecekleri fırsatlar vererek sorun çözme becerilerini geliştirebilecekleri ortamlar sunmak çok faydalı olmaktadır. Okul başarısı ile katılım arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bulgulardan hareketle beliren yetişkinler ile yapılan bu araştırma kapsamında da akademik başarı ile katılım arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilecektir.

Katılım özellikle ülkenin gençleri söz konusu olduğunda ekonomilerin gelişmesi ve devletlerin kalkınması bağlamında önemli bir güç olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle demokratik özelliklerin vurgulandığı ülkelerde vatandaşların aktif katılım yoluyla mevcut politikalar üzerinde şekillendirici bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar da (Collin, 2008) gençlik katılımının özellikle vatandaşlık becerileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Güçlü demokrasilerde gençler karar alma mekanizmalarına daha çok katıldıkça sorunlu alanları değiştirebileceklerine dair inançları artmakta, bu da beraberinde daha iyi bir yönetim anlayışını ve gençlerin iyi oluş düzeyinde artışı getirmektedir. Dolayısıyla burada karşılıklı olarak birbirine katkıda bulunan katılım, kalkınma ve iyi oluş süreçleri ön plana çıkmaktadır.

Toplumsal katılımın iyi oluş ile yakından ilişkili olduğunu gösteren araştırmalara (Cicognani, Mazzoni, Albanesi ve Zani, 2015; Ojeda and Pacheco, 2017; Prati ve Cicognani, 2021; Wray-Lake, DeHaan, Shubert ve Ryan, 2017) bakıldığında olumlu psikolojik sağlık göstergelerine sahip bireylerin toplumsal katılım düzeyinin daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Siyasi katılım odağında yapılmış araştırmalardan da benzer sonuçlar çıkmıştır. İyi oluş düzeyi yüksek olan bireylerin siyasi katılım düzeylerinin daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar (Flavin ve Keane, 2012; Nelson, Sloan ve Chandra, 2019) mevcuttur. Alanyazında iyi oluş ve katılım arasındaki

ilişkinin yönüne dair farklı bulgular olmakla birlikte bu araştırma kapsamında katılımın iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi üzerinde durulmaktadır.

Üniversite Ortamı ve Katılım

Siyasi katılım ergenlikle birlikte bireyin hayatında yoğunluk kazanırken üniversiteye geçiş bu bağlamda önemli bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır. Üniversite bireylerin farklı ardalana sahip öğrencilerin dünyasına belki de ilk kez şahitlik ettiği, yeni ideolojileri öğrendiği, toplumdaki farklı kimliklere sahip kişilerle fikir alışverişinde bulunduğu ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca üniversitedeki öğrenci kulüpleri bireylerin siyasi konularda daha çok bilgilenmesi ve çeşitli etkinliklerde bulunması yoluyla siyasi katılım düzeyine katkıda bulunmaktadır (Colby, Beaumont, Ehrlich ve Corngold, 2007). Üniversite kampüsü siyasi katılım için oldukça elverişli bir ortam sunmaktadır (Finlay, Wray-Lake ve Flanagan, 2010). Bunda öğrencilerin toplum içindeki konumlarını sorgulamaları, yeni seçenekleri denemeleri ve bu süreçte kimliklerinin biçimlenmeye devam etmesinin payı bulunmaktadır.

Toplumsal katılım demokrasinin sürdürülebilir olmasına katkıda bulunmaktadır ve üniversite ortamı bireylerin gündemdeki gelişmelere, bireysel özgürlüklere ve haklara dair daha ileri düzeyde farkındalık geliştirmesini ve müzakere becerilerini geliştirerek toplumsal sorunların optimal şekilde çözülmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla üniversitede bireylerin katılım düzeyinin artmasına yönelik verilecek eğitim, sorumlu bireylerin yetişmesinde rol oynamakta; bu da etkin vatandaşların yetişmesine ve demokrasinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle geleceğin öğretmenlerinin toplumsal katılım düzeylerinin artırılmasına yönelik olarak Eğitim Fakültesi bünyesindeki bölümlerin ders içeriklerinin bu açıdan zenginleştirilmesi, programların ve etkinliklerin bu doğrultuda yeniden düzenlenmesi gelecek nesillerin katılım düzeyinin artırılması bakımından kritik bir katkı sağlayabilir (Şener, 2012). Gençlik yıllarında geliştirilen siyasi tutumun uzun vadeli sonuçları olduğunu ortaya koyan araştırmalardan (Ballard, Hoyt ve Pachucki, 2018; Kim ve Morgül, 2017) yola çıkılarak üniversite ortamının bireylerin yaşamın ilerleyen dönemindeki katılım düzeylerinde kritik bir role sahip olması beklenmektedir.

Üniversitenin katılımdaki kritik rolü göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin iyi oluş süreçlerine katkısından dolayı önemli bir ortam olduğu dikkat çekmektedir. Alanyazına bakıldığında ise üniversitede katılım ve iyi oluş arasındaki

ilişkiyi ele alan araştırmalardan çıkan sonuçlar farklılık göstermektedir. Katılım ve iyi oluş arasındaki ilişkinin katılım türüne ve katılan bireylerin özelliklerine göre değişiklik gösterdiği göze çarpmaktadır. Geleneksel politik katılım türlerinden biri olan oy verme davranışı ile iyi oluş arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara bakıldığında oy veren gençlerin uzun vadede depresif belirtilerinin azaldığı ve riskli davranış sergileme ihtimalinin düştüğü ortaya konmaktadır (Ballard, Hoyt ve Pachucki, 2018; Wray-Lake, Shubert, Lin ve Starr, 2019). Oy verme ve kampanya sürecine dahil olma gibi geleneksel katılım türlerinin üniversite öğrencilerinin iyi oluşuna katkıda bulunduğu doğrultusundaki araştırma bulguları (Ballard, Ni ve Brocato, 2020) ağırlık kazanmaktadır.

Geleneksel katılım etkinlikleri ile iyi oluş arasındaki pozitif yönlü ilişkinin temelinde bu etkinliklerin gençlere birbirleri ile sosyal açıdan onaylanan türde bir ilişki kurma fırsatını sunması ve sosyal bağların gelişmesine katkıda bulunması yatıyor olabilir. Bu tür geleneksel etkinliklere katılan üniversiteliler gerek kampüse, gerekse içinde bulundukları diğer topluluklara anlamlı katkılarda bulunduklarını düşünebilir ve dolayısıyla kendilerini siyasi ve toplumsal konularda daha güçlü (*empowered*) hissedebilir. Bir başka açıdan bakıldığında ise iyi oluş düzeyi yüksek bireyler de toplumsal ve siyasi konularda daha etkin olmayı tercih ediyor olabilir. Mevcut sistem iyi oluşu yüksek bireyler için ciddi sorun teşkil etmediği için bu bireyler kendilerini protesto, grev gibi geleneksel olmayan yöntemlerle ifade etmek zorunda kalmayabilir.

Aktivizm ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalardan gelen bulgular ise farklılık göstermektedir. Marjinal grupların protesto etkinliklerinin iyi oluşlarına olumlu etkisini sergileyen araştırmalara (Hope, Velez, Offidani-Bertrand, Keels ve Durkee, 2018) karşılık bu tür etkinliklere katılanların toplumda kendini bir yük olarak gördüğünü ve topluma daha az aidiyet hissettiğini gösteren araştırmalar (Oosterhoff ve Wray-Lake, 2019) da mevcuttur. Katılım ve iyi oluş ilişkisini ele alan araştırma sonuçları dikkate alındığında bu iki değişken arasındaki ilişkinin dinamiklerinin ortaya konması için farklılaşan örneklem ve ortamların yanı sıra farklı katılım türlerini ele alan araştırmaların da yapılması önemlidir.

Katılım söz konusu olduğunda aile önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bronfenbrenner'in (1979) ekolojik kuramında da ele alındığı gibi bireyi şekillendiren unsurların başında aile gelmektedir. Anne baba özellikle ergenlik döneminde çocuğunun siyasi anlamda sosyalleşmesi aşamasında temel figür olarak görülmektedir (Miklikowska ve Hurme, 2011; Westholm ve Niemi, 1992). Anne

babalar toplumun iyileşmesi için çeşitli etkinliklerde bulunarak çocuklarına rol model olabilecekleri gibi, toplumsal ve siyasal yaşamdan uzak durarak çocuklarının da bu tür etkinliklerden uzak durması yönünde bir örnek teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla anne baba katılımı (*parents' civic and political participation*) çocukların katılım düzeylerini doğrudan etkileme potansiyeline sahip etkenlerden biri olarak görülmektedir.

Yapılan araştırmalara (Cicognani, Zani, Fournier, Gavray ve Born, 2012) bakıldığında ebeveynlerin katılımı ile çocuklarının katılımı arasında bir paralellik olduğu göze çarpmaktadır. Ebeveynleri toplumsal olaylara daha çok ilgi duyan ve siyasi gelişmeleri takip eden gençlerin kendilerinin de siyasi ve toplumsal alana yüksek düzeyde ilgi gösterdiği ve daha aktif katılım gösterdiği belirlenmiştir (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr ve Losito, 2010). Anne babası protestolara katılan çocuklar da yürüyüşlere, vb. daha çok katılırken gönüllülük etkinliklerinde etkin olan ana babaların çocukları daha çok gönüllü sosyal etkinliklerde bulunmaktadır (Jennings, 2002; Zukin, Keeter, Andolina, Jenkins, Delli Carpini, 2006). Gençler büyüme sürecinde anne babalarını gözlemleyerek toplumsal ve siyasi davranışlarını düzenlemekte ve yetişkinliğe uzanan yolda kendileri de toplumsal ve siyasal sorumlulukları üstlenmektedir. Bu noktada araştırmalar (Baluch, 2019; Rossi, Lenzi, Sharkey, Vieno ve Santinello, 2016) toplumsal değerler ve siyasi etkinlikler bağlamında ebeveynlerden çocuklara nesiller arası bir aktarımın varlığına işaret etmektedir.

Kimlik Gelişimi

Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler beraberinde gençler için sunulan fırsatların çoğalmasını ve bunun sonucunda gençlerin eğitim, iş, romantik ilişki ve hayat görüşü gibi alanlarda seçimlerini daha ileri zamanlara ertelemesini beraberinde getirmiştir. Kimlik gelişimi yoğunlukla ergenlikte başlamakla birlikte teknolojiye dayalı bir ekonominin egemen olduğu ve yetişkinlik yaşamına geçişin daha uzun bir zaman dilimine yayıldığı günümüzde, gençlerin kendisine ve geleceğine ilişkin arayışları ve seçim süreçleri ergenlik sonrasında da devam etmektedir. Arnett'in (2000) beliren yetişkinlik olarak adlandırdığı ve 20'li yaşlarda ortaya çıkan bu dönemde bireyler kendileri ile ilgili daha gerçekçi planlar yapabilmekte ve mesleki olarak gelişimleri için adımlar atabilmektedirler. 21. yüzyılın gençlerden mesleki alanda yeni özellikler beklemesi sonucunda ise üniversite eğitimi bir zorunluluk haline gelmiş ve daha ileri düzeyde eğitimler yoğunluk kazanmıştır. Bu durum iş ve eş seçimi gibi kimlik gelişimi

süreçlerine birçok seçeneğin araştırılması ve değerlendirilmesi düzeyinde artış ile yansımaktadır.

Erikson'un ergenlik dönemine odaklanan kimlik çalışmaları deneye dayalı olarak ilk kez Marcia'nın kimlik statüleri modeli aracılığıyla değerlendirilmiştir. Marcia'nın (1966) kimlik modeline göre ergenler kimlik kargaşası yaşayabileceği gibi başarılı bir kimlik gelişimi süreci de sergileyebilmektedir. Buradaki temel değerlendirme boyutları gencin araştırma ve keşfetme düzeyi (*exploration*) ile kimlik alanı ile ilgili görece net bir tercih yaparak bir içsel yatırımda bulunma (*commitment*) düzeyidir.

Marcia'nın ergenlik odaklı modeli sonraki dönemlerde Crocetti, Rubini ve Meeus (2008) tarafından geliştirilerek beliren yetişkinlik dönemini de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Bu modelde kimlik gelişimi üç faktörlü bir yapı olarak ele alınmaktadır. İçsel yatırımda bulunma (*commitment making*) gençlerin kimlik gelişiminin bir alanında bir dizi seçeneği ele aldıktan sonra belirli bir karara varmalarını ifade etmektedir. Seçeneklerin derinlemesine araştırılması (*exploration in-depth*) gençlerin mevcut bağlanmalarını yoğun bir şekilde ele almalarını ve bunlar ile ilgili olarak yakınlarıyla görüş alışverişi yapmalarını ifade etmektedir. İçsel yatırımın yeniden gözden geçirilmesi (*reconsideration of commitment*) ise belirlenen seçeneğin diğer seçenekler ile karşılaştırılmasını kapsamaktadır.

Luyckx, Schwartz, Goossens, Soenens ve Beyers (2008) ise bu modeli geliştirmiş ve kimlik gelişimi süreçlerini genişletmişlerdir. Söz konusu model seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım olmak üzere iki temel süreci kapsar. Seçeneklerin araştırılması ise seçeneklerin derinlemesine, genişlemesine ve saplantılı araştırılması şeklinde üç alt süreci barındırmaktadır. İçsel yatırım süreci ise içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme süreçlerini kapsamaktadır.

<u>Seçeneklerin Araştırılması</u>	<u>İçsel Yatırım Süreci</u>
Seçeneklerin derinlemesine araştırılması	İçsel yatırımda bulunma
Seçeneklerin genişlemesine araştırılması	İçsel yatırımla özdeşleşme
Seçeneklerin saplantılı araştırılması	

Şekil 2. Seçeneklerin Araştırılması ve İçsel Yatırım Sürecinin Alt Süreçleri

Kaynak. Luyckx, Schwartz, Goossens, Soenens ve Beyers, 2008, s. 67

Bu modelde de görüldüğü gibi gençler kimlik gelişim süreçleri ile ilgili farklı seçenekleri denemekte (seçeneklerin genişlemesine araştırılması) ve sonrasında bunlardan biri ya da birkaçında karar kılmaktadır (içsel yatırımda bulunma). Bu kısım Marcia'nın orijinal modelindeki gibidir. Birey tercih ettiği seçeneği değerlendirmeye, artıları ve eksilerini tartmaya, yaşamı içinde ilerledikçe bu tercihin sonuçlarını deneyimlemeye devam etmektedir. Bireyin yaptığı tercihi yakınlarıyla paylaştığı, üzerine uzun uzun kafa yorduğu ve destekleyici ya da karşıt bilgileri topladığı dönem seçeneklerin derinlemesine araştırılması şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Crocetti, Rubini ve Meeus, 2008). Seçeneklerin derinlemesine araştırılması esas olarak ergenlikte başlamakta ve ilerleyen dönemlerde mevcut tercihlerin olumsuz yönleri varsa yeni ve daha sağlam tercihler yapılmaktadır. Bireyin bu uzun inceleme dönemi ardından girdilerin olumlu olması durumunda, birey bu tercihi hakkında her geçen gün daha emin hale gelmektedir (içsel yatırımla özdeşleşme). Modele sonradan eklenen seçeneklerin saplantılı araştırılması ise işlevsel olmayan bir keşif sürecini çağrıştırmaktadır. Saplantılı araştırma sürecinde uzayan, bir türlü sonu gelmeyen, tekrarlayıcı örüntüler göze çarpmaktadır (Luyckx, Schwartz, Goossens, Soenens ve Beyers, 2008). Birey hayatta ne olmak istediğini bilemez, gelecekte yapmak istediği iş konusunda bir türlü bir tercihte bulunamaz, bir diğer deyişle zaman içinde askıda kalır.

Araştırmalar içsel yatırımda bulunma düzeyinin yüksek olmasının olumlu psikolojik değişkenler ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Skhirtladze, Javakhishvili, Schwartz, Beyers ve Luyckx, 2016). Tam tersine, seçeneklerin genişlemesine ve saplantılı araştırılmasının ise olumsuz psikolojik değişkenler ile ilişkili olduğu görülmektedir (Schwartz ve diğerleri, 2011). Alanyazın (Crocetti, Luyckx, Scrignaro ve Sica, 2011; Luyckx, Schwartz, Goossens, Soenens ve Beyers, 2008; Schwartz ve diğerleri, 2011) içsel yatırımda bulunma düzeyinin yüksek olduğu, başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve öz saygı düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu doğrultusundadır. Benzer araştırmalar (Germeijs, Luyckx, Notelaers, Goossens ve Verschueren, 2012; Schwartz, Luyckx ve Crocetti, 2014) içsel yatırımda bulunma düzeyinin yüksek olduğu durumlarda olumsuz psikolojik değişkenlere ilişkin düzeylerin daha düşük olduğunun altını çizmektedir.

Kimlik gelişim süreçleri ile çeşitli psikolojik göstergeler arasındaki ilişkiyi ele alan araştırma sonuçlarından yola çıkılarak başarılı bir kimlik gelişiminin bireyleri olumsuz psikolojik sorunlardan koruduğu öngörülmektedir. İçsel yatırımda bulunma düzeyi daha yüksek olan bireyler daha çok problem odaklı başa çıkma yöntemlerini

kullanmakta, daha çok iç kontrol odağı sergilemekte, dışadönüklük, benlik saygısı, sosyal ilişkiler, yaşam doyumu ve özerklik açısından daha avantajlı konumda bulunmaktadır (Beyers ve Seiffge-Krenke, 2010; Mannerström, Hautamäki ve Leikas, 2017). Kişiler arası ilişkilerin doyurucu olduğu, anlamı olan bir yaşam için içsel yatırımda bulunmak kritik bir role sahiptir.

Kimlik gelişimi toplumsal ve siyasi katılım söz konusu olduğunda da önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal alanda katılımında bulunmanın kimlik gelişimini teşvik ettiğine ilişkin kuramsal altyapıdan (Flanagan, 2004; Youniss ve Yates, 1997) hareketle özellikle yapılandırılmış etkinliklerde bulunan gençlerin kimlik gelişimi sürecinde içsel yatırımda bulunmanın kolaylaşması beklenmektedir. Toplumsal etkinliklere katılım sosyal bağların sağlamlaşması ve bireylerin değer sistemlerini yeniden değerlendirmesi, düşüncelerini güncelleyip yenilerini üretmesini de sağlamaktadır. Toplumsal sorunlarla bire bir yüz yüze gelmek, çözüm sürecinin bir parçası olabilmek gençlerin sorumluluk duygularını arttırmakta; topluma katkıda bulunabilme potansiyellerinin de farkına varmaları dolayısıyla kimlik gelişimlerine olumlu bir şekilde yansımaktadır. Dolayısıyla toplumsal etkinliklerde yer almanın bireyin öz yeterliğine ve kimlik gelişimine olumlu bir şekilde yansması beklenmektedir (Hardy, Pratt, Pancer, Olsen ve Lawford, 2010). Kimlik gelişimi ile iç içe olan, toplumsal hayatın içinde olma ve bu topluma fayda sağlama isteği sonuç olarak kimlik gelişimine katkıda bulunmakta ve bu karşılıklı ilişki bu şekilde ilerleyerek iyi oluşa olumlu biçimde yansımaktadır. Buradan hareketle bu araştırma kapsamında da birbiri ile karşılıklı ilişki içinde olduğu öngörülen kimlik, katılım ve iyi oluş değişkenleri ele alınacaktır.

Topluluk Duygusu

Farklı topluluklara katılıma ilişkin duyguları ifade eden topluluk duygusu fiziksel ya da coğrafi olarak birbirine bağlı olan bireylerin oluşturduğu şehir, okul gibi toplulukları kapsamaktadır. Benzer şekilde ortak ilgi alanlarına sahip spor kulüpleri, dini ya da siyasi gruplara duyulan bağlılık ile ilgili hissedilenler de topluluk duygusu kapsamında ele alınmaktadır. Kavramı ilk defa ortaya koyan Sarason (1974) topluluk duygusunu bireyin daha büyük bir topluluğun bütünleyici bir parçası olmak üzere o gruba ait olmasını ifade etmek için kullanmıştır. Bir topluluk içerisindeki üyelerin birbiri ile bağlılığının gücü gerek bireysel, gerekse toplu iyi oluş için kritik öneme

sahiptir ve topluluk hissi olmadan bireyin yaşamda yalnızlık, yabancılaşma, yetersizlik gibi duygulara kapılması olasıdır (Sarason, 1974). Maslow'un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ve güvenlik ile ilgili ihtiyaçlardan sonra gelen sevgi ve ait olma ihtiyacı ile iç içe geçen topluluk duygusu bir nevi bağlanma olarak da ele alınabilmektedir.

Kendini belirli bir topluluğa ait olarak hisseden bireylerin bu topluluk ile ilişkisini açıklayan topluluk duygusu ile ilgili farklı modeller vardır. Bunlardan biri McMillan ve Chavis'in (1986) üyelik, etki, bütünleşme ve ihtiyaçların karşılanması ve paylaşılan duygusal bağlılık alt boyutlarını içeren modelidir. Söz konusu modelde üyelik o toplulukla özdeşleşme ve onun bir parçası gibi hissetmeyi ifade etmektedir. Etki bireyin bu topluluk ile karşılıklı ilişkisini yansıtmaktadır ve bireyin katkıda bulunma potansiyelini vurgulamaktadır. Bütünleşme ve ihtiyaçların giderilmesi bireylerin bir topluluğa ait olmaktan elde ettiği kazançları ifade etmektedir. Paylaşılan duygusal bağ ise ortak bir geçmişe sahip olma ve bu süreçte geliştirilen bağ ile ilişkilidir. Son dönemde beşinci bir boyut daha eklenmiştir ve bu boyut toplulukla özdeşleşme şeklinde ifade etmiştir (Obst ve Zinkiewicz, 2002). Dolayısıyla McMillan'ın (1996) topluluk duygusu tanımı, ait olunan bir grupta birlikteliği, karşılıklı olarak birbirine katkıda bulunarak birlikte kazanmayı, ihtiyaçlarını giderecek türden bir faydayı ve bu ortaklığın kendisinden kaynaklanan bir bağlanmayı temsil etmektedir.

Topluluk duygusu bireyin içinde bulunduğu ortamda güveni hissetmesi dolayısıyla iyi oluşu beraberinde getiren bir kavramdır. Bu dinamik yapı farklı bağlamlarda, farklı üyelerle karşımıza çıkmaktadır (Lorion ve Newbrough, 1996). Dolayısıyla topluluk duygusu araştırmaları göçmen gruplarından dini gruplara, öğrenci gruplarından kent sakinlerine ve mahallelere kadar çok çeşitli örneklemeleri kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında her topluluğun kendine özgü bir atmosferi olduğu için topluluk duygusunun değerlendirilmesi başlı başına bir zorluk teşkil etmektedir.

Peck'in (1987) topluluk duygusu konusuna odaklandığı *The Different Drum: Community Making and Peace* kitabında modern çağ ile birlikte gelen bireyleşme ve yalnızlaşmanın insanın gelişimi için ideal ortamı sunmadığı ve ancak topluluk duygusunun geliştirilmesi yoluyla insanın kendini gerçekleştirebileceği vurgusu yapılmaktadır. Topluluğun bir araya gelmiş birkaç insandan ibaret olmadığını vurgulayan Peck (1987) topluluğun insanların bireysel farklara, diğerlerinin duygu ve

düşüncelerine saygı duyarak bir araya geldikleri empati odaklı bir grup olduğunu öne sürmektedir. Peck'in (1987, s. 68) topluluk tanımı şu şekildedir:

Topluluk sizi hiç kimsenin iyileştirmeye, değiştirmeye, dönüştürmeye ya da düzeltmeye çalışmadığı güvenli bir ortamdır. Üyeler birbirini olduğu gibi kabul ederler. İstedığınız gibi olmakta özgürsünüzdür. Bu özgürlük size kendinizi savunmak zorunda kalmadığınız, farklı maskeler takmanıza ya da sahte davranmanıza gerek olmayan bir atmosfer sunar. Bu özgürlük size yalnızca kendi psikolojik ve manevi gelişiminiz için uğraşma, yalnızca kendi değerli varlığınız uğrunda çabalama fırsatı sunar.

Bu topluluk tanımı göz önünde bulundurulduğunda gerçek bir topluluğa ait olmanın insanda güven duygusunu pekiştirmesi ve iyilik halini arttırması beklenmektedir. Topluluk duygusu topluluktan gelen dayanışma ve yardımlaşma ile perçinlenirken zor zamanlar için olumlu bir sosyal destek mekanizmasına dönüşebilmektedir. Bireylerin farklılıklara saygı duyduğu, görüşlerini çekinmeden özgürce ifade edebildikleri ve sorunları açıklık ve dürüstlük ile çözebildikleri topluluklar psikolojik iyi oluşa olumlu bir şekilde yansımaktadır (Cantillon, Davidson ve Schweitzer, 2003). Dolayısıyla topluluk üyelerinin birbirine bağlılığı ve bununla beraber artan karşılıklı güvenleri bireylerin kendilerini daha etkili bir şekilde ifade etmesine ve daha mutlu olmasına katkıda bulunmaktadır.

Çok boyutlu bir yapı olarak karşımıza çıkan topluluk duygusu özellikle katılım ve iyi oluş değişkenleri söz konusu olduğunda önemli bir yere sahiptir. Gençlerle yapılan araştırmalar (Albanesi, Cicognani ve Zani, 2007) spor kulübü, dini gruplar, müzik grupları, gönüllülük kuruluşları gibi oluşumlara üyeliği bulunanların toplumsal katılım ve iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca bazı araştırmalar (Cicognani, Mazzoni, Albanesi ve Zani, 2015) gönüllülük etkinliklerinin topluluk duygusu ve gençliğin güçlendirilmesi aracılığıyla sosyal iyi oluşa katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Topluluk duygusu ile katılım arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalara (Farrell, Aubry, Coulombe, 2004) bakıldığında bu iki değişken arasındaki pozitif yönlü ilişki göze çarpmaktadır. Üniversitelilerle yapılan bir çalışmada (Wiseman, Gonzales ve Salyer, 2004) öğrenciler arasından topluluk duygusu daha yüksek olanların kampüs ve fakültedeki katılımının daha fazla olduğu görülmektedir. Benzer şekilde 106 araştırmayı kapsayan bir meta-analiz çalışmasında (Talò, Mannarini ve Rochira, 2014) topluluk duygusu ile toplumsal ve siyasi katılım arasında orta düzeyde olumlu ilişki olduğu

ortaya konmuştur. 35 bin kişinin katıldığı bir başka araştırma (Grav, Romild, Hellzèn, ve Stordal, 2013) da topluluk duygusu, toplumsal katılım ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkileri teyit etmektedir. Alanyazındaki mevcut bulgular değerlendirildiğinde topluluk duygusunun katılıma olumlu yansıyan bir değişken olduğu sonucuna varılmaktadır.

Topluluk duygusu ve iyi oluş ilişkisinin ele alındığı ve gençler ile yapılan araştırmalara bakıldığında sonuçların farklılık gösterdiği göze çarpmaktadır. Her ne kadar topluluk duygusu ile iyi oluş arasında olumlu bir ilişki olduğunu gösteren araştırma bulguları (Capone, Donizzetti ve Petrillo, 2018; Ng ve Fisher, 2016) ağırlıkta olsa da tam aksine bulgular da mevcuttur (Stewart ve Townley, 2020). Buna örnek olarak Cicognani, Albanesi ve Zani'nin (2008) topluluk duygusunun psikolojik iyi oluşun bir yordayıcısı çıkmadığı ve topluluk duygusunun yüksek düzey stres ile ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırması verilebilir. Araştırmacılar bu durumu topluluk duygusu yüksek olan bireylerin o toplulukta olan bitene karşı daha eleştirel olabilmesi ve bunun da sonuçta daha çok mutsuzluk ve strese yol açması ihtimali ile açıklamışlardır. Farklılaşan bulgular göz önünde bulundurularak bu araştırma kapsamında Türkiye'deki üniversiteli gençlerde topluluk duygusunun iyi oluş değişkenini yordayıcılık rolü ele alınmaktadır.

Empati ve Sosyal Empati

Karşıdakinin duygusal durumu ile uyumlu bir duygusal çıkarımda bulunmayı ifade eden empati (Eisenberg ve Strayer, 1987) duygusal ve bilişsel boyutları olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Davis (1983) empatinin bilişsel boyutunu bireyin başka birinin durumuna ilişkin bir kavrayış geliştirmesi olarak kavramsallaştırmaktadır ve başkasının gözünden bakmak şeklinde ifade edilebilecek bakış açısı alma terimini tercih etmektedir. Duygusal boyutunda ise empati bireyin başka insanların duygularını benzer bir şekilde hissedebilmesini çağrıştırmaktadır ve sempati (duygudaşlık) terimi ile ifade edilmektedir. Bireyin kendi duygularından yola çıkarak başka birinin duygularını anlaması, nasıl hissettiğine yönelik ilgisini göstermesi olan sempati karşıdaki kişinin stresini azaltmaya yönelik bir girişimle sonuçlanabilir (Eisenberg & Fabes, 1998) ve bilişsel olarak onun ruh halini anlamaktan farklıdır.

Empati kavramı özellikle Lipps'in çalışmaları ile göz önünde olmaya başlamıştır. Lipps (1903) empatiyi çalışmalarında başkalarına dair bilgi olarak ifade

etmektedir. Rogers (1975) ise danışan merkezli psikoterapisinin temelini oluşturan empatiyi diğer bir kişinin dünyaya ilişkin algı alanına girmek, bu kişinin sürekli değişen duygu dünyasına hassas bir şekilde yaklaşmak, onun yaşadıklarını yargılamamak, adeta onun dünyasının geçici süreliğine bir parçası olmak şeklinde tanımlamaktadır. Empati insan iletişimde kilit bir role sahiptir ve karşıdaki bireyin duygularını, düşüncelerini anlamlandırmayı içermesi bakımından bilişsel; benzer hisleri yaşamayı içerdiğinden ötürü duyuşsal bir yetkinlik gerektirmektedir.

Empatinin üç temel ögesini Dökmen (2009) empati kuracak kişinin mevcut olaya, karşısındakinin bakış açısıyla bakabilmesi, karşıdakinin hem duygu hem de düşüncelerini anlayabilmesi, anladığını ise karşıdakine iletebilmesi olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla empati kurabilmek kendi değer yargılarını bir kenara bırakıp, karşımızdaki kişinin dünyasını onun değerleri ile algılayabilmeyi kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında empati sağaltım değeri olan terapötik bir araç olmanın yanı sıra ölçülebilir bir kişilik özelliği ve eğilimi olarak da ele alınabilmektedir (Bozkurt, 2014). Bir başka deyişle empati kişisel olduğu kadar kişilerarası bir fenomendir ve Rogers (1975) felsefesinde genetik temelleri olan bir özellik, değeri tam anlamıyla anlaşılmamış bir varoluş şekli olarak kendine yer bulmuştur.

Empati özellikle yaşam doyumu, mutluluk, kişilerarası ilişkiler ve olumlu sosyal davranışları konu alan çalışmalarda sıklıkla ele alınan değişkenlerden biridir. Empati düzeyi yüksek olan gençlerin daha fazla olumlu sosyal davranışlar sergiledikleri (Carrizales, Branje ve Lannegrand, 2021), saldırganlık düzeylerinin daha düşük olduğu (Euler, Steinlin ve Stadler, 2017) ve daha olumlu arkadaşlık ilişkilerine sahip oldukları (Laible ve Carlo, 2004) ortaya konmuştur. Araştırmalar empati düzeyi yüksek olanların yaşam doyumunun (Öztürk ve Yılmaz, 2021) ve iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğunu gösterdiği gibi (Tkach, 2006; Wei, Liao, Ku ve Schaffer, 2011) bir grup içindeki empati düzeyi yüksek olan bireylerin diğerlerinin de iyi oluş düzeyine katkıda bulunduğunu göstermektedir (Morelli, Ong, Makati, Jackson ve Zaki, 2017).

Alanyazında empati ve iyi oluş ilişkisini ortaya koyan araştırmalardan yola çıkıldığında empati düzeyi yüksek olan bireylerin sosyal ilişkilerini geliştirmeleri, olumlu arkadaşlık ilişkileri kurmaları ve başkaları için iyi bir şey yaptıklarını düşünmeleri dolayısıyla iyi oluş düzeylerinde bir artış olması beklenmektedir. Gazzaniga (2008) bu ilişkinin dinamiklerini, başkasının bakış açısını benimseyebilen empatik bireylerin, kendi egoist perspektifinden kurtulması, dolayısıyla bencillik ve dürtüsellik gibi olumsuz özelliklerden arınmanın iyi oluşu beraberinde getirmesi ile

açıklamaktadır. Empati ile iyi oluş arasındaki ilişkinin işleyiş mekanizması başkalarına empati ile yaklaşmayı başarabilen bireylerin kendilerine dair algılarının da olumlu olması şeklinde düşünülebilir.

Duygu eğitimine verilen önemin artması ile birlikte empatinin özellikle ahlak gelişimindeki rolü bir kez daha ön plana çıkmış ve bu kavram özellikle zorbalık ve göç ile ilgili araştırmalara (Topçu, 2008; Williamson ve diğerleri, 2020) sıklıkla konu olmuştur. Araştırmalar saldırganlık ve dışsallaştırma davranışları sergileyen bireylerin empati düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir (Kaukiainen ve diğerleri, 1999; Björkqvist, Österman ve Kaukiainen, 2000). Bu bulguların yanı sıra özellikle müfredat kapsamında empati geliştirmeye yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda, günlük hayatta zorluklar yaşayan birey ya da grupların gözünden yaşamın canlandırılmaya çalışıldığı ve bu yolla daha ferah ve uyumlu toplumların oluşturulmasının hedeflendiği gözlenmektedir.

Empati bireylerin diğerlerinin yaşadığı zorlukları anlamlandırmasına katkıda bulunacak bir bireysel özellik olabileceği gibi özellikle toplum içindeki bireylerin yaşam koşullarının farkına varmayı mümkün kılacak bir yetenek olarak da görülebilir. Bu bağlamda bireyin kendi dünyasından çıkarak ve daha farklı koşullarda yaşayan bireylerin mücadele ettiği toplumsal eşitsizliği ayırt ederek, içinde yaşadığı toplumdaki kararlara katılmasında itici bir güç olarak ortaya çıkabilir. Segal'in (2007a) sosyal empati (*social empathy*), Mirra'nın (2018) toplumsal empati (*critical civic empathy*) olarak ifade ettiği ve bireylerin yaşam koşullarını anlayabilme kapasitesi olarak tanımladığı bu kavram özellikle yoksulluğun azaltılmasında önemli bir etmen olması açısından bireylerin refah ve iyi oluş düzeyleri ile yakından ilişkilidir.

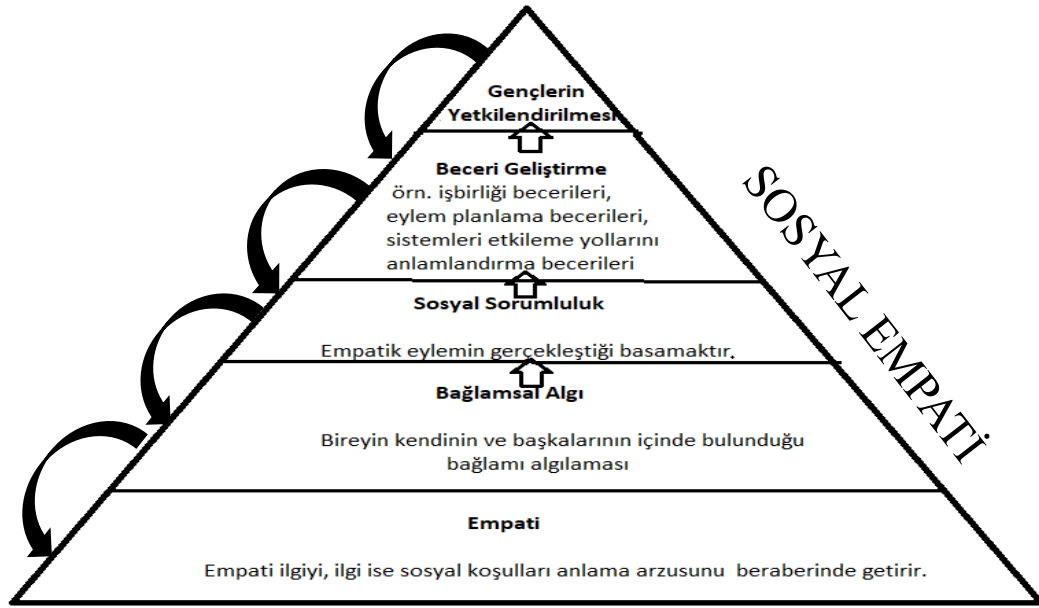
Empati ve sosyal empati birbiri ile iç içe geçen psikolojik özellikler olmakla birlikte, sosyal empatiye ilişkin en yalın ve açıklayıcı denklem şu şekilde ifade edilmektedir (Segal, 2011):

$$\text{Sosyal Empati} = \text{Empati} + \text{Bağlamsal Algılama} + \text{Sosyal Sorumluluk}$$

Segal'in denkleminde de anlaşıldığı üzere sosyal empati empatinin sosyal sistemlerdeki karşılığıdır ve farklı topluluk ve kültürel ardalana sahip bireyleri daha iyi anlamak için sahip olunması gereken bir özelliktir. Sosyal empati kavramı ile bireyin empatiyi tam anlamıyla deneyimlediği; eşitsizlik, adaletsizlik gibi tarihi ve sosyoekonomik bağlamlara ilişkin bilgi sahibi olduğu ve içgörü geliştirdiği, sosyal sorumluluğun önemini tam anlamıyla kavrayabildiği ifade edilmektedir. Segal (2011) bu bilgilenme, deneyim kazanma ve inanç geliştirme sürecinin bireyi sosyal adaleti

güçlendirme doğrultusunda eyleme geçirdiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla sosyal empati ile çıkılan yolda, empatinin egemen olduğu toplulukların ve kılavuzu empati olan yönetimlerin var olması beklenmektedir.

Wagaman (2011) gençlerin güçlendirilmesi ve sosyal empati arasındaki simbiyotik ilişkiyi vurgulayarak kendi sosyal empati modelini öne sürmektedir. Şekil 3'te sunulan modelinde yukarı yönlü oklar dikkate alındığında bireyin empati duyması ile bağlamı algılaması sonucunda sosyal sorumluluk üstlenmesi, bunun da sosyal sorumluluğu ve en son noktada sosyal adaleti teşvik etmesi beklenmektedir. Tüm sistemin temelinde bireysel düzlemdeki empati yatmaktadır ve tüm basamakların birbiri ile ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Wagaman (2011) gençlerin yetkilendirilmesi (güçlendirilmesi) adımını empati ile başlayan ve stratejik düşünme, eylem planı yapma gibi türlü becerileri zorunlu kılan ve sonuçta eylemin sosyal adaleti getirdiği bir sürecin çıktısı olarak görmektedir.

Şekil 3. Sosyal Empati Modeli Bağlamında Gençlerin Yetkilendirilmesi

Kaynak. Wagaman, 2011, s. 285

Sosyal empati kapsamında ele alınan sosyal sorumluluğun, bireylerin iyi oluşunun temin edilmesi şeklinde kavramsallaştırıldığında bunun eyleme dönük şeklinin toplumsal katılım olarak karşımıza çıktığı düşünülebilir. Neto (2018) empati, sosyal değişim ve toplumsal katılım üçgeninde baş rolü empatinin oynadığını belirterek empatinin olumlu sosyal davranışları ve dolayısıyla katılımı arttırdığını, bu yolla gençlerin yetkilendirilme/güçlendirilme süreçlerinin olumlu etkilendiğini öne

sürmüştür. Sosyal empati ile katılımın karşılıklı olarak birbirini etkileyen dinamik süreçler olduğu görüşünden (Segal, 2011) hareketle empati düzeyi yüksek bireylerin toplumsal konuları takip etmeleri, bunlara ilgi duymaları ve daha etkin vatandaşlık becerilerine sahip olmaları beklenmektedir (Loeb, 1999). Toplumu etkileyen konularda söz sahibi olmak için adım atan, demokratik değerlerin gelişmesi için eylemde bulunan, katılım düzeyi yüksek bireylerin kamu çıkarlarını korumadaki kritik rolü bilinmektedir. Bu tür bireylerin artması için gönüllülük ve topluma hizmet uygulamaları aracılığıyla sosyal empati düzeyinin teşvik edilmesi mümkündür. Segal (2011) sosyal empatinin ailede geliştiğini ve özellikle toplumsal katılım ile birlikte daha üst düzeylere taşındığını belirtmektedir. Dolayısıyla ailede başlayan sosyal empati duygusunun gelişimi yine toplum içerisinde aktif bir konumda bulunarak gerçekleşmektedir.

Sosyal empati sosyal sorumluluk ile iç içe bir kavram olması açısından da (Segal, Wagaman ve Gerdes, 2012) gerek toplumsal, gerekse siyasi katılım ile yakından ilişkilidir. Demokratik karar alma süreçlerinin temelinde yatan sosyal empati kişisel çıkarı değil, herkesin iyi oluşunu hedefleyen tercih ve çözümleri ön planda tutmaktadır. Sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmak, bununla birlikte gerek toplumsal gerek ekonomik anlamda kalkınmak, sosyal empatinin teşvik edilmesi ve özellikle politika belirleyicilerin sosyal empati düzeylerinin yüksek olması ile mümkün olabilmektedir. Bu noktada sosyal empatinin katılımı, katılımın da sosyal empatiyi teşvik ettiği dinamik bir döngü ortaya çıkmaktadır.

Sosyal empati ve katılım değişkenleri arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar sınırlı olmakla birlikte Amerika'da üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışma (Hylton, 2018) sosyal empati ile katılım arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Gençlerdeki yüksek sosyal empati düzeyinin toplumsal ve siyasi etkilere katılımı arttırdığı görülmektedir. Hylton (2018) bu durumu yapısal eşitsizlikleri fark eden ve bunları yaşayan bireylere empati ile yaklaşabilen üniversite öğrencilerinin eşitsizliklerle, bağış toplama gibi toplumsal katılım etkinliklerinin yanı sıra imza kampanyası gibi siyasi katılım etkinlikleri ile mücadele etmeyi tercih etmesi ile açıklamaktadır.

Sosyal empatinin nasıl geliştirilebileceği ile ilgili modelinde Segal (2007b) maruz kalma, açıklama ve deneyimleme aşamalarından bahsetmektedir. Birey öncelikle bu ortama maruz kalmalı, yani kendi yaşamından çok farklı yaşamlar süren, çok farklı ortamlarda yaşayan bireyleri ziyaret edip onların günlük etkinliklerini, yaşadıkları ortamları gözlemlemelidir. İkinci aşamada kendisi ile ne gibi farklılıklara sahip

olduklarını, bu farklılıkların aile, kültür, coğrafya gibi olası nedenlerini düşünmelidir ve açıklamaya çalışmalıdır. Son aşamada ise kendini aynen bu kişilerin evinde, işinde, ailesinde, ülkesindeymiş gibi düşünerek bu koşullarda neler yaşayabileceği üzerinde akıl yürütmesi beklenmektedir. Aynı koşulları deneyimliyor olsaydı, bu kişi nasıl bir tutumla karşılayacağını ve ne gibi zorluklarla karşı karşıya kalabileceğini kafasında kurgulamalıdır. Segal'ın (2007b) bu üç basamaklı modeli ile bireylerin sosyal empati düzeylerinin geliştirilmesi doğrultusunda adımlar atılabilir.

Eğitimciler sosyal empatiden eğitim ortamlarında yararlanarak öğrencilerin sosyal düzen ve kurumları, çeşitlilik, sosyal adaletsizlik ve ekonomik eşitsizlik gibi konuları sorgulaması ve değerlendirmesini teşvik edebilir. Sosyal empatinin desteklenmesi ile sosyal adalet kavramının öğretilmesi (Segal ve Wagaman, 2017) ve öğrencilerin ayrımcılık, baskı gibi olumsuz toplumsal olgular üzerinde düşünmesi ve içinde bulundukları toplumdaki konumlarını sorgulayarak toplumda olumlu izler bırakmaya yönelik eylemlerde bulunması sağlanabilir. Benzer şekilde Wagaman (2011) sosyal empatinin gençliğin yetkilendirilmesine yönelik politikalar dahilinde ele alınmasının öğrencilerin sosyal ve ekonomik eşitsizliklere ilişkin daha iyi bir anlayış geliştirmelerini sağlayacağını, bunun da daha üst düzey yılmazlık becerilerini ve gençliğin gelişiminde olumlu çıktıları beraberinde getireceğini ileri sürmektedir. Bu açıdan sosyal empatinin özellikle gençlerin yetkilendirilmesi, katılım ve iyi oluş düzeylerinin artırılması bağlamında en etkili değişkenlerden biri olduğu sonucuna varılmaktadır.

Umut

Umut bireyin geleceğe ilişkin yaşama isteğini güçlendiren bir kavram olması dolayısıyla içinde olumlu duygulanımın yanı sıra bilişsel bir çabayı da içeren çok derinlikli bir kavramdır. Farklı tanımları olmakla birlikte umut bireyin bir hedefinin olması, hedefe erişmeye yönelik enerjisinin olması ve bu yolda kendini başarılı görmesini temsil etmektedir (Snyder, Irving ve Anderson, 1991). Dolayısıyla bireyin bir amaca sahip olarak bunu elde edeceğine olan inancı umudun duyuşsal boyutunu temsil ederken, bu yolda yapacaklarını tasarlaması ve motivasyonu sağlayacak öğeleri bulması umudun bilişsel yönünü ifade etmektedir. Umudun önemli bir ögesi hedeftir. Hedef belirleyen birey bu hedefe ulaşmak için güdülenir ve bu doğrultuda alternatif yolları planlayarak ve değerlendirerek farklı rotaları dener (Snyder, Irving, & Anderson, 1991,

s. 287). Bir diğerk deyişle, umut geleceğek odaklı duygulanımın yanı sıra amaç yönelimli düşünmeyi de kapsamaktadır.

Umut bireylere yaşama motivasyonu vermesi açısından özellikle karşılaşılan güçlükler ile başa çıkma aşamasında önemli bir pozitif özellik olarak görölmektedir. Umut gençlerin yaşamın getirdiğı zorluklar karşısında yılmadan devam etmesini sağlayacak unsurlardan biridir. Bu bağlamda bakıldığında umut düzeyi yüksek olan bireylerin engeller karşısında daha sabırlı olması ve yaşam doyumunun daha yüksek olması beklenmektedir. Yapılan araştırmalar (Combs, Clapp-Smith ve Nadkarni, 2010; İncebacak, Yaman ve Tungaç, 2018; Yoon, Niles, Amundson, Smith ve Mills, 2015) umudun yaşam kalitesi, motivasyon düzeyi, iş başarısı gibi birçok pozitif psikolojik gösterge ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerle yapılan bazı araştırmalarda (Feldman ve Kubota, 2015; Penzar, Shea ve Edwards, 2021; Seirup ve Rose, 2011) ise umut düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarı, okula devam ve üniversite bitirme düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Umudun okul ortamındaki öğrenciler için sunduğı olumlu etkisi göz önünde bulundurulduğunda özellikle eğitim ortamlarında yapılan araştırmalarda umudun ele alınması uygulamalara yön vermesi açısından faydalı olacaktır.

Umutlu düşünce psikolojik sorunları engellemede etkili olduğu gibi, psikolojik dayanıklılığı da arttırmaktadır. Snyder (2000b, 2002) umutlu insanların zorluklar karşısında daha dirençli ve ısrarcı olduğunu, bunun da hedefe ulaşmak için yeni yollar bulmaya yönelik daha çok yaratıcı çözümler arayışına girmelerini sağladığını ileri sürmektedir. Psikolojik sağlamlıkla yakından ilişkili bir değişken olan iyi oluş sözkonusu olduğunda da umut ön plana çıkmaktadır. Umudun özellikle gençlik dönemindeki koruyucu etkisini ortaya koyan araştırmalara (Guse ve Shaw, 2018; Pleeging, Burger, van Exel, 2011) bakıldığında umut ile iyi oluş arasındaki anlamlı bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca umut ile öz yeterlik, öz düzenleme ve iyi oluş gibi Pozitif Gençlik Gelişimi göstergeleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır (Lopez, Agrawal ve Calderon, 2010).

Her ikisi de bilişsel ve duyuşsal boyutlardan oluşan kavramlar olan umut ve iyi oluş arasındaki ilişkinin (Snyder, 2000b; Bailey, Eng, Frisch ve Snyder, 2007) altında yatan mekanizma daha umutlu bireylerin hedeflerine ulaşmak için daha fazla sebat göstermesi, bunun da sonuçta daha çok başarı ve mutluluğı beraberinde getirmesi olabilir. Başka bir açıklama ise umut düzeyi yüksek olan iyimser bireylerin yeni iş ve arkadaşlık işlerine daha açık olmaları ve bu sayede daha fazla deneyim ile daha çok

beceri elde etmelerinin getirdiği iyilik duygusudur (Fredrickson, 2001). Yaşam içerisinde daha fazla olumlu duygunun tecrübe edilmesi zorluk durumlarında bireye toparlanma gücü vermekte ve iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır. Bu noktada umut, yılmazlık ve iyi oluş değişkenlerinin karşılıklı ilişkisi belirginleşmektedir.

Umut ile katılım arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara alanda pek rastlanmamaktadır. Umutlu bireylerin toplumdaki olumsuzlukları gidermek için toplumsal ve siyasi etkinliklerde bulunması beklenmektedir. Umut düzeyi düşük bireylerin ise eylemlerinin bir sonuç vermeyeceğini düşünmeleri ve bunun beraberinde toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinde bir azalmayı getirmesi ihtimali değerlendirilmelidir. Umudun sosyal yaşamda, özellikle toplumdaki bireylerin birlikteliğini pekiştirmesi ve toplumsal olaylara müdahale girişimlerini arttırması açısından, sosyal değişimi beraberinde getirmesi beklenmektedir.

Araştırmacılar umut ile katılım arasında yanıltıcı bir ilişki kurma eğiliminde midir? Yoksa gerçekten umutlu bireylerin ülke, toplum ya da toplulukta değişim meydana getirmek için adım atma olasılığı daha mı yüksektir? Araştırmalar sınırlı sayıda olmasına rağmen iklim değişikliğine yönelik gençlerin umudunun onları harekete geçirmede ne düzeyde etkili olduğunu ele alan bir araştırmada (Ojala, 2010) umudun katılımı olumlu etkilediği, ancak, bu noktada inkâra dayalı bir umudun işe yaramadığı, yapıcı umudun katılımda olumlu bir rol oynadığı ortaya konmuştur. Başka bir araştırmada (Ferrari, Haq ve Williams, 2014) ise katılım düzeyi yüksek olan öğrencilerin sosyal konularla ilgilenme düzeyi ele alınmış ve bu bireylerin umutlu olma düzeylerini en iyi yordayan değişkenin önyargısız olma olduğu görülmüştür. Bu araştırmada iyimserliğin tek başına katılım için yordayıcı bir değişken olmadığı, kendisine benzemeyen bireylere önyargısız bir şekilde yaklaşmanın daha önemli bir değişken olduğu ortaya konmuştur. Katılımda umudun rolünü ele alan ve Yeni Zelanda’da yapılan başka bir çalışmada (Nairn, 2019) küresel iklim krizi karşısında eylemde bulunan gençleri hareket geçiren unsurlar ele alınmıştır. Umut gençleri eylemde bulunmaya iten etkenlerin başında gelirken umutsuzluk belirli bir süreliğine onların çeşitli gruplara katılmaktan çekinmesine neden olmuştur. Gençler küresel ısınma ve iklim değişikliği ile mücadelede kararlı adımlar atılmamasını hayal kırıklığı olarak değerlendirse de yine de bireysel boyutta yapılabilecek bir şeylerin olduğuna inanmaktadır ve bu noktada umudun ortaya çıkmasında kollektif bilincin çok büyük katkısı olduğunu düşünmektedir. “Kendinden büyük bir şeye katkıda bulunmak” gençleri harekete geçirmekte, sorunu tamamen ortadan kaldırmasa bile onu hafifletmeye

yönelik gerçekleştirilebilecek her türlü aktivizm umut düzeyini artırmaktadır. Dolayısıyla umut bireysel olduğu kadar, kolektif bir tarafı da olan bir psikolojik araç olarak görülebilir.

Beliren yetişkinlikle birlikte sosyal ilişkilerin gelişmesi beraberinde gençlerin daha umutlu olmalarını ve toplumsal fayda için ortak hedeflere yönelik eylemde bulunma konusunda daha istekli olmalarını getirebilmektedir (Snyder, Cheavens ve Sympson, 1997). Geleceğe umut ile bakan gençler daha çok katılım göstermekte ve sosyal bağlam içerisinde ilişkilerini daha etkili bir şekilde düzenleyebilmektedir (Bowers ve diğerleri, 2012; Bowers ve Johnson, 2013). Yaşamda bir amacı ve geleceğe dair umutları olan gençlerin içinde yaşadıkları topluma ya da topluluklara aktif olarak katılma eğilimlerinin arttığını gösteren çalışmalardan (Damon, Menon ve Bronk, 2003) hareketle umut ve katılımın birbiri ile ilişkili değişkenler olduğu sonucuna varılmaktadır.

Dijital Medya Kullanımı

Medyanın gençlerin aktif yurttaşlığı ilk olarak deneyimleyebilecekleri alan olması açısından (McLeod, 2000) bilgiye ulaşma ve farklı bilgileri işleme, akranları ile toplumsal konularda iletişim kurma ve düşüncelerini ifade etmede önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir (Flanagan ve Levine, 2010). Medya özellikle ergenlerin en etkili toplumsallaşma araçlarından biridir (Arnett, 1995). Medya kullanımı ile katılım arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara (Zúñiga, Jung ve Valenzuela, 2012) bakıldığında özellikle medya kullanımının türüne bağlı olarak katılım düzeyinin arttığı görülmektedir. Televizyonu ya da interneti bilgi amaçlı kullanma ve haber takip etme düzeyi arttıkça gençlerin katılım düzeyinin de arttığını gösteren araştırmalar (Erentaite, Beyers, Zukauskienė ve Pilkauskaitė-Valickienė, 2012; Zúñiga, Jung ve Valenzuela, 2012) bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında da sosyal medya kullanım süresi, sıklığı ve dijital okuryazarlık gibi değişkenlerin katılımı yordayıcı etkisi ele alınmaktadır.

Sosyal medya gücünü öncelikli olarak kullanıcıların ürettiği içerikten alan, internet ortamında kullanıcılar arasındaki etkileşimi istikrarlı bir şekilde güçlendiren ortamdır (Carr ve Hayes, 2015, s. 49). Sosyal medyanın bir alt unsuru sosyal ağ siteleridir. Bireylerin kendilerine bir profil oluşturarak, başkaları ile arkadaşlık ilişkisi kurduğu, fotoğraflar paylaştığı, bunlara yorum yapmanın, beğenmenin mümkün olduğu, video, mesaj gibi farklı formatlarda iletilerin başkalarının görüşüne sunulduğu internet

platformları, sosyal ağ siteleri olarak ele alınmaktadır. Yapılan araştırmalar (Davenport, Bergman, Bergman ve Fearington, 2014) bireylerin günlük yaşamında iki ve daha fazla sosyal ağ sitesi ve uygulamasını kullandıklarını ortaya koymaktadır. Sosyal ağ sitelerini en çok kullananların 18-29 yaşındaki gençler olduğunu gösteren çalışmalar (Perrin, 2015) göz önünde bulundurulduğunda beliren yetişkinlerin tercih ettiği uygulama ve sitelerin ele alınması 21. yüzyıl gençlerinin günlük yaşamı, ihtiyaçları ve iyi oluş süreçleri ile ilgili önemli ipuçları sunacaktır.

Bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve sosyal medyanın günlük hayatımızın ayrılmaz bir parçası olması ile birlikte kullanımlar ve doyumlar kuramı yeniden gündeme gelmiş ve özellikle kullanıcıların para kazanma amacının dışında farklı amaçlarla içerik üretmeye başlaması ile sosyal medya bağlamında ele alınır hâle gelmiştir (Bowman ve Willis, 2003). Kuramın temelinde yer alan medyadan insana olan ilişki yönü sosyal medyanın popülerleşmesi ile birlikte insandan medyaya doğru olacak şekilde değişmiş ve “İnsanlar medya ile ne yapmaktadır?” sorusu gündeme gelmeye başlamıştır. Kuramın en temel varsayımı (Katz, Blumler ve Gurevitch, 1973) kullanıcıların bilişim ve iletişim teknolojilerinin aktif ve hedef odaklı tüketicileri olması, insanların bunları kullanırken belirli ihtiyaçlarını karşılaması ve bir doyum yaşaması, ayrıca bu süreçte hangi ihtiyaçlarını karşılayacaklarına dair belirli beklentilerinin olmasıdır. Bunun yanı sıra kurama göre medya kullanıcıları kullandıkları bilişim ve iletişim teknolojisinin niteliğini değerlendirebilen bireylerdir (Katz, Blumler ve Gurevitch, 1973). Bu bağlamda internet kullanımı sürecinde olası amaçlar, bilgi alma, estetik, güven sağlama olabileceği gibi başkaları ile iletişim kurma ve güzel zaman geçirme de olabilmektedir (Papacharissi, 2008). Kuram sosyal medyaya uyarlandığında sosyal medya ağlarının olumlu ve olumsuz etkileri olduğu sonucuna varılmaktadır. Sosyal ilişkiler geliştirme ve bireyler arası bağlantının kurulması olumlu etkiler olarak değerlendirilirken teşhir ve dikizlemenin sosyal medyanın olumsuz etkileri olduğu değerlendirilmektedir (Mäntymäki ve Islam, 2014).

Sosyal medyanın hangi ihtiyaçların doyurulmasına hizmet ettiğini ele alan çalışmalara bakıldığında bireylerin yeni insanlar tanımak (Stanley, 2015), sosyal ilişkilerini sürdürmek (Seidman, 2013) ve başkaları hakkında bilgi almak için (Lampe, Ellison ve Steinfield, 2006) sosyal medyada aktif oldukları, dolayısıyla sosyal medyanın kişinin ait olma ihtiyacını karşıladığı sonucuna varılmaktadır. Benzer şekilde kişilerin içerik ve fotoğraf paylaşılarak eğlenme ihtiyaçlarını da karşıladığı (Joinson, 2008)

değerlendirilmektedir. Sonuç olarak sosyal medyanın bireylerin çok farklı ihtiyaçlarının duyurulmasına hizmet ettiği varsayılmaktadır.

İnternetin 21. yüzyılda gençlerin hayatının vazgeçilmez bir parçası olması ile birlikte popülerlik kazanan sosyal medyanın katılım süreçlerini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bireyler sosyal medya sayesinde, içinde bulundukları toplulukta olan bitenler ile ilgili daha fazla bilgiye kolaylıkla ulaşabilmekte ve siyasi sorunlar ile ilgili farklı bakış açılarına sosyal medya aracılığıyla tanıklık edebilmektedir. 22 araştırmayı kapsayan bir meta-analiz çalışması (Skoric, Zhu, Goh ve Pang, 2016) sosyal medya kullanımı ile katılım arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye’de yapılan bazı araştırmalar (Aktan, 2017; İşliyen, 2018; Taydaş, 2018) sosyal medya kullanımı ve siyasi katılım arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır. Bu durum sosyal medyada bireylerin düşüncelerini ifade etmesi, başkalarını kendi düşünceleri doğrultusunda etkilemesi, siyasi konularda ortak ya da karşıt olduğu bireyleri takip etmesi ve onların paylaşımlarını okuması ile ilgili olabilir.

19. yüzyılın başlarında Norris (2000) internet kullanımı ve katılım arasındaki ilişkiyi ele alırken bu ilişkideki üç farklı yönü vurgulamıştır. İlk görüş medya kullanımının bireyleri katılımı bulunma konusunda harekete geçirdiğini vurgulayan yaklaşım (*mobilization*), ikinci görüş hali hazırda katılımı bulunan bireylerin medya kullanımı ile katılımı bulunma davranışının koşullandığını öne süren yaklaşım (*reinforcement*) ve medya kullanımı ile katılım arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu öne süren döngü (*virtuous circle*) yaklaşımıdır. Bu yaklaşımların ortaya atılmasının üzerinden 20 yılı aşkın süre geçmesine rağmen, sosyal medya kullanımı ile katılım arasındaki ilişkinin yönünü bulmak üzere yapılan araştırma (Dimitrova, Shehata, Strömbäck ve Nord, 2014) sayısı sınırlıdır. Mevcut durum değerlendirildiğinde alanyazındaki çalışmaların büyük kısmı (Boulianne ve Theocharis, 2020) bireyin toplumsal ve siyasi katılımının sosyal medya kullanımını arttırdığının altını çizmektedir.

Katılım bağlamında sıklıkla araştırma konusu olan değişkenlerden olan sosyal medya kullanım sıklığı ve sosyal medyada geçirilen süre ile ilgili çalışmaların sayısı özellikle son 10 yılda artmıştır. Valenzuela, Park ve Kee (2009) yaptıkları araştırmada Facebook kullanım sıklığı, Facebook gruplarına üye olma ve Facebook gruplarında geçirilen sürenin katılım düzeyini arttırdığını ortaya koymuştur. Benzer araştırmalar da (Valenzuela, 2013) sosyal medya kullanım sıklığı daha yüksek olan bireylerin sokak protestoları ve yürüyüşlere daha çok katıldığını ortaya koymuştur. Bu tür bulgulardan hareketle sosyal medya kullanımı sıklığı ve süresi ile katılım arasındaki ilişkinin

incelenmesi internet erişimi olan gençlerin %96'sının sosyal medya kullanıcısı olduğu Türkiye'de (Bulut, 2013) gençlerin katılım süreçlerine ilişkin ipuçları sunacaktır.

Sosyal ağların toplumsal ilişkiler ve sosyal sermaye bağlamındaki önemi her geçen gün daha iyi anlaşılmakta, özellikle gençlerin sosyal ağları kullanım amaçları ile katılımları arasındaki ilişkinin anlaşılması için yeni araştırmalar yapılmaktadır. Sosyal ağ üyeleri herhangi bir sosyal ağın içinde olmayan bireylere kıyasla olan bitenlerden daha hızlı bir şekilde haber alabilmekte, belirli bir siyasi oluşum ile ilgili fikir alışverişinde bulunarak kendi görüşlerini netleştirebilmekte ve bu sosyal bağ sayesinde daha farklı katılım etkinliklerine dair bilgilenererek daha çok katılımında bulunabilmektedir. Sosyal ağı olan bireylerin karşılıklı güven ve iyi oluş düzeylerinin de daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Nabi, Prestin ve So, 2013). Yapılan bir araştırmada (Kim ve Kim, 2017) üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımının ağlarının daha heterojen olmasını sağladığı, bunun da beraberinde sosyal sermaye ve öznel iyi oluş düzeyinde artışı getirdiği ortaya konmuştur. Benzer şekilde birçok araştırma (Bode, 2012; Bode, Vraga, Borah ve Shah, 2014; Shah, Cho, Eveland ve Kwak, 2005; Xenos, Vromen ve Loader, 2014) gençlerin sosyal medya ağında yer almasının toplumsal ve siyasi katılım düzeylerini arttırdığını ortaya koymaktadır.

Sosyal medya kullanımı ile sosyal iyi oluş, sosyal sermaye gibi toplum bağlamındaki iyi oluş ile ilgili göstergeler arasında da anlamlı bir ilişki olduğunu gösteren bazı araştırmalar (Bekalu, McCloud ve Viswanath, 2019; Valenzuela, Park, Kee, 2009) bulunmaktadır. Burada önemli bir nokta sosyal medya kullanımının yoğunluğu ve gündelik hayatın içinde bireyin kendini ona ne denli bağlı hissettiği ile ilgilidir. İnsanlar sosyal medyayı günlük rutinlerine dahil ettiğinde sosyal iyi oluşları artmakta fakat bu kullanıma duygusal olarak bağımlı hale geldiklerinde bu sosyal iyi oluş düzeylerini olumsuz şekilde etkilemektedir.

Sosyal medya kullanımı ve iyi oluş arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalara karşılık sosyal medya kullanımının olumsuz psikolojik göstergelerle ilişkili olduğunu gösteren araştırma sonuçları da olduğu için bu konuda netliğin olmadığı söylenebilir. Bazı araştırmalar (Faelens ve diğerleri, 2021; Shakya ve Christakis, 2017) Facebook ya da Instagram kullanımının olumsuz sonuçlarını ortaya koymuştur. Benzer şekilde sosyal medya kullanımı ile yalnızlık, hiperaktivite gibi olumsuz psikolojik göstergeler arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalar (Ra ve diğerleri, 2018) da mevcuttur.

İnternette geçirilen süre arttıkça iyi oluşun azaldığını vurgulayan araştırmalara (Twenge ve Campbell, 2019; Twenge, Martin ve Campbell, 2018) bakıldığında internette en az süreyi geçiren gençlerin psikolojik iyi oluş düzeyleri en çok süreyi geçiren gençlerin psikolojik iyi oluş düzeyinin iki katı daha fazladır. İnterneti en çok kullanan gençlerin intihar etme olasılığı da diğer gruplara göre anlamlı olarak fazladır. Bu durum internette daha çok zaman geçiren gençlerin uyku süresinin azalması, yüz yüze iletişim kurmaya ayrılan zamanın azalması ve sosyal ilişkilerin bozulması ile ilgili olabileceği gibi gün içerisinde zaman ayrılması zorunlu olan etkinliklere (ders çalışmak, dinlenmek, vb.) yeterli düzeyde zaman ayıramamanın getirdiği sorunlar ile de ilişkili olabilir.

Bireylerin sosyal medya kullanımının kişiler arası ilişkilere ve dolayısıyla iyi oluşa yansımaları ile ilgili öne çıkan iki temel hipotez yerini alma ve uyarma hipotezidir. Yerini alma hipotezi (*displacement hypothesis*) (Kraut ve diğerleri, 1998; Nie, 2001) bireyin hali hazırdaki arkadaşları ile geçirebileceği süreyi çevrimiçi ortamda geçirdiğine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla daha kaliteli ilişkilerin yerini daha kalitesiz ilişkiler, daha sıkı bağların yerini daha zayıf bağlar almaktadır (Kraut ve diğerleri, 1998). İnternet gençlerin yüz yüze iletişim kurabilecekleri gerçek hayattaki arkadaşlarına daha fazla vakit ayırmak yerine hiç tanımadıkları yeni kişiler ile internet üzerinden arkadaşlık kurmaya zaman ayırmasına neden olabilmektedir. İnternet üzerinden kurulan tanışıklıkların çoğunlukla, yoğun bir bağdan mahrum, zayıf bir ilişkiye neden olması, bunun da kurulan çevrimiçi arkadaşlıkların niteliğinden memnuniyetsizlik ile sonuçlanması olasıdır.

Yerini alma hipotezinin aksine, internetin gençlerin arkadaşlık kurmasını kolaylaştırdığını ve dolayısıyla iyi oluş düzeylerini arttırdığını vurgulayan uyarma hipotezi (*stimulation hypothesis*) (Bryant, Sanders-Jackson ve Smallwood, 2006) ise sosyal medya kullanımını arkadaşlık bağlamında olumlu bir çerçevede ele almaktadır. Bu doğrultudaki birçok araştırma (Apaolaza, Hartmann, Medina, Barrutia ve Echebarria, 2013; Gross, 2004) çevrimiçi ortamlarda aktif zaman geçirmenin mevcut arkadaşlarla iletişimi iyileştireceğini öne sürmektedir. Bu hipotezi destekler nitelikteki çalışmalar (Valkenburg, Peter ve Schouten, 2006; Winstone, Mars, Haworth ve Kidger, 2021) internette geçirilen zaman arttıkça mevcut arkadaşlarla geçirilen sürenin, böylelikle de ilişkilerdeki paylaşım ve samimiyetin de arttığının altını çizmektedir.

İnternet kullanımının bireyin iyi oluşuna etkisine odaklanan bu iki yaklaşım farklı araştırmalarda doğrulanmış ve internetin kullanıcılar için olumlu etkileri olduğu

kadar (Fredrick, Nickerson ve Livingston, 2022; Vossen ve Valkenburg, 2016), günlük işleyişlerine ve ilişkilerine olumsuz yansımaları olduğunu da vurgulayan araştırma (Lee, Jiang, Crocker ve Baldwin, 2022; Maksniemi ve diğerleri, 2022) sonuçları elde edilmiştir. Alanyazındaki bu farklılaşan sonuçlar internet kullanımı ile iyi oluş ilişkisine dair net bir tablo çizmekte güçlüğü neden olsa da farklı yaşam dönemlerindeki bireylerle yapılacak araştırmaların internet kullanımının bireyin psikolojik iyi oluşuna yansımalarına ilişkin önemli bilgiler sunması beklenmektedir. Bu araştırma kapsamında da sosyal medya kullanım sıklığı ve süresinin hem psikolojik hem de sosyal iyi oluşu yordayıcı etkisi üzerinde durulmaktadır.

İnternetin sosyal ağlara üye olma ve haber alma amacıyla kullanımının gençlerin katılım süreçlerini kolaylaştırabileceği ve bu yolla iyi oluşlarına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir (Nabi, Prestin ve So, 2013). Benzer şekilde sosyal medyada geçirilen süre, sosyal medya kullanım sıklığı ve dijital okuryazarlık gibi değişkenlerin de katılım ve iyi oluş değişkenleri ile ilişkisinin ortaya konması 21. yüzyıl beliren yetişkinlerini anlamak için çok önemlidir. Bağımlılık odaklı yapılan araştırmalar da göz önünde bulundurulduğunda internetin vazgeçilmez yükselişinin gençlerin yaşamındaki yerinin incelenmesi hem internet kullanımının yansımalarını ortaya koymayı sağlayacak, hem de gençlerin demokratik süreçlere katılımındaki payına dair anlayışın gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Salgın döneminde Türkiye'deki 18-25 yaş arasındaki gençlerle yapılan *Türkiye Gençlik Araştırması* (Çağlar ve Çağlar, 2021) kapsamında gençlere gün içerisinde sosyal medyada ne kadar süre geçirdikleri sorulmuştur. Gençlerin %42'sinin günde 1-3 saat, %34,6'sının ise 4-6 saatini sosyal medyada geçirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Azımsanmayacak orandaki (%14,5) gençler ise sosyal medyada 6'dan fazla saat geçirmektedir. Bu oranların çok yüksek olmasında Covid-19 ile beraber uygulanan ev karantinaları ve kapanmaların da payı olmuş olsa da gençlerin medya bağımlılığı açısından risk grubu olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Dijital Okuryazarlık

İnternetin hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmesinin bir sonucu, bu dönemde başarılı olabilmek için bireylerin dijital alanda yeterliliğinin sağlanmasına ilişkin zorunluluğun doğmuş olmasıdır. 21. yüzyıl becerilerinden biri olan dijital okuryazarlık gerek öğrencilerin gerekse eğitimcilerin sahip olması gereken bir yeterlik alanı olarak

görülmektedir. Dünya dijital ortamda oluşturulan metin ve görseller üzerinden ilerlediğine göre demokratik topluma giden yolda dijital ve görsel verilerin oluşturulması, değerlendirilmesi, eleştirilmesi ve elden ele yayılması aşamasında önceki yüzyıldakinden daha farklı becerilerin gerekli olduğu açıktır.

İlk defa Gilster (1997) tarafından ortaya atılan dijital okuryazarlık kavramı günümüzde bir dizi bilişsel, teknik ve duygusal-sosyal becerinin harmanlanmasını gerektirmektedir (Eshet-Alkalai, 2005). Bu durum söz konusu kavramı ölçmeye yönelik geliştirilen ölçeklere de yansımaktadır. Bu ölçüm araçlarında günlük etkinliklerde bilişim teknolojilerini kullanmak için gerekli teknik donanıma sahip olmayı temsil eden teknik beceriler, dijital alanda bilgiye erişme ve elde edilen bilgiyi değerlendirmeyi kapsayan bilişsel beceriler ve interneti iletişim kurma, sosyalleşme ve öğrenme amacıyla kullanmayı kapsayan sosyal beceriler bir arada yer almaktadır (Ng ve diğerleri, 2012). Bir başka deyişle dijital okuryazarlık farklı boyutları kapsayan bir yapıdır.

Dijital okuryazarlığı ele alan farklı modeller olmakla birlikte Eshet-Alkalai (2004, s 94) beş tür üzerinde durmaktadır.

(a) Görsel dijital beceriler (*photo-visual digital skills*): Görsel formatta sunulan semboller, grafikler ve tasarımlar aracılığıyla iletilen mesajları anlamlandırma becerilerini kapsamaktadır.

(b) Dijital üretim becerileri (*reproduction digital skills*): Mevcut kaynakları kullanarak ve hâlihazırdaki bilgileri sentezleyerek yeni yorumlar getirme ve yeni anlamlar ortaya çıkarma becerisidir. Bu tür, özellikle mevcut kelime ve cümleleri harmanlayarak yeni ifadelerin oluşturulduğu yazmada ve mevcut görsel öğelerin kullanılarak yeni eserlerin oluşturulduğu sanatta ön plana çıkmaktadır.

(c) Dijital sentezleme becerisi (*branching digital skills*): Yalnızca kitapların hakim olduğu eski düzende bilginin yapılandırılması doğrusal bir süreci çağrıştıırken, dijital dünyada kullanıcının farklı alanlardan düzensiz ve doğrusal olmayan bir şekilde farklı katmanlarda elde ettiği bilgileri sentezlemesi söz konusudur. Dolayısıyla dijital dünyada bireyin geniş bilgi yığınları arasında kaybolmama ve ulaşmayı hedeflediği bilgiye giden yoldan sapmama becerisi dijital sentezleme becerisini ifade etmektedir.

(d) Dijital bilgiyi işleme becerisi (*information digital skills*): İnternet ortamında kaynağı ve gerçekliği net olmayan bilgileri seçerek ve eleyerek doğru bilgiye ulaşma becerisini ifade eden bilgi okuryazarlığı eldeki veriye dayalı olarak bir sonuca varma, bir konum alma ve kendi fikrini oluşturma becerilerini kapsamaktadır. Bu tür

okuryazarlık bilgi bombardımanı altındaki kullanıcının filtreme becerisi olarak adlandırılabilir.

(e) Dijital ortamdaki sosyal-duygusal beceriler (*socio-emotional digital skills*): Siber ortamda bulunmanın getirdiği zorluklar karşısında duygularını paylaşma ve düzenleme becerisini ifade etmektedir. İnternet ortamındaki hile, tuzak ve sahtekârlığın farkına varma, zararlı uygulamalar ya da kişilere karşı kendini korumayı ve kendi ile ilgili bilgileri paylaşırken bunun sonuçlarının kişide uyandıracak duyguları kontrol etme becerilerini de kapsamaktadır.

(f) Gerçek zamanda kalmaya yönelik dijital beceriler (*real-time digital skills*): Eshet-Alkalai'nin (2012) sonradan modele eklediği altıncı türdür ve aynı anda çok farklı uyaranlarla karşılaşan internet kullanıcısının o anda farklı bilgileri bir araya getirerek farklı görevleri aynı anda yerine getirme becerisini ifade etmektedir. Bireyin bir görevden diğerine geçerken dikkatini koruması ve andan kopmaması anlamına gelen gerçek zamanda kalmaya yönelik dijital beceriler çoklu uyaranlardan yola çıkarak anlamlı bir bütün oluşturulmasını sağlamaktadır.

Eshet-Alkalai'nin (2004, 2012) dijital becerilere ilişkin geliştirdiği bu altılı modelden yola çıkarak dijital okuryazarlığın yalnızca internet ortamına erişme ya da bir teknolojik cihazı kullanma becerisinden ibaret olmadığı sonucuna varılabilir. Dijital dünyada ve sosyal medya ağlarında yetkinlik geliştirmek farklı boyutlarda kendini geliştirmeyi kapsayan zorlayıcı bir süreçtir. İnternetin günlük yaşamdaki etkisi ve yoğunluğunun her geçen gün daha da arttığı göz önünde bulundurulduğunda dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi gençler kadar yetişkinler için de büyük önem taşımaktadır.

Yalnızca oy veren vatandaş vurgusundan, Bennett'in (2007, 2008) katılımcı vatandaş (*actualizing citizen*) kavramına geçiş ile birlikte vatandaşların okuyucu olduğu kadar yazar da olabilmesi ve tartışmalara katılması, bunun da beraberinde eylemi getirmesi beklenmektedir. Bu durum dijital ortama uygulandığında bireylerin herhangi bir içeriği oluşturabilmesi, başkası tarafından üretilen içeriği diğerleriyle paylaşabilmesi ve bu konuda görüş alış verişi yapabilmesi beklenmektedir. Toplumsal katılımı temsil eden tüm bu yaratıcı süreçler demokratik toplum yaratma adına oldukça önemli etkinliklerdir. İnternet ortamında karşılaştıkları bilginin güvenilirliğini değerlendirebilen, aldıkları mesajların doğruluğunu sorgulayarak altta yatan ideolojik mesajı irdeleyebilen bireylerin tam olarak katılımcı vatandaşlık sergilediği sonucuna varılabilir (Kahne, Lee ve Feezell, 2012). Dolayısıyla iyi vatandaşların bilginin nasıl

oluşturulduğunu anlaması, bağlamı konusunda gerekli sorgulama ve akıl yürütmeyi gerçekleştirmesi beklenmektedir. Bu açıdan bakıldığında katılımcı vatandaş olmak ve dijital okuryazarlık yakından ilişkili iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dijital okuryazarlık ile katılım arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar (Hobbs, Donnelly, Friesem ve Moen, 2013; Martens ve Hobbs, 2015) dijital becerileri iyi olan gençlerin siyasi katılım düzeylerinin de yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Krueger'ın yaptığı çalışmada (2002) çevrimiçi katılımın en önemli yordayıcısının internet becerileri olduğu ortaya konmuştur. Dijital okuryazarlık düzeyleri yüksek olan bireyler daha çok siyasi içerikli mesajlar göndermekte ve siyasi etkinliklere daha çok katılım göstermektedirler (Borge ve Cardenal, 2011). Benzer şekilde dijital okuryazarlık düzeyleri yüksek bireylerin toplumsal konulara daha çok katılım gösterdiği de yapılan çalışmalarla (Kim ve Yang, 2016) ortaya konmuştur. Söz konusu araştırmalar ışığında modern dünyada eleştirel dijital becerilerin geliştirilmesinin özellikle gençlerin toplumsal ve siyasi katılım becerilerinin geliştirilmesi bakımından büyük önem taşıdığı sonucuna varılabilir.

İlgili Araştırmalar

Psikolojik İyi Oluş ile ilgili Araştırmalar

Gerek Türkiye’de, gerekse yurt dışında psikolojik iyi oluş odağında yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu araştırma ile benzer odak noktasına sahip araştırmalardan biri Yılmaz’ın (2013) üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyini farklı demografik değişkenler açısından ele aldığı çalışmasıdır. Çalışmada kız öğrencilerin ve interneti bilgi edinme amaçlı kullananların psikolojik iyi oluşlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu çalışmaya göre üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları günlük internet kullanım süresine, barınma biçimine ve internete en sık bağlanılan yere göre farklılaşmamaktadır. Benzer şekilde psikolojik iyi oluşu demografik değişkenler odağında ele alan bir başka çalışma da (Tatlılıoğlu, 2015) üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşun alt boyutları olan kendini kabul, çevreyi kontrol, diğerleriyle olumlu ilişkiler, özerklik ve yaşam amaçları alt boyutlarının aylık harcanan para miktarına göre farklılaşma göstermediğini ancak kişinin sosyoekonomik statüsü ile bireysel gelişimi arasında pozitif bir ilişki olduğu

ortaya koymuştur. Psikolojik iyi oluşu ve demografik değişkenleri bir arada ele alan bir diğer alışma (Güler, 2019) da niversiteli öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanlarının cinsiyet, uzmandan yardım alma durumu, doğum sırası ve algılanan ebeveyn tutumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığına işaret etmektedir. Ayrıca niversiteden önce aileden ayrı kalma, günlük internet kullanım süresi, sosyal medyayı kullanım yoğunluğu, algılanan sosyoekonomik durum, yaşamının çoğunluğunu geçirdiği yer değişkenlerinin psikolojik iyi oluşta farklılaşma meydana getirmediği belirlenmiştir. Kız ğrencilerin, psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurmayanların, kardeşler arasında sonuncu ocuk olanların ve ebeveynlerini demokratik anne-baba tutumuna sahip olarak algılayan öğrencilerin daha yüksek düzey psikolojik iyi oluş sergilediği sonucuna varılmıştır.

Psikolojik iyi oluş ve internet kullanımı odağında yapılan çalışmalara bakıldığında farklılaşan sonuçlarla karşılaşılmaktadır. 15 araştırmayı kapsayan bir meta-analiz alışması (Huang, 2017) internette geçirilen süre ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönlü zayıf bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. İngiltere’de yapılan kapsamlı bir araştırmada (Kelly, Zilanawala, Booker ve Sacker, 2019) sosyal medyada daha fazla süre geçirmenin zayıf uyku kalitesi, düşük öz saygı ve zayıf vücut imgesi ile ilişkili olduğu, bunun da depresyon belirtilerinde artışı beraberinde getirdiği ortaya konmuştur. Bununla birlikte alanyazındaki birçok araştırma (Chen ve Li, 2017; Faelens ve diğerleri, 2021; Ruggieri, Ingoglia, Bonfanti ve Coco, 2021) sosyal medyada geçirilen sürenin psikolojik iyi oluşu yordadığına işaret etmektedir. Sosyal medyada geçirilen sürenin depresyon ve intihar söz konusu olduğunda anlamlı bir risk faktörü olduğunun altını çizen araştırmalardan (Twenge, Joiner, Rogers ve Martin, 2018) hareketle sosyal medya kullanım süresinin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna varılmaktadır.

Türkiye’de gerçekleştirilen ve psikolojik iyi oluş ile ilişkili değişkenlerin ele alındığı çalışmalara bakıldığında Evli’nin (2022) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı araştırma göze çarpmaktadır. Bu çalışmada mesleki güdülenme düzeyinin psikolojik iyi oluş düzeyini, psikolojik iyi oluş düzeyinin de empati düzeyini yordadığı grlmştir. Ateş’in (2021) yaptığı çalışmada ise sosyal destek ve empatik eğilimin psikolojik iyi oluşu yordadığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada katılımcıların psikolojik iyi oluş düzeylerinin yaş, eğitim durumu, yaşanılan yer, gelir durumu ve çalışma durumlarına göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Alanyazındaki çalışmalar empati ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi doğrularken umut düzeyindeki artışın da psikolojik iyi oluş düzeyinde artışı getirdiğine işaret etmektedir. Bunlardan biri Kocaman (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir ve umut ile psikolojik iyi oluş arasındaki karşılıklı ilişkiyi ortaya koymuştur. Ayrıca bu araştırmada psikolojik iyi oluşun cinsiyete, iş sahibi olup olmamaya ve yaşa göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı, ancak, evlilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin evli olmayanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Çalışkan'ın (2021) araştırmasında da benzer şekilde umut düzeyi arttıkça psikolojik iyi oluşun arttığı sonucuna varılmıştır.

Sosyal İyi Oluş ile ilgili Araştırmalar

Üniversite öğrencileri ile sosyal iyi oluş bağlamında yapılan çalışmalar sınırlıdır. Cinsiyetin sosyal iyi oluşu yordadığını gösteren çalışmalara (Göçet Tekin, 2014) bakıldığında kadınların sosyal iyi oluş düzeylerinin erkeklerinkine göre daha yüksek olduğu bulgusu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte sosyal iyi oluşun cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar (Kaya, 2013; Lale, 2019) da mevcuttur.

Başarının sosyal iyi oluşu yordadığını ortaya koyan araştırmalara (López ve diğerleri, 2021) bakıldığında ise daha başarılı öğrencilerin sosyal iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte sosyal iyi oluşun akademik başarıya göre farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar (Göçet Tekin, 2014; Lale, 2019) da bulunmaktadır.

Sosyoekonomik düzeyin sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğuna işaret eden araştırmalara (Key Roberts, 2009; Steinvoord ve Junge, 2019) bakıldığında daha yüksek düzey sosyoekonomik düzeyin daha yüksek düzey sosyal iyi oluş anlamına geldiği sonucuna ulaşılmaktadır. Gelir düzeyi arttıkça bireylerin sosyal iyi oluşunun da arttığı vurgulayan araştırmaların (Syrén, Kokko, Pulkkinen ve Pehkonen, 2020) yanı sıra 1250 göçmenle yapılan bir çalışmada (Bobowik, Basabe ve Páez, 2015) sosyoekonomik düzeyin yalnızca sosyal katkı alt boyutunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin sosyal iyi oluşun bir yansıması olan okul aidiyetinin de daha az olduğunu gösteren çalışmalar (Chiu, Chow, McBride ve Mol, 2016; OECD, 2013) dikkat çekmektedir. Bu araştırmalara karşın sosyal iyi oluşun bireyin gelir düzeyine göre farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar (Göçet Tekin, 2014; Kaya, 2013; Lale, 2019) da vardır.

Katılım ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara (Chan ve Mak, 2020) bakıldığında katılım arttıkça sosyal iyi oluşun da arttığını gösteren bulguların ağırlık kazandığı göze çarpmaktadır. Amerikalı, İtalyan ve İranlı üniversite öğrencilerinin sosyal katılım, topluluk duygusu ve sosyal iyi oluşlarının ele alındığı bir araştırmada (Cicognani ve diğerleri, 2008) İtalyan öğrencilerde katılımın sosyal iyi oluşu yordadığı görülmüştür. Söz konusu araştırmada aynı zamanda katılımın topluluk hissi ve toplulukla özdeşleşme değişkenleri aracılığıyla sosyal iyi oluşu yordadığı sonucuna varılmıştır. Ergenler ve genç yetişkinlerle yapılan bir başka çalışmada (Cicognani, Mazzoni, Albanesi ve Zani, 2015) gençlik, gönüllülük ve dini gruplarda yer alma düzeyi arttıkça sosyal iyi oluş düzeyinin de arttığı göze çarpmaktadır.

Toplumsal ve Siyasi Katılım ile ilgili Araştırmalar

Toplumsal ve siyasi katılım ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında demografik değişkenlerin yanı sıra sosyal medya ile ilgili değişkenlerin ve psikolojik iyi oluşun ele alındığı araştırmalar dikkati çekmektedir.

Cinsiyetin katılımın anlamlı bir yordayıcısı olduğunu vurgulayan çalışmalara göz atıldığında, Amerika’da 28 farklı üniversitede yapılan bir araştırmada (Ballard, Ni ve Brocato, 2020) kız öğrencilerin aktivizm ve kendini ifade etmeye yönelik siyasi katılım puanlarının erkeklerinkine kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hindistan’ta yapılan bir başka araştırmada (Choudhary ve Gupta, 2017) erkeklerin kızlara göre daha fazla toplumsal katılım gösterdiği ve toplumsal katılımın iyi oluşu yordadığı ortaya konmuştur. Türkiye’de katılımın cinsiyet odağında değerlendirildiği çalışmalara bakıldığında ise 806 üniversite öğrencisi ile yapılan bir araştırmada (İşliyen, 2018) erkeklerin siyasi kampanyalara katılma, üyelik ve genel olarak siyasi katılım düzeyinin kadınlardan daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Yine Türkiye’de 810 üniversite öğrencisi ile yapılan bir başka araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az siyasal katılımı bulduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırma bulgularına karşılık az sayıdaki çalışma (Altuntaş, 2019) cinsiyetin katılımı yordamadığına işaret etmektedir.

Katılım ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkinin ele alındığı araştırmalara (Anıl ve Eti İçli, 2017) bakıldığında varılan sonuç sosyal medya kullanım süresi ve sıklığı arttıkça katılımın da arttığı yönündedir. Altuntaş (2019) üniversiteli öğrenciler ile yaptığı tez çalışmasında siyasi katılımın siyasi ilgiyi yordadığı, siyasi katılım ve siyasi

ilginin de sosyal medya kullanımını yordadığı sonucuna varmıştır. Çolak (2020) üniversite öğrencilerinin siyasi katılım sürecinde Twitter kullanımını ele aldığı tez çalışmasında Twitter’da geçirilen süre ve takipçi sayısı arttıkça siyasi katılım düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Twitter’ı siyasi gündemi takip etmek amacıyla takip edenlerin siyasi katılım düzeyi daha yüksek çıkmıştır. Aktan (2017) yaptığı araştırmada sosyal medya kullanımı arttıkça oy verme davranışının ve siyasal katılım düzeyinin de arttığını ortaya koymuştur. Rice ve Moffett (2019) ise seçim sürecinde Snapchat aracılığıyla aday politikacıların resmini paylaşan ya da bunlarla ilgili mesajlar atan üniversiteli gençlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Katılım ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara bakıldığında araştırmalar (Choudhary ve Gupta, 2017; Temkin ve Flores-Ivich, 2017) katılımın iyi oluşu yordadığına, katılım ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğuna (Chu, 2018) işaret etmektedir. Güler’in (2020) Twitter üzerinden yaptığı bir çalışmada iyi oluş düzeyleri daha yüksek olan bireylerin Twitter’da gündemi ve politik gelişmeleri takip etme olasılığının arttığı sonucuna varılmıştır. Amerikalı üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada (Wray-Lake, DeHaan, Shubert ve Ryan, 2017) toplumsal katılımın daha yüksek düzey iyi oluş ile ilişkili olduğu, yardım etme ve olumlu sosyal davranışlarda bulunma alt boyutları ile iyi oluş arasında diğer alt boyutlarla olduğundan daha yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Bir başka çalışmada (Fenn, Robbins, Harlow ve Pearson-Merkowitz, 2021) erkeklerde olmasa da, kadınlarda toplumsal katılımın daha yüksek iyi oluşu beraberinde getirdiği görülmüştür.

Kimlik Gelişimi ile ilgili Araştırmalar

Kimlik gelişimi ile ilgili yapılan çok sayıda araştırma bulunmakla birlikte bu araştırmada katılım, iyi oluş, empati gibi çeşitli değişkenler ele alınmıştır. Alanyazındaki kimlik gelişimi ile katılım arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalar değerlendirildiğinde, bir araştırmada (Hardy, Pratt, Pancer, Olsen ve Lawford, 2010) bireylerin içinde yaşadığı topluluğa katılması ve dini gruplara katılması kimlik gelişimi bağlamında değerlendirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda yaşadığı topluluktaki katılım düzeyini sürdüren ya da arttıran (azaltmayan) ileri ergen ve beliren yetişkinlerin daha düşük düzey kimlik kargaşası sergilerken, başarılı kimlik gelişimi puanlarının arttığı görülmüştür. Dini gruplara katılım düzeyi artan ya da sabit düzeyde devam eden

gençlerin ise dağınık ve moratoryum kimlik puanlarında düşüş, ipotekli kimlik puanlarında artış tespit edilmiştir. Kimlik ve katılım arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğu ve nedenselliğin araştırmalarda sıklıkla ele alınmadığı düşünüldüğünde bu boylamsal çalışmada katılım ve kimlik arasındaki ilişkinin yönünün katılımdan kimlik gelişimine doğru olduğu sonucuna varılması ileride yapılacak çalışmalara yön verecek niteliktedir. Araştırmacılar bu bulguyu ergenlik ve beliren yetişkinlikte daha çok yapılandırılmış katılım etkinliklerinde bulunmanın bireylerde öz yeterliliği geliştirmesi, sosyal ilişkileri güçlendirmesi ve gençlere farklı idealleri keşfetme fırsatını sunması ile açıklamıştır.

Fransa’da 1217 gençle yapılan bir araştırmada (Lannegrand-Willems, Chevrier, Perche ve Carrizales, 2018) kimlik gelişimi ve katılım arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmanın önemli bulgularından biri katılımda bulunmama ile içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin genişlemesine araştırılması arasında negatif yönlü bir ilişki olmasıdır. Bununla birlikte bilgi paylaşmak, topluluklara katılmak, resmi katılımda bulunmak, yaşam biçimini düzenlemek, yasal aktivizm ve internet ortamında yasal aktivizm gibi bütün katılım türleri ile kimlik gelişiminin seçeneklerin derinlemesine araştırılması alt boyutu arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Yasal olmayan aktivizm ise kimlik gelişiminin hiçbir alt boyutu ile ilişkili çıkmamıştır.

Crocetti, Jahromi ve Meeus (2012) 14-20 yaş arasındaki gençlerle yaptıkları çalışmalarında içsel yatırımda bulunmanın sosyal sorumluluk değişkeni aracılığıyla geçmişteki ve gelecekteki toplumsal ve siyasi katılım ile olumlu ilişki içinde olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca araştırmanın önemli bir bulgusu seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının içsel yatırımda bulunma sürecinden daha öncelikli olarak toplumsal katılımı yordamasıdır. Yazarlar bu durumu toplumsal katılımı teşvik eden temel sürecin bireyin mevcut bağlanmaları üzerinde aktif olarak akıl yürütmesi olduğu doğrultusunda açıklamıştır.

Kimlik gelişimi ve iyi oluş arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalara (Eryılmaz ve Aypay, 2011; Güler ve Arı, 2019) bakıldığında başarılı kimlik statüsüne sahip gençlerin iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu, aksine ipotekli kimlik statüsüne sahip olanların öznel iyi oluşlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Morsünbül (2011) doktora çalışmasında kimlik gelişiminin boyutları ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısının içsel yatırım ile özdeşleşme, en zayıf yordayıcısının seçeneklerin

derinlemesine araştırılması olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada kimlik biçimlenmesi boyutlarının öznel iyi oluşu yordadığı sonucuna varılmıştır.

İtalya, Polonya ve Romanya'dan 1086 üniversite öğrencisi ile yapılan bir araştırmada (Karas, Cieciuch, Negru ve Crocetti, 2015) iyi oluşun üç farklı ülkedeki öğrencilerde yüksek düzey içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması, ve düşük düzey içsel yatırımın yeniden gözden geçirilmesi süreçleri ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. İçsel yatırımda bulunmanın iyi oluşu arttıran bir güven duygusunun oluşmasını teşvik ederken içsel yatırımın yeniden gözden geçirilmesinin kimlik gelişiminde karmaşa yaratan ve iyi oluşu azaltan bir süreç olduğu vurgulanmıştır. Yazarlar seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının iyi oluşla ilgili çıkmasını bu sürecin olumsuz bir yanı olduğu kadar tecrübeye ve bilgi edinmeye açıklık, ılımlılık gibi olumlu özelliklerle ilgili olması ile açıklamışlardır.

Başka bir araştırmada (Schwartz, Zamboanga, Weisskirch ve Rodriguez, 2009) bireyin kimlik arayışı ile uyumlayıcı psikososyal işleyiş arasında negatif yönlü, kaygı, depresyon ve dürtüsellik arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca kimlik kargaşasının kimlik ile ilgili unsurların ele alındığı keşfetme süreci ile psikososyal iyi oluş arasında aracılık rolüne sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla kimlik gelişimi sürecinde içsel yatırımda bulunmama durumu öncelikle kimlik kargaşasına, bunun sonucunda da psikososyal işleyişte bozulmaya neden oluyor gibi görünmektedir. Bir başka ifadeyle içsel yatırımda bulunmak aktif keşif döneminin sona ermesi ile birlikte bir rahatlamaya yol açmakta ve kimlik kargaşasına bir son vermektedir.

Beyers ve Luyckx (2015) tarafından ergenlik ve beliren yetişkinlikte bulunan gençlerle yapılan bir çalışmada seçeneklerin saplantılı araştırılması sürecinin içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme değişkenleri ile negatif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte seçeneklerin saplantılı araştırılması sürecinin daha düşük düzey benlik saygısı ve daha yüksek düzey depresyon ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İçsel yatırımın yeniden gözden geçirilmesi süreci ise yüksek düzey benlik saygısı ile ilişkili bulunmuştur. Analiz sonucunda yaş ilerledikçe içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme düzeyinin de arttığı görülmüştür. Ayrıca eğitim düzeyi arttıkça içsel yatırımda bulunma düzeyinin arttığı sonucuna varılmıştır.

Topluluk Duygusu ile ilgili Araştırmalar

Türkiye’de topluluk duygusu ile yapılan sınırlı sayıda araştırma bulunmakla birlikte Aydemir (2011) Konya’da ikamet eden bireylerde topluluk duygusu, sosyal sermaye ve toplumsal katılım arasındaki ilişkileri ele aldığı çalışmasında sosyal sermaye ile topluluk duygusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Araştırmada sosyal sermaye ile toplumsal katılım arasında da pozitif yönlü olumlu bir ilişkinin olduğu görölmüştür.

Topluluk duygusu ve katılım arasındaki ilişkiyi ele alan bir başka çalışma yurt dışında yapılmıştır. Albanesi, Cicognani ve Zani’nin (2007) İtalya’daki lise öğrencileri ile gerçekleştirdiğı bu araştırmada gençlerin sportif ve dini topluluklarda yer alma düzeyi arttıkça genel anlamda toplumsal katılım düzeyinin de arttığı görölmüştür. Benzer şekilde gençlerin yapılandırılmış etkinliklerde bulunmak üzere topluluklara katılması ile topluluk duygusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle olumlu sosyal davranışlar alt boyutu ile topluluk duygusu arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu noktada yerleşim yerinin büyüklüğü de önemli bir belirleyicidir. Küçük bir yerleşim yerinde ikamet edenlerde topluluk duygusu daha yüksek iken, büyük yerlerde yaşayan bireylerin topluluk duygusu daha düşük düzeyde kalmıştır. Ayrıca topluluk duygusunun sosyal iyi oluşun en önemli yordayıcısı olduğu görölmüştür. Son olarak topluluk duygusunun grup üyeliğı ve sosyal iyi oluş arasında aracı değışken olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışma ile gençlerin yapılandırılmış sportif ya da dini etkinliklerde bulunabileceğı gruplara katılımının topluluk duygusunu teşvik ederek sosyal iyi oluşu arttırmada etkili olacağı sonucuna varılmıştır.

Ergenler ve genç yetişkinlerle yapılan bir başka araştırma (Cicognani, Mazzoni, Albanesi ve Zani, 2015) gönüllülük etkinliklerine katılan gençlerin katılmayanlara kıyasla daha yüksek düzey topluluk duygusuna sahip olduğunu altını çizmektedir. Ayrıca gönüllülük topluluklarının yanı sıra dini topluluklar söz konusu olduğunda, üyelik ile sosyal iyi oluş arasında topluluk duygusunun aracı rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Gençlik topluluklarına üyeliğın, hatta arada sırada bu gruplara katılımında bulunmanın bile topluluk duygusunu arttırarak sosyal iyi oluşu arttırdığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırma gençlerin farklı tür topluluklara katılımının iyi oluşları açısından oynadığı kritik rolü göstermesi açısından önemlidir.

Topluluk duygusu ile iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan sınırlı sayıdaki çalışmaya bakıldığında, Stewart ve Townley’in (2020) 30 araştırmayı kapsayan meta-

analizinde topluluk hissi ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu noktada yazarlar tam tersi bir ilişkinin gözlemlendiği ve topluluk hissinin arttıkça stresin arttığını ve iyi oluşun azaldığını gösteren araştırmalara işaret ederek bireylerin bir topluluğa bağlanmasının oradan beklentisini de arttırdığına, beklentilerinin karşılanmaması durumunda ise stres düzeylerinin de artma olasılığının olduğuna dikkat çekmiştir.

İtalya’da üniversite öğrencileri ile yapılan boylamsal bir çalışmada (Prati, Albanesi ve Pietrantonio, 2016) sosyal iyi oluş ile topluluk duygusu arasındaki ilişkinin yönüne odaklanılmış ve sonuçta sosyal iyi oluşun topluluk duygusunu yordamadığı gibi topluluk duygusunun da sosyal iyi oluşu yordamadığı görülmüştür. Sosyal iyi oluşun topluluk duygusu ile en yüksek düzeyde ilişkili olan alt boyutunun ise sosyal bütünleşme olduğu bulunmuştur. Araştırmanın önemli bir bulgusu sosyal katkı ile topluluk duygusu arasındaki ilişkinin yönü ile ilgilidir. Analiz sonucunda topluluk duygusunun sosyal iyi oluşun alt boyutlarından sosyal katkı düzeyini arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Empati ve Sosyal Empati ile ilgili Araştırmalar

Empati ve sosyal empati değişkenlerinin ele alındığı çalışmalara (Büyükcebeci, 2017; Öztürk ve Yılmaz, 2021; Topçu, 2008) bakıldığında empati ve sosyal empati düzeyi arttıkça psikolojik iyi oluş ve olumlu psikolojik göstergelerde artışın, olumsuz psikolojik göstergelerde ise bir azalmanın olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye’de üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada (Gül, Ünlü ve Pekel, 2017) empati ve iyi oluş arasındaki ilişki ele alınmış ve empatik eğilim ile öznel iyi oluş düzeyi arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empatik eğilim düzeyinin öznel iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yurt dışında yapılan bir araştırmada (Morelli, Ong, Makati, Jackson ve Zaki, 2017) ise empati ile iyi oluşun alt göstergelerinden olumlu duygulanım arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür.

Amerika’da üniversiteli gençler ile yapılan bir araştırmada (Wei, Liao, Ku ve Shaffer, 2011) empati düzeyi yüksek olan bireylerin iyi oluş düzeylerinin de daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğerleri ile bağlanma ile öznel iyi oluş arasında empatinin aracı rol üstlendiği sonucuna varılmıştır. Diğerleri ile bağlanmaktan kaçınan bireylerin başka insanlar ile empati kurma düzeyinin de daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Ergenlerle yapılan bir çalışmada (Vinayak ve Judge, 2018) yılmazlık, empati ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki ele alınmış ve yılmazlığın yanı sıra empati ile iyi oluş arasında da olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada hem kızlar, hem de erkekler için empatinin iyi oluşu yordadığı görülmüştür. Son olarak empati bakımından kızlar ve erkekler arasında anlamlı farklılık görülürken iyi oluş söz konusu olduğunda cinsiyet bazında bir farklılaşma meydana gelmemiştir. Empati açısından kızların lehine bir farklılık olduğu sonucu çıkmıştır. Kızların erkeklere kıyasla empati düzeyleri daha yüksektir.

Empati bağlamında ele alınan bir başka değişken katılımdır. Türkiye’de empati ile ilgili yapılan çalışma sayısı sınırlı olsa da Sezgin ve Şimşek (2021) sosyal medya bağlamında yaptıkları araştırmalarında empatinin siyasal katılım üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Analiz sonucunda empatinin sosyal medyadaki katılımı yordadığı fakat ilişkinin negatif seyrettiği görülmüştür. Bir diğer ifadeyle bireylerin empati düzeyi arttıkça sosyal medyada siyasi katılım gösterme düzeylerinin düştüğü sonucuna varılmıştır. Araştırmacılar bu durumu daha düşük empati düzeyine sahip bireylerin sosyal medyada siyasi eylemler söz konusu olduğunda daha aktif olmaları ve düşüncelerini sosyal medyada daha rahat ifade edebilmeleri ile açıklamıştır.

Amerika’da yapılan bir araştırmada (Hylton, 2018) toplumsal okuryazarlık ve sosyal empatinin toplumsal katılımdaki rolü ele alınmıştır. Analiz sonucunda sosyal empati düzeyi arttıkça toplumsal katılımın da arttığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde sosyal empati ile siyasi alanda kendini ifade etmeye yönelik katılım etkinlikleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Empatinin hayvanseverlerin siyasal katılım etkinlikleri üzerindeki etkisinin ele alındığı bir araştırmada (Güler, 2021) empatinin bilişsel ve duyuşsal alt boyutunun dijital ortamdaki siyasi katılım etkinliklerini arttırdığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada katılımcılarının siyasal katılımını en iyi açıklama gücüne sahip değişkenler empati ve grup bilinci değişkenleri olmuştur. Benzer şekilde sosyal medyadaki siyasi tutum ve empati arasındaki ilişkiyi ele alan bir araştırmada (Lee ve Kweon, 2013) empati düzeyi daha yüksek bireylerin sosyal medyada daha çok paylaşımda bulunduğu ve daha çok olumlu sosyal davranış sergilediği sonucuna varılmıştır. Sosyal medyada teşvik edilen empatinin bireylerin siyasi katılıma ilişkin tutumlarında olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Umut ile ilgili Araştırmalar

Türkiye’de umut ve iyi oluş değişkenlerinin ele alındığı çalışma sayısı sınırlı olmakla birlikte yapılan araştırmalar (İmiroğlu, Demir ve Murat, 2021; Kardaş, am, Ekşisu ve Gelibolu, 2019) umudun iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğunu doğrulamaktadır. Üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmalarda (Cenkseven Önder ve Mukba, 2017; Usta, 2013) umut düzeyi yüksek olan gençlerin psikolojik iyi olma düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Covid-19 salgınında Türkiye’de ikamet eden farklı yaş gruplarından bireylerle yapılan bir araştırmada (Yıldırım ve Arslan, 2020) da daha umutlu bireylerin iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Usta (2013) üniversite öğrencilerinin umut düzeyi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediğı tez çalışmasında daha umutlu öğrencilerin daha yüksek düzey psikolojik iyi oluşa sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu araştırmada kızların, daha yüksek düzey gelir ve akademik başarıya sahip öğrencilerin umut düzeylerinin de daha yüksek olduğu görölmüştür.

Umut ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalardan biri (Parker ve diğerleri, 2015) Avustralya’daki ergenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yapılan analiz sonucunda katılımcıların cinsiyet, sosyoekonomik düzey, grup içindeki konum gibi değişkenler kontrol edildiğinde umut düzeyi ile duygusal, psikolojik ve sosyal iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğu görölmüştür. Erkeklerin kızlara kıyasla umut ve sosyal iyi oluş düzeyleri daha yüksek iken daha az popüler olanlara kıyasla, popüler olanların psikolojik ve sosyal iyi oluşları daha yüksektir. Lisede daha üst sınıflarda bulunan ve sosyal ağlara üye olan öğrencilerin umut ve duygusal iyi oluş düzeyleri daha yüksek iken, daha çok erkek üyesi olan grupların umut ve sosyal iyi oluş düzeyleri daha yüksektir.

Covid-19’a bağlı gelişen salgın döneminde yetişkinlerle yapılan bir çalışmada (Gallagher, Smith, Richardson, D’Souza ve Long, 2021) ise umut daha yüksek düzey duygusal kontrol ve iyi oluşla, daha düşük kaygı ile ilişkili bulunmuştur. Benzer şekilde Gallagher ve Lopez (2009) umudun hedonik, eudaimonik ve sosyal iyi oluşun (sosyal tutarlılık alt boyutu hariç) anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna varmıştır.

Umut bağlamında ele alınan değişkenlerden biri katılımdır. Braun-Lewensohn (2016) İsrail’de bir protestoya katılan 16-18 yaş arasındaki gençlerle yaptığı çalışmasında umut ve katılım arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Katılımcı gençlerin

tutarlılık duygusu, değerler, katılım, yeterlilik ve umut ölçeklerinin hepsinden yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Gençlerin bireysel değerleri ile umut düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülürken gruplarına dair değerleri ve evrensel değerleri olma durumunun da daha yüksek düzey umut ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Amerika’da kadınların siyasi katılımını ele alan bir çalışmada (Martin, 2021) kadınları siyasi alana katılma konusunda motive eden duygusal süreçler incelenmiştir. Analiz sonucunda kadınları siyasi katılımı bulunmaya teşvik eden faktörlerin umut, öfke ve gurur olduğu ortaya konmuştur. Umudun düzeyi diğerlerine göre daha düşük olan kadınların daha az siyasi katılımı bulunduğu görülmüştür. Benzer bir çalışma (Włodarczyk, Basabec, Pérez ve Zumetab, 2017) da İspanya’da yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında protestocuları harekete geçiren değişkenler incelenmiş ve umudun bir sosyal meselenin çözülebilir bir sorun olarak görülmesini sağlayarak katılımı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dijital Medya Kullanımı ile ilgili Araştırmalar

Dijital medya bağlamında yapılan araştırmalar internetin yaşamın doğal bir unsuru haline geldiği son on yılda hızla artmaya devam etmiştir. Türkiye’de üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada (Balcı ve Demir, 2018) gençlerin bir oturumda yaklaşık 42 dakikalarını sosyal medyada geçirdikleri ve her gün düzenli olarak sosyal medya kullandıkları görülmüştür. Gençlerin büyük bir bölümünün sosyal medyaya akıllı cep telefonları ile erişim sağladığı ve sosyal medya kullanım tecrübesi ve sıklığı ile mutluluk arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Ergenlerle yapılan bir araştırmada (Doğan, 2016) Facebook ve Twitter kullanımı ile liseli öğrencilerin mutluluk, yaşam doyumu ve öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda Facebook ve Twitter kullanımının bu üç değişkeni yordadığı görülmüştür. Sosyal ağlardaki etkinliğin artması ile birlikte öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının da arttığı değerlendirilmiştir.

Sosyal medya kullanımı ve mutluluk arasında olumlu bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalara karşılık patolojik internet kullanımı ve sosyal medyada çok zaman harcamanın olumsuz çıktıları üzerine odaklanan araştırma sayısı da azımsanacak düzeyde değildir. Ergenler ve üniversiteli beliren yetişkinlerin katıldığı bir araştırmada (Kırcaburun ve diğerleri, 2019) problemleri sosyal medya kullanımı ile kadın olmak, daha genç olmak ve depresyon arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Benzer şekilde

siber zorbalık yapmak ile erkek olmak, daha genç yaşta olmak ve problemlili sosyal medya kullanımı arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır.

Çayırılı (2017) yaptığı çalışmasında Facebook'un en sık kullanılan sosyal medya aracı olduğu ve gençlerin çoğunun (%45,1) günün 1-3 saatini sosyal medyada geçirdiği sonucuna varmıştır. Araştırma sonucunda sosyal medya kullanımı ile yaş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, depresyon ile sosyal medya kullanımı arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında, Türkiye'dekine benzer şekilde, sosyal medya kullanımının psikolojik ve sosyal iyi oluş bağlamında olumlu olduğu kadar olumsuz bir faktör olarak değerlendirildiği araştırmalar bulunmaktadır. Amerika'da yapılan bir araştırmada (Bekalu, McCloud ve Viswanath, 2019) sosyal medya kullanımı ile sosyal iyi oluş, olumlu işleyiş ve kişinin kendi sağlığına ilişkin değerlendirmesi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Analiz sonucunda sosyal medyanın düzenli olarak kullanımı ve sosyal medya ile duygusal bağ kurma değişkenlerinin söz konusu iki değişken bağlamında farklı çıktıları olduğu sonucuna varılmıştır. Düzenli olarak sosyal medya kullanmak ile sosyal iyi oluş ve kişinin kendi sağlığına ilişkin değerlendirmesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülürken sosyal medyaya bağlanma ile bu iki değişken arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu ilişkilerin farklı sosyal gruplarda da farklılaştığı değerlendirilmiştir. Düzenli sosyal medya kullanımı ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişki 60 yaş üzerindeki bireylerde, İspanyol kökenlilerde ve etnik gruplara ait bireylerde daha zayıf çıkmıştır. Sosyal medya ile duygusal bağ kurma ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkinin lisans mezunu olan bireylerde daha zayıf, etnik gruba ait bireylerde daha güçlü olduğu sonucu elde edilmiştir.

Dijital medya kullanımı ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi ergenlerden oluşan bir katılımcı grubunda inceleyen bir araştırmada (Twenge, Martin ve Campbell, 2018) genel olarak internette ve sosyal medyada daha çok vakit geçirenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elektronik iletişimde en az süre geçiren ergenlerin en mutlu grup olduğu görülmüştür. Bir başka önemli bulgu ise ergenlerin ekran sürelerinin daha fazla olduğu yıllarda psikolojik iyi oluşlarının daha düşük olduğu, ekran dışı etkinliklere katılım sürelerinin daha fazla olduğu yıllarda ise iyi oluşlarının daha yüksek olduğu doğrultusundadır.

Sosyal medya kullanımının ele alındığı çalışmalarda (Boulianne, 2015; Chen, Chan ve Lee, 2016) sosyal medya kullanım süresi ve sıklığının toplumsal ve siyasi

katılımın anlamlı bir yordayıcısı olduğunu gösteren bulgular mevcuttur. 200 araştırmayı kapsayan bir meta-analizde (Skoric, Zhu, Goh ve Pang, 2016) sosyal medya kullanımı ve katılım arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca en önemli bulgulardan biri sosyal medyayı bilgi edinme amaçlı kullanma ile katılım arasında olumlu bir ilişki olduğu doğrultusundadır. Analize dahil edilen çalışmalarda bu iki değişken arasında orta düzey korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır.

Chen (2017) çevrimiçi sosyal ağlara katılım ile toplumsal katılım arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu hipotezini test etmiş ve hipotezin kısmen doğrulandığını görmüştür. Sosyal medya ağının büyüklüğü ile toplumsal katılım arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca sosyal ağda bilgi edinmenin çevrimiçi toplumsal katılım ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada (Eser ve Güler, 2015) sosyal medya kullanım sıklığı ve siyasi katılım arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal medyayı daha sık kullanan öğrencilerin siyasi katılım düzeyi de daha yüksektir. Ayrıca siyasal katılım ile sosyal medyayı siyasi konuları takip etme amacıyla kullanma değişkeni ve sosyal medyayı siyasi parti liderlerini takip etme amacıyla kullanma değişkeni arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Siyasi görüşü sosyal medyadan paylaşma sıklığı arttıkça siyasi katılım düzeyinin de arttığı bulunmuştur.

Dijital Okuryazarlık ile İlgili Araştırmalar

Dijital okuryazarlık ile özellikle bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenler arasındaki ilişkinin ele alındığı ve yurt içinde yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Tutkun (2013) medya okuryazarlığı ile katılım arasındaki ilişkiyi ele aldığı doktora çalışmasında öğretmen adaylarının medya okuryazarlığının erişim boyutunda sorun yaşamadıklarını, katılımcıların büyük çoğunluğunun bilgisayar sahibi olduğunu ve internet erişimine sahip olduklarını görülmüştür. Ayrıca temsili demokrasiye katılım ve protesto ve sosyal değişime katılım boyutlarına verdikleri önem incelendiğinde en yüksek önemi çevre örgütleriyle ilişki ve insan hakları örgütleriyle ilişkiye verdikleri görülmekle birlikte, en az önemi siyasi partilere katılım ve sendikalar ile ilişkiye verdikleri gözlenmektedir. 1. ve 4. sınıf öğrencilerinde medya okuryazarlık düzeyi ile temsili demokrasiye katılım davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. Benzer şekilde protesto ve sosyal değişime katılım davranışlarını oluşturan alt boyutlara bakıldığında hem 1., hem de 4. sınıf öğrencilerinde medya

okuryazarlığı ile protesto davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Koreli lise öğrencileri ile yapılan bir araştırmada (Kim ve Yang, 2016) 21. yüzyılda toplumsal katılım örüntüleri değişen ergenlerin siyasi alanda sosyalleşmesinde internetin rolü incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, okuryazarlığın gençlerin toplumsal katılımını teşvik eden bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır. Siyasi katılım söz konusu olduğunda ise dijital okuryazarlık becerileri ya da internette geçirilen sürenin bireylerin siyasi ilgi ve katılım düzeylerinin anlamlı yordayıcıları olmadığı sonucuna varılmıştır. Son olarak ergenlerin siyasi ilgi alanlarının tahmin edilenden daha kapsamlı olduğu ve siyasi katılımlarının diğer katılım türlerine kıyasla daha yüksek düzeyde olduğu değerlendirilmiştir.

Pakistan'da üniversite mezunları ile yapılan bir çalışmada (Abbas ve Nawaz, 2014) dijital okuryazarlığın katılımcıların siyasi katılımının önemli bir temsili olan siyasi parti üyeliğini ve oy verme davranışını yordadığı ortaya konmuştur. Kore'de yapılan bir araştırmada (Moon ve Bai, 2020) ise dijital okuryazarlığın bilginin kullanımı, iletişim ve yaratıcılık alt boyutları ile katılım arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımın sosyal konular ve bağışta bulunma alt boyutunun en önemli yordayıcısı bilginin kullanımı iken gönüllülüğün en önemli yordayıcısı yaratıcılıktır. Dijital okuryazarlığın alt boyutlarından iletişim ile katılımın alt boyutlarından sosyal konular arasında anlamlı bir ilişki vardır. Dijital okuryazarlığın teknik beceriler alt boyutu ile katılımın hiçbir alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Dijital okuryazarlık ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan araştırma sayısı sınırlı olsa da İran'da ergenlerle yapılan bir araştırmada (Bahramian, Mazaheri ve Hasanzadeh, 2018) sosyoekonomik düzey ile dijital okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Yazarlar bu durumu, artık internete erişim ve farklı uygulamaların kullanımının düşük gelirli ailelerde bile yaygın olması ile açıklamışlardır. Ayrıca bu çalışmada medya okuryazarlığı ile psikolojik iyi oluş arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Son olarak medya okuryazarlığı ile bireysel gelişim ve kendini kabul düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

İngiltere'de yapılan boylamsal bir araştırmada (Quintana, Cervantes, Sáez ve Isasi, 2018) dijital okuryazarlığın yaşam doyumu, kontrol duygusu, yaşam amacı, kendini kabul gibi olumlu psikolojik göstergeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu

fakat dijital okuryazarlık ile psikolojik iyi oluşun yalnızca eudaimonik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca yapılan analiz sonucunda internet kullanımının psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Bu çalışma kapsamında değerlendirilen değişkenlerin ele alındığı araştırmalara bakıldığında alanyazında psikolojik iyi oluşun sıklıkla incelenmesine karşılık sosyal iyi oluşun değerlendirildiği çalışmaların sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Psikolojik iyi oluşla ilgili araştırmalara genel olarak bakıldığında umut, empati, topluluk duygusu, kimlik gelişimi, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık değişkenlerinin psikolojik iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğu sonucuna varılmaktadır. Demografik değişkenlerden cinsiyetin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını ele alan çalışmaların bulguların farklılaştığı görülmektedir. Sosyoekonomik düzey ve akademik başarıdaki artış, çalışmaların genelinde, psikolojik iyi oluşa olumlu yansımaktadır. Sosyal medya kullanımı ile ilgili yapılan çalışmaları iki kategoride ele almak mümkündür. Bir grup araştırma sosyal medya kullanımını olumlu bir çerçevede ele almakta ve sosyal medya kullanımındaki artışın psikolojik işleyişe olumlu yansıdığını vurgulamaktadır. Diğer araştırmalar ise sosyal medya kullanımının patolojik düzeyinin altını çizerek sosyal medya kullanım süresindeki ve sıklığındaki artışın psikolojik iyi oluşta düşüşü beraberinde getirdiğine işaret etmektedir.

Psikolojik iyi oluş çalışmalarının çokluğuna karşılık sosyal iyi oluşun ve yordayıcılarının ele alındığı araştırma sayısının kısıtlı olduğu söylenebilir. Psikolojik iyi oluşta da söz konusu olduğu gibi, sosyal iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını gösteren bulgular olduğu kadar cinsiyetin anlamlı bir yordayıcı olmadığını gösteren bulgular da olduğu için cinsiyet ve sosyal iyi oluş ilişkisi bakımından sonuçların farklılaştığı görülmektedir. Araştırmaların büyük çoğunluğunda akademik başarı ve sosyoekonomik düzey arttıkça sosyal iyi oluş da artmaktadır. Benzer şekilde toplumsal ve siyasi katılım ve topluluk duygusu düzeyindeki artışın da sosyal iyi oluşta artışı getirdiği sonucu alanyazında ağırlık kazanmaktadır.

Toplumsal ve siyasi katılım çalışmalarına ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında katılımın psikolojik ve sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Katılımın cinsiyete göre farklılaştığını gösteren çalışmalar olduğu gibi erkeklerin ya da kadınların katılım düzeyinin anlamlı olarak daha fazla bulunduğu çalışmalar da olduğu için cinsiyet ve katılım ilişkisine ilişkin bulguların farklılaştığı sonucuna ulaşılmaktadır. Anne babanın katılım düzeyinin yanı sıra gençlerin topluluk duygusu, umut, empati ve sosyal empati düzeylerindeki artış katılım puanlarında da

artışı beraberinde getirmektedir. Sosyal medya kullanımı da, çalışmaların önemli bir kısmında gençlik katılımına olumlu bir şekilde yansımaktadır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, psikolojik ve sosyal iyi oluş değişkenleri ile kimlik gelişimi, topluluk duygusu, empati ve sosyal empati, umut, dijital medya kullanımı, dijital okuryazarlık, toplumsal ve siyasi katılım değişkenleri arasındaki ilişkilerin gerçek hayatta var olduğu şekliyle betimlenmesi ve ortaya çıkarılması hedeflendiği için çalışma tarama modelindeki (*survey research*) (Creswell, 2009) ilişkisel bir araştırmadır. İlişkisel araştırma yöntemi (Karasar, 2008) iki ya da daha çok değişken arasında gerçekleşen birlikte değişimin varlığını ya da bu değişimin derecesini ele alır. Bu ilişki karşılıklı bağımlılık, kısmi bağımlılık ya da üçüncü bir değişkenden kaynaklanan bir durum olarak karşımıza çıkabilmektedir (Karasar, 2008). Bu çalışmada da psikolojik ve sosyal iyi oluş ile katılım, empati, sosyal empati, topluluk duygusu, umut, sosyal medya kullanımı ve dijital okur yazarlık arasındaki ilişki ele alındığı için ilişkisel tarama modeline dayanan bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışma için veriler toplanmaya başladıktan çok kısa süre sonra Covid-19 salgını ortaya çıktığı ve yüz yüze verilen eğitime ara verildiği için üniversite öğrencilerine ulaşmak zorlaşmış ve veri toplama süreci sekteye uğramıştır. Salgının ilerlemesi ile birlikte uzaktan eğitime devam edilmesi ve bulaşma riskinin engellenmesi için bireylerin bir araya gelmekten kaçınması dolayısıyla verilerin internet ortamında toplanmasına karar verilmiş ve sonuç olarak araştırmaya 2021 yılında (Ocak-Ekim) Türkiye'nin farklı üniversitelerinde eğitim görmekte olan 885 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde Türkiye'deki üniversitelerden birinde üniversite

öğrencisi olması ve internet erişimi olması durumları dikkate alınmış ve ölçekler Google Forms üzerinde düzenlendikten sonra uygun örnekleme yöntemi ile çeşitli üniversitelerde öğrenim gören öğrencilere ulaştırılmıştır. Salgın döneminde üniversiteli öğrencilere ulaşmada yaşanan zorluklar nedeniyle uygun örnekleme ile Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde bulunan farklı üniversitelerde eğitim gören öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri analizi aşamasında uç değerlerin veri setinden çıkarılması sonucunda analiz 801 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubuna ilişkin Demografik Özellikler

Cinsiyet	
Kadın	467 (%58.3)
Erkek	334 (%41.7)
Üniversitedeki Yılı	
1. yıl	245 (%30.6)
2. yıl	146 (%18.2)
3. yıl	174 (%21.7)
4. yıl	189 (%23.6)
5. yıl ve üzeri	47 (%5.9)
Genel Not Ortalaması	
AA/ 90-100/ 4	100 (%12.5)
BA/ 85-89/ 3.5	178 (%22.2)
BB/ 80-84/ 3	190 (% 23.7)
CB/ 75-79/ 2.5	171 (% 21.3)
CC/ 70-74/ 2	115 (%14.4)
DC/ 65-69/ 1.5	43 (%5.4)
DD/ 60-64/ 1	2 (%0.2)
FD/50-59/ 0.5	2 (%0.2)
Anne Eğitim Düzeyi	
Okuma-yazma bilmiyor	41 (%5.1)
Okuma-yazma biliyor	74 (%9.2)
İlköğretim I. kademe (İlkokul)	153 (%19.1)
İlköğretim II. kademe (Ortaokul)	134 (%16.7)
Ortaöğretim (Lise)	196 (%24.5)
Yüksekokul ya da üniversite	165 (%20.6)
Yüksek lisans ya da doktora	38 (%4.7)

(Devam ediyor)

Tablo 1 (Devam)

Çalışma Grubuna ilişkin Demografik Özellikler

Baba Eğitim Düzeyi	
Okuma-yazma bilmiyor	8 (%1)
Okuma-yazma biliyor	20 (%2.5)
İlköğretim I. kademe (İlkokul)	149 (%18.6)
İlköğretim II. kademe (Ortaokul)	100 (%12.5)
Ortaöğretim (Lise)	150 (%18.7)
Yüksekokul ya da üniversite	323 (%40.3)
Yüksek lisans ya da doktora	51 (%6.4)
Aylık Geliri	
0 - 2825 TL arası	107 (%13.4)
2826-4999 TL arası	172 (%21.5)
5000- 7999 TL arası	261 (%32.6)
8000- 14900 TL arası	187 (%23.3)
15000-29999 TL	56 (%7.0)
30000 ve üstü	18 (%2.2)
Barınma Türü	
Yurtta	567 (%70.8)
Evde Yalnız	46 (%5.7)
Evde Arkadaşla	58 (%7.2)
Evde Aile ile	234 (%29.2)

Tablo 1’de görülebileceği gibi, katılımcıların %58.3’ünü kız öğrenciler oluştururken, %41.7’sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların üniversitede bulunduğu yıl ile ilgili verilere bakıldığında en fazla öğrencinin bulunduğu grubun %30.6’lık oranla üniversitede ilk yılını geçiren öğrenciler olduğu göze çarpmaktadır. Katılımcılardan üniversitede 5. ve daha fazla yılını geçiren öğrencilerin çok az sayıda (47, %5.9) olduğu görülmektedir. Katılımcıların anne baba eğitim düzeyine bakıldığında en yüksek sayının annesi lise mezunu olan gençler (196) olduğu dikkati çekerken, baba eğitim düzeyine bakıldığında babası yüksekokul ya da üniversite mezunu olan öğrencilerin (%40.3) çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %70.8 gibi çok büyük bir kısmının yurttaki kaldığı görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışma kapsamındaki veri toplama sürecinde kullanılacak ölçeklerin belirlenmesinin ardından ilgili yazarlardan kullanım izni alınmış ve etik kurul onayı için Ankara Üniversitesi Etik Kurulu Sekreterliği’ne başvuruda bulunulmuştur. Etik Kurul İzni çıktıktan sonra uygulama yapılması planlanan üniversitelere uygulama izni için başvurulmuştur. Bu süreçte Covid-19 salgını nedeniyle üniversitelerde yüz yüze eğitime

son verilmiş ve uzaktan eğitim süreci başlatılmıştır. Bu durum, araştırmanın veri toplama sürecinin aksamasına yol açmıştır. Bunun üzerine ölçekler çevrimiçi ortamda Google Forms üzerinden düzenlenmiş ve 2021 yılında Ocak ayından Ekim ayına kadar olan dönem içerisinde üniversiteli öğrencilere gönderilmiştir. Anketi doldurmadan önce Google Form üzerinde araştırmaya katılımda bulunmayı onaylamaya yönelik onam formu (EK2) hazırlanarak, katılımcılardan onam formunu okuduktan sonra işaretlemeleri için bir onay kutusu yerleştirilmiştir. Katılımcılara ancak bu kutuyu onayladıktan sonra araştırma sorularını görme ve ölçeklere yanıt verme hakkı sunulmuştur. Onam vermeyen katılımcılar araştırmaya devam edememiştir. Böylelikle veri toplama araçlarının uygulanmasından önce katılımcıların onayının alınması sağlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların cinsiyet, sosyoekonomik durum gibi demografik bilgilerine yönelik olarak bir bilgi formu oluşturulmuştur. Ayrıca katılımcıların sosyal iyi oluş düzeyini ölçmek amacıyla Keyes (1998) tarafından geliştirilen ve Akın, Demirci, Çitemel, Sarıçam ve Ocakçı (2013) tarafından Türk kültürüne uyarlanan Sosyal İyi Olma Ölçeği; psikolojik iyi oluşlarını ölçmek için ise Diener ve diğerleri (2009) tarafından geliştirilen ve Telef (2013) tarafından uyarlanan Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların kimlik gelişimi süreçlerinin ölçülmesi için Luyckx ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilen Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği; dijital okuryazarlığı ölçmek için Ng (2012) tarafından geliştirilen Dijital Okuryazarlık Ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında Snyder ve diğerleri (1991) tarafından geliştirilen Sürekli Umut Ölçeği; Jolliffe ve Farrington (2006) tarafından geliştirilen Temel Empati Ölçeği; Segal, Cimino, Gerdes ve Wagaman (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Empati Ölçeği ve Chiessi, Cicognani ve Sonn (2010) tarafından geliştirilen Topluluk Hissi Ölçekleri de kullanılmıştır. Ana baba katılımını ölçmek amacıyla Flanagan, Syvertsen ve Stout (2007) tarafından geliştirilen ve Akfırat ve Çok (2013) tarafından Türk kültürüne uyarlanan Gençlerin Siyasal ve Toplumsal Katılımı Ölçeği'nin Anababaların Toplumsal Katılımı alt ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin toplumsal ve siyasal katılım düzeylerinin ölçülmesine yönelik olarak CATCH-EyoU projesi kapsamında gerçekleştirilen PIDOP çalışmasında geliştirilen 18

maddelik ölçekten (Barrett ve Zani, 2015; Enchikova ve diğerleri, 2019) faydalanılmıştır. Aşağıda söz konusu ölçeklerle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Bilgi formu: Araştırma kapsamında kullanılan bilgi formunda katılımcıların cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü üniversite, fakülte ve program bilgilerinin yanı sıra üniversitede kaçınıcı yılları olduğu doğrultusunda bilgi edinme amaçlı sorular sorulmuştur. Ayrıca genel akademik başarı not ortalaması, sosyoekonomik durum, anne-baba eğitim durumu değişkenlerine ilişkin çoktan seçmeli sorular yer almaktadır.

Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği (TSKÖ): Bu araştırma kapsamında bir Avrupa Birliği projesi olan CATCH-EyoU projesi (Constructing AcTive CitizensHip with European Youth: Policies, Practices, Challenges, and Solutions) kapsamında yapılan PIDOP çalışmasında kullanılan 18 maddelik ölçekten (Barrett ve Zani, 2015; Enchikova ve diğerleri, 2019) faydalanılmıştır. Cevaplar “Hiçbir zaman” ifadesinden “Çok sıklıkla” ifadesine kadar 5 düzeyde derecelendirilmektedir. Proje kapsamında kullanılan Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği’nin güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) .86 olarak bulunmuştur. Bu form daha önce PIDOP’un Türkiye ayağında da kullanılmıştır ve Türk kültüründe geçerliliği ortaya konmuştur. Bu tez kapsamında ise maddelerdeki ufak değişiklikler dolayısıyla Türk kültürüne uyarlama çalışmasının tekrarlanması uygun görülmüştür.

Bu araştırma kapsamında yapılan analiz sonucunda söz konusu ölçme aracının doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=2.45$; CFI = .95; AGFI = .96; RMSEA= .04 SRMR = .03) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği’nin birinci düzeyde doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca anketin güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) .96 olarak bulunmuştur.

Sosyal İyi Olma Ölçeği: Keyes (1998) tarafından geliştirilen ölçek “Kesinlikle katılıyorum.” (7 puan) ifadesinden “Kesinlikle katılmıyorum.”(1 puan) ifadesine doğru sıralanan 7 dereceli bir değerlendirme ölçeğidir. 15 maddeden oluşan ölçek bunların ait olduğu beş alt yapıdan oluşmaktadır. Her biri üç maddeden oluşan bu alt boyutlar sosyal bütünleşme (social integration), sosyal kabul (social acceptance), sosyal katkı (social contribution), sosyal gerçekleştirme (social actualisation) ve sosyal tutarlılıktır (social coherence). Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri sosyal bütünleşme için .81, sosyal kabul için .77, sosyal katkı için .75, sosyal gerçekleştirme için .69 ve sosyal tutarlılık için .57’dir. Orijinal ölçek çalışmasında elde edilen doğrulayıcı faktör analizi sonuçları $\chi^2=705$, $sd= 67$, GFI= .95, AGFI= .92, CN=397 şeklindedir.

Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Akın, Demirci, Çitemel, Sarıçam ve Ocakçı (2013) tarafından yapılmıştır. Yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin orijinal formundaki gibi beş boyutlu model yerine tek boyutlu sosyal iyi olma modelinin iyi uyum verdiği bulunmuştur ($\chi^2=55.46$, $sd= 86$, $p= .00001$, $RMSEA= .054$, $GFI= .93$, $AGFI= .90$, $SRMR= .065$). Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ise .64 olarak bulunmuştur.

Sosyal İyi Oluş Ölçeği'ne ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Uyum iyiliği indeksleri dikkate alındığında CFI ve TLI değerlerinin 90'dan büyük olması, RMSEA ve SRMR değerlerinin 08'den küçük olması modelin kabul edilebilir olduğuna işaret etmektedir (Kline, 2011). χ^2/sd değerinin de 4'ün altında olması beklenmektedir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=2.94$; $CFI = .94$; $AGFI = .90$; $RMSEA= .04$ $SRMR = .07$) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Sosyal İyi Olma Ölçeğinin doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .90 olarak belirlenmiştir.

Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Diener ve diğerleri (2010) tarafından geliştirilmiş ve Telef (2013) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. 8 maddeden oluşan ölçek “Kesinlikle katılmıyorum.” (1) ifadesinden “Kesinlikle katılıyorum.” (7) ifadesine doğru sıralanan 7 dereceli bir değerlendirme ölçeğidir. Diener ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan ölçek geliştirme çalışmasında ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) .87 olarak bulunmuştur.

Telef (2013) tarafından yapılan uyarlama çalışmasında ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının ($\chi^2/sd=4.645$; $RMSEA= 0.08$, $SRMR= 0.04$, $GFI= 0.96$, $NFI= 0.94$, $RFI= 0.92$, $CFI= 0.95$ ve $IFI= 0.95$) yeterli uyuma işaret ettiği belirlenmiştir. Güvenirlik katsayısının (Cronbach alfa) ise .80 olduğu görülmüştür.

Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'ne ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=4.22$; $CFI= .98$; $AGFI= .99$; $RMSEA= .07$ $SRMR= .03$) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'nin birinci düzeyde doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .92 olarak belirlenmiştir.

Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği: Luyckx ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilen ölçek Morsünbül ve Çok (2014) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Ölçek beş alt boyuttan ve 25 maddeden oluşmaktadır. 5 madde seçeneklerin

genişlemesine araştırılmasını, 5 madde seçeneklerin derinlemesine araştırılmasını, 5 madde seçeneklerin saplantılı araştırılmasını, 5 madde içsel yatırımda bulunmayı, 5 madde içsel yatırım ile özdeşleşmeyi ölçmektedir. Ölçek “Kesinlikle katılıyorum.” (5 puan) ifadesinden “Kesinlikle katılmıyorum.” (1 puan) ifadesine doğru sıralanan 5 dereceli bir değerlendirme ölçeğidir.

Luyckx ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilen ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları (RMSEA=0.07, CFI=0.94) yeterli uyuma işaret ederken ölçeğin alt boyutlarına ilişkin güvenirlik katsayıları (Cronbach alfa) içsel yatırımda bulunma için 0.86, içsel yatırım ile özdeşleşme için 0.86, seçeneklerin genişlemesine araştırılması için 0.81, seçeneklerin derinlemesine araştırılması için 0.79 ve seçeneklerin saplantılı araştırılması için 0.86’dır.

Uyarlama çalışması kapsamında ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) içsel yatırımda bulunma için .88, içsel yatırım ile özdeşleşme boyutu için .87, seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutu için .84, seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutu için .78, seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutu için .79 olarak bulunmuştur (Morsünbül ve Çok, 2014). Ayrıca ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ($\chi^2/sd=825.54/284$; CFI= .92; NFI= 0.93; GFI= 0.95; AGFI= .98; RMSEA= .062) da yeterli uyuma işaret etmektedir.

Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği’ne ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=4.69$; CFI= .96; AGFI= .98; RMSEA= .07 SRMR= .05) yeterli uyuma işaret etmesi dolayısıyla Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği’nin birinci düzeyde doğrulandığı ortaya konmuştur.

Ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) içsel yatırımda bulunma alt boyutu için .95, seçeneklerin genişlemesine araştırılması alt boyutu için .89, seçeneklerin saplantılı araştırılması alt boyutu için .85, içsel yatırım ile özdeşleşme alt boyutu için .94 ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması alt boyutu için ise .92 olarak belirlenmiştir.

Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Ng (2012) tarafından geliştirilen Dijital Okuryazarlık Ölçeği’nin Türk kültürüne uyarlama çalışmasını Hamutoğlu, Güngören, Kaya Uyanık ve Gür Erdoğan (2017) yapmıştır. “Kesinlikle katılıyorum.” ifadesinden “Kesinlikle katılmıyorum.” ifadesine doğru sıralanan 5 dereceli ölçek 17 maddeden

oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) .93'dır. Ölçek tutum, teknik, bilişsel ve sosyal olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır.

Hamutoğlu, Güngören, Kaya Uyanık ve Gür Erdoğan (2017) tarafından uyarlama çalışması yapılan ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ($\chi^2= 268.45$, $sd= 113$, $p= 0.00$, $RMSEA= .071$, $GFI= .93$, $AGFI= .91$, $CFI= .98$, $NFI= .96$, $NNFI= .97$ ve $SRMR= .05$) yeterli uyuma işaret etmektedir. Ayrıca ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) tutum alt boyutu için .88, teknik alt boyutu için .89, bilişsel alt boyutu için .70 ve sosyal alt boyutu için .72 olarak hesaplanmıştır.

Dijital Okuryazarlık Ölçeği'ne ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=3.18$; $CFI = .99$; $AGFI = .99$; $RMSEA= .07$ $SRMR = .04$) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Dijital Okuryazarlık Ölçeği'nin birinci düzeyde doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .70 olarak belirlenmiştir.

Sosyal Medya Kullanımı Formu: Katılımcıların internet kullanımları ile ilgili bilgi almak için çoktan seçmeli anket sorularından faydalanılmıştır. Sorular bireylerin internet kullanma sıklığı ve süresini belirlemeye yöneliktir.

Gençlerin Siyasal ve Toplumsal Katılımı Ölçeği: Flanagan, Syvertsen ve Stout (2007) tarafından geliştirilen ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışmasını Akfırat ve Çok (2013) yapmıştır. Ölçeğin tamamı 223 maddeden oluşmaktadır ve “Kesinlikle katılıyorum.” ifadesinden “Kesinlikle katılıyorum.” ifadesine doğru sıralanan 5 dereceli bir ölçektir.

Bu araştırmada ele alınan araştırma soruları doğrultusunda ölçeğin yalnızca Anababaların Toplumsal Katılımı alt ölçeği kullanılmıştır. Akfırat ve Çok (2013) tarafından yapılan Gençlerin Siyasal ve Toplumsal Katılımı Ölçeği'nin uyarlama çalışmasında Anababaların Toplumsal Katılımı alt ölçeğine ait uyum iyiliği değerleri ($\chi^2/sd=0$, ; $GFI = 1.0$; $AGFI = 1.0$; $RMSEA= .000$ $RMR = .000$) bu alt ölçeğin kabul edilebilir ve geçerli olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca bu alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .82 olarak bulunmuştur.

Siyasal ve Toplumsal Katılımı Ölçeği kapsamında geliştirilen Anababaların Toplumsal Katılımı alt ölçeğine ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=3.99$, ; $CFI = .97$; $AGFI = .98$; $RMSEA= .06$ $SRMR = .07$) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla

Anababaların Toplumsal Katılımı alt ölçeğinin birinci düzeyde doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca bu alt ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) 0.75 olarak belirlenmiştir.

Sürekli Umut Ölçeği: Snyder ve diğerleri (1991) tarafından geliştirilen ve Türk kültürüne Tarhan ve Bacanlı (2015) tarafından uyarlanan ölçek 12 maddeden oluşmaktadır. Kesinlikle Yanlış (1) ifadesinden Kesinlikle Doğru (8) ifadesine uzanan 8 dereceli bir ölçek olan Sürekli Umut Ölçeğinin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alfa) .83'tür. Ölçek alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünce alt boyutlarından oluşmaktadır.

Ölçeğin uyarlama çalışması (Tarhan ve Bacanlı, 2015) kapsamında elde edilen uyum iyiliği değerleri (GFI = .96, AGFI = .92, RMR = .08, NNFI = .94, RFI = .90, CFI = .96 ve RMSEA = .077) ölçeğin geçerli olduğunu göstermiştir. Ayrıca iç tutarlılık katsayısı 0.84, test tekrar test güvenirlik kat sayısı eyleyici düşünce boyutu için 0.81, alternatif yollar düşüncesi boyutu için 0.78 ve ölçeğin toplam puanı için 0.86 olarak bulunmuştur.

Sürekli Umut Ölçeğine ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=3.22$; CFI = .96; AGFI = .98; RMSEA= .07; SRMR = .03) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Sürekli Umut Ölçeğinin doğrulandığı ortaya konmuştur. Sürekli Umut Ölçeğinin alternatif yollar alt boyutuna ait iç güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) .72, eyleyici düşünce alt boyutuna ait (Cronbach alfa) iç tutarlılık katsayısı .84 ve ölçeğin tamamına ait Cronbach alfa katsayısı ise .75 olarak bulunmuştur.

Temel Empati Ölçeği: Korku, üzüntü, sempati ve öfke çerçevesinde empati duygusunu ölçmek üzere Jolliffe ve Farrington (2006) tarafından geliştirilen ölçek Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğidir (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum). Orijinal çalışmada (Jolliffe ve Farrington, 2006) ölçeğin uyum iyiliği indekslerinin (GFI = .89; AGFI = .86; RMSEA= .06) yeterli uyuma işaret ettiği görülmüştür.

Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlama çalışması yapılan ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alfa) .86'dır. Bu modele ait uyum indekslerinin (GFI = .90; AGFI = .87; RMSEA= .06) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Temel Empati Ölçeğinin doğrulandığı ortaya konmuştur.

Temel Empati Ölçeğine ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=3.22$; CFI = .96; AGFI = .98; RMSEA= .06 SRMR = .05) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Temel Empati Ölçeğinin doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .92 olarak belirlenmiştir.

Sosyal Empati Ölçeği: Segal, Cimino, Gerdes, Harmon ve Wagaman (2013) tarafından geliştirilen ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Sosyal Empati Ölçeği Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğidir (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum). Orijinal çalışmada gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum değerlerinin χ^2 (84, N=236)=162.59, $p < .001$; CFI = .96; AGFI = .98; RMSEA= .06 SRMR = .78 iyi uyuma işaret ettiği görülmüştür.

Bekil ve Taylı (2019) tarafından Türk kültürüne uyarlama çalışması yapılan ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alfa) .85'tir.

Sosyal Empati Ölçeğine ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=3.62$; CFI = .97; AGFI = .98; RMSEA= .07 SRMR = .04) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla Sosyal Empati Ölçeğinin doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .74 olarak belirlenmiştir.

Topluluk Hissi Ölçeği: Chiessi, Cicognani ve Sonn (2010) tarafından geliştirilen ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Topluluk Hissi Ölçeği beşli derecelendirme ölçeğidir (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Tamamen Katılıyorum). Orijinal ölçek 5 alt boyuttan oluşmaktadır ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin ($\chi^2/sd=3.77$; TLI=0.97; NFI=0.97; CFI=0.98; RMSEA=0.06) yeterli uyum gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışmasını Akın, Usta, Eroğlu (2013) yapmıştır ve analiz sonucunda iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .87 olarak bulunmuştur. Elde edilen uyum iyiliği değerleri ise ($\chi^2= 637.53$, $sd= 161$, RMSEA= .087, CFI= .91, IFI= .91, SRMR= .076) iyi uyuma işaret etmektedir.

Topluluk Hissi Ölçeğine ilişkin olarak bu araştırma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen modelin t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu modele ait uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=3.90$; CFI = .96; AGFI = .97; RMSEA= .07 SRMR = .07) yeterli uyum göstermesi dolayısıyla

Topluluk Hissi Ölçeğinin doğrulandığı ortaya konmuştur. Ayrıca ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .89 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümümlenmesi başlığı altında öncelikle kayıp veri ve uç değerlerin ayıklama süreçleri değerlendirilmektedir. Daha sonra, araştırma sorularında regresyon modelleri ve aracılık modeli olduğundan dolayı çoklu bağlantı sorununun olup olmadığı değerlendirilerek değişkenler arasındaki korelasyon değerleri ele alınmaktadır.

Çalışmada kullanılan TSKÖ'nün uyarılama süreci için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Literatür ışığında AFA'nın tek faktörlü yapılmasına karar verilmiş ve ardından yapı geçerliğini sağlamak amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır.

Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği'nin (TSKÖ) Uyarılama Süreci

Yurt içinde toplumsal ve siyasi katılımı ölçmeye yönelik kullanılan ölçeklere bakıldığında Akfırat ve Çok (2013) tarafından uyarılama çalışması yapılan Gençlerin Siyasal ve Toplumsal Katılımı Ölçeği ve Akın, Çalışkan ve Engin-Demir (2016) tarafından geliştirilen Sivil Katılım Ölçeği (2016) göze çarpmaktadır. Söz konusu ölçeklerden ilki 16 faktörde toplanan 145 maddeden oluşan kapsamlı bir ölçek olması bakımından alanyazında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu çalışmanın üzerinden ondan fazla yıl geçmesi dolayısıyla daha güncel bir ölçeğin uyarlanması alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Sivil Katılım Ölçeği ise aktiflik, hakların kullanımı ve politikaya ilgi olarak adlandırılan üç boyutta toplanan maddelerden oluşmaktadır. Sivil Katılım Ölçeği güncel bir ölçek olmasına karşılık yalnızca sivil katılımı ölçtüğü için siyasi katılımın da ele alındığı bu doktora tezi çalışması kapsamında tercih edilememiştir. Bu gerekçeler doğrultusunda daha önce PIDOP kapsamında Türkiye'de de kullanılmış TSKÖ'nün uyarılama çalışmasının yapılmasına karar verilmiştir.

Uyarılama çalışması yapılan ölçeğin uygulama için hazır hale getirilmesine yönelik yapılanlar, açıklayıcı ve doğrulamalı faktör analizinin adımlarının yanı sıra analiz sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde sunulmaktadır. Uyarılan ölçek için AFA ve DFA işlem adımlarına geçilmeden önce söz konusu analizlerin yapılması için gerekli varsayımlar sınanmıştır.

TSKÖ Uyarlama Çalışmasında Uygulamaya Hazırlık Sürecinde Yapılanlar.

Ölçek uyarlamasına karar verilmesinin ardından yazarlardan izin alınmış ve ölçülmesi hedeflenen toplumsal ve siyasi katılım değişkenine ait yapının Avrupa ve Türk kültüründe eşdeğer olduğundan emin olunmuştur. Eğitim Psikolojisi alanında yüksek lisansı olan üç nitelikli çevirmenin yanı sıra bir psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanı ve bir uzman psikoloğa ulaşılmış; bu beş uzmanın maddeleri çevirmesinden sonra geriye çeviri süreci işletilmiştir. Türkçe form başka üç uzman tarafından İngilizce'ye çevrildikten sonra orijinal form ile erek dildeki form karşılaştırılmış, uzmanlardan gelen geribildirimler ışığında değişiklikler yapılmış ve ölçeğe son şekli verilmiştir. Maddelerin son halini alması ile ölçek 33 kişilik küçük bir grupla uygulanmış ve asıl uygulamaya geçilmeden ölçeğin son şekli verilmiştir.

TSKÖ AFA Öncesi Varsayımların Sınanması. TSKÖ'nün AFA işlem adımları için gerekli varsayımların sınanmasına yönelik olarak örneklem büyüklüğü, kayıp değerler, çok değişkenli normallik, çoklu bağlantı problemi ve teklik, tek değişkenli homojenlik ve uç değerler gibi birtakım değerlendirmeler yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü ile ilgili olan KMO değerinin, ölçeğin son formunun uygulandığı 400 kişi için .92 olduğu görülmüş ($p < .05$) ve örneklem büyüklüğünün mükemmel olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kayıp değerlere bakıldığında parametrelerin %5'in altında olması dolayısıyla sorun olmadığı tespit edilmiştir. Bartlett küresellik testi sonuçları da ($\chi^2(278)=298.84$; $p < .05$) verilerin normal dağıldığına işaret etmiştir. Tek değişkenli homojenlik için Levene testi değeri esas alınmış ve manidarlığın $p > .05$ olması dolayısıyla söz konusu varsayımın da karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çoklu doğrusal bağlantının tespit edilmesine yönelik olarak VIF değeri (Variance Inflation Factor) ve CI değeri (Condition Index) esas alınmıştır. VIF'in 10'a eşit veya daha büyük olması, CI değerinin ise 30'un üzerinde olması çoklu bağlantı probleminin olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada elde edilen VIF değeri 1.05 ve CI değeri 1.07 olmasından dolayı çoklu bağlantı problemi olmadığı görülmüştür. Son olarak 84 uç değer veri setinden çıkarılmıştır. AFA için gerekli varsayımların karşılanması dolayısıyla işlem adımlarına geçilmiştir.

TSKÖ AFA İşlem Adımları. TSKÖ'nün faktör yapısını ortaya koymak amacıyla önce temel bileşenler analizine başvurulmuştur. Tabachnick ve Fidell (2013) korunması gereken faktörlerin sayısını belirleme aşamasında Kaiser kriteri, Catell yamaç testi ve Horn paralel analizi gibi tekniklerden faydalanılabileceğini belirtmektedir. Özdeğer (eigenvalue) kuralı olarak da bilinen Kaiser kriteri 1.0 ve üzerindeki öz değere sahip faktörlerin korunmasını esas almaktadır. Özdeğer ile kast edilen faktör tarafından açıklanan toplam varyanstır. Faktör sayısına karar verme aşamasında dikkate alınan ve özdeğeri 1.0'ın üzerinde olan 3 faktörden elde edilen başlangıç özdeğerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

TSKÖ Açımlayıcı Faktör Analizi Bulguları

Faktör	Başlangıç Özdeğerleri		
	Özdeğer	Açıklanan Varyans %	Kümülatif Varyans %
1	10.36	57.60	57.60
2	2.16	12.04	69.64
3	1.12	6.25	75.89
4	0.67	3.76	79.66

Tablo 2'deki özdeğerler dikkate alındığında ölçeğin 3 faktörlü bir yapıyı temsil ettiği düşünülmektedir. Fakat genellikle Kaiser kriterinin çok fazla faktör ortaya çıkardığı bilindiği için paralel analiz gibi farklı yöntemlere bakılması önerilmektedir. Ölçeğin uyarılma aşamasında, uzmanlar arasında toplumsal ve siyasi katılımın birbiri ile iç içe geçen iki kavram olduğu ve dolayısıyla ölçeğin tek faktörlü bir yapı olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda uzlaşa sağlanmıştır. “Toplumsal ya da siyasi bir amaç doğrultusunda konsere/ hayır etkinliğine katıldım.” gibi, toplumsal ve siyasi katılımın birlikte ele alındığı ölçek maddeleri göz önünde bulundurulduğunda ölçeğin tek faktörlü olarak değerlendirilmesinin daha doğru olduğu düşünülmüştür.

Kaiser kriterinin yanı sıra faktör sayısına karar verme aşamasında başvuru tekniklerinden biri olan Horn'un (1965) paralel analizi de Monte Carlo PCA programı ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu analiz kapsamında gerçek veri seti ile aynı boyutta 100 rastgele veri dizisi yaratılmış (Pallant, 2015) ve elde edilen değerler ilk başta elde edilen değerlerle karşılaştırılmıştır. İlk değer paralel analizden elde edilenden daha büyük olması durumunda bu faktörün tutulmasına, daha küçük olması durumunda bu faktörün

reddedilmesine karar verilmiştir. Paralel analizden elde edilen değerler ile ilk aşamada Temel Bileşenler Analizi çerçevesinde yapılan analiz sonucunda elde edilen değerler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

<i>TSKÖ Faktör Yapısına Yönelik TBA ve Paralel Analizden Elde Edilen Sonuçlar</i>			
Bileşen Numarası	TBA'dan elde edilen değer	Paralel Analizden elde edilen değer	Karar
1	10.36	1.44	Kabul
2	2.16	2.36	Red
3	1.12	1.29	Red

Horn'un paralel analizinden yola çıkılarak ve alanyazında birçok katılım etkinliğinin aynı zamanda hem toplumsal, hem siyasi katılım çerçevesinde değerlendirilebileceği şeklindeki varsayımdan hareketle TSKÖ'nün tek faktörlü olarak değerlendirilmesine karar verilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörün ölçeğe ait varyansın %57.6'sını açıkladığı görülmektedir. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30'unu açıklamasının yeterli olduğu yönündeki varsayımlar dikkate alındığında (Büyüköztürk, 2020) açıklanan varyans miktarının yeterli olduğu ifade edilebilir.

Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen madde faktör yükleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

<i>TSKÖ Madde Faktör Yükleri</i>	
Maddeler	Faktör Yükleri
1. İmza kampanyasına katıldım.	0.653
2. Gösteri ya da greve katıldım.	0.866
3. Siyasi, etik ya da çevresel nedenlerle bir ürünü boykot ettim ya da destek vermek için satın aldım.	0.811
4. Siyasi mesaj içeren bir rozet ya da kurdele taktım/ tişört giydim.	0.853
5. Toplumsal önemi olan bir konuda (çocuklar/yaşlılar/ mülteciler/diğer yardıma muhtaç bireyler/gençlik teşkilatı, vb.) gönüllü oldum veya çalıştım.	0.612

(Devam ediyor)

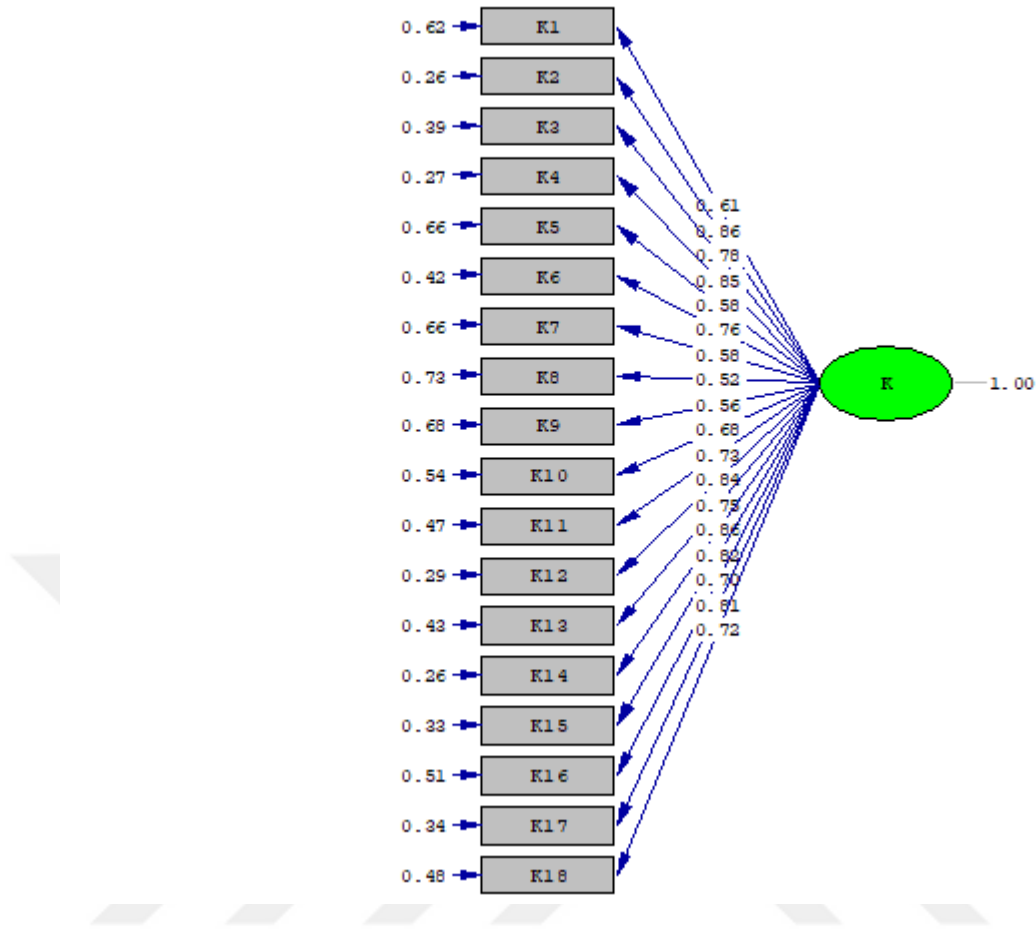
Tablo 4 (Devam)

TSKÖ Madde Faktör Yükleri

Maddeler	Faktör Yükleri
6. Toplumsal ya da siyasi bir amaç doğrultusunda konsere/ hayır etkinliğine katıldım.	0.769
7. Toplumsal fayda için bağışta bulundum.	0.606
8. Sosyal medya uygulamalarını kullanarak (Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp, Telegram, vb.) insanlarla sosyal veya siyasi içerikli haber, müzik ya da video paylaştım.	0.594
9. Sosyal medya uygulamalarını kullanarak toplumsal ya da siyasi konularla ilgili tartışmalarda görüşümü bildirdim.	0.628
10. İnternet ortamında gerçekleştirilen protesto/boykota katıldım.	0.751
11. Sosyal medya uygulamalarını kullanarak toplumsal ya da siyasi konuların ele alındığı bir gruba katıldım (örneğin Facebook grupları, Clubhouse odaları).	0.770
12. Duvarlara siyasi içerikli mesajlar yapıştırdım ya da grafitiler çizdim.	0.834
13. Bir bina ya da kamusal alanın işgalinde yer aldım.	0.759
14. Polis ya da siyasi olarak karşıt bir grupla fiziksel arbedenin olduğu siyasi bir etkinliğe katıldım.	0.859
15. Siyasi bir parti ya da aday için çalıştım.	0.832
16. Bir sorunu bildirmek ya da çözmek amacıyla bir politikacı ya da kamu görevlisi ile iletişime geçtim (örneğin e-posta yazarak, Instagram hesabından mesaj atarak, Twitter'da etiketleyerek vs.).	0.765
17. Bir siyasi grup ya da teşkilatı desteklemek amacıyla para bağışında bulundum.	0.822
18. İnternet ortamında siyasi içerik (mesaj, video, web sayfası, blog yazısı) ürettim.	0.778

Tablo 4 incelendiğinde TSKÖ'deki maddelere ait faktör yüklerinin 0.866-0.594 arasında değiştiği görülmektedir. Tabachnick ve Fidell (2013) 0.32'nin üzerindeki faktör yüklerinin bir maddenin ölçekte kalması için yeterli görmektedir. Bu yüzden, ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamış ve ölçeğin tek faktörlü yapısını doğrulamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

TSKÖ DFA İşlem Adımları. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yol diyagramı Şekil 4'te sunulmuştur.

Şekil 4. TSKÖ Yol Diyagramı

TSKÖ'ye ait yol diyagramı incelendiğinde t değerlerinin anlamlılık düzeyleri dikkate alınmıştır ve tüm yol katsayılarına ait t değerlerinin anlamlı olduğu, bir başka deyişle, tüm maddelerin TSKÖ'yü temsil ettiği sonucuna ulaşılmıştır. TSKÖ'ye ait uyum iyiliği indeksleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

TSKÖ'ye Ait Uyum İyiliği İndeksleri

χ^2	Sd	P	χ^2/sd	RMSEA	SRMR	AGFI	CFI
331.32	135	0.00	2.45	0.040	0.034	0.96	0.95

Tablo 5'te verilen uyum iyiliği indeksleri alanyazında kabul edilen ölçütlere (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003) göre incelendiğinde uyum iyiliği indekslerinin mükemmel uyuma işaret ettiği görülmektedir.

Açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda TSKÖ'nün bu araştırma kapsamında kullanılmasında herhangi bir engel olmadığı ve toplumsal ve siyasi katılımın ölçülmesi aşamasında Türk kültürüne uygun bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Kayıp Veriler ve Uç Değerler

Elde edilen veriler ile araştırma soruları doğrultusunda çok değişkenli regresyon analizi uygulanması ve yapısal eşitlik modeli (YEM) kurulması planlandığı için analizler yapılmadan önce bu analizlerin gerektirdiği varsayımların sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmiştir. Çevrimiçi anket uygulamasında tüm maddelerin yanıtlanması zorunlu tutulduğundan herhangi bir eksik veriye rastlanmamıştır. Analizlerin gerçekleştirilebilmesi için veri setinde uç değerlerin yer almaması gerekmektedir. Bu amaçla uç değer analizi için ham puanlar z puanına dönüştürülmüştür. Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre z puanı $[-3.29, +3.29]$ aralığının dışında kalan değerler uç değer olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda z puanı $[-3.29, +3.29]$ aralığının dışında kalan 50 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Geriye kalan 835 kişi için Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış ve Mahalanobis uzaklık değeri kritik ki-kare değerinin üzerinde olan 34 kişi veri setinden çıkarılarak veri setinin 801 kişilik son hali elde edilmiştir.

Çoklu Bağlantı Sorununun Test Edilmesi

Büyüköztürk'e (2020) göre, çarpıklık ve basıklık değerlerinin $[-1, +1]$ aralığında olması tek değişkenli normallik varsayımının sağlandığını göstermektedir. Araştırmada kullanılması planlanan tüm değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış ve bu değerler $[-1, +1]$ aralığında olduğu için tek değişkenli normallik varsayımının sağlandığına karar verilmiştir.

Çok değişkenli normallik varsayımı için her bir ölçek için Bartlett Küresellik Testi uygulanmış ve test sonucunda p değerinin .05'in altında olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği kabul edilmiştir. Çok değişkenli normallik varsayımının sağlanmış olması, doğrusallık varsayımının da sağlandığı şeklinde yorumlanmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Kline'a (2011) göre, çoklu bağlantı problemi olmadığının söylenebilmesi için varyans

artış faktörleri (VIF) değerlerinin 10'dan küçük, tolerans değerlerinin 0.10'dan büyük olması gerekmektedir. Analiz sonuçlarına göre, araştırmada kullanılan tüm değişkenler için VIF değerlerinin 1.07-4.13 aralığında ve tolerans değerlerinin de 0.24-0.85 aralığında olması çoklu bağlantı probleminin olmadığına göstergesidir.

Çoklu bağlantı sorununun olmaması için modele giren değişkenler arasındaki korelasyon değeri 0.80'den küçük olmalıdır. Bu araştırma çerçevesinde ele alınan değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunun olup olmadığının belirlenmesine yönelik olarak bu değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Değişkenler Arasındaki Basit Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(1) Psikolojik İyi Oluş	1															
(2) Sosyal İyi Oluş	,452**	1														
(3) TSK	,061	,336**	1													
(4) İYB	,507**	,380**	,167**	1												
(5) SGA	,607**	,286**	-,107**	,483**	1											
(6) SSA	-,350**	-,255**	-,139**	-,372**	-,257**	1										
(7) İYÖ	,463**	,214**	-,172**	,420**	,578**	-,459**	1									
(8) SDA	,522**	,301**	,032	,383**	,431**	-,172**	,333**	1								
(9) Umut	,692**	,510**	,093**	,442**	,596**	-,229**	,494**	,453**	1							
(10) Empati	,554**	,410**	,017	,363**	,463**	-,139**	,369**	,472**	,604**	1						
(11) Sosyal Empati	,592**	,368**	,048	,404**	,535**	-,206**	,421**	,441**	,629**	,536**	1					
(12) Topluluk Duygusu	,417**	,295**	,089*	,210**	,394**	-,174**	,351**	,211**	,478**	,280**	,433**	1				
(13) Anababa Katılımı	-,070*	-,402**	-,341**	-,064	,059	,085*	,124**	-,028	-,007	-,058	,020	-,010	1			
(14) SMK Süresi	-,163**	-,213**	,236**	,148**	,097**	-,050	,054	,135**	,170**	,230**	,273**	,125**	-,031	1		
(15) SMK Sıklığı	,170**	,061	,195**	-,063	-,207**	-,076*	-,176**	-,160**	-,265**	-,213**	-,235**	-,249**	-,085*	-,370**	1	
(16) DO	,517**	,344**	-,183**	,276**	,510**	-,114**	,416**	,327**	,688**	,452**	,575**	,597**	,073*	,221**	-,393**	1

* p<.05, ** p<.01

Çoklu bağlantı sorununun olmadığı sonucuna varmak için değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin 0.80'den küçük olması beklenmektedir. Tablodaki korelasyon değerleri göz önünde bulundurulduğunda tüm katsayıların .80'den düşük olduğu görülmektedir. Buradan hareketle değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununun olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Tüm bu çok değişkenli regresyon analizi ve yapısal eşitlik modeli varsayımların sağlandığı göz önünde bulundurulduğunda 801 kişilik veri seti kullanılarak araştırma amaçları kapsamında belirlenen analizler SPSS (Sürüm 26) ve LISREL 8.7 programları aracılığıyla uygulanmıştır.

Aracılık modelinin ele alınmasında kurulan YEM'in veriye uygunluğunu analiz etmek amacıyla birtakım uyum indeksinden faydalanılmıştır. Bunlardan ilki Ki-karenin serbestlik derecesine oranını ifade eden χ^2/sd indeksidir. Bu değer görece yüksek olması uyumun kötü olduğuna işaret etmektedir. Ki-kareye uyum iyiliğini belirlemek amacıyla sıkça başvurulmasına rağmen kullanımı aşamasında örneklem büyüklüğü gibi belirli sınırlılıklar vardır (Jöreskog ve Sörbom, 1993). Ki-karenin değerinin kaç olması ile ilgili çeşitli öneriler olmakla birlikte bu araştırma kapsamında 2 altındaki değerler iyi uyumu (Tabachnick ve Fidell, 2013), 5 altındaki değerler ise kabul edilebilir uyumu (Wheaton, Muthen, Alwin ve Summers, 1977) simgelemektedir.

Eldeki verinin model ile uyumunu test etmek için kullanılan indekslerden bir diğeri Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökünü ifade eden RMSEA değeridir. 0 ile 1 arasında bir değer alan RMSEA (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2016) bilinmeyen fakat optimal parametrelere sahip modelin ana kütlenin kovaryans matrisi ile uyumunu simgelemektedir (Byrne, 2011). Zaman içerisinde RMSEA odaklı iyi uyum ve yeterli uyum değerleri değişiklik göstermiş olsa da bugün .05'in altındaki RMSEA değeri iyi uyumu, .08'in altındaki RMSEA değeri ise kabul edilebilir uyumu ifade etmektedir (Sümer, 2000). Bu tez çalışması kapsamında dikkate alınan bir diğer uyum iyiliği ölçütü Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü olarak adlandırılan SRMR değeridir. Evrenin kovaryans matrisi ile evrene ilişkin kestirimsel kovaryans matrisi arasındaki artık kovaryans ortalamalarını simgeleyen bu ölçüt (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2016) 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. .08'e kadar ulaşan değerler kabul edilebilirken, 0.5'in altında kalan değerler iyi uyum olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma kapsamında ele alınan ölçütlerden biri olan Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi, AGFI olarak ifade edilmektedir. Bu değer .90'ın üzerinde olması kabul

edilebilir, .95'in üzerinde olması ise iyi uyumu simgelemektedir (Wang ve Wang, 2012). Sonuçların değerlendirilmesinde esas alınan bir diğer ölçüt NNFI olarak kısaltılan Normlaştırılmamış Uyum İndeksi ve CFI olarak kısaltılan Karşılaştırmalı Uyum İndeksidir. Her iki değerin de .95'ten fazla olması iyi uyuma işaret ederken, .90 kabul edilebilir eşik olarak değerlendirilmektedir (Sümer, 2000).

Bu çalışma kapsamında aracılık etkisinin incelenmesi amacıyla YEM oluşturulmuş ve model LISREL programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra yukarıda bahsedilen uyum iyiliği indeksleri de modelin test edilmesi aşamasında kullanılmıştır. İkinci ve üçüncü araştırma sorularında ise, birinci araştırma sorusundan farklı olarak, demografik değişkenler de analize dahil edilmek istendiğinden, regresyon analizinin yapılmasına karar verilmiş ve bu doğrultuda bütün varsayımların karşılandığından emin olunmuştur.

İkinci araştırma sorusunda ele alınan süreksiz yordayıcı değişkenler (cinsiyet, sosyoekonomik düzey, genel not ortalaması) kategorik olduğu için kukla (dummy) değişken olarak analize alınmıştır. Başka bir ifadeyle cinsiyetin değerlendirilmesi için kadın olma 1, erkek olma 0 olarak girilmiş; 6 farklı gelir düzeyi kategorisinin yanı sıra 9 genel not ortalaması kategorisi için de kukla değişken oluşturulmuştur. Sürekli değişkenler ise herhangi bir işlem uygulanmadan analiz kapsamına alınmıştır.

Üçüncü araştırma sorusunda ele alınan süreksiz yordayıcı değişkenler (cinsiyet, üniversitede bulunulan yıl, sosyoekonomik düzey, barınma türü, anne ve baba eğitim durumu, genel not ortalaması) kategorik olduklarından ötürü kukla değişken olarak analize dahil edilmiştir. Sürekli yordayıcı değişkenler ise analize herhangi bir işlem gerçekleştirilmeden dahil edilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde çalışmanın amaçları doğrultusunda ele alınan soruların yanıtlanması amacıyla yapılan analizler ve bulgular sunulmaktadır.

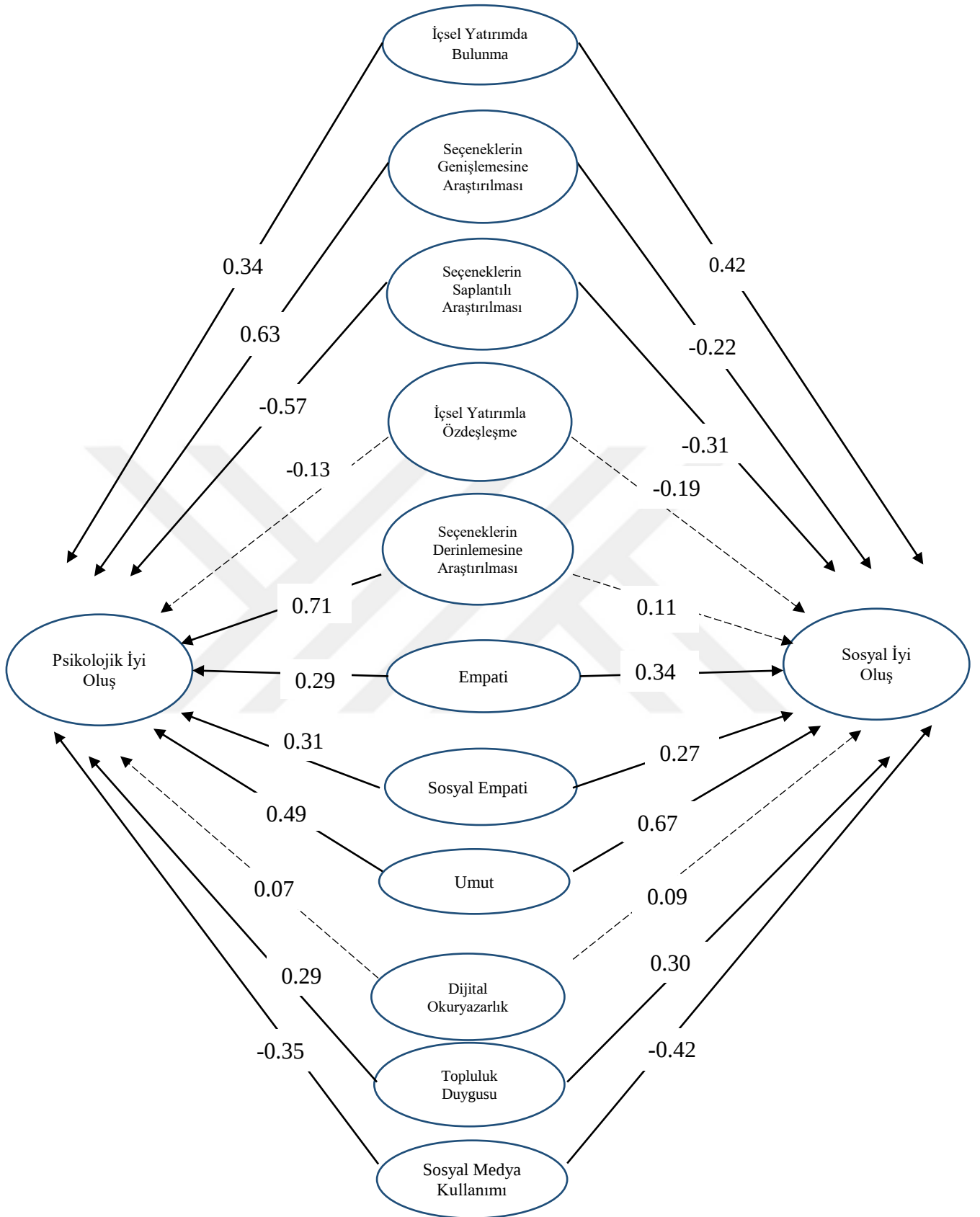
Aracılık Modeline İlişkin Bulgular

Bu araştırma kapsamında ele alınan sorulardan ilkinde beliren yetişkinlerin iyi oluşları ile kimlik gelişim süreçleri, umut düzeyleri, empati ve sosyal empati düzeyleri, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık düzeyleri ve topluluk duyguları arasındaki ilişkide katılımın aracılık rolü olup olmadığı ele alınmaktadır. Bu araştırma sorusunun cevaplanmasına yönelik yapılan aracılık analizi nedensellik bağlamında önemli bilgiler vermektedir. En basit ifadeyle aracılık analizi bağımsız bir değişkenin (X) bağımlı değişkendeki (Y) etkisinin bir aracı değişken (A) vasıtasıyla gerçekleşip gerçekleşmediğini incelemektedir. Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bu $X \rightarrow A \rightarrow Y$ ilişkisi aracılık (*mediation*) olarak adlandırılmaktadır (Baron ve Kenny, 1986). Aracılık analizi bağımsız değişkenin bağımlı değişkende yol açtığı etkiyi ve bu sürece etki eden başka bir değişkeni içeren mekanizmayı açıklamayı hedeflemektedir. Aracı değişken bağımlı ve bağımsız değişken arasında nasıl veya neden bir ilişki olduğunu açıklamayı hedeflemektedir.

Dolaylı etki olarak da adlandırılan aracılık analizinin yapılabilmesi için X ve Y arasında ve A ile Y arasında anlamlı bir ilişki olmalıdır. Bir başka deyişle iki değişken arasında üçüncü bir değişkenin aracılık etkisinin olabilmesi için hem bağımsız değişkenin hem de aracı değişkenin bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordaması gerekmektedir. Aracılık modelinde bağımsız değişken aracı değişkeni, aracı değişken de

bağımlı değişkeni yordamalıdır. Aracılık yöntemine ilişkin bir nedensellik açıklamasına gidilmek istenirse de bağımsız değişkenin bağımlı değişkenin nedeni olması, benzer şekilde aracı değişkenin de bağımlı değişkenin nedeni olması beklenmektedir (Avcı Vardar, 2019). Baron ve Kenny'nin (1986) yaptığı çalışmalarla öne çıkan aracılık yöntemi eğitim psikolojisi de dahil olmak üzere sosyal bilimlerde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

Bu araştırma kapsamında toplumsal ve siyasi katılımın aracılığını incelemek amacıyla öncelikle kimlik gelişim süreçleri, empati, sosyal empati, umut, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık ve topluluk duygusu değişkenlerinin bağımsız değişken, sosyal iyi oluş ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin bağımlı değişken olduğu model test edilmiştir. Modele ait yol diyagramı Şekil 5'te ve ölçüt olarak alınan (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003) uyum iyiliği indeksleri Tablo 7'de sunulmuştur.

Şekil 5. Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan Olduğu Modele Ait Yol Diyagramı

Tablo 7

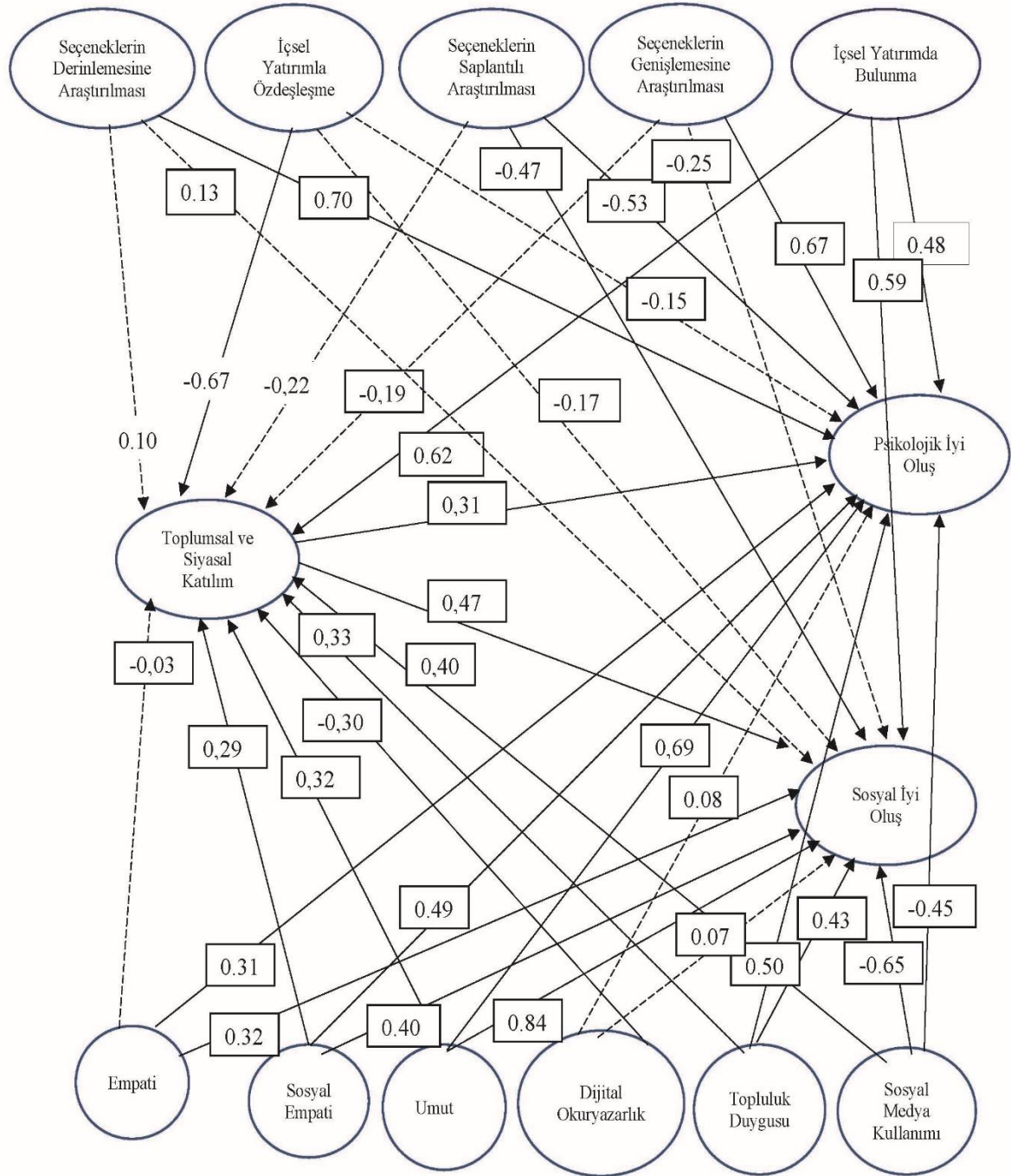
Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık Ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan Olduğu Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İndeksleri	Ölçütler		Modele Ait Değerler
	İyi Uyum	Kabul Edilebilir	
χ^2/sd	<2	2-5	4.10
RMSEA	<0.05	0.05-0.08	0.079
SRMR	<0.05	0.05- 0.08	0.068
AGFI	>0.95	0.90- 0.95	0.81
NNFI	>0.95	0.90- 0.95	0.80
CFI	>0.95	0.90- 0.95	0.90

Şekil 5'te verilen yol diyagramı incelendiğinde, psikolojik iyi oluş ile kimlik gelişimi süreçlerinden içsel yatırımla özdeşleşme ve dijital okuryazarlık arasındaki yol katsayısının anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ayrıca, sosyal iyi oluş ile seçeneklerin genişlemesine araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve dijital okuryazarlık arasındaki yol katsayılarının da anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu yüzden, aralarındaki yol katsayıları anlamlı olmayan değişkenler arasında toplumsal ve siyasal katılım değişkeninin aracılık etkisi incelenememiştir. Buna ek olarak, Şekil 5'te sunulan modele ait uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, χ^2/sd , RMSEA, SRMR ve CFI'ya ait değerlerin kabul edilebilir aralıkta olduğu fakat AGFI ve NNFI'ya ait değerlerin kabul edilebilir değer aralığının altında kaldığı görülmektedir. Buna göre, modelin iyi uyum göstermediği ifade edilebilir.

Şekil 5'te verilen modelde psikolojik iyi oluş ile içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, empati, sosyal empati, umut, topluluk duygusu ve sosyal medya kullanımı arasındaki yol katsayılarının anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, sosyal iyi oluş ile içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin saplantılı araştırılması, empati, sosyal empati, umut, topluluk duygusu ve sosyal medya kullanımı arasındaki yol katsayılarının da anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında elde edilen bu ilişkilerde toplumsal ve siyasal katılım değişkeninin aracılık etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Şekil 5'te verilen modele toplumsal ve

siyasal katılım değişkeni de dâhil edilmiştir. Bu modele ait yol diyagramı Şekil 6’da, uyum iyiliği indeksleri ise Tablo 8’de sunulmuştur.

Şekil 6. Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Yol Diyagramı

Tablo 8

Kimlik Gelişim Süreçleri, Empati, Sosyal Empati, Umut, Sosyal Medya Kullanımı, Dijital Okuryazarlık ve Topluluk Duygusu Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İndeksleri	Ölçütler		Modele Ait Değerler
	İyi Uyum	Kabul Edilebilir	
χ^2/sd	<2	2-5	3.55
RMSEA	<0.05	0.05-0.08	0.071
SRMR	<0.05	0.05- 0.08	0.066
AGFI	>0.95	0.90- 0.95	0.89
NNFI	>0.95	0.90- 0.95	0.87
CFI	>0.95	0.90- 0.95	0.96

Tablo 8’de sunulan aracı değişkenin dahil edildiği modele ait uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, χ^2/sd , RMSEA, SRMR ve CFI’ya ait değerlerin kabul edilebilir aralıkta olduğu fakat AGFI ve NNFI’ya ait değerlerin kabul edilebilir değer aralığının altında kaldığı görülmektedir.

Aracılık etkisinin söz konusu olabilmesi için gerekli olan, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni ve aracı değişkeni anlamlı olarak yordaması ve aracı değişkenin de bağımlı değişkeni yordaması şartları sağlandıktan sonra aracı değişken modele dâhil edilmiştir. Bu durumda bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki yol katsayısında anlamlı bir değişim olursa aracılık etkisinin varlığı söz konusu olmaktadır. Şekil 6 incelendiğinde, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve empati değişkenlerinin toplumsal ve siyasal katılım değişkenini anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir. Bununla birlikte içsel yatırımla özdeşleşme ve dijital okuryazarlık değişkenleri psikolojik iyi oluşu; seçeneklerin genişlemesine araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve dijital okuryazarlık değişkenleri sosyal iyi oluşu anlamlı olarak yordamamaktadır. Bu yüzden seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, empati ve dijital okuryazarlık ile iyi oluş arasındaki ilişkide katılımın aracılık etkisi incelenememiştir. Geriye kalan bağımsız değişkenler olan içsel yatırımda bulunma, sosyal empati, umut, topluluk duygusu ve sosyal medya kullanımının bağımlı değişkenler olan psikolojik ve sosyal iyi

oluş ile aralarındaki ilişki katsayılarının aracı değişken olmadan (Şekil 5) ve aracı değişken modele dahil edildikten sonra (Şekil 6) gösterdiği değişimin belirlenebilmesi amacıyla Şekil 5 ve Şekil 6'daki yol katsayıları Tablo 9'da sunulmuştur.

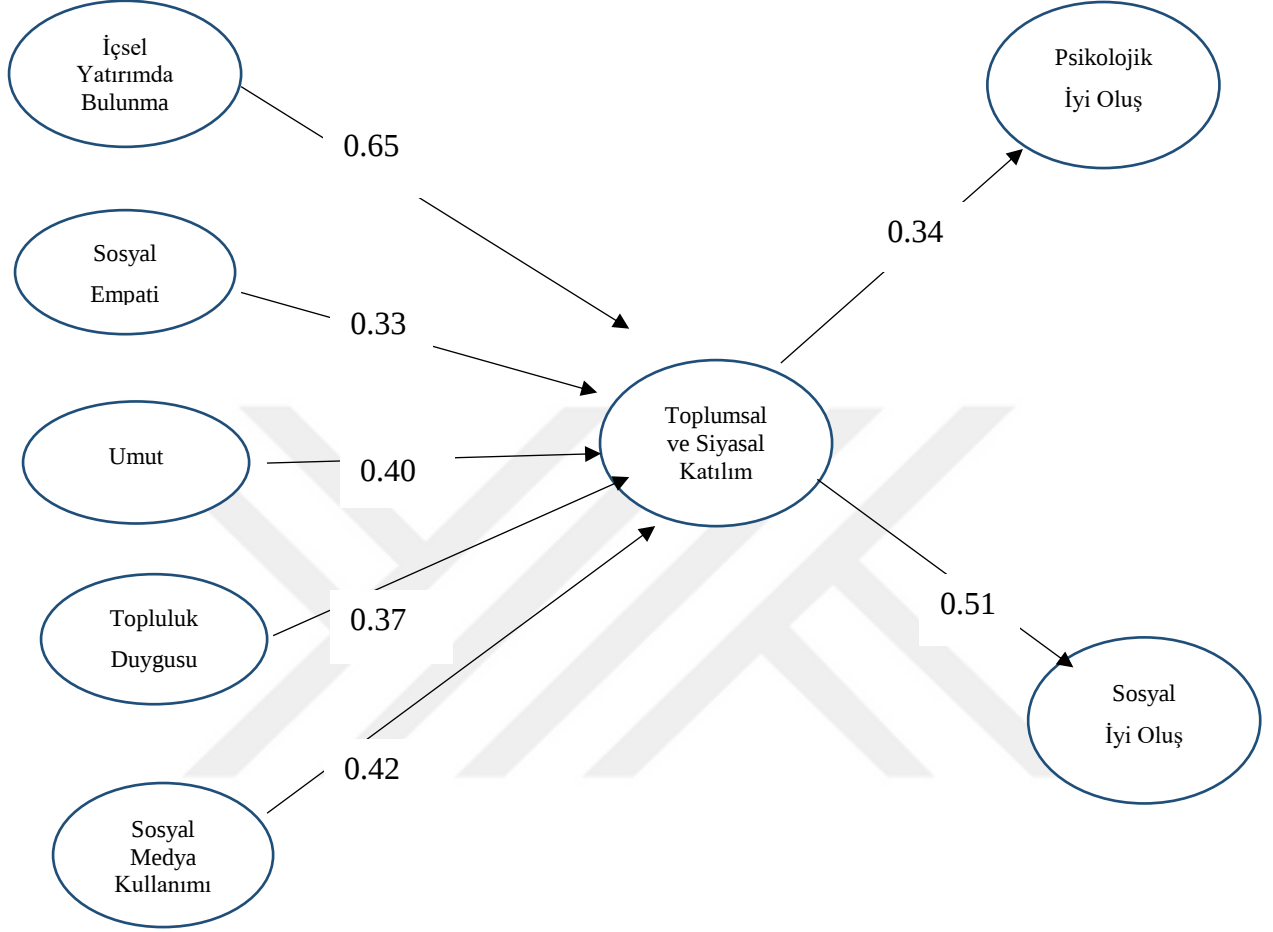
Tablo 9

Aracı Değişkenin Olduğu ve Aracı Değişkenin Olmadığı Modellere Ait İlişki Katsayılarının Karşılaştırılması

		Aracı değişkenin olmadığı model			Aracı değişkenli model		
		Standardize edilmemiş yol katsayıları (B)	Standardize edilmiş yol katsayıları (Beta)	P	Standardize edilmemiş yol katsayıları (B)	Standardize edilmiş yol katsayıları (Beta)	P
Psikolojik iyi oluş	İYB	0.34	0.29	0.00	0.14	0.11	0.07
	SGA	0.63	0.56	0.00	-	-	-
	SSA	-0.57	-0.51	0.00	-	-	-
	İYÖ	-0.13	-0.10	0.10	-	-	-
	SDA	0.71	0.60	0.00	-	-	-
	Empati	0.29	0.28	0.00	-	-	-
	Sosyal empati	0.31	0.27	0.00	0.07	0.06	0.23
	Umut	0.49	0.45	0.00	0.14	0.12	0.06
	DO	0.07	0.09	0.34	-	-	-
	Topluluk duygusu	0.29	0.23	0.00	0.12	0.09	0.11
	SMK	-0.35	-0.33	0.00	-0.08	-0.07	0.36
Sosyal iyi oluş	İYB	0.42	0.41	0.00	0.13	0.10	0.08
	SGA	-0.22	-0.15	0.00	-	-	-
	SSA	-0.31	-0.26	0.00	-	-	-
	İYÖ	-0.19	-0.14	0.06	-	-	-
	SDA	0.11	0.10	0.23	-	-	-
	Empati	0.34	0.30	0.00	-	-	-
	Sosyal empati	0.27	0.21	0.00	0.05	0.05	0.63
	Umut	0.67	0.59	0.00	0.14	0.10	0.08
	DO	0.09	0.09	0.27	-	-	-
	Topluluk duygusu	0.30	0.25	0.00	0.06	0.04	0.54
	SMK	-0.42	-0.36	0.00	-0.15	-0.11	0.10

Tablo 9'a göre, içsel yatırımda bulunma, sosyal empati, umut, topluluk duygusu ve sosyal medya kullanımı değişkenleri ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasındaki ilişkide toplumsal ve siyasal katılımın aracılık etkisi bulunmaktadır ($p < 0.05$). Aracı değişkenin olmadığı modelle karşılaştırıldığında, aracı değişkeni içeren modelin daha iyi uyum gösterdiği görülmeye rağmen modelde bulunan birçok yol katsayısının anlamlı olmadığı gözlenmektedir. Bazı uyum iyiliği indekslerinin de kabul edilebilir değerin altında olması dolayısıyla aracılık etkisi olduğu anlaşılan değişkenler kullanılarak yeni

bir model oluşturulmuş ve bu modele ait yol diyagramı Şekil 7’de; uyum iyiliği değerleri ise Tablo 10’da sunulmuştur.

Şekil 7. Kimlik Gelişim Süreçlerinin İçsel Yatırımda Bulunma Boyutu, Sosyal Empati, Umut, Topluluk Duygusu ve Sosyal Medya Kullanımı Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Yol Diyagramı

Tablo 10

Kimlik Gelişim Süreçlerinin İçsel Yatırımda Bulunma Boyutu, Sosyal Empati, Umut, Topluluk Duygusu ve Sosyal Medya Kullanımı Değişkenlerinin Yordayan, Sosyal İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Yordanan ve Toplumsal ve Siyasal Katılım Değişkeninin Aracı Olduğu Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İndeksleri	Ölçüt		Modele Ait Değerler
	İyi Uyum	Kabul Edilebilir	
χ^2/sd	<2	2-5	2.19
RMSEA	<0.05	0.05-0.08	0.053
SRMR	<0.05	0.05- 0.08	0.057
AGFI	>0.95	0.90- 0.95	0.94
NNFI	>0.95	0.90- 0.95	0.96
CFI	>0.95	0.90- 0.95	0.98

Tablo 10’da sunulan içsel yatırımda bulunma, sosyal empati, umut, topluluk duygusu ve sosyal medya kullanımı değişkenlerinin yordayan, sosyal iyi oluş ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin yordanan, toplumsal ve siyasal katılım değişkenlerinin ise aracı olduğu modele ait uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, tüm değerlerin istenen aralıklarda olduğu görülmektedir. Buna göre, oluşturulan son modelin iyi uyum gösterdiği ifade edilebilir.

Modelde bulunan değişkenler arasındaki ilişkinin yorumlanmasında kullanılan standardize edilmemiş regresyon katsayıları ise Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Modelde Bulunan Değişkenler Arasındaki İlişkinin Yorumlanmasında Kullanılan Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayıları

Değişkenler	β	SH _B	T	P
İçsel Yatırımda Bulunma > Toplumsal ve Siyasi Katılım	0.85	0.03	14.13	0.00
Sosyal Empati > Toplumsal ve Siyasi Katılım	0.44	0.06	6.93	0.00
Umut > Toplumsal ve Siyasi Katılım	0.51	0.05	9.87	0.00
Topluluk Duygusu > Toplumsal ve Siyasi Katılım	0.35	0.05	7.39	0.00
Sosyal Medya Kullanımı > Toplumsal ve Siyasi Katılım	1.92	0.10	10.27	0.00
Toplumsal ve Siyasal Katılım > Psikolojik İyi Oluş	0.28	0.03	7.25	0.00
Toplumsal ve Siyasal Katılım > Sosyal İyi Oluş	0.58	0.06	10.42	0.00

Tablo 11 incelendiğinde, içsel yatırımda bulunma ile toplumsal ve siyasal katılım arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\beta = 0.85$, $t=14.13$, $p=0.00$). İçsel yatırımda bulunma değişkenindeki bir birimlik artış toplumsal ve siyasal katılım değişkeninde 0.85 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Sosyal empati ile toplumsal ve siyasal katılım arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\beta = 0.44$, $t=6.93$, $p=0.00$). Sosyal empati değişkenindeki bir birimlik artış toplumsal ve siyasal katılım değişkeninde 0.44 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Umud ile toplumsal ve siyasal katılım arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\beta=0.51$, $t=9.87$, $p=0.00$). Umud değişkenindeki bir birimlik artış toplumsal ve siyasal katılım değişkeninde 0.51 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Topluluk duygusu ile toplumsal ve siyasal katılım arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\beta=0.35$, $t=7.39$, $p=0.00$). Topluluk duygusu değişkenindeki bir birimlik artış toplumsal ve siyasal katılım değişkeninde 0.35 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Katılım ve psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\beta=0.28$, $t=7.25$, $p=0.00$). Katılım değişkenindeki bir birimlik artış psikolojik iyi oluş değişkeninde 0.28 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Toplumsal ve siyasal katılım ve sosyal iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\beta=0.58$, $t=10.42$, $p=0.00$). Katılım değişkenindeki bir birimlik artış sosyal iyi oluş değişkeninde 0.58 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

Psikolojik ve Sosyal İyi Oluşu Yordayan Demografik Özelliklerin, İnternet Kullanımı ile ilgili Değişkenlerin, Akademik Başarının ve Psikolojik Değişkenlerin Ele Alındığı Çoklu Doğrusal Regresyon Modeline İlişkin Bulgular

Psikolojik İyi Oluşu Yordayan Değişkenlere İlişkin Bulgular. Üniversite eğitimi almakta olan beliren yetişkinlerin psikolojik iyi oluşlarının demografik özellikler, akademik başarı, internet kullanımı (sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi, dijital okuryazarlık düzeyleri) ve psikolojik özellikler (kimlik gelişimi süreçleri, umut düzeyi, empati/sosyal empati düzeyi, topluluk duygusu, toplumsal ve siyasi katılım düzeyi) tarafından yordanıp yordanmadığını belirlemeye yönelik yapılan regresyon analizine ait bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi

	Katsayı (B)	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	3.269		0.987	0.324		
Cinsiyet	-.116	-0.005	-0.198	0.843	0.325	0.007
Sosyoekonomik düzey	.256	0.027	1.114	0.266	-0.399	-0.111
Akademik başarı	-.612	-0.077	-3.129	0.002	0.149	0.040
SM kullanım sıklığı	.552	0.058	2.909	0.029	0.163	0.025
SM kullanım süresi	-.449	-0.043	-2.582	0.040	-0.170	-0.017
Dijital okuryazarlık	.004	0.005	0.150	0.881	0.517	0.005
İçsel yatırımda bulunma	.199	0.090	3.239	0.001	0.507	0.115
Genişlemesine araştırılması	.367	0.167	5.265	0.000	0.607	0.185
Saplantılı araştırılması	-.302	-0.127	-4.880	0.000	-0.350	-0.172
İçsel yatırımla özdeşleşme	-.085	-0.038	-1.242	0.215	0.463	-0.044
Derinlemesine araştırılması	.327	0.151	5.724	0.000	0.522	0.200
Umut	.247	0.295	7.969	0.000	0.692	0.274
Empati	.068	0.104	3.455	0.001	0.554	0.122
Sosyal empati	.085	0.100	3.139	0.002	0.592	0.111
Topluluk duygusu	.047	0.059	2.119	0.034	0.417	0.075
Katılım	.033	0.060	2.246	0.025	0.061	0.080
R=0.79 R2=0.63 F(16-784)=84.608. p=0.00						

Tablo 12'ye göre, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, akademik başarıları (genel not ortalaması), sosyal medya kullanım sıklığı, sosyal medya kullanım süresi, dijital okuryazarlık, kimlik gelişimi süreçleri (içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması), umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu ve toplumsal ve siyasi katılım değişkenleriyle kurulan model psikolojik iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($p < 0.05$). Ele alınan değişkenlerin psikolojik iyi oluş değişkenindeki varyansın %63'ünü açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, akademik başarı, sosyal medya kullanım sıklığı, sosyal medya kullanım süresi, içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu ve toplumsal ve siyasi katılım değişkenlerinin psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı birer yordayıcı oldukları tespit edilmiştir ($F=84.608$, $p < .05$). Cinsiyet, sosyoekonomik düzey, dijital okuryazarlık ve içsel yatırımla özdeşleşme değişkenlerinin ise psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna

ulaşılmıştır. Dolayısıyla psikolojik iyi oluş odağında yapılan çoklu regresyon analizine göre elde edilen regresyon eşitliği şu şekildedir:

$$\begin{aligned} \text{Psikolojik İyi Oluş} = & (\text{Akademik başarı} \cdot -0.612) + (\text{Sosyal medya kullanım} \\ & \text{sıklığı} \cdot 0.552) + (\text{Sosyal medya kullanım süresi} \cdot -0.449) + \\ & (\text{İçsel yatırımda bulunma} \cdot 0.199) + (\text{Seçeneklerin} \\ & \text{genişlemesine araştırılması} \cdot 0.367) + (\text{Seçeneklerin saplantılı} \\ & \text{araştırılması} \cdot -0.302) + (\text{Seçeneklerin derinlemesine} \\ & \text{araştırılması} \cdot 0.327) + (\text{Umut} \cdot 0.247) + (\text{Empati} \cdot 0.068) + \\ & (\text{Sosyal empati} \cdot 0.085) + (\text{Topluluk duygusu} \cdot 0.047) + \\ & (\text{Toplumsal ve Siyasi katılım} \cdot 0.033) \end{aligned}$$

Söz konusu bulguların her birine Yorumlar kısmında değinilmektedir.

Sosyal İyi Oluşu Yordayan Değişkenlere İlişkin Bulgular. Bu araştırma kapsamında psikolojik iyi oluşun yanı sıra sosyal iyi oluşun yordayıcılarına yönelik olarak da analiz yapılmıştır. Üniversite eğitimi almakta olan beliren yetişkinlerin sosyal iyi oluşlarının demografik özellikleri (cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyleri), akademik başarıları (genel not ortalamaları), internet kullanımları (sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi, dijital okuryazarlık düzeyleri) ve psikolojik özellikleri (kimlik gelişimi süreçleri, umut düzeyi, empati/sosyal empati düzeyi, topluluk duygusu, toplumsal ve siyasi katılım düzeyi) tarafından yordanıp yordanmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan çok değişkenli regresyon analizine ait bulgular Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13

Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Sosyal İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi

	Katsayı (B)	Beta	t	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	7.585		1.178	.239		
Cinsiyet	.954	.026	.839	.402	.207	.030
Sosyoekonomik düzey	1.403	.093	3.136	.002	.267	.111
Akademik başarı	-.676	-.053	-1.775	.076	-.269	-.063
SM kullanım sıklığı	.973	.080	2.975	.030	.213	.035

(Devam ediyor)

Tablo 13 (Devam)

Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Sosyal İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi

	Katsayı (B)	Beta	t	P	İkili r	Kısmi r
SM kullanım süresi	-.874	-.071	-2.794	.034	-.061	-.046
Dijital okuryazarlık	.052	.041	.926	.355	.344	.033
İçsel yatırımda bulunma	.336	.095	2.803	.005	.380	.100
Genişlemesine araştırılması	-.237	-.068	-1.752	.080	.286	-.062
Saplantılı araştırılması	-.278	-.074	-2.311	.021	-.255	-.082
İçsel yatırımla özdeşleşme	-.187	-.053	-1.415	.158	.214	-.050
Derinlemesine araştırılması	.098	.028	.879	.380	.301	.031
Umut	.527	.396	8.736	.000	.510	.298
Empati	.128	.123	3.356	.001	.410	.119
Sosyal empati	.177	.057	2.860	.033	.368	-.052
Topluluk duygusu	.092	.074	2.152	.032	.295	.077
Katılım	.269	.306	9.364	.000	.336	.317
R=0.67 R ² =0.45 F(16-784)=40.282. p=0.00						

Tablo 13'e göre, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, akademik başarıları (genel not ortalaması), sosyal medya kullanım sıklığı, sosyal medya kullanım süresi, dijital okuryazarlık, kimlik gelişimi süreçleri (içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması) umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu ve toplumsal ve siyasi katılım değişkenleriyle kurulan model sosyal iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($p < 0.05$). Ele alınan değişkenlerin sosyal iyi oluş değişkenindeki varyansın %45'ini açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, sosyoekonomik düzey, sosyal medya kullanım sıklığı, sosyal medya kullanım süresi, içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin saplantılı araştırılması, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu ve toplumsal ve siyasi katılım değişkenlerinin sosyal iyi oluş üzerinde anlamlı birer yordayıcı oldukları ($F=40.282$, $p < .05$) tespit edilmiştir. Cinsiyet, akademik başarı (genel not ortalaması), dijital okuryazarlık, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması değişkenlerinin ise sosyal iyi oluş üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla sosyal iyi oluş odağında yapılan çoklu regresyon analizine göre çıkan regresyon eşitliği şu şekildedir:

$$\begin{aligned} \text{Sosyal} &= (\text{Sosyoekonomik düzey} * 1.403) + (\text{Sosyal medya kullanım} \\ \text{İyi Oluş} &= \text{sıklığı} * 0.973) + (\text{Sosyal medya kullanım süresi} * -0.874) + (\text{İçsel} \\ &= \text{yatırımda bulunma} * 0.336) + (\text{Seçeneklerin saplantılı} \\ &= \text{araştırılması} * -0.278) + (\text{Umut} * 0.527) + (\text{Empati} * 0.128) + \\ &= (\text{Sosyal empati} * 0.177) + (\text{Topluluk duygusu} * .092) + \\ &= (\text{Toplumsal ve siyasi katılım} * .269) \end{aligned}$$

Söz konusu bulguların her birine Yorumlar kısmında değinilmektedir.

Toplumsal ve Siyasi Katılımı Yordayan Değişkenlerin Ele Alındığı Çoklu Doğrusal Regresyon Modeline İlişkin Bulgular

Üniversiteli beliren yetişkinlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey, barınma türü, anne ve baba eğitim düzeyi), akademik başarıları (genel not ortalaması), internet kullanımları (sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi, dijital okuryazarlık düzeyleri) ve psikolojik özellikleri (kimlik gelişimi süreçleri, anababaların toplumsal katılım düzeyi, umut düzeyi, empati/sosyal empati düzeyi, topluluk duygusu, psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyi) tarafından yordanıp yordanmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan çok değişkenli regresyon analizine ait bulgular Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14

Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Toplumsal ve Siyasi Katılım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi

	Katsayı (B)	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	12.781		1.147	0.252		
Yaş	-0.323	-0.028	-0.782	0.434	0.105	-0.028
Cinsiyet (Kadın)	-1.103	-0.026	-0.835	0.404	-0.037	-0.030
Üniversitede bulunulan yıl süresi	1.655	0.104	2.791	0.005	0.143	0.100
Sosyoekonomik düzey	2.226	0.130	3.361	0.001	0.287	0.120
Barınma türü (Yurtta kalma)	-1.328	-0.028	-0.822	0.401	0.60	-0.030
Barınma türü (Evde yalnız yaşama)	-8.558	-0.096	-3.024	0.003	-0.181	-0.108
Barınma türü (Evde arkadaşla yaşama)	-7.541	-0.094	-2.861	0.004	-0.060	-0.102
Barınma türü (Evde aile ile yaşama)	-1.408	-0.031	-0.873	0.383	0.059	-0.031
Anne eğitim düzeyi	1.393	0.105	2.466	0.014	0.164	0.088
Baba eğitim düzeyi	0.444	0.030	0.659	0.510	0.186	0.024

(Devam ediyor)

Tablo 14 (Devam)

Üniversite Eğitimi Almakta Olan Beliren Yetişkinlerin Demografik Özellikleri, Akademik Başarıları, İnternet Kullanımları ve Psikolojik Özelliklerinin Toplumsal ve Siyasi Katılım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi

	Katsayı (B)	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r
Akademik başarı	1.046	0.072	2.321	0.021	0.056	0.083
Sosyal medya kullanım sıklığı	5.295	0.210	6.712	0.000	0.236	0.234
Sosyal medya kullanım süresi	2.786	0.149	4.664	0.000	0.195	0.165
Dijital Okuryazarlık	-0.307	-0.210	-4.688	0.000	-0.183	-0.166
İçsel yatırımda bulunma	0.642	0.160	4.582	0.000	0.167	0.162
Seçeneklerin genişlemesine araştırılması	-0.234	-0.059	-1.464	0.144	-0.107	-0.053
Seçeneklerin saplantılı araştırılması	-0.250	-0.058	-1.734	0.083	-0.139	-0.062
İçsel yatırımla özdeşleşme	-0.623	-0.156	-4.087	0.000	-0.172	-0.145
Seçeneklerin derinlemesine araştırılması	0.064	0.016	0.485	0.628	0.032	0.017
Anne baba katılım	-0.784	-0.125	-4.012	0.000	-0.341	-0.143
Umut	0.268	0.177	3.562	0.000	0.093	0.127
Empati	-0.006	-0.005	-0.131	0.896	0.017	-0.005
Sosyal empati	0.245	0.159	3.888	0.000	0.048	0.138
Topluluk duygusu	0.172	0.130	2.425	0.045	0.089	0.051
Psikolojik iyi oluş	0.128	0.071	1.591	0.112	0.061	0.057
Sosyal iyi oluş	0.301	0.264	7.028	0.000	0.336	0.245
R=0.67 R ² =0.45 F ₍₂₅₋₇₇₅₎ =25.216. p=0.00						

Tablo 14'e göre, yaş, cinsiyet, üniversitede bulunulan yıl süresi, sosyoekonomik düzey, barınma türü, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akademik başarı (genel not ortalaması), sosyal medya kullanım sıklığı, sosyal medya kullanım süresi, dijital okuryazarlık, kimlik gelişimi süreçleri (içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması), anne baba katılımı, umut, empati sosyal empati, topluluk duygusu, psikolojik iyi oluş ve sosyal iyi oluş değişkenleriyle kurulan model toplumsal ve siyasi katılım değişkenini anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($F=25.216$, $p<0.05$). Ele alınan değişkenlerin toplumsal ve siyasi katılım değişkenindeki varyansın %45'ini açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, üniversitede bulunulan süre, sosyoekonomik düzey, barınma türü (evde yalnız ve evde arkadaşla yaşama), anne eğitim düzeyi, akademik başarı (genel not ortalaması), sosyal medya kullanım sıklığı, sosyal medya kullanım süresi, dijital okuryazarlık, içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, anne-baba katılımı, umut, sosyal empati ve topluluk duygusu ve sosyal iyi oluşun toplumsal ve siyasi katılım değişkeninin anlamlı birer yordayıcısı oldukları tespit edilmiştir. Yaş, cinsiyet, barınma türü (yurtta kalma ve evde aile ile yaşama), baba eğitim düzeyi, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin

saplantılı araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, empati ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin ise toplumsal ve siyasi katılım değişkeni üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla toplumsal ve siyasi katılım odağında yapılan çoklu regresyon analizine göre çıkan regresyon eşitliği şu şekildedir:

$$\begin{aligned} \text{Toplumsal ve Siyasi Katılım} = & (\text{Üniversitede bulunulan süre} * 1.655) + (\text{Sosyoekonomik} \\ & \text{düzey} * 2.226) + (\text{Üniversite öğrenimi sırasında kalınan} \\ & \text{yer-evde yalnız} * -8.558) + (\text{Üniversite öğrenimi} \\ & \text{sırasında kalınan yer-evde arkadaşla} * -7.541) + (\text{Anne} \\ & \text{eğitim düzeyi} * 1.393) + (\text{Akademik} \\ & \text{başarı} * 1.046) + (\text{Sosyal medya kullanım sıklığı} * 5.295) \\ & + (\text{Sosyal medya kullanım süresi} * 2.786) + (\text{Dijital} \\ & \text{okuryazarlık} * -0.307) + (\text{İçsel yatırımda} \\ & \text{bulunma} * 0.642) + (\text{İçsel yatırımla özdeşleşme} * - \\ & 0.623) + (\text{Anababa katılımı} * 0.784) + \\ & (\text{Umut} * 0.268) + (\text{Sosyal empati} * 0.245) + (\text{Topluluk} \\ & \text{duygusu} * 0.172) + (\text{Sosyal iyi oluş} * 0.301) \end{aligned}$$

Söz konusu bulguların her birine Yorumlar kısmında değinilmektedir.

Yorumlar

Aracılık Modeline İlişkin Bulguların Yorumlanması

Bu çalışmada Türkiye’deki üniversiteli gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşları ile kimlik gelişim süreçleri, umut, empati ve sosyal empati, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık ve topluluk duygusu değişkenleri arasındaki ilişkide toplumsal ve siyasi katılımın aracılık rolü olup olmadığı ele alınmıştır. Aracılık modelinin test edilmesi aşamasında elde edilen yol katsayıları istatistiksel olarak anlamlı bulunmayan değişkenler analize dahil edilemediği için son noktada kimlik gelişimi süreçlerinden yalnızca içsel yatırımda bulunma, psikolojik değişkenlerden sosyal empati, topluluk duygusu ve umut, internet ile ilgili değişkenlerden sosyal medya kullanımı değişkenleri

bağımsız değişkenler olarak ele alınmış ve bunların toplumsal ve siyasi katılımın aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluş üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuç olarak beklentilerle ve alanyazınla uyumlu bir şekilde, katılımın bu değişkenler arasında aracı değişken olduğu sonucu elde edilmiştir. Alanyazında söz konusu değişkenleri ve katılımın aracılığını ele alan çalışmaya rastlanmamasına karşın bulgu psikolojik ve sosyal iyi oluşta meydana gelen farklılaşmanın kökeninde katılım düzeyindeki farklılaşmanın bulunduğuna işaret eden az sayıdaki çalışmanın (Albanesi, Cicognani ve Zani, 2007; Choudhary ve Gupta, 2017) bulguları ile bağdaşmaktadır. Psikolojik ve sosyal iyi oluşun bağımlı değişken olarak değerlendirildiği modelde toplumsal ve siyasi katılımın aracılık rolünün olması demokrasinin tam anlamıyla işleminin gençlerin iyilik halindeki yansımalarını vurgulamaktadır. Ayrıca bu bulgu gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeylerinin iyileştirilmesi için kapsayıcı bir demokrasi anlayışının geliştirilmesinin ve gençlere bu doğrultuda gerekli becerilerin kazandırılmasının gerekliliğinin altını çizmektedir.

Bu araştırma kapsamında, kimlik gelişimi süreçlerinden içsel yatırımda bulunma düzeyinin toplumsal ve siyasi katılım değişkenini aracılığı ile psikolojik ve sosyal iyi oluşu yordadığı görülmüştür. Dolayısıyla içsel yatırımda bulunma düzeyi yüksek olmasına rağmen toplumsal ve siyasi katılım düzeyi düşük olan gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarının yüksek olmayabileceği anlaşılmıştır.

İçsel yatırımda bulunma kimlik keşfinin tamamlanmasına katkıda bulunan bir süreçtir ve çok fazla alternatifin bulunduğu bir ortamda seçim yapmanın getirdiği netlik kimlik karmaşasına bir son vermektedir. Beliren yetişkinlikte deneyimlenen kimlik gelişimi sürecinde iş, yaşam görüşü, meslek seçimi gibi konularda net bir karara varmak birçok yaşam dönemine kıyasla çok daha kritiktir. Kimlik gelişimi bağlamında belirli bir alternatifte karar kılan gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarının arttığını gösteren çok sayıda çalışma (Berzonsky, 2003; Luyckx, Goossens ve Schwartz, 2010) vardır. Bununla birlikte içsel yatırımda bulunma düzeyi yüksek olmasına rağmen iyi oluş düzeyi düşük olan gençlerde katılımın önemli bir belirleyici olduğu görülmüştür. Toplumsal ve siyasi etkinliklerde etkin olmanın kimlik gelişimi ile iyi oluş arasında aracılık rolü olması katılımın üniversiteli gençlerin kendi kararlarını alabilmesi, çevresinde fark yaratabilmesi ve yaşam amacı belirleyip o yönde adımlar atmasını teşvik ederek, psikolojik iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır. Benzer şekilde gençlerin toplumsal ve siyasi alanda katılımda bulunması, içinde bulundukları topluma katkıda bulunabilecek yeterlilikte olduklarına ve toplum aracılığıyla kendilerini

gerçekleştirebileceklerine ilişkin düşüncelerini destekleyerek de sosyal iyi oluşlarına olumlu biçimde yansımaktadır.

Katılımın sosyal empati ve iyi oluş değişkenleri arasındaki aracılık rolü beklentilerle ve alanyazında katılım, sosyal empati ve iyi oluş değişkenleri arasındaki karşılıklı ilişkileri ortaya koyan çalışmalarla (Bekil, 2019; Hylton, 2018) uyumludur. Gençlerde sosyal empati düzeyi arttıkça toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinde artış olması beklenmektedir. Buna karşılık gerçek hayatta bazı gençlerde bu durumun geçerli olmaması aracı bir değişken olduğunu akla getirmiştir. Dolayısıyla bu araştırmada sosyal empati ve iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkide katılımın aracı rolü ele alınarak söz konusu hipotez doğrulanmıştır.

Sosyal empati düzeyi yüksek olan, sosyal adaletsizliği ayırt edebilen ve bunu azaltmaya yönelik girişimlerde payı olmasını isteyen gençlerin bunu demokratik yollarla yapmasını sağlayacak yol toplumsal ve siyasi katılımıdır. Gençler farklı kararların alınması sürecine seçimlerde oy kullanarak, yönetim kademelerinde aktif rol alarak, kampanyalar düzenleyerek, bir bilginin insanlar arasında paylaşılması yoluyla farklı kitlelere ulaşmasını sağlayarak ve bunun dışındaki sayısız yolla katılımında bulunabilirler. Sosyal empati düzeyi yüksek olan bu gençlerin katılım süreçlerine dahil olarak farklı sorunların çözümüne katkıda bulunması onların hem psikolojik iyi oluşlarına olumlu yansıyabilir, hem de bulundukları sosyal yapı içinde daha iyi işleyiş göstermelerini sağlıyor olabilir. Söz konusu bulgu sosyal empatinin bireyleri sosyal değişim süreçlerine dahil ederek katılıma olumlu şekilde yansıdığına ilişkin varsayımı (Segal, Gerdes, Mullins, Wagaman ve Androff, 2011) destekler niteliktedir. Segal (2011) ancak başkalarının durumunu anlayıp, bilişsel ve duygusal olarak tam bir farkındalığa ulaşıldığı zaman adil ve eşitlikçi bir toplum meydana getirebileceğimizi vurguladığı çalışmasında sosyal empati ile katılım arasındaki bu dinamik ilişkiyi vurgulamaktadır. Bu ilişkinin de gençlerin iyi oluşuna olumlu yansıması beklenmektedir.

Bu araştırmada da doğrulandığı üzere daha umutlu gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşları daha yüksektir. Bu bulguyu alanyazın (Lee ve Gallagher, 2018) da desteklemektedir. Buna karşın daha umutlu bireylerden psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyi yüksek olmayanların olması sürece müdahil olabilmek başka bir aracı değişkenin olabileceğini akla getirmektedir. Bu araştırmada söz konusu değişkenlerden birinin toplumsal ve siyasi katılım olabileceği ortaya konmuştur. Umut düzeyinin yüksek

olmasına karşılık katılım düzeyi düşük gençlerin iyi oluş düzeyleri yüksek olmayabilmektedir.

Katılımın umut ile iyi oluş arasındaki ilişkide aracılık rolünü üstlenmesi beklentilerle uyumludur. Umut ve iyi oluş arasındaki ilişkide katılımın aracı değişken rolü üstlenip üstlenmediğini konu edinen çalışmaya rastlanmamış olsa da söz konusu değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkileri ele alan araştırmalardan (Braun-Lewensohn, 2016; Ferrari, Haq ve Williams, 2014; İmroğlu, Demir ve Murat, 2021; Usta, 2013) yola çıkılarak elde edilen bulgu alanyazınla uyumlu olarak değerlendirilebilir. Umut yaşama olumlu bir şekilde yaklaşma gücünü veren ve olaylar karşısında iyimser bir bakış açısı benimsemeyi sağlayan psikolojik bir özelliktir. Bu yönüyle psikolojik iyi oluşla yakından ilişkili olan umut, içinde bulunduğu ortamda anlamlı bir değişim meydana getirebilme güdülenmesi sağlaması açısından da sosyal iyi oluşla yakından ilgilidir. Bu ilişkiye toplumsal ve siyasi katılımın aracı değişken olarak dahil olması umut ile iyi oluş arasındaki ilişki düzeyinde anlamlı bir değişimi beraberinde getirmektedir. Bu durum umudun toplumsal ve siyasi katılım aracılığıyla gençlerin psikolojik işleyişleri açısından anlamlı bir fark yarattığı gibi, sosyal iyilik hallerinde de önemli değişime yol açtığı anlamına gelmektedir.

Gençlerde umudun katılım aracılığıyla psikolojik iyi oluşu yordaması Covid-19 salgını bağlamında da anlamlıdır. Salgında Türkiye'deki gençlerle yapılan bir çalışmada (Genç ve Arslan, 2021) umudun ve iyimserliğin korona virüsten kaynaklanan stres ile iyi oluş arasında anlamlı bir aracı değişken olduğu, salgının yol açtığı stresin iyi oluşta sebep olduğu olumsuz etkiyi hafiflettiği göze çarpmıştır. Dolayısıyla umut salgın dönemlerinde gençlerin kendilerine yeni hedefler belirlemesini sağlamış, bu yolda farklı girişimlerde bulunmasının yolunu açmış ve salgının beraberinde getirdiği sınırlanmışlık hissinin azalmasını sağlayarak güdülenmeyi arttırmış olabilir. Bu durum, umutsuzca eve kapanmaya devam eden ve herhangi bir eylemde bulunacak enerjiyi kendinde bulamayan gençlerin aksine, umutlu gençler için, toplumda fark yaratmak ve sorun çözmek amacıyla toplumsal ve siyasi etkinliklerde katılım gösterme konusunda gereken itici gücü sağlamış olabilir.

Umudun katılım aracılığı ile psikolojik ve sosyal iyi oluşta artışa neden olmasına ilişkin bir başka açıklama salgın ile birlikte en sık bildirilen belirtiler olan kaygı, belirsizlik duygusu ve kontrol kaybı (Holmes ve diğerleri, 2020) ile gençlerin mücadele etmesinde katılımın oynadığı rol ile ilgili olabilir. Salgında sağlık kuruluşlarına destek olmak için bağış kampanyalarında görev alan, salgından en çok etkilenen vatandaşların

sıkıntılarını azaltmak için yardımda bulunan ya da yaşanan sorunları siyasi süreçler aracılığıyla çözmek için girişimde bulunan gençlerin salgın yüzünden, yapabileceklerinin kontrolden çıktığı şeklindeki düşüncelerinin azalması, sıkıntıları olan insanlara yardım sunulması ile bu tür sorunlarda belirsizliğin giderilmesi ve dolayısıyla kaygının hafiflemesi söz konusu olmuş olabilir. Tüm bunlar da beraberinde gençlerin sosyal iyi oluşlarında anlamlı bir değişim ile yansımış olabilir. Başkalarının iyiliği için harcanan zamanın salgınla birlikte artış gösterdiğini ortaya koyan araştırmalar (Stanzani, 2020) da göz önünde bulundurulduğunda toplumsal katılımın salgın döneminde gençlerin iyi oluşunda anlamlı bir değişimi getirmesi katılımın zorlayıcı yaşam olaylarında gençliği güçlendiren bir unsur olduğuna da işaret etmektedir.

Ele alınan değişkenlerden bir diğeri topluluk duygusudur ve topluluk duygusundaki artışın psikolojik ve sosyal iyi oluşta da artışı getirdiği görülmektedir. Alanyazındaki araştırmalar (Jorgensen, Jamieson ve Martin, 2010; Stewart ve Townley, 2020; Talo, Mannarini ve Rochira, 2014) da topluluk duygusu arttıkça iyi oluşun arttığına işaret etmektedir. Cicognani ve Pirini (2007) üniversiteli öğrencilerle yaptıkları çalışmada topluluk duygusunun sosyal iyi oluş bağlamındaki yordayıcılık etkisini vurgularken, Prati ve Cicognani (2021) gerçekleştirdikleri boylamsal araştırmada topluluk duygusunun öğrencilerin iki farklı ölçüm döneminde psikolojik iyi oluşlarını yordadığı sonucuna varmıştır.

Bu bulgu aynı zamanda üniversitenin, gençleri bir arayan getiren ve bağlılığı arttıran fırsatlar sunması nedeniyle öğrencilerin iyi oluşuna katkıda bulunan ortamların başında geldiğini vurgulayan çalışmalarla da benzerdir (Baik ve diğerleri, 2017; McInnis, 2001). Kampüs ortamı gençlerin toplumsal ve siyasi konularda bilinçlendiği mikrosistemler olarak ön plana çıkmaktadır. Kampüste yeni sosyal ağlara giren ve yeni dünya görüşleri ile karşılaşan gençlerin toplumsal ve siyasi alanda daha etkin olması beklenmektedir.

Ancak topluluk duygusu daha fazla olan gençlerden psikolojik ve sosyal iyi oluşu yüksek olmayanların da olması bu durumun bir aracı değişkenle ilgili olabileceğini düşündürmektedir. Bu araştırmada gerçekleştirilen analiz sonucunda katılımın bu ilişkide aracı değişken olduğu doğrulanmıştır.

Üniversite topluluğuna aidiyetin gençlerin iyi oluşuna olumlu yansımaları Öz Belirleme Kuramı (Deci ve Ryan, 2010) çerçevesinde de anlamlıdır. İyi oluşun bireyin gelişimi ve uzmanlaşması için en önemli göstergelerden biri olduğuna vurgu yapan bu kuramda bireyin çevresinin özerklik, yetkinlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarını ne derece

karşıladığının önemli olduğu ifade edilmektedir. Gencin üniversite topluluğu ile uyumlu olması, kendini üniversitedeki diğer öğrenciler ile aynı bütünün parçası olarak hissetmesi ve üniversitenin gencin özellikle ilişkisellik ihtiyaçlarını karşılaması durumunda yüksek düzey psikolojik ve sosyal iyi oluştan söz edilmektedir. Ayrıca gencin üniversite topluluğuna ilişkin olumlu duyguları onu demokratik yollarla sorunları çözme konusunda güdülemekte ve katılımını arttırmaktadır. Üniversitesindeki yönetim süreçlerine daha fazla katılmak ve sorun çözümüne giden yolda etkin rol oynamak da psikolojik ve sosyal iyi oluşa katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, topluluk duygusunun katılım aracılığıyla iyi oluşu yordaması, salgın sırasında üniversite ile olan bağını kesmeyen, akranları ile fiziksel olarak ayrı olsa bile sosyal bağlarını koruyan gençlerden psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyi yüksek olanların toplumsal ve siyasi alanda aktif katılım göstermeye devam edenler olduğunu gözler önüne sermesi bakımından anlamlıdır.

Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden biri olan sosyal medya kullanımı ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir. Mevcut çalışmalar (Choudhary ve Gupta, 2017; Fenn, Robbins, Harlow ve Pearson-Merkowitz, 2021) da söz konusu iki değişken arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır. Bu araştırmada sosyal medya kullanımının artması ile birlikte psikolojik ve sosyal iyi oluşta düşüş meydana geldiği görülmektedir. Analiz sonuçları bu ilişkinin özellikle katılım düzeyi daha yüksek bireylerde gözlendiğini vurgulamaktadır. Katılım düzeyi yüksek olan gençlerin sosyal medyayı öncelikli olarak gündemi takip etmek için kullandığı ve olumsuz haberlere çok daha fazla maruz kaldığı varsayılmaktadır. Benzer şekilde internet ortamında çekişmeli siyasi ve toplumsal konular söz konusu olduğunda bireylerin kendini ifade etme biçimi daha cesur, sert ve zaman zaman hakarete varan kelimeleri de içerecek kadar rahatsız edici olabilmektedir. Twitter, Ekşi Sözlük gibi siyasi gündemin ön planda olduğu sosyal medya ortamlarındaki nefret söylemine varan ifadeler, hakaretler ve kişi ve kurumlar üzerinden devam eden linç süreçleri sıklıkla deneyimlenmektedir. Dolayısıyla sosyal medyayı aktif olarak kullanan bireylerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarında azalmanın olması beklendik bir durumdur. Fakat bazı kişilerde bu durumun ancak toplumsal ve siyasi katılım göstermeleri durumunda gözlenmesinin katılımda bulunan gençlerin, bunu ağırlıklı olarak sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirme ihtimalinin yüksek olması ve bu ortamlardaki olumsuzlukların onlarda rahatsızlık uyandırması ile ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir. Katılım düzeyi daha düşük bireylerin ise sosyal medyayı daha

çok boş zamanlarını geçirmek ve eğlenmek için kullanması olasıdır. Aktif katılım gösteren ve göstermeyen gençlerin, sosyal medyayı kullanım biçimindeki ayrışma dolayısıyla, katılımın sosyal medya kullanımı ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasındaki ilişkide anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu düşünülmektedir.

Psikolojik ve Sosyal İyi Oluşu Yordayan Demografik Özelliklerin, Akademik Başarının, İnternet Kullanımı ile ilgili Değişkenlerin ve Psikolojik Değişkenlerin Ele Alındığı Çoklu Doğrusal Regresyon Modeline İlişkin Bulguların Yorumlanması

Bu kısımda Türkiye’deki üniversiteli gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarını yordayan değişkenlerin belirlenmesine yönelik yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmaktadır.

Psikolojik İyi Oluşu Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesine Yönelik Bulguların Yorumlanması. Bu araştırma kapsamında yapılan analiz sonucunda genel not ortalamasının psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($\beta = -0.077$, $t = -3.129$, $p < .05$) sonucuna ulaşılmıştır. Bu, üniversitelilerin genel not ortalamasındaki bir birimlik artışın psikolojik iyi oluşu 0.077 birim azaltacağı anlamına gelmektedir. Genel not ortalamasının psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması beklentilerle uyumluyken, alanyazındaki meta-analiz çalışmaları (Bücker, Nuraydin, Simonsmeier ve Schneider, 2018; Kaya ve Erdem, 2021; Kleinkorres, Stang ve McElvany, 2020) not ortalamasındaki artışın psikolojik iyi oluşta da artışa yol açtığına işaret etmeleri bakımından bu araştırma bulgusundan farklılaşmaktadır.

Gençlerin akademik başarı düzeyindeki artışın psikolojik iyi oluşlarında düşüşü beraberinde getirmesi beklentilerle uyumlu bir bulgu olmamasına karşılık Türkiye’ye özgü bir kültürel örüntü olarak değerlendirilebilir ve anababalık tutumları ile açıklanabilir. Türkiye’de özellikle mükemmeliyetçi anababa tutumuna sahip ebeveynler çocuklarının başarılı olması doğrultusunda yoğun bir baskı uygulamakta ve çocuklarının başarısını başka öğrencilerin başarı düzeyiyle kıyaslamaktadır. Benzer şekilde otoriter anababalık tutumu da çocuğa belirli kurallar konmasını içeren ve bu kuralların dışına çıkıldığında cezanın söz konusu olduğu ebeveynlik yaklaşımıdır. Söz konusu iki tutum da çocuklar üzerindeki etkileri bakımından olumsuz anababalık tutumları olarak

değerlendirilebilir. Araştırmalar (Küçükler ve Tekin, 2018; Mendi, 2015; Subaşı, 2019) bu olumsuz anababalık tutumlarının çocukta başarısızlık korkusu, sınav kaygısı ve düşük düzey benlik saygısı ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Bu araştırma kapsamında da, gençlerin akademik başarısındaki artışın psikolojik iyi oluşta düşüş şeklinde yansması otoriter ya da mükemmeliyetçi anababalık üslubunun çocuklarında başarı ve geleceğe yönelik kaygıyı arttırması ile ilgili olabilir. Benzer şekilde salgınla birlikte yurttan ya da kiraladığı evden ayrılarak anne baba evine geri dönen çok sayıda gencin olduğu düşünüldüğünde ebeveynlerin, aynı ev içerisinde bulundukları çocuklarının başarılı olmaları konusunda baskıyı arttırmış olması olasıdır. Bu baskı akademik başarıya olumlu bir şekilde yansmasına karşılık psikolojik iyi oluşa benzer şekilde yansımamış olabilir.

Söz konusu bulgu aynı zamanda salgın döneminde öğrencilerin önceliklerinin değişmesi, sağlık ve yakınların iyi olması gibi konuların daha önemli hale gelmesi ile ilişkili olabilir. Bu dönemde bulaşıcı hastalıktan korunmak ve sevdiklerinin sağlıklı olduğundan emin olmak gibi konular gündemin birincil konuları haline geldiği için önceki dönemlere kıyasla başarının iyi oluş bağlamında öneminin azalması beklendik bir durumdur.

Araştırma bulgularından biri sosyal medya kullanım sıklığının ($\beta = 0.058$, $t = 2.909$, $p < .05$) ve süresinin ($\beta = -0.043$, $t = -2.582$, $p < .05$) psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğuna işaret etmektedir. Beta katsayılarına bakıldığında gençlerin sosyal medyada geçirdikleri süredeki artışın psikolojik iyi oluşta azalma şeklinde, sosyal medya kullanım sıklıklarındaki artışın ise psikolojik iyi oluşa artış şeklinde yansıdığı göze çarpmaktadır. Bu bulgular alanyazındaki birçok çalışma (Faelens ve diğerleri, 2021; Huang, 2017; Kelly, Zilanawala, Booker, Sacker, 2019) ile uyusmaktadır.

Gençlerin sosyal medyada geçirdiği süredeki artışın psikolojik iyi oluşlarında düşüşü, sosyal medya kullanım sıklığındaki artışın ise psikolojik iyi oluş düzeyinde artışı beraberinde getirmesi sosyal medyada daha fazla zaman geçirmenin patolojik bir örüntü oluşturabilirken sosyal medya kullanım sıklığının gençlerin günlük hayatın rutininden kurtulmasını sağlaması ile ilgili olabilir. Uzun süre boyunca sosyal medyada bulunmak problemli internet kullanımını (Caplan, 2010) çağrıştırmaktadır ve bağımlılık ile ilişkilendirilmektedir (Block, 2008). Buna karşılık bir an telefonun ekran kilidini açarak sosyal medyada, örneğin Instagram'daki sayfasını güncellemek genci günün getirdiği stresten uzaklaştırıyor ya da WhatsApp aracılığıyla bir yakını ile kısa süreli bir

iletişim kurmak gencin ilişkilerine olumlu yansıması dolayısıyla psikolojik iyi oluşuna olumlu yansıyor olabilir.

Verilerin salgın döneminde toplandığı göz önünde bulundurulduğunda söz konusu bulgu salgınla birlikte artan kontrolsüz internet kullanımının gençlerin yaşamını olumsuz etkilediği sonucunu da vurgulamaktadır. Artan medya kullanımı ile psikolojik iyi oluşun düşmesi gençlerin sosyal medyada olumsuz haberlere daha çok maruz kalmaları ve bundan ötürü daha çok stres ve kaygı yaşamaları ile ilgili olabilir.

Bunun yanı sıra, söz konusu bulgu, sosyal medyada geçirilen zamanın diğer aile bireyleriyle yüz yüze geçirilebilecek kaliteli zamanın kılmasına ve anlamlı etkileşimlerin azalmasına neden olması ile de ilgili olabilir. Bu bulgu yerini alma hipotezini (*displacement hypothesis*) (Kraut ve diğerleri, 1998; Nie, 2001) desteklerken internetin gençlerin yeni arkadaşlar edinmesini kolaylaştırdığını ve bunun iyi oluşa olumlu bir şekilde yansıdığını vurgulayan uyarma hipotezini (*stimulation hypothesis*) (Bryant, Sanders-Jackson ve Smallwood, 2006) doğrulamamaktadır. İnternetin gençlerin yüz yüze iletişim kurabilecekleri gerçek hayattaki arkadaşlarına daha fazla vakit ayırmak yerine hiç tanımadıkları yeni kişiler ile internet üzerinden arkadaşlık kurmayı tercih etmesine neden olduğuna ilişkin iddia beliren yetişkinlik bağlamında değerlendirildiğinde de anlamlıdır. İnternet arkadaşlıklarının yeterli düzeyde yakınlığı sağlayamaması ve gençlerin sosyal ilişkilerinden beklediğini bulamaması iyi oluş düzeyini azaltıyor olabilir. Beliren yetişkinlik gerek normal hayatta, gerekse sosyal medyada yeni arkadaşlıkların kurulduğu bir dönemdir. Gençler bu yolla arkadaş ve romantik ilişki aramakta, kimlik gelişimlerini şekillendirecek birliktelikler kurmaktadır. Anlaşabildikleri bireyler ile ilişkilerine devam etmekte, çoğunlukla kısa süren bu ilişkilere son verip yenisinin arayışına girmektedirler. Beliren yetişkinliğin özünü oluşturan bu istikrarsızlık sanal dünyadaki ilişkilere de damgasını vurmakta ve iyilik haline olumsuz yansımaktadır.

Araştırmanın bir başka bulgusu, sosyal medya kullanımı sıklığının psikolojik iyi oluşun istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısı olduğuna ($\beta = 0.058$, $t = 2.909$, $p < .05$) işaret etmektedir. Sosyal medya uygulamalarına daha sık girmenin gençlerin psikolojik iyi oluş düzeyinde artış şeklinde yansıması sosyal medya kullanım sıklığı ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönlü bir ilişki bulunduğunu gösteren birçok araştırma (Huang, 2010; Sherlock ve Wagstaff, 2019) ile farklılaşmaktadır. Bu tür araştırmalar sosyal medya sıklığı arttıka depresyon, öz saygı, kaygı gibi olumsuz psikolojik göstergelerdeki düzeyin de arttığına işaret etmektedir. Söz konusu durum

katılımcıların kendi sosyal medya kullanımı sıklıklarını belirleme konusundaki yetersizlik ile ilgili olabilir.

Ayrıca bu araştırma bulgusu sosyal medya kullanım sıklığı ve psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koyan araştırmalar (Gordon, Juang ve Syed, 2014; Schemer, Masur, Geiß, Müller ve Schafer, 2021) ile uyumlu değildir. Sosyal medya kullanım sıklığının psikolojik iyi oluş söz konusu olduğunda anlamlı bir değişken olmadığını ortaya koyan araştırmacılar önemli olanın kullanım sıklığı değil, kullanılan içeriğin niteliği olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmada ise gençlerin sosyal medyada görüntülediği içerik ile ilgili bir değerlendirme yapılmamaktadır.

Benzer şekilde gün içerisinde sosyal medyayı ne sıklıkla kullandığına yönelik olarak geriye dönük bir değerlendirme yapmak da zor olabilir. Verilerin öz bildirime dayalı olduğu göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların gün içerisindeki sosyal medya kullanımlarını belirleme konusunda sunduğu yanıtların güvenilirliği konusunda da şüpheler bulunmaktadır. Tüm verilerin katılımcıların kendi beyanı çerçevesinde sunduğu yanıtlara dayanmasına karşılık gün içinde bir etkinliğin ne sıklıkta yapıldığını belirlemenin daha zor olduğu düşünülmektedir. Bu durum söz konusu araştırma sorusunda farklılaşan bulguların çıkmasına neden olmuş olabilir.

Kimlik gelişiminin alt boyutlarının psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcı olup olmadığına ilişkin yapılan analiz sonucunda içsel yatırımla özdeşleşme haricindeki kimlik gelişimi alt boyutlarının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. İçsel yatırımda bulunma ($\beta=0.090$, $t=3.239$, $p < .05$), seçeneklerin genişlemesine araştırılması ($\beta=0.167$, $t=5.265$, $p<.05$), seçeneklerin derinlemesine araştırılması ($\beta=0.151$, $t=5.724$, $p<.05$) ve seçeneklerin saplantılı araştırılması ($\beta= -0.127$, $t= -4.880$, $p<.05$) alt boyutları psikolojik iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Beta katsayılarına bakıldığında, beliren yetişkinlerin psikolojik iyi oluş düzeyine kimlik gelişim süreçlerinden en çok katkıda bulunanlar sırasıyla seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması ve içsel yatırımda bulunmadır. Bunlardan seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve içsel yatırımda bulunma alt boyutlarındaki bir birimlik artış psikolojik iyi oluşa artış olarak yansırken, seçeneklerin saplantılı araştırılması düzeyindeki artış durumunda psikolojik iyi oluş puanlarında azalma meydana gelmektedir.

Alanyazında (Schwartz, Zamboanga, Weisskirch ve Rodriguez, 2009) kimlik gelişimi sürecinin devam ettiği ve sanayileşmenin yoğun olarak yaşandığı ülkelerde

içsel yatırımda bulunmanın psikolojik bağlamda iyilik haline olumlu yansıdığı ortaya konmuştur. Aktif keşif sürecinin devam ettiği ve içsel yatırımda bulunmanın söz konusu olmadığı durumların ise iyi oluş açısından olumsuz bir etki oluşturduğu bilinmektedir (Meeus, Iedema, Helsen ve Vollebergh, 1999). Dolayısıyla içsel yatırımda bulunma düzeyindeki artışın psikolojik iyi oluş düzeyinde artışı getirmesi, seçeneklerin saplantılı araştırılmasının ise iyi oluş düzeyinde azalma ile birlikte bulunması beklentilerle ve yapılan başka araştırmaların (Redmayne, 2017; Ritchie ve diğerleri, 2013) bulguları ile uyumludur. Bir hedef, amaç ve inanç konusunda net bir karara varmayı ifade eden içsel yatırımda bulunmanın olumlu psikolojik göstergelerle; farklı kimlik alternatifleri arasında kararsız kalmak ve keşif sürecinin devam etmesinin ise olumsuz psikolojik göstergelerle ilişkili olduğu, bu araştırma kapsamında bir kez daha ortaya konmuştur.

Sıklıkla depresyon ile bağdaştırılan seçeneklerin saplantılı araştırılması süreci beliren yetişkinin kimlik bağlamındaki sorulara cevap aramak ve bu doğrultuda gerçek bir adım atmak yerine sürekli olarak askıda kalarak belirsizliği sürdürmesini ifade etmektedir (Luyckx ve diğerleri, 2008). Bu bireyler kendilerine yeni sorular sorarak gerçekten istedikleri şeyin ne olduğunu bulmaya çalışmak yerine, aynı soruları sormaya devam ederler. Örneğin, hayalindeki mesleği sorgulayan bir genç üniversitede eğitim almaya devam ederken sürekli olarak kendine “Kazandığım bu bölümden mezun olup bu işi yapmayı gerçekten istiyor muyum?” sorusunu sorabilmektedir. Genç okuduğu bölümün artılarını ve eksilerini değerlendirmek, gelecekteki iş olanaklarını araştırmak, bulabildiği staj fırsatlarını değerlendirmek, aynı mesleği yapan başka bireylerle iletişim kurmaya çalışmak yerine sürekli olarak bu mesleği yapmak isteyip istemediğini kendine sorarak bu mesleği yapmaya karar verme sürecini hep askıda bırakmaktadır. Bir başka ifadeyle meslek seçimi ile ilgili içsel bir yatırımda bulunamamaktadır. Bu süregelen kararsızlık durumu da psikolojik iyi oluşuna olumsuz yansımaktadır.

Bu araştırma bağlamında ele alındığında ve beliren yetişkinliğin belirsizlik dönemi olduğu göz önünde bulundurulduğunda özellikle Covid-19 salgınına bağlı ortaya çıkan kısıtlamalar ile evlerine kapanan gençlerin belirsizliği çok daha fazla deneyimlemiş olması, bunun da psikolojik iyi oluş düzeyine olumsuz bir şekilde yansması beklentilerle uyumludur. Bu dönemde, üniversitedeki gençlerin akademik kariyerleri ile ilgili kaygıları artmış, her alandaki maliyet artışı ile birlikte üniversite masrafları da çoğalmış, geçim sorunları gençlerin zihinlerini her zamankinden çok meşgul etmiştir. Ayrıca salgına bağlı olarak iş olanaklarının azalması sonucunda gençler okul sonrası sahip olmak istedikleri meslek ile ilgili daha çok endişe duymaya

başlamışlardır. Tüm bunlar birlikte ele alındığında belirsizliğin diğer dönemlerde olduğundan daha keskin olduğu söylenebilir. Beliren yetişkinlik daha önceki yıllarda çeşitli zorlukları beraberinde getirse de koşullar salgında daha zorlayıcı bir hal almıştır. Bu belirsizliğin kimlik gelişimine yansıdığı saplantılı keşif sürecinin gençlerin psikolojik iyi oluşunu anlamlandırmada önemli bir faktör olması, beliren yetişkinliğin doğal bir sonucu olarak değerlendirilebileceği gibi salgının bir uzantısı olarak da düşünülebilir.

Kimlik gelişimi sürecinde mevcut yatırımların olumlu ve olumsuz yanlarının değerlendirilmesini ifade eden seçeneklerin derinlemesine araştırılması ile iyi oluş arasında pozitif ilişki olduğuna ilişkin bulgu başka araştırma (Falsafi ve Tavousi, 2019; Karas, Cieciuch, Negru ve Crocetti, 2015) bulguları ile uyumludur. Bu araştırma alanyazında, seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının psikolojik iyi oluşa olumlu yansıdığına altını çizen araştırmalardan biri olmuştur. Seçeneklerin derinlemesine araştırılması sürecinin olumlu bir yüzü olduğu kadar, olumsuz bir yüzü de bulunmaktadır (Crocetti, Schwartz, Fermani ve Meeus, 2010). Kimi çalışmalar (Klimstra ve diğerleri, 2013) seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının deneyime açıklık, sorumluluk ve uyumluluk gibi olumlu kişilik özellikleri ve yaşam doyumu (Piotrowski, 2018) gibi olumlu psikolojik göstergelerle ilişkili olduğunu işaret etmektedir. Buna karşılık kimi çalışmalar (Meca, Paulson, Webb, Kelley ve Rodil, 2020) seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının içselleştirme davranışları gibi olumsuz psikolojik çıktılar ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca yapılan çalışmalar seçeneklerin derinlemesine araştırılması ile içsel yatırımda bulunma arasında pozitif yönlü bir ilişkiye işaret etmektedir (Crocetti, Rubini ve Meeus, 2008). Bir başka deyişle kimlik gelişimi süreci devam ettikçe farklı seçenekleri araştıran gençlerin bir seçimde bulunsa da, bunu aktif olarak ele almaya, olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirmeye devam etmesi olağandır. Derinlemesine araştırma doğal bir süreçtir. Birey keşfetme sürecinde çok fazla zaman harcar ve kendini seçenekleri saplantılı bir şekilde araştırma süreci içinde bulursa psikolojik işleyişte aksamalar baş göstermektedir (Mannerström, Hietajärvi ve Salmela-Aro, 2021; Prikken ve diğerleri, 2021; Weisskirch, 2019). Dolayısıyla seçeneklerin derinlemesine araştırılması ile saplantılı araştırılması arasındaki hassas sınır geçilmediği sürece bir alternatifi derinlemesine ele almak gencin psikolojik iyi oluşu için bir sıkıntı oluşturmaz. Seçeneklerin derinlemesine araştırılması beliren yetişkinlerle yapılan birçok araştırmada (Park, Kim, Kim, Johnson ve Park, 2021) da ortaya konduğu üzere olumlu psikolojik göstergelerle

ilişkilendirilmekte, gençlerin tercih ettiği seçeneği etkin olarak ele alması onları içsel yatırımla özdeşleşme doğrultusunda yönlendirdiği için iyi oluşa olumlu bir şekilde yansımaktadır.

Bu araştırma kapsamında seçeneklerin genişlemesine araştırılması sürecinin psikolojik iyi oluşu yordaması beklentilerle uyumludur ve eldeki farklı alternatiflerin ele alınmasının saplantılı araştırmanın aksine kimlik gelişiminin uyumlaştırıcı süreçlerinden olduğunu bir kez daha göstermiştir. Seçeneklerin genişlemesine araştırılması ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki ($r=0.607$) bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar (Morsünbül ve Çok, 2014; Nguyen, 2020) seçeneklerin genişlemesine araştırılmasının özsaygı ve iyi oluş gibi olumlu psikolojik göstergelerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu sürecin açıklık, merak, eylemlilik, planlı olma ve yaşam doyumu gibi olumlu psikolojik göstergeler ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar (Luyckx ve Robitschek, 2014; Luyckx, Soenens ve Goossens, 2006; Morsünbül, 2013; van Doeselaar, McLean, Meeus, Denissen ve Klimstra, 2020) da bulunmaktadır.

Seçeneklerin genişlemesine araştırılması kimi çalışmalarda (Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers, 2006; Luyckx, Soenens ve Goossens, 2006) uyumsuzluk, duygusal dengesizlik ve düşük düzey sorumluluk ile ilişkili çıksa da bu araştırma kapsamında üniversitede okuyan beliren yetişkinler açısından olumlu bir değişken olarak değerlendirilmektedir. Bu durum beliren yetişkinlikte bu sürecin işlevsel olması ile ilgilidir. Özellikle korona virüse bağlı ortaya çıkan salgın tüm dünyada insanların hayatlarını yeniden sorgulamasına neden olmuşken gençlerin de geleceğe bakışında değişimler olması olasıdır. Bu süreçte farklı kimlik alternatiflerini denemek, geleceğe yönelik farklı hedefleri ele almak, hiç hayalinde olmayan amaçları değerlendirmeye başlamak tüm dünyanın yavaşladığı, bireylerin daha uzun süreler kendi kendine kaldığı eve kapanma dönemlerinde gençlerin iyilik hallerine olumlu yansımış olabilir. Bu durum aynı zamanda beliren yetişkinlik döneminde bireyin, ergenlik dönemindekine kıyasla, kimlik gelişimi süreçleri ile ilgili daha gerçekçi sorgulamalar yapması ile ilgili de olabilir.

Bu araştırma kapsamında yapılan analiz sonucunda içsel yatırımla özdeşleşme sürecinin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı ($\beta = -0.038$, $p = 0.215$) sonucuna varılmıştır. İçsel yatırımla özdeşleşme bireyin kimlik gelişiminin belirli bir alanında bir tercih yapması ve bu tercihin tam olarak onu yansıttığını düşünmesi, değerleri ile tam olarak uyuştuğunu düşünmesini ifade etmektedir. Bu süreç birçok

araştırmada (Mannerström, Hautamäki ve Leikas, 2017; Miller, 2011; Morsünbül, 2013) iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısıdır. İçsel yatırımla özdeşleşme düzeyi yüksek bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu, kendilerini daha az yalnız hissettikleri ve stres düzeylerinin daha az olduğu görülmüştür (Cicognani, Klimstra ve Goossens, 2014; Luyckx ve diğerleri, 2008). Hatta kimlik gelişimi kuramında (Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers, 2006) içsel yatırımla özdeşleşme sürecinin içsel yatırımda bulunma sürecine kıyasla iyi oluşu daha yüksek düzeyde yordadığı varsayılmaktadır. Bu araştırma kapsamında ise içsel yatırımla özdeşleşme sürecinin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmaması beklentilerle uyumlu değilken beliren yetişkinliğin belirsizlik özelliği bağlamında açıklanabilir. Beliren yetişkinliğin önde gelen özelliklerinden belirsizliğin yanı sıra beklenmedik bir anda çıkan ve hayatımızda derin değişikliklere neden olan salgın gençlerin geleceğe yönelik planlarına da yansımış, sürekli değişen koşullar içsel yatırımla özdeşleşmeyi zorlaştırmış olabilir. Dolayısıyla üniversiteli gençlerin psikolojik iyi oluşlarında farklı kimlik alternatiflerinin ele alınması sonucuyla yapılan tercihle tam bir özdeşim kurma süreci ve bunun psikolojik iyi oluşa etkisi gölgelenmiş olabilir.

Bu araştırma kapsamında psikolojik iyi oluşun anlamlı yordayıcılarından birinin umut olduğu görülmüştür. Ele alınan değişkenlerin tamamı psikolojik iyi oluşun %63'ünü açıklarken psikolojik iyi oluşu açıklamada en yüksek gücün ($\beta=0.295$, $p<.05$) umut değişkenine ait olduğu görülmektedir. Umut puanlarındaki bir birimlik artışın psikolojik iyi oluşta 0.295 birimlik artış meydana getirdiği görülmüştür. Umudun gençler için önemli bir koruyucu etmen olduğu gerek yurtdışında (Sun, Lin ve Chung, 2020), gerekse Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalarla (Genç ve Arslan, 2021; Usta, 2013) ortaya konmuştur. Bu araştırma da umudun Covid-19'a bağlı ortaya çıkan krizde Türkiye'deki üniversiteli gençlerin olumlu psikolojik işleyiş göstermesine katkıda bulunduğunu göstermiştir.

Salgın farklı gelişim dönemindeki bireylerin yaşamını farklı biçimlerde etkilediği gibi beliren yetişkinlerin yaşamı için de radikal değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu kriz durumu özellikle bağımsızlaşma ve bireyselleşme çabasında olan, kişisel gelişimine yönelik girişimlerde bulunacağı dönemde eve kapanmak zorunda kalan beliren yetişkinler için daha zorlayıcı olmuştur. Üniversitelerin kapanması, eğitime ara verilmesi, eğitim süreci ile ilgili belirsizlikler, yalnızca son sınıfta olan değil, tüm üniversiteli öğrenciler için iş olanaklarının daralması beliren yetişkinleri zorlamıştır. Birçok genç üniversitede okuduğu şehirdeki evini kapatıp yeniden ailesinin

evine dönmüş, arkadaşlarından uzak kalmış, sosyalleşme olanaklarının sınırlanması ile birlikte yalnızlaşmıştır. Bu durumun psikolojik iyi oluşa olan yansımaları türlü araştırmalarda (Shanahan ve diğerleri, 2020; Şener, 2021) kanıtlanmıştır. Gençler yalnızlıktan strese, kaygıdan depresyona uzanan çok çeşitli sorunlar yaşamıştır (Liu, Zhang, Wong, Hyun ve Hahm, 2020). Özellikle karantina uygulamaları bu süreci daha da ağırlaştırmış, gençlerin beklenmeyen bir anda ortaya çıkan bu kriz karşısında çok çeşitli tepkiler vermesine neden olmuştur.

Gençleri güçlü kılan etkenlerden birinin umut olduğunun altını çizen uzmanlar küresel çaplı bir krizde gençlerin etkin başa çıkma mekanizmalarını devreye sokabilmeleri için umudun kritik bir role sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Araştırmalardan (Lee ve Gallagher, 2018) çıkan önemli bir sonuç geleceğe dair daha umutlu olan bireylerin yaşamda ortaya çıkan zorluklar karşısında uyumlayıcı değişiklikler yapma konusunda daha başarılı oldukları doğrultusundadır. Umut beklenmeyen yaşam olaylarında bireyin daha etkili baş etme stratejilerini kullanmasını ve böylelikle daha az kaygı ve stres yaşamasını sağlamaktadır (Gallagher, Smith, Richardson, D'Souza ve Long, 2021). Bir başka ifadeyle umut özellikle Covid-19 salgınında gençlerin hedeflerinden vazgeçmemesini sağlayan bir koruyucu faktör olarak görülebilir.

Umudun iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmasının altında yatan süreç duygusal kontrol ile ilgili olabilir. Kaygının kökenini ele alan çalışmalarda (Barlow, 1988) bireyin biyolojik kırılganlıklarından, genel psikolojik kırılganlıklarından ya da ortaya çıkan krize özgü psikolojik kırılganlıklarından ötürü kaygının ortaya çıkabildiği belirtilmektedir. Bireyin psikolojik kırılganlıkları belirli bir tehdit karşısında kaygı yaşamasına neden olmaktadır. Bunun altında yatan neden o olayı kontrol edip edemeyeceğinden kaynaklanan şüphe'dir. Kişi bir krizi kontrol altında tutabileceğini düşünmediğinde bu durum strese ve kaygıya neden olmaktadır. Bu noktada olayı kontrol edebileceğine yönelik umut düzeyi yüksek olan bireylerde bu stres ve kaygı düzeyinin daha düşük olması beklenmektedir. Covid-19 salgınında tehditleri kontrol edebileceğine yönelik umudu daha yüksek olan gençlerin iyi oluşunun da daha yüksek çıkmış olması bu durumla ilişkili olabilir.

Bir başka açıklama ise eğitim süreçleri ciddi biçimde sekteye uğrayan gençlerin arasından hedeflerinden vazgeçenlerin değil de, hedeflerine sarılmaya devam edenlerin daha başarılı olmak için çabalaması, bunun karşılığında da, bu gençlerin daha çok başarılı oldukları için iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olması şeklinde olabilir. Bu

dönemde üniversite öğrencilerinde sık sık gözlemlenen, eğitim sürecinde isteksiz olma, derslerde aktif olma konusunda yeterli düzeyde güdülenememe gibi sorunlar karşısında umut önemli bir direnme gücü vermiş ve öğrencilerin yılmazlık düzeyini arttırarak onlara devam etme gücü vermiş olabilir. Bir başka ifadeyle umut, yılmazlığı ve motivasyonu arttırarak (Fredrickson, 2001; Ong, Edwards ve Bergeman, 2006) gençlerin psikolojik iyi oluşuna katkıda bulunmuş olabilir.

Psikolojik iyi oluşun yordayıcılarının belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda empati ($\beta=0.104$, $p<.05$) ve sosyal empatinin ($\beta=0.100$, $p<.05$) anlamlı yordayıcılar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empati puanlarındaki bir birimlik artış psikolojik iyi oluşta 0.104 birimlik artışı, sosyal empati puanlarındaki bir birimlik artış ise psikolojik iyi oluşta 0.100 birimlik artışı getirmektedir. Bu durum alanyazında empati ile iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan sınırlı sayıdaki araştırma (Gül, Ünlü ve Pekel, 2017; Morelli, Ong, Makati, Jackson, Zaki, 2017) ile uyumlu bir sonuçtur. Alanyazında sosyal empati ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaların da sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda söz konusu bulguların alana önemli bir katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Empatinin üniversiteli gençlerde psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olarak ortaya çıkması alanyazındaki birçok araştırma (Cho ve Jeon, 2019; Depow, Francis ve Inzlicht, 2021; Inam ve diğerleri, 2021; Vinayak ve Judge, 2018) ile uyumludur. Türkiye’de salgın döneminde üniversiteli öğrencilerle yapılan bir çalışmada (Ateş, 2021a) da empatinin psikolojik iyi oluşu yordadığı görülmüştür. Empati düzeyi arttıkça gençlerin psikolojik iyi oluşlarının da arttığı sonucuna varılmıştır.

Empati ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin altında yatan mekanizma farklı şekillerde ele alınabilir. İnsanın sosyal bir varlık olduğu ve insan beyninin sosyal etkileşimler ile şekillendiği varsayımından (Gazzaniga, 2008) hareketle empati düzeyi daha yüksek olan gençlerin diğer bireylerin bakış açısını daha iyi kavrayabildiği, kendi dünyalarından çıkarak, başkalarının dünyasına girmeyi başarabildiği düşünülmektedir. Bu şekilde gençler diğerleri ile daha olumlu sosyal ilişkiler kurarak daha iyi bir işleyiş gösterebilmektedir. Empatinin duygusal düzenleme olan yakın ilişkisi dikkate alındığında (Thompson, Uusberg, Gross ve Chakrabarti, 2019) empati düzeyi daha yüksek olan gençlerin, duygularını düzenlemede daha başarılı olmaları ve böylelikle ilişki kurma ve var olan ilişkilerini sürdürme konusunda daha yetkin olmaları beklenmektedir. Bireylerin iyimser bakış açısını benimseyerek, şükran duyarak ve

bunlara benzer pozitif etkinliklerde bulunarak daha olumlu duygu ve düşüncelere sahip olduğu, bu yolla iyi oluş düzeylerinin arttığını ortaya koyan çalışmalar (Genç ve Arslan, 2021; Kardaş, Çam, Ekşisu ve Gelibolu, 2019; Lyubomirsky and Layous, 2013) göz önünde bulundurulduğunda empati gibi olumlu bir özelliğin psikolojik iyi oluşta artışı beraberinde getirmesi beklentilerle uyumludur.

Bu araştırmanın önemli bulgularından biri sosyal empatinin üniversiteli gençlerde psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmasıdır ($\beta=0.100$, $t=3.139$, $p<.05$). Bu bulgu alanyazındaki bazı araştırmaların (Bekil, 2019) bulguları ile uyumludur. Sosyal empatideki artışın Covid-19 salgınındaki gençlerin psikolojik iyi oluş puanlarında artışı beraberinde getirmesi bu sıradışı dönem bağlamında sosyal empatinin önemini vurgulaması açısından önemlidir. Sosyal adaletin sağlanmasında önemli rol oynayan sosyal empati iki temel özelliği kapsamaktadır. Bunlar sosyal ve ekonomik fırsatların önündeki yapısal engelleri algılama ve başka bireylerin sosyal ve ekonomik koşullarını anlamlandırmak için farklı bakış açısı benimseme becerilerine sahip olmaktır (Segal, 2011; Segal, Wagaman ve Gerdes, 2012). Salgın tüm dünyadaki farklı sosyal ve ekonomik koşullara sahip bireyler için farklı düzeylerde zorlayıcı olmuştur. Bu noktada devletin sosyal adaleti sağlaması her zamankinden daha kritik bir öneme sahiptir. Herkesin gerekli sağlık hizmetlerine erişebilmesi, hijyeni sağlamak için gerekli olan malzemeleri alabilmesi, kendini virüsten korumak için gerekli olan maske benzeri araçlara sahip olması sosyal adaletin sağlanması için ilk adımlardan biridir. Benzer şekilde salgından dolayı iş olanaklarının azalması ve eğitim hakkının sürdürülmesinin zorlaşması dolayısıyla ülkede sosyal adaletin sağlanması diğer dönemlerden daha önemli hale gelmiştir. Bu noktada başkalarının koşullarını anlama becerisi olan sosyal empatinin öncelikli bir beceri haline gelmesi olağandır. Gençlerin diğer insanların genel durumlarını anlayabildiği ölçüde mutlu olması bu salgının kaçınılmaz bir sonucudur.

Bu araştırma kapsamında ele alınan topluluk duygusu değişkeninin psikolojik iyi oluşun anlamlı yordayıcılarından biri olduğu ($\beta=0.059$, $t=2.119$, $p<.05$) sonucuna varılmıştır. Gençlerin topluluk duygusu puanlarındaki artış psikolojik iyi oluş düzeyinde de artışı beraberinde getirmektedir. Topluluk duygusunun psikolojik iyi oluşu yordaması alanyazınla (Jorgensen, Jamieson ve Martin, 2010; Stewart ve Townley, 2020) uyumlu bir sonuçtur. Ayrıca Türkiye’de topluluk duygusu ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan araştırma sayısının çok sınırlı olması dolayısıyla alanyazına anlamlı bir katkı olduğu düşünülmektedir.

Gençlerin topluluk duygusunun psikolojik iyi oluşlarını yordaması sosyal bağlamın bireyin psikolojik işleyişine etkisini vurgulamaktadır. Bireyin destekleyici bir ağ içerisinde bulunmasını ifade eden topluluk duygusunun (Sarason, 1974) üniversiteli öğrencilerin kendini kabul etmesi, yaşamlarında bir amaçlarının olması ve başarmak için çabalamalarını da içeren çok boyutlu iyi oluş süreci için kritik bir unsur olduğu değerlendirilebilir. Korona virüsün yol açtığı salgın ve sonrasında ortaya çıkan küresel ekonomik kriz herkese mahalle, semt, okul gibi toplulukların önemini bir kez daha hatırlatmıştır. Dolayısıyla zor zamanlarda içinde yer aldıkları topluluğun diğer üyeleri ile yardımlaşmak ve dayanışmak üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlıkları için de olumlu bir faktör olmuştur.

Öz-belirleme kuramına (Deci ve Ryan, 2010) göre bireyin iyi oluşu, içinde yaşadığı çevrenin onun özerklik, yeterlilik ve ilişkisellik ihtiyaçlarını karşılaması ile artmakta, sonuç olarak bu onların daha üretken olmalarını, zorluklar karşısında yılmamalarını ve daha çok olumlu sosyal davranışlarda bulunmalarını sağlamaktadır. Gençlerin yaşadıkları şehrin sakinleriyle, komşularıyla ya da o şehirdeki diğer üniversiteli öğrencilerle ortak bir hedef ya da ilgi alanı odağında bağlılık geliştirmesi sosyal desteğin bireyin psikolojik iyi oluşu bakımından önemini bir kez daha vurgulamıştır.

Salgın bağlamında düşünüldüğünde gençlerin özerkleşme, ilişkiselliği sürdürme ve yetkinleşme ihtiyaçlarını sürdürme konusunda en etkili topluluklardan birinin üniversite olduğu düşünülebilir. Birçok çalışanın işini kaybettiği, evden çalışan belirli bir kesime rağmen çoğu kişinin evde çalışma fırsatı bulamadığı için çalışma hayatının sonlandığı bir ortamda üniversiteli gençlerin dersleri uzaktan da olsa devam ettiği için bu onların kendini daha üretken hissetmesini sağlamış ve iyilik hallerine katkıda bulunmuş olabilir. Benzer şekilde üniversite topluluğu gençlerin çeşitli konular odağında çevrimiçi gruplar kurarak ilişkiselliğini sürdürmesine fırsat sunmuştur. Bu da psikolojik iyi oluşa katkıda bulunan olumlu bir faktördür.

Bu araştırma kapsamında ortaya konduğu üzere psikolojik iyi oluşun bir başka yordayıcısı toplumsal ve siyasi katılımdır ($\beta=0.060$, $t=2.246$, $p<0.5$). Toplumsal ve siyasi katılım puanlarındaki bir birimlik artış psikolojik iyi oluşta 0.060'lık bir artış anlamına gelmektedir. Söz konusu bulgu birçok siyasi etkinliğin ve vatandaşların toplumsal bir etkinlik için bir araya gelmesinin yasaklandığı bir dönemde, gençlerin katılım süreçlerinin psikolojik iyi oluşları bağlamındaki kritik rolünü gözler önüne sermesi açısından anlamlıdır. Katılımın psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı

olması alanyazındaki farklı çalışmalarla (Ballard, Ni ve Brocato, 2020; Şener, 2021; Wray-Lake, DeHaan, Shubert ve Ryan, 2017) uyumludur.

Gençlerin katılım düzeyi arttıkça psikolojik iyi oluşlarının da artması gençlerin salgına bağlı olarak artan gelir adaletsizliği ve bu durumun sosyal düzendeki yansımalarından doğan rahatsızlıklarını demokratik katılım yolları ile ifade etmelerinin olumlu duyguları arttırması ve kendini gerçekleştirme yolunda önemli bir adım olması şeklinde değerlendirilebilir. Korona virüs öncesi dönemde bile gençlerin geleneksel olmayan katılım yollarına yöneldiklerine ilişkin varsayımlar artıştıkça özellikle salgın sonrasında bu eğilimin giderek artması beklenmektedir (Kwan, 2021). Türkiye’deki gençlerle yapılan *Covid-19 Pandemisi Sürecinde Gençlerin İyilik Halinin Belirlenmesi Araştırması* da (Şener, 2021) gençlerin salgın döneminde daha az gönüllülük etkinliğinde bulunduğunu ortaya koyarken, salgında çevrimiçi inisiyatiflere üye olma (%58,7), sosyal medyadaki bilgilendirme toplantılarına katılma (%44,4) ve çeşitli gençlik örgütlenmelerine üye olma (%42,4) oranlarının ise yüksek olduğunu göstermiştir. Bu tez çalışmasının katılımcıları söz konusu olduğunda da çoğunlukla kapanmanın olduğu bir dönemde katılımın geleneksel olmayan yollarla sürdürülmesinin iyilik haline olumlu yansımış olabileceği düşünülmektedir.

Dijital okuryazarlık değişkeninin üniversitede okuyan beliren yetişkinlerin psikolojik iyi oluşunun anlamlı bir yordayıcısı olmaması ($\beta=0.005$, $p=0.881$) beklentilerle uyumlu değildir. Bununla birlikte dijital medya özellikle salgın döneminde ciddi anlamda önem kazansa da, dijital alandaki okuryazarlığın gençlerin salgındaki psikolojik iyi oluşu söz konusunda öncelikli bir değişken olmadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların yalnızca üniversite öğrencilerinden oluşması ve çalışma grubunun birbirinden çok farklı dijital okuryazarlık düzeyleri sergileyen bireylerden oluşmaması da bu bulgunun çıkmasının altında yatan bir neden olabilir. Normal koşullarda sosyal medyadaki iletileri anlamlandırma, içerik üretme ve paylaşma gibi çok çeşitli etkinliği kapsayan dijital okuryazarlığın özellikle yüz yüze iletişimin ciddi oranda sınırlandığı ve daha çok dijital medya aracılığıyla gerçekleştiği salgın döneminde iyi oluşa katkıda bulunması beklenirken bu araştırma kapsamında yapılan analizde böyle bir bulgu elde edilmemiştir.

Sosyal İyi Oluşu Yordayan Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesine Yönelik Bulguların Yorumlanması. Araştırma kapsamında sosyoekonomik düzeyin sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($\beta=0.093$, $t=3.136$, $p<.05$) sonucuna varılmıştır. Sosyoekonomik düzeydeki bir birimlik artış sosyal iyi oluş düzeyinde 0.093 birimlik artışı beraberinde getirmektedir. Sosyoekonomik düzeyin sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması alanyazındaki çeşitli araştırma (Key Roberts, 2009) bulguları ile uyumludur. Ayrıca alanyazındaki bazı araştırmalarla (Syrén, Kokko, Pulkkinen ve Pehkonen, 2020) benzer şekilde, gelir duygusal, psikolojik ve sosyal iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Gelir düzeyi daha yüksek olan üniversiteli gençlerin içinde bulundukları toplum ile ilişkilerini daha nitelikli olarak değerlendirmesi, toplum ile karşılıklı olarak ihtiyaçlarının daha çok giderildiğini düşünmesi ve topluma katkıda bulunma fırsatlarının daha çok olduğuna inanması beklenmektedir. Sosyoekonomik anlamda daha ferah olan gençler toplum içindeki işleyişlerini daha olumlu algılamaktadır. Gelir konusunda ciddi zorlukların yaşandığı Korona virüs salgınında gelirin gençlerin psikolojik iyi oluşlarını yordayan bir değişken olması bireyin maddi durumundan duyduğu memnuniyetin yaşamdaki işleyişine, özellikle de sosyal bağlamdaki iyi oluşuna olumlu yansıdığına işaret etmektedir.

Bu araştırmanın bulgularından biri sosyal medya kullanım sıklığı ($\beta= 0.080$, $t= -2.975$, $p<.05$) ve süresinin ($\beta=-0.071$, $t= -2.794$, $p<.05$) gençlerin sosyal iyi oluşunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu doğrultusundadır. Gençlerin sosyal medya kullanım sıklığı puanlarındaki artış sosyal iyi oluş puanlarında artışı beraberinde getirirken, sosyal medya kullanım süresindeki artış sosyal iyi oluş puanlarında azalma anlamına gelmektedir. Sosyal medya kullanımı ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan çok sayıda araştırma bulunmamasına karşılık, bu araştırma bulgusu Amerika’da yapılan bir araştırmada bulunan (Bekalu, McCloud ve Viswanath, 2019) sosyal medyanın gün içinde rutin bir şekilde kullanılması ile sosyal iyi oluş arasındaki olumlu ilişkiyi gösteren bulgu ile benzerdir.

Sosyal iyi oluş bireyin sosyal ağları içindeki durumunu ve işlevselliğini çağrıştırmaktadır. 21. yüzyılda, sosyal çevre bireylerin yüz yüze görüştüğü kişilerle sınırlı kalmayıp sosyal medya ağlarındaki arkadaşlıklarını da kapsamaktadır. Özellikle salgın gibi bire bir iletişimin yerini büyük oranda sanal ilişkilerin ve etkileşimin aldığı bir dönemde çevrimiçi ağlar fayda sağlayabilir. Bu araştırmada sosyal medya kullanımı süresindeki artışın sosyal iyi oluşu azalttığı doğrultusundaki bulgu ise bunun aksini

göstermektedir. Sosyal medya kullanım süresi arttığında bireylerin sosyal medyaya olan bağlılıkları bağımlılık benzeri bir doğrultuda ilerlediğinden sosyal iyi oluşun düşmesi söz konusu olabilir. Sosyal medya kullanımı sıklığı ise bağımlılıkla ilişkilendirilmemektedir ve çoğunlukla gençlerin sosyal medya hesaplarındaki güncellemeleri takip etmek için telefon ekranını 1-2 dakikalığına açıp kapatmasını simgelemektedir. Dolayısıyla sosyal medya kullanım sıklığı arttıkça gençler hızlı bir şekilde rutin yaşamın monotonluğundan uzaklaşıp gerek sevdikleri ile iletişim kurarak, gerekse eğlenceli içerikleri takip ederek eğlenme ihtiyaçlarını gideriyor olabilirler. Bu durum da sosyal iyi oluşlarında bir artış ile yansıyor olabilir.

Bu araştırma kapsamında ele alınan ve sosyal iyi oluş ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bulgulardan biri içsel yatırımda bulunma ($\beta=0.095$, $t=2.803$, $p<.05$) ve seçeneklerin saplantılı araştırılması ($\beta= -0.074$, $t= -2.311$, $p<.05$) süreçlerinin sosyal iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olmasıdır. Buna karşılık seçeneklerin genişlemesine araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması süreçlerinin sosyal iyi oluşu yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu bulgu kimlik gelişimi süreçleri ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan çok sınırlı sayıdaki araştırma (Karas, Cieciuch, Negru ve Crocetti, 2015) sonuçları ile benzerlik taşımaktadır.

Sosyal iyi oluş bireyin içinde bulunduğu toplum ile uyumlu olduğunu, bu toplumda yer alan diğer bireyleri olduğu gibi kabul ettiğini, topluma katkıda bulunma ve kendi potansiyelini gerçekleştirmede toplumun onu destekleyeceğine inandığını ve toplumun onun için bir anlamı olduğunu gösteren çok boyutlu bir yapıdır (Keyes, 1998). İçsel yatırımda bulunma sürecinin sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması bireyin inanç, hedef ve değerleri konusunda netleşmesi ve farklı kimlik alternatifleri arasından bir seçim yapmasının psikolojik işlevselliğine de olumlu yansımaları ile ilişkilidir. Yapılan araştırmalar (Luyckx, Soenens, Goossens ve Vansteenkiste, 2007) da içsel yatırımda bulunmanın gençlerin iyi oluşlarına olumlu bir şekilde etki ettiğini ve kaygı gibi olumsuz psikolojik göstergelerde azalmayı sağladığını vurgulamaktadır. Ayrıca içsel yatırımda bulunma düzeyi daha yüksek olan bireylerin sosyal alanda da daha uyumlu olduğu bilinmektedir (Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers, 2006). Dolayısıyla içsel yatırımda bulunmanın sosyal bağlamdaki işleyişi temsil eden sosyal iyi oluşu yordaması ve söz konusu değişkenler arasındaki pozitif yönlü bir ilişki olması, içsel yatırımda bulunma sürecinin beraberinde getirdiği istikrar ve güvenin sosyal iyi oluşa olumlu bir şekilde yansımaları ile ilgilidir.

İçsel yatırımın bu olumlu yönüne karşılık farklı kimlik alternatiflerinin denenmesi sürecinde takılıp kalmayı ifade eden seçeneklerin saplantılı araştırılması iyi oluş söz konusu olduğunda olumsuz bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalar seçeneklerin saplantılı araştırılması ile sevgi, neşe, memnuniyet ve gurur duyma gibi pozitif duygular arasında negatif yönlü bir ilişki olduğuna (Christiaens, 2019) ve depresyon, kaygı gibi olumsuz psikolojik göstergelerle arasında pozitif yönlü ilişki olduğuna işaret etmektedir (Lindekilde, Lübeck ve Lasgaard, 2018). Bu çalışma kapsamında da saplantılı araştırmanın bireyin sosyal yaşamındaki uyumunu bozucu etkisi ortaya konmuştur.

Umudun üniversiteli gençlerin sosyal iyi oluşunun ($\beta=0.396$, $t=8.736$, $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısı olması ve diğer değişkenlere kıyasla sosyal iyi oluşu yordama gücünün daha yüksek olması beklentilerle uyumlu bir sonuçtur. Gençlerin umut düzeyindeki bir birimlik artış sosyal iyi oluş düzeylerine 0.396 birimlik bir artış şeklinde yansımaktadır. Türkiye’de bu iki değişken arasındaki ilişkiyi ele alan çalışma sayısı çok sınırlı olduğu için söz konusu bulgunun alanyazına önemli bir katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Beliren yetişkinlik döneminde bulunan üniversitelilerin umut düzeyinin sosyal işleyişleri söz konusunda anlamlı bir değişken olması umudun bireysel bir kaynak olmasının yanı sıra kişinin sosyal hayatta başkaları ile kurdukları ilişkilerine de olumlu yansımaları ile ilişkilidir. Umut düzeyi yüksek bireyler toplumdan kopuk bireyler değil, aksine başkaları ile kurulan etkileşimden keyif alan sosyal bireylerdir (Snyder ve diğerleri, 1997). Hayatta daha umutlu olan bireyler hedeflerine uzanan yolda sosyal çevrelerinden de kolaylıkla destek talebinde bulunabilmekte, bu da sonuçta bu bireylerle olan ilişkilerini daha da güçlendirmektedir. Dolayısıyla umut düzeyi daha düşük olan bireylere kıyasla, umutlu bireyler karşılaştıkları zorluklar ile daha etkili mücadele etmektedir. Araştırmalar (Barnum, Snyder, Rapoff, Mani, Thompson, 1998; Snyder, Cheavens ve Sympson, 1997; Tierney, 1995) umut düzeyi yüksek olan bireylerin diğerleri ile kurdukları ilişkileri daha olumlu algıladıklarını, sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu, diğer insanlara karşı daha toleranslı yaklaştıklarını ve diğerlerinden daha yüksek düzey destek algıladıklarını göstermektedir. Bütün bu etmenler de umutlu bireylerin sosyal iyi oluş düzeyine olumlu bir biçimde yansımaktadır.

Bu araştırma kapsamında yapılan analiz sonucunda empati ($\beta=0.123$, $t=3.356$, $p<.05$) ve sosyal empatinin ($\beta=0.057$, $t=2.860$, $p<.05$) sosyal iyi oluşun anlamlı birer

yordayıcı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu değişkenler arasındaki ilişkiyi ele alan araştırma sayısının çok sınırlı olması dolayısıyla söz konusu bulgunun alanyazına özgün bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Üniversiteli gençlerde empatinin sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması beklentilerle uyumlu bir sonuçtur. Empati düzeyi daha yüksek olan beliren yetişkinlerin destekleyici ilişkiler içinde bulunma olasılığı daha yüksektir. Bu bireylerin sosyal ilişkilerinde daha başarılı olması beraberinde topluma ilişkin algılarını ve toplum içindeki işleyişlerine de olumlu yansıtacaktır. Empati düzeyi yüksek gençler topluma katkıda bulunmaya yönelik etkinliklere katılma konusunda daha gönüllü olabilir. Bu tür etkinliklerde bulunmak da toplumun onların gelişimine katkıda bulunmasını sağlaması yoluyla sosyal iyi oluş düzeylerini arttırabilmektedir.

Sosyal empati sosyal adaleti sağlamaya ve sosyal iyi oluşu arttırmaya yönelik sosyal refah politikalarının geliştirilmesinde temel bir itici güç olarak kavramsallaştırılabilir (Wagaman ve Segal, 2014). Bireylerin sosyal empati düzeyi ne kadar yüksek ise, sosyal ve ekonomik bakımdan herkesin eşit düzlemde yer almasına olan inancının artması ve toplumdaki her bireyin sosyal iyi oluş düzeyinin artması için daha çok çaba harcaması beklenmektedir (Segal, 2007b, 2008). Bu araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin de sosyal empati düzeyleri arttıkça, toplumun farklı kesimlerindeki bireylerin yaşam koşullarını daha iyi anlamaları, onların bakış açısını kavramaları ve bu doğrultuda adımlar atmaları sosyal işleyişlerine olumlu bir şekilde yansıyor gibi görünmektedir. Salgının neden olduğu küresel ekonomik krizin ve buna bağlı gelişen sosyal eşitsizliğin mağdur ettiği bireylere ilişkin daha çok anlayış ile yaklaşan, sosyal empati düzeyi yüksek gençlerin hükümetin bu vatandaşlara yönelik benimseyeceği sosyal politikaları daha olumlu karşılayacağı ve bu destekleyici tutumun sosyal iyi oluşu olumlu etkileyeceği öngörülmektedir. Ayrıca bu bulgu empatinin ve sosyal empatinin beliren yetişkinlerin toplumlarına daha güçlü bir şekilde uyumlanabilmesi ve diğer toplum üyeleri ile daha olumlu sosyal ilişkiler geliştirmesindeki rolünü vurgulaması açısından değerlidir.

Araştırmadan çıkan bir diğer önemli sonuç topluluk duygusunun ($\beta = 0.074$, $t=2.152$, $p<.05$) sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmasıdır. Gençlerin topluluk duygusu puanlarındaki bir birimlik artışa sosyal iyi oluşta 0.074 birimlik bir artışın eşlik ettiği göze çarpmaktadır. Bu bulgu alanyazındaki sınırlı sayıda araştırma (Kee ve Nam, 2016; Prati, Albanesi ve Pietrantonio, 2016) ile uyumludur. Bir toplulukla özdeşleşen, kendini onun bir parçası olarak gören, ihtiyaçların giderilmesi bakımından topluluk ile

arasında karşılıklı olumlu bir ilişki olduğunu düşünen (McMillan ve Chavis, 1986) gençlerin o topluluğun diğer bireyleri ile olumlu ve doyum veren ilişkiler geliştirme olasılığının artması dolayısıyla sosyal iyi oluş düzeyinin de artması beklenmektedir.

Gençlerin topluluk duygusu arttıkça sosyal iyi oluş düzeylerinin de artması bu iki kavramın birbiriyle yakından ilişkili olması ve bir topluluğa aidiyetin artması ile birlikte, o grup içerisindeki iyi oluşun da artması ile ilgilidir. Topluluk duygusu ve sosyal iyi oluş, bünyesinde sosyal bir bütün içinde iyi olma durumunu barındıran iki benzer kavramdır. Yaşadığı şehrin sakinleriyle ortak değerlere sahip olduğunu düşünen, gerçekleştirilen bir etkinlikte onlarla aynı alanda bir arada olmaktan keyif alan, yaşadığı şehrin sorunlarını önemseyen ve bunların çözümüne yönelik girişimlerde bulunan gençlerin o topluluk içinde işleyişinin de yüksek olması beklenmektedir.

Bir topluluğa aidiyet duygusunun yüksek olmasının fiziksel sağlığın yanı sıra psikolojik iyi oluş bakımından da olumlu çıktıları olduğu sıklıkla araştırmalarda (Michalski, Diemert, Helliwell, Goel ve Rosella, 2020; Yetim ve Yetim, 2014) kanıtlanmaktadır. Hatta bazı çalışmalar (Albanesi, Cicognani ve Zani, 2007) sosyal iyi oluşu en yüksek düzeyde yordayan değişkenlerden birinin topluluk duygusu olduğunu altını çizmektedir. Topluluk duygusunun sosyal iyi oluşu yordamasının altında yatan mekanizma, artan sosyal bağların yalnızlığı azaltması, karşılıklı olarak birbirine saygı duymanın insanların kendine olan özgüvenini arttırması ve günlük hayatın içinde maruz kalınan kronik stresin etkilerini hafifleterek toplumsal bağlamın daha doyum verici bir hal alması olabilir.

Gençler için yaşadıkları şehir ve öğrenim gördükleri üniversite topluluk duygusu odağında değerlendirilebilecek ortamlardır. Gencin öğrenim gördüğü şehir bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını ne kadar çok karşılar, onun değerlerini ne kadar çok yansıtır ve beklentilerini ne kadar karşılırsa, kendini diğer gençler ve vatandaşlar ile o kadar özdeşleşmiş hissedebilir. Benzer şekilde üniversitesine aidiyeti yüksek olan, üniversite içinde yardımlaşma ve dayanışmaya önem veren, üniversitedeki diğer öğrenciler ile uyumlu olduğunu düşünen öğrencilerin bu ortamda kendilerini daha iyi hissetmesi, üniversitenin daha iyi olması için katkıda bulunması ve üniversitenin temsil ettiği değerleri anlamlı bulması beklenmektedir. Bir başka deyişle, öğrenci üniversitesiyle kendini ne kadar özdeşleştiriyorsa, orada o kadar iyi işlevsellik göstermektedir. Gerek şehir, gerek üniversite bağlamında ele alınsın, topluluk duygusu gençlerin sosyal yaşam kalitesinin artmasını sağlamakta ve sosyal iyi oluşlarına katkıda bulunmaktadır.

Araştırmanın bir diğer bulgusu toplumsal ve siyasi katılımın sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğuna ($\beta=0.306$, $t=9.364$, $p<.05$) işaret etmektedir. Katılımın sosyal iyi oluşu yordaması alanyazındaki sınırlı sayıdaki araştırma (Flanagan ve Bundick, 2011) tarafından da desteklenmektedir.

Toplumsal ve siyasi katılım düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin sosyal iyi oluş düzeyinin diğerlerinden daha yüksek olması gençlerin toplumu ilgilendiren sorunların çözüm süreçlerine ve siyasi karar alma aşamalarına katılmalarının toplumsal bağları sağlamlaştırması ile ilgilidir. Bu şekilde toplumdan uzaklaşma düzeyi azalmakta ve toplumsal bir amaç için bir araya gelerek sonuç alan bireylerde yeterlik ve öz saygı gibi olumlu psikolojik çıktıların elde edilmesi söz konusu olmaktadır. Toplumsal ya da siyasi bir konuyu çözüme kavuşturmak için bir araya gelen gençler seslerini daha güçlü bir şekilde duyurmayı başardıkça potansiyellerini keşfetmektedirler. Bu durumun bireysel anlamda gelişimlerine faydası olduğu kadar, sosyal alandaki iyilik hallerine de olumlu yansımaları olmaktadır. Toplumsal ve siyasal katılım gençlere problem çözme ve farklı bakış açılarını kavrama gibi becerileri kazandırırken sosyal sorumluluk bilinçlerini de geliştirmektedir.

Bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenler üniversiteli gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunu destekleyen, her biri birbiri ile yakından ilişkili olan değişkenlerdir. Empati düzeyi yüksek, toplumun farklı düzeylerinden gelen bireylerin koşullarını algılama konusunda başarılı ve umut dolu gençlerin daha çok katılım göstermesi ve bunun onların kimlik gelişimlerine olumlu yansıması beklenmektedir. Toplumda bir fark yaratabileceklerine dair inançları gelişen gençlerin olumlu çıktılar elde etmesinin ise psikolojik ve sosyal iyi oluşlarına olumlu bir katkıda bulunması beklenmektedir (Checkoway, 2011; Flanagan ve Bundick, 2010). Araştırma bulguları da bu varsayımı destekler niteliktedir. Kamuyu ilgilendiren sorunlarda akıl yürüten ve eyleme geçen gençler farklı kimlik tercihlerini deneyimleme konusunda katılımı düşük olan akranlarına kıyasla daha avantajlı olmakta, bu durum onların farklı gruplarla empati kurabilmesini kolaylaştırmakta ve kişiler arası ilişkilerini geliştirmektedir.

Sosyal iyi oluşun yordayıcılarının ele alındığı analiz sonucunda cinsiyetin anlamlı bir yordayıcı olmadığı ($\beta=0.026$, $p=.402$) sonucuna varılmıştır. Bu durum alanyazındaki bazı araştırma (Cicognani ve diğerleri, 2008) sonuçları ile benzerdir. İran'da yapılan bir araştırmada da (Salehi ve diğerleri, 2016) sosyal iyi oluşun sosyal katkı alt boyutu hariç diğer alt boyutlarında cinsiyetin anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür. Bazı araştırmalarda ise sosyal iyi oluşun alt boyutlarında cinsiyete göre

anlamalı bir farklılaşma olduğu, bazı alt boyutlarda kadınların, bazılarında ise erkeklerin daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Buenos Aires'te yapılan bir araştırmada (Zubieta, Muratori ve Fernández, 2012) erkeklerin sosyal gerçekleştirme, kadınların ise sosyal katkı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Başka bir araştırmada (Zubieta ve Delfino, 2010) ise kadınların sosyal bütünleşme, sosyal katkı, sosyal gerçekleştirme düzeyinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu araştırma kapsamında cinsiyetin sosyal iyi oluşun anlamalı bir yordayıcısı olmaması araştırma grubundan kaynaklanmış olabilir. Yalnızca üniversiteli gençlerin katıldığı bu çalışmada kız ve erkek öğrencilerin benzer sosyal bağlam içinde yer alması söz konusu bulgu için bir etken olabilir. İyi oluş bağlamında yapılan çalışmalarda genellikle kadınlar dezavantajlı çıkmaktadır ve bu durum kadınlara toplumsal cinsiyet odağında yüklenen görev ve sorumluluklarla ilişkilendirilmektedir. Fakat bu araştırma grubunda yalnızca üniversiteye devam eden öğrenciler olduğu ve yüksek eğitim düzeyindeki bu grupta toplumsal cinsiyet rollerinin çok ayrıştırıcı olmayabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla sosyal iyi oluş söz konusu olduğunda cinsiyetlerinden kaynaklanan bir farklılaşma olmaması araştırma grubunun yapısından kaynaklanıyor olabilir.

Bu araştırma kapsamında sosyal iyi oluşun yordayıcı değişkenlerine yönelik yapılan analizde akademik başarının anlamalı bir yordayıcı olmadığı ($\beta = -0.053$, $p = -.269$) sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında akademik başarı ile sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan çok sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu iki değişken arasındaki ilişkiye dair net bir sonuca ulaşmak zordur. Yapılan bazı araştırmalar (Ramirez ve diğerleri, 2014) akademik başarı ile sosyal iyi oluş arasında anlamalı bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Bu araştırma kapsamında elde edilen ve genel not ortalamasının sosyal iyi oluşu yordamadığına ilişkin sonuç ise gençlerin içinde yaşadıkları sosyal bağlamdaki işleyişlerinde akademik başarının öncelikli bir belirleyici olmadığına işaret etmektedir. Sosyal iyi oluşun daha çok kişilerarası ilişkiler ve destekleyici bir ortam ile ilişkili olduğu düşünülürse daha çok bireysel bir değişken olarak değerlendirilebilen akademik başarının sosyal iyi oluşun anlamalı bir yordayıcısı olmaması anlamlandırılabilir. Bununla birlikte bu bulgu, akademik başarının gençlerin içinde bulundukları toplum içindeki işleyişlerinin ve toplumla kurdukları karşılıklı ilişkinin dinamiklerinde anlamalı bir rolü olmadığına işaret etmektedir.

Bu araştırma kapsamında dijital okuryazarlık değişkeninin gençlerin sosyal iyi oluşunu yordamadığı ($\beta = 0.041$, $p = .355$) sonucuna varılmıştır. İnternet kullanımı

gençlerin günlük rutinlerinin listesinde başlarda yer alırken bunun sosyal iyi oluşa yansımaları ile ilgili çalışmalar alanyazında kendine çok fazla yer bulamamıştır. Mevcut olanların sonuçları da net bir tablo sunmamaktadır. Bu iki değişken arasında negatif yönlü bir ilişkinin olabileceğinin altını çizen araştırmalar (Kraut ve diğerleri, 1998) kadar zayıf bir ilişkiye işaret eden (Huang, 2010) ya da anlamlı bir ilişkinin olmadığını vurgulayan araştırmalar (Jackson ve diğerleri, 2004) da mevcuttur. Benzer şekilde dijital okuryazarlığın psikolojik iyi oluşa ve kişilerarası iletişime katkıda bulunması dolayısıyla da sosyal iyi oluşa olumlu bir şekilde yansımaları beklenmektedir. Fakat bu araştırma kapsamında dijital okuryazarlık üniversiteli gençlerin sosyal iyi oluşu söz konusu olduğunda belirleyici bir değişken olarak ortaya çıkmamıştır. Bu durum üniversite öğrencilerinin sosyal iyi oluşlarının dijital alandaki yeterliliklerinden çok, dijital medyayı ne amaçla kullandığı ile ilgili olabilir. Öğrencilerin özellikle salgında interneti daha çok arkadaşları ve aile bireyleri ile iletişim kurmak ve bilgiye ulaşmak için kullandıkları, bu etkinliklerin de yüksek düzey dijital yeterlilik gerektirmemesi dolayısıyla sosyal iyi oluşları açısından anlamlı bir yordayıcılık ilişkisinin ortaya çıkmadığı düşünülmektedir.

Katılımı Yordayan Değişkenlerin Ele Alındığı Çoklu Doğrusal Regresyon Modeline İlişkin Bulguların Yorumlanması

Araştırmanın katılım ile ilgili bulgularından biri üniversitede geçirilen sürenin katılımı yordadığı ($\beta=0.104$, $t=2.791$, $p<.05$) doğrultusundadır. Üniversitede geçirilen süredeki bir birimlik artış toplumsal ve siyasi katılım düzeyinde 0.104 birimlik artış anlamına gelmektedir. Bu bulgu bazı çalışmaların (Liu, Roohr ve Rios, 2018; Özyurt, 2010) bulguları ile uyumludur. Bununla birlikte alanyazındaki araştırmalar ağırlıklı olarak, öğrencilerin üniversitedeki kaçınıcı yılı olduğuna değil, yaş ya da sınıf düzeyi değişkenlerine odaklanmaktadır.

Türkiye’de yapılan ve üniversitede geçirilen sürenin gençlerin toplumsal ve siyasi katılımını yordayıp yordamadığını ele alan araştırmalardan elde edilen sonuçlar farklılaşmaktadır. Örneğin öğrencilerin bulunduğu sınıf bazında değerlendirme yapılan bir çalışmada (Aktan, 2017) ikinci sınıftaki öğrencilerin siyasi katılım düzeylerinin birinci ve üçüncü sınıftaki öğrencilerinkine göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı çalışmada ikinci sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre sosyal medyayı daha çok siyasal bir araç olarak gördüğü bulgusu elde edilmiştir. Başka

bir çalışmada (Cansever, 2018) ise 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin siyasal ilgi ve katılım düzeyleri karşılaştırılmış ve birinci sınıf öğrencilerinin, dördüncü sınıftakilere kıyasla güncel siyaseti takip etme, arkadaşları ile gündemi tartışma, siyasi partiye üye olma, gösterilere katılma düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çolak'ın (2020) araştırmasında ise daha ileri yaştaki öğrencilerin propaganda, yürüyüş ve grevlere katılma düzeyi ve siyasal tartışmalarda bulunma düzeyinin diğer öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla farklı sonuçlar olmakla birlikte araştırmaların büyük çoğunluğunda (Özyurt, 2010; Uluç, 2015) sınıf düzeyi ve yaş ilerledikçe, yani üniversitede geçen süre arttıkça toplumsal ve siyasal katılım düzeyinin de arttığı doğrultusundaki bulgu ağırlık kazanmaktadır.

Üniversitede geçirilen süre arttıkça toplumsal ve siyasal katılım düzeyinin artması yaşı ilerlemesi, buna paralel olarak ülkedeki gündeme ilginin ve bir şeyleri değiştirebileceğine dair inancın artması ile ilgili olabileceği gibi üniversitede daha uzun süre geçiren gençlerin okula bağlılıklarının artması ile ilgili olabilir. Bu, öğrencilerin üniversite ortamı ile ilgili sorunlara karşı hassasiyetinin artması ve sorunu çözmek için daha girişimci olması ile ilişkilendirilebilir.

Söz konusu bulgu aynı zamanda üniversitenin demokratik vatandaşlık becerilerinin kazanılmasındaki rolünü vurgulaması açısından da önemlidir. Üniversite eğitimi almış olmanın siyasal katılıma önemli bir katkıda bulunduğu ortaya konmuştur (Hillygus, 2005). Üniversite yıllarında ilerleyen bir öğrencinin eğitimi süresince kazandığı mesleki bilgi ve becerilerin yanı sıra edindiği entelektüel birikim ve başkalarına yardım etme gibi toplumsal alanda edindiği yeni davranışlar toplumsal ve siyasal katılımlarına olumlu bir şekilde yansımaktadır. Türkiye'deki sınav sistemi de göz önünde bulundurulduğunda, lisede öğrenciler günün çok büyük bir kısmını ders çalışarak geçirmekte ve arda kalan zamanda temel ihtiyaçlarını karşılayıp dinlenmektedir. Aksine, üniversiteli bir öğrenci için akademik gündem ağırlığını korusa da kulüplere katılma, bu kulüplerde yeni arkadaşlar edinme, yeni roller üstlenerek farklı sorumluluklar alma, çeşitli kurumlarda staj yapma, gönüllü bir etkinlikte bulunarak ihtiyaç sahiplerine yardım etme gibi yaşamın çok çeşitli alanlarının da öne çıkması söz konusu olmaktadır. Öğrenciler belki de ilk defa çok farklı yaşam tarzlarından bireylerle aynı ortamlarda bulunarak, onların sorunlarına ilk kez tanıklık etmekte ve bunların çözümünde yer almak istemektedir. Üniversitenin bu çeşitlilik içeren yapısı demokrasiyi ve vatandaşlık bilincini güçlendirmekte ve toplumsal ve siyasal katılıma katkıda bulunmaktadır. Flanagan ve Levine (2010) gençlerin toplumdaki sorunlar

hakkında bilgilenip en iyi şekilde eyleme geçmeyi öğrenecekleri yerin özellikle okul gibi kurumsal yapılar olduğunu ileri sürmektedir. Bu durum üniversite gibi ortamlarda daha deneyimli olan fakülte personelinin, kulüp yöneticilerinin ve öğretim görevlilerinin belirli sorunların çözüm sürecindeki tutum ve davranışlarını bire bir gözlemlemenin uzun vadede kişilerin katılımına olumlu yansımaları olması ile ilişkilendirilebilir (Einfeld ve Collins, 2008). Üniversitede geçirilen her yıl, bu tür deneyimlerin artması ve sonuç olarak katılım düzeyinin artması anlamına gelmektedir.

Üniversitede eğitim gören beliren yetişkinlerin toplumsal ve siyasi katılımının anlamlı yordayıcılarından biri sosyoekonomik düzeydir ($\beta=0.130$, $t=3.361$, $p<.05$). Sosyoekonomik düzeydeki artışın gençlerin katılım düzeyinde artışı beraberinde getirmesi beklentilerle uyumlu bir sonuçtur. Alanyazın (İşliyen, 2018; Wolfinger ve Rosenstone, 1980) sosyoekonomik düzey ile katılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu istikrarlı bir şekilde ortaya konmaktadır. Daha yüksek sosyoekonomik düzeye sahip gençlerin toplumsal ve siyasi alanda daha aktif olması gelir arttıkça sosyal ortamların çeşitlilik bağlamında zenginleşmesi ve gerek toplumsal, gerekse siyasi konularda çok farklı bakış açılarının kazanılması ile ilişkili olabilir. Bu durum gençlerin toplumsal becerilerini ve siyasi katılıma yönelik bilgilerini arttırıyor olabilir. (Gimpel, Lay ve Schuknecht, 2003). Ayrıca Türkiye’de yaşayan üniversiteli gençlerin sosyoekonomik düzey artışı ile birlikte daha çok katılımında bulunması temel gereksinimlerinin sağlanarak bu tür konularla ilgilenme fırsatının bulunması ile de ilgili olabilir. Daha düşük gelir düzeyindeki gençlerin ise öncelikli olarak geçimini sağlamak, dolayısıyla ek gelir elde etmek için çalışmak gibi meşguliyetleri olduğu için katılıma zaman kalmıyor olabilir.

Anne eğitim düzeyinin üniversiteli gençlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyini yordaması ($\beta=0.105$, $t=2.466$, $p<.05$) alanyazınla uyumlu bir bulgudur. Birçok araştırmada (Akın, Çalışkan ve Ergin-Demir, 2016; Ataman ve Şener, 2016; Çavuşoğlu ve Bayram, 2017; Kim ve Lim, 2019) annenin eğitim düzeyinin çocuğunun katılım düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu annenin sosyal model olarak çocuğunun davranışlarında uzun dönemdeki etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Eğitim düzeyi daha yüksek olan annelerin çocuklarının toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinin daha yüksek olması sosyal öğrenme kuramı (Bandura, 1977) ile açıklanabilir. Eğitimli annenin toplumsal ya da siyasi sorumluluklarını yerine getirdiğini, seçimlerde oy kullandığını, toplum faydasını gözeten bağış, gönüllülük gibi

etkinliklerde bulunduğunu gören çocuğun da benzer eylemlerde bulunma olasılığı yüksektir. Ayrıca eğitim düzeyi daha yüksek olan anneler katılım ile ilişkili konuları ev ortamında çocukları ile paylaşıyor ve bilgi alışverişinde bulunuyor olabilir. Bu durum da çocukların katılım konusunda daha çok bilgi sahibi olmasına ve daha ilerleyen yaşlarda katılım düzeylerinin yükselmesine neden olabilir.

Bu araştırmada, babanın eğitim düzeyinin üniversiteli gençlerin katılımı söz konusu olduğunda anlamlı bir yordayıcı olmamasına ($\beta=0.030$, $t=0.659$, $p=.510$) karşılık, annenin eğitim düzeyinin belirleyici bir etken olması alanyazınla (Schulman ve DeAndrea, 2014) uyumlu bir sonuçtur. Katılım bağlamında, annenin eğitim durumunun babaninkine oranla öncelikli rolü annenin ailedeki konumu ile ilişkilendirilebilir. Birincil bakımveren ve bebeğin yaşamın ilk dönemlerinde bağlanma ilişkisini kurduğu kişi anne olduğu için (Bowlby, 1951) çocukların yaşamında annelerin daha belirleyici bir etkisinin olması beklenmektedir. Bir başka neden ise annelerin çocukları ile olan diyaloglarının ve iletişim üsluplarının yapısı ile ilgili olabilir. Babaların çoğunlukla kurallar üzerinden yürüttüğü disiplin etme sürecinin yerini anneler söz konusu olduğunda öncelikli olarak konuşma, açıklama, ifade etme, açık ve samimi bir şekilde soruna yaklaşma almaktadır. Bu durum ilerleyen yaşam dönemlerinde bireyin çocuklukta annesinden öğrendiği şekilde düşüncelerini ifade etmesi ve sorunlara açık diyalog kurma yöntemiyle çözüm araması şeklinde kendini gösterebilmektedir. Bunun en iyi yollarından biri de demokratik bir şekilde toplumsal ve siyasal alana katılım göstermektir.

Genel not ortalamasının üniversitelilerin toplumsal ve siyasal katılımının anlamlı bir yordayıcısı olması ($\beta=0.072$, $t=2.321$, $p<.05$) alanyazında akademik başarının katılımı yordadığını gösteren sınırlı sayıdaki çalışma (Kaplan, Liu ve Kaplan, 1997; Perez, Espinoza, Ramos, Coronado ve Cortes, 2010) ile uyumludur. Akademik başarının toplumsal ve siyasal katılımın anlamlı bir yordayıcısı olması beklentilerle uyumlu olduğu gibi bireyin ders çalışma sürecini planlama ve karşısında çıkan problemleri çözme becerilerini geliştirmesinin toplumsal ve siyasal sorunlarla ilgili farklı bakış açılarını değerlendirmesi ve sorun karşısında akıl yürüterek farklı çözümleri geliştirebilmesi ile ilgisi olabilir.

Sosyal medya kullanım süresi ($\beta=0.149$, $t=4.664$, $p<.05$) ve sıklığının ($\beta=0.210$, $t=6.712$, $p<.05$) üniversiteli gençlerin katılım düzeyini yordaması beklentilerle ve alanyazındaki çalışmalar (Boulianne, 2015; Chae, Lee, Kim, 2019;

Çolak, 2020; Selvi, 2020) ile uyumludur. Gençlerin sosyal medyayı kullanım sıklığı ve süresindeki artış toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinde de artışı getirmektedir.

Bu tez çalışması kesitsel bir araştırmadır ve sosyal medyanın katılımı yordayıcı etkisine odaklanmaktadır. Bu yönüyle sosyal medyayı kullanmanın bireyleri katılım konusunda harekete geçireceği (*mobilization*) varsayımını test etme amacına daha yakındır. Analiz sonucunda elde edilen bulgu da söz konusu varsayımı kesitsel bir araştırmanın ele alabileceği düzeyde doğrulamaktadır. Üniversiteli gençlerin sosyal medya kullanımındaki artışın beraberinde toplumsal ve siyasi katılım düzeylerinde de artışı getirmesi sosyal medyada geçirilen sürede gençlerin gündemi takip etme fırsatı bulması, böylelikle siyasi ve toplumsal konuları başkalarıyla tartışması, toplumsal ve siyasi alanda yetkinliklerinin artması ile açıklanabilir. Ayrıca gençler sosyal medya sayesinde daha kolay bir şekilde örgütlenerek sosyal düzen ile ilgili konularda toplu bir şekilde eyleme geçebilmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan analiz sonucunda katılımın anlamlı yordayıcılarından birinin dijital okuryazarlık ($\beta=-0.210$, $t=-4.688$, $p<.05$) olduğu görülmüştür. Dijital okuryazarlık puanlarındaki bir birimlik artışın toplumsal ve siyasi katılım düzeyinde 0.210 birimlik bir düşüşü beraberinde getirdiği görülmektedir.

Alanyazınla (Martens ve Hobbs, 2015) uyumlu olmayan bu sonucun karıştırıcı bir değişkenden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Örneğin Türkiye’deki gençler özellikle son dönemde siyasi gündemin takip edildiği sosyal medya ortamlarında linç ya da bot hesaplarla belirli hesaplara saldırılması gibi olumsuz davranışlara sık sık şahit olmaktadır. Dijital okuryazarlık düzeyi daha yüksek olan gençlerin sosyal medyada birbirinden çok farklı görüşlere maruz kalma olasılığı (Kahne, Lee ve Feezell, 2012) da göz önünde bulundurulduğunda siyasi ve toplumsal bağlamda uçlara kayan görüşlere daha fazla maruz kalan öğrencilerin katılım süreçlerinden uzaklaşması beklenebilir. Ayrıca bazı araştırmalar (Ashley, Maksı ve Craft, 2017) dijital okuryazarlığın siyasete olan güveni azalttığını tespit etmiştir. Buradan hareketle sosyal medyadaki bilgiyi daha yetkin bir şekilde analiz eden gençlerin siyasete ve siyasi katılıma daha olumsuz ve şüphecî yaklaşması bu iki değişken arasındaki negatif yönlüyü ilişkinin altında yatan neden olabilir.

Söz konusu bulgunun alanyazınla uyumlu olmaması sosyal medya kullanım amacı şeklinde ifade edilebilecek başka bir karıştırıcı değişken ile ilgili olabilir. Bu araştırma kapsamında gençlerin sosyal medyayı esas olarak ne amaçla kullandığı sorusu ele alınmamıştır. Dolayısıyla gençlerin interneti kullanım amacı eğlenmek ya da

yeni arkadaşlar edinmek ise dijital okuryazarlık düzeylerindeki artışın katılım düzeyinde artış getirmesi beklenemez. Gençlerin sosyal medyayı çoğunlukla bilgi elde etmek ya da siyaseti, gündemi ve toplumsal sorunları takip etmek için kullanması durumunda ise dijital okuryazarlığın katılımında anlamlı bir farklılaşma sağlanması beklenebilir. Dolayısıyla, değişkenler arasındaki negatif yönlü ilişkinin gençlerin sosyal medyayı kullanım amacı ile ilgili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırma kapsamında kimlik gelişimi süreçlerinin üniversite öğrencisi olan beliren yetişkinlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyini yordayıp yordamadığı ele alınmış ve içsel yatırımda bulunma ($\beta=0.160$, $t=4.582$, $p<.05$) ve içsel yatırımla özdeşleşme ($\beta= -0.156$, $t=-4.087$, $p<.05$) süreçlerinin anlamlı birer yordayıcı olduğu sonucu elde edilmiştir. Beliren yetişkinlik döneminde bulunan üniversiteli gençlerin söz konusu kimlik gelişimi süreçlerinin katılımı yordaması kimlik ve katılım arasındaki yakın ilişkiyi ortaya koyan araştırmaların (Crocetti, Jahromi ve Meeus, 2012; Hardy, Pratt, Pancer, Olsen ve Lawford, 2010) bulguları ile uyumludur.

Beliren yetişkinlik kimlik gelişimi açısından en kritik yaşam dönemlerinden biri olarak görülmektedir (Arnett, 2014). Bu dönemde gençler dünyadaki konumlarını sorgulayarak ve eğitim, kariyer, romantik ilişki, hayat görüşü gibi yaşamın çok farklı alanlarında belirli tercihler yaparak kimlik gelişimi sürecinde ilerlemektedir. İçsel yatırımda bulunma olarak ifade edilen süreç gençlerin belirli topluluklarda görev almalarını, belirli bir spor dalında ya da zihinsel etkinliklere odaklanan gruplara katılmalarını, siyasi kampanya süreçlerinde çeşitli roller üstlenmelerini sağlayabilmektedir. Alanyazında içsel yatırımda bulunma ile toplumsal ve siyasi alandaki etkinlikler arasındaki karşılıklı bir ilişki olduğunun altını çizen çalışmalar (Pancer, Pratt, Hunsberger ve Alisat, 2007) ile uyumlu olarak bu araştırma da içsel yatırımda bulunma düzeyindeki artışa karşılık katılım da artış olduğunu vurgulamaktadır.

Bu araştırma kapsamında gençlerin katılım düzeyinde yordayıcılık gücünün ortaya konduğu değişkenlerden biri de anne baba katılımıdır ($\beta= -0.125$, $t=-4.012$, $p<.05$). Anne baba katılım düzeyindeki bir birimlik artış üniversite gençliğinin katılım düzeyinde 0.125 birimlik düşüşü beraberinde getirmektedir. Alanyazındaki çalışmalar (Akfırat ve Çok, 2013; Muddiman, Taylor, Power ve Moles, 2019) ağırlıklı olarak, anne ve babanın çocuğunun toplumsal ve siyasi katılımında belirleyici bir rol üstlendiğini kanıtlar niteliktedir. Araştırmaların çoğu (Cicognani, Zani, Fournier, Gavray ve Born, 2012) anne babaların toplumsal ve siyasi katılım düzeyi arttıkça gençlerin de katılımının

arttığına işaret etmektedir. Bu araştırmada ise bu çalışmaların aksine anne baba katılımındaki artışın gençlerin katılımında düşüşü getirdiği dikkati çekmektedir.

Bronfenbrenner'in (1979) ekolojik kuramında da belirttiği üzere bireyin davranış ve tutumlarının en önemli belirleyicilerinin başında en yakınında bulunan çevrede ona etki eden ailesi (mikrosistem) gelmektedir. Annesinin toplumsal bir kampanyada etkin olduğunu gözlemleyen ya da babasının siyasi mitinglere katıldığını gören bir gencin kendisinin de bu süreçlerde aktif olması beklenmektedir. Fakat bu çalışma kapsamında elde edilen aksine bulgunun altında yatan neden ebeveynlerin toplumsal ve siyasi alanda kendini ifade etme yöntemlerinin başarıya ulaşmadığını gözlemleyen gençlerin katılım süreçlerine tereddüt ile yaklaşmaları olabilir. Kimi durumlarda ebeveynlerin katılım etkinliği ardından olumsuz sonuçlar yaşaması söz konusu olmaktadır. Sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde ele alındığında, bu durum dolaylı ceza kavramına örnek olarak görülebilir. Anne babaların katılım eylemi sonrasındaki olumsuz sonucu gözlemleyen çocukları katılımında bulunmaktan kaçınmış olabilir.

Üniversiteli gençlerin toplumsal ve siyasi katılımının yordayıcılarından birinin umut ($\beta=0.177$, $t=3.562$, $p<.05$) olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgu alanyazındaki sınırlı sayıdaki araştırma (Wlodarczyk, Basabec, Páez ve Zumeta, 2017) ile uyumlu olmakla birlikte umut düzeyindeki artışın gençlerin toplumsal ve siyasi alandaki katılım puanlarında artışa eşlik ettiğini göstermektedir.

Umudun katılımın anlamlı bir yordayıcısı olması umutlu bireylerin sorunlara çözüm bulma noktasında daha aktif ve yapıcı bir şekilde hareket etmesi (Drach-Zahavy ve Somech, 2002) ile ilgili olabilir. Ayrıca daha umutlu bireyler amaçlarına ulaşabilmek için eyleme geçme konusunda daha çok güdülenmektedirler (Snyder, 2000a, 2000c). Dolayısıyla toplumsal ya da siyasi bir konuda bir sorun olduğunu düşünen bir gencin onu çözmek için harekete geçmesinde umut düzeyi etkili olabilir. Bu noktada umudun özellikle hedef belirleme, bu hedefi başarmak için hangi yöntemlerin uygulanacağına karar verme, işe yaramayan bir stratejiye alternatif yollar üretebilme ve risk almayı da içine alan bilişsel yönü (Snyder, 2000b) ön plana çıkmaktadır. Ayrıca umudun sistemde değişimi talep eden yönü dikkate alındığında umutlu gençlerin toplumsal ve siyasi katılımında bulunarak mevcut sistemi iyileştirmeye yönelik girişimlerde bulunması birbiri ile yakından ilişkili süreçlerdir. Umudun gençlerin toplumsal bir sorunu “çözülebilir” bir sorun olarak görmesini sağlayarak katılımı teşvik etmesi de olasıdır. Geleceğin daha iyi olacağına inanmanın, gençlerin mevcut bireysel ya da sosyal durumlarını

iyileştirmeye yönelik hamleler yapmaya değeğini düşünmesini ve böylelikle toplumsal ve siyasi katılımı bulunmalarını sağlaması beklenmektedir.

Üniversiteli gençlerin katılımını yordayan bir başka değişken sosyal empatidir ($\beta=0.159$, $t=3.888$, $p<.05$). Sosyal empati puanlarındaki artış katılım düzeyinde de artış şeklinde yansımaktadır ve bu durum alanyazındaki sınırlı sayıdaki araştırmanın (Hylton, 2018) bulguları ile uyumludur.

Sosyal empatinin katılım söz konusu olduğunda belirleyici bir değişken olması toplumda ve siyasi alanda var olan eşitsizlik ve adaletsizliğin farkına varabilen sosyal empati düzeyi yüksek gençlerin mağdur bireyler ile daha başarılı bir şekilde empati kurarak bu olumsuz durumlarla mücadele etmek için katılım yolunu kullanmayı seçmeleri ile ilgili olabilir. Örneğin, salgın döneminde gençlerin eğitime erişim konusunda sıkıntı çeken öğrencilere yönelik sosyal empati düzeyi yükselmiş ve bu durum mağdur durumdaki öğrencilere tablet, internet gibi olanakların sağlanması için bağış toplama yoluna başvurmalarına yol açmış olabilir. Kimi üniversiteli gençler ise benzer şekilde eğitimden uzak kalan öğrencilere farklı alanlarda gönüllü olarak özel dersler vermiştir. Salgın ile birlikte askıda fatura gibi birçok farklı kampanya düzenlenerek bu dönemde ekonomik koşulları daha da ağırlaşan ihtiyaç sahiplerine yönelik girişimler başlatılmıştır. Salgında işten çıkarılan kargo görevlileri ve işçiler gibi çok farklı çalışan grubuyla empati kuran gençlerin söz konusu şirket ve markaları boykot etme ve sosyal medyada seslerini duyurma yollarına başvurarak bu insanların haklarını savundukları sıklıkla medyada gündeme gelmiştir. Şüphesiz bu tür etkinliklerin kökeninde sosyal empati gibi psikolojik özellikler bulunmaktadır. Sosyal empati gençlerde sosyal sorumluluk bilincini artırarak toplumsal adaletsizliği gidermede etkin rol üstlenmeleri konusunda gençliği harekete geçirmektedir (Wagaman, 2011). Bu durum da toplumsal ve siyasi katılım düzeyine olumlu biçimde yansımaktadır.

Üniversiteli gençlerin katılım düzeyinin bir başka yordayıcısı topluluk duygusudur ($\beta=0.130$, $t=2.425$, $p<.05$). Topluluk duygusunun katılımın yordayıcısı olması beklentilerle ve alanyazın (Dubowitz ve diğerleri, 2020) ile uyumlu bir sonuçtur. Bu çalışmada olduğu gibi alanyazındaki çalışmalar (Albanesi, Cicognani ve Zani, 2007; Talò, 2014) topluluk duygusundaki artışın katılım düzeyine de artış şeklinde yansıdığına işaret etmektedir.

Topluluk duygusunun katılımın anlamlı bir yordayıcısı olması özellikle topluluk duygusunu oluşturan etki alt boyutu ile yakından ilgilidir. Bireyin içinde yer aldığı

topluluk ile karşılıklı ilişkisini ve bu topluluğa katkıda bulunma potansiyelinin altını çizen bu alt boyut katılım ile birebir örtüşmektedir. Gençlerin içinde yaşadıkları şehri benimsemesi, orada yaşamaktan memnuniyet duyması ve diğer vatandaşlarla ortak görüş ve değerlerinin olduğuna inanması ortak fayda etrafında örgütlenmesini teşvik etmektedir. Bu durum kendini farklı gönüllülük etkinliklerinde bulunma ve özellikle salgında çevrimiçi ortamlarda toplumsal ve siyasi alana yönelik düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşma şeklinde kendini göstermiştir. Dolayısıyla topluluk duygusunun kişinin bulunduğu topluluk içerisinde aktif katılımıda bulunması bakımından bir katalizör görevi gördüğü söylenebilir (Chavis ve Wandersman, 1990).

Üniversitede öğrenim görmekte olan beliren yetişkinlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyini yordayan değişkenlerden bir diğerinin sosyal iyi oluş ($\beta=0.264$, $t=7.028$, $p<.05$) olduğu sonucuna varılmıştır. Gençlerin sosyal iyi oluş puanlarındaki bir birimlik artış sosyal iyi oluşta 0.264 birimlik bir artışı beraberinde getirmektedir. Bu durum alanyazındaki araştırmalarla (Chan ve Mak, 2020) uyumludur ve sosyal iyi oluşun katılımdaki rolünü göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca psikolojik iyi oluş değişkeni katılımda anlamlı bir farklılaşmaya yol açmazken sosyal iyi oluşun belirleyici bir role sahip olması da anlamlı bir bulgudur.

Alanyazına bakıldığında iyi oluş ve katılım arasındaki ilişkiye yönelik iki temel yaklaşım göze çarpmaktadır. İlki bireylerin katılımda bulunmak için yaşam doyumu ve iyi oluşlarının belirli bir düzeye çıkması gerektiğini savunurken, diğeri iyi oluş düzeyi yüksek bireylerin siyasetten ve toplumsal sorunlardan uzaklaşacağı ve katılımlarının da düşük olacağı doğrultusundadır (Flavin ve Keane, 2012). Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgu ise bireylerin toplumsal bağlamdaki iyi oluş düzeyleri arttıkça bunun katılım düzeylerine de olumlu bir biçimde yansıdığı yönündedir. Fakat psikolojik iyi oluş söz konusu olduğunda böyle bir ilişkiden bahsedilememektedir. Dolayısıyla bu araştırma bulgusu, katılım bağlamında sosyal iyi oluşun psikolojik iyi oluşa kıyasla öncelikli konumda bulunduğu ve katılımdaki değişimi belirleyen sosyal iyi oluş olduğunun altını çizmektedir.

Sosyal iyi oluş ile katılım arasındaki ilişkiyi ele alan sınırlı sayıdaki çalışma (Albanesi, Cicognani ve Zani, 2007) sosyal iyi oluşun katılımın anlamlı bir yordayıcısı olduğunu doğrulamaktadır. Gençler içinde bulundukları topluma ne kadar ait hisseder, gençlerin değerleri o toplumdaki diğer bireylerin değerleriyle ne kadar çok uyuyorsa, o topluma o kadar çok katkıda bulunmak isteyecekleri düşünülmektedir. Topluma katkıda bulunmanın en etkili yollarından biri de toplumsal ve siyasi katılımıdır. Gencin onun için

anlamı ve değeri olan bir sosyal ortam içinde olması, bu ortamı iyileştirmeye yönelik davranışlarını arttırmakta; bu sosyal bağlam ile arasındaki uyumun ideal dengede olması da sosyal iyi oluşu ve sonuç olarak toplumsal ve siyasi katılımı beraberinde getirmektedir (Berkman, Glass, Seeman ve Brisette, 2000).

Psikolojik iyi oluş toplumsal ve siyasi katılımı yordamazken sosyal iyi oluşun katılımın anlamlı bir yordayıcısı olması sosyal kimlik bağlamında da ele alınabilir. Bir grupta var oluşumuzu, yaşam amaçlarımızı o grup aracılığıyla şekillendirmemizi ve o gruba ait oluşumuzu ifade eden sosyal kimlik (Tajfel, 1981) bireyi, onun için önem taşıyan grup için bir eylemde bulunmaya yönlendirmektedir. Bir gruba aidiyet duymamak ise bireyin toplumsal katılımında bulunmaması ile sonuçlanabilmektedir (Hart, Richardson ve Wilkenfeld, 2011). Dolayısıyla bireyin onun için önemli olan sosyal grup içerisindeki iyi oluşu toplumsal ve siyasi katılımının belirleyicisidir.

Bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden barınma türüne ilişkin iki değişkenin katılımı anlamlı bir şekilde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Evde yalnız kalma ($\beta = -0.096$, $t = -3.024$, $p < .05$) ve evde arkadaşıyla kalma ($\beta = -0.094$, $t = -2.861$, $p < .05$) durumunun üniversiteli gençlerin katılım düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmüştür. Evde yalnız kalma ve evde arkadaşla kalma puanlarındaki artış üniversitelilerin toplumsal ve siyasi alandaki katılımında azalma ile kendini göstermektedir. Yurtta kalma ve evde aile ile yaşama durumu ise gençlerin katılımında anlamlı bir farklılaşmaya neden olmamaktadır. Barınma türünü katılım bağlamında ele alan çalışma sayısı çok az olduğu için alanyazın bakımından bir değerlendirme yapmak güçtür. Evde arkadaşla ya da evde yalnız yaşayan gençlerin katılım düzeylerinin daha düşük olması kampüs ortamının dışında yaşayan gençlerin üniversitedeki örgütlenme etkinliklerine daha az katılma fırsatı bulması ile ilgili olabilir.

Tartışma

Bu doktora çalışması kapsamında ele alınan birinci araştırma sorusu Türkiye'deki üniversiteli gençlerin kimlik gelişim süreçleri, umut, empati ve sosyal empati, sosyal medya kullanımı, dijital okuryazarlık ve topluluk duygusu değişkenleri ile psikolojik ve sosyal iyi oluşları arasındaki ilişkide katılımın aracılık rolü olup olmadığının test edilmesine yöneliktir. Yapılan analizler sonucunda aralarında anlamlı ilişkilerin bulunmaması dolayısıyla modelin dışında bırakılmak zorunda kalınan değişkenlerin çıkarılmasının ardından kurulan yapısal eşitlik modeli kapsamında bir

kimlik gelişimi süreci olan içsel yatırımda bulunma, psikolojik değişkenler olan sosyal empati, topluluk duygusu ve umut, internet ile ilgili bir değişken olan sosyal medya kullanımı değişkenlerinin toplumsal ve siyasi katılımın aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluş üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda içsel yatırımda bulunma, sosyal empati, topluluk duygusu, umut ve sosyal medya kullanımının toplumsal ve siyasi katılım değişkeni aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluşu yordadığı sonucuna varılmıştır.

Bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturan bütün değişkenlerin YEM kapsamında aracılık modeline dahil edilememesi bu araştırmanın açımlayıcı bir çalışma olmasıyla ilgilidir. Araştırmaya başlanmadan önce kapsamlı bir alanyazın taraması yapılmış ve bu araştırma çerçevesinde ele alınacak modele alanyazındaki araştırmalar ışığında karar verilmiştir. Ancak daha önceki çalışmalarda bu araştırmada kurulan model benzeri bir modele rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu yönüyle bu çalışma açımlayıcı bir araştırmadır ve ele alınan değişkenlerin süreçteki geçerliliği yapılan istatistiksel analizler ve uyum iyiliği değerleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Eldeki verilerden yola çıkılarak, tasarlanan ilk modelden hareketle, yeni bir model oluşturulmuştur. Sonrasında alanyazın ışığında bu model istatistiksel olarak denenmiştir.

Bu araştırmada ele alınan değişkenlerin yer aldığı çalışmalara alanyazında daha önce rastlanmaması dolayısıyla bu çalışmanın alanyazına önemli ve özgün bir katkı yaptığı değerlendirilmektedir. Yapılan analiz sonucunda bağımsız değişkenler olan umut, içsel yatırımda bulunma, topluluk duygusu, sosyal empati ve sosyal medya kullanımının toplumsal ve siyasi katılım aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluş ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımın söz konusu değişkenler ile iyi oluş arasındaki ilişkide aracılık rolü üstlenmesi beklentilerle ve alanyazında söz konusu değişkenler arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalarla (Crocetti, Jahromi, Meeus, 2012; Güler, 2020; Koç ve Turan, 2021; Sevim, 2021; Xu ve Liu, 2021) uyumludur. Söz konusu bulgu toplumsal ve siyasi katılımın Türkiye'nin farklı üniversitelerinde eğitim gören gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunda anlamlı bir fark yarattığını göstermiştir. Gençlerin toplumun ve vatandaşların iyiliği için gönüllülük, bağış, protesto, imza kampanyası gibi çok farklı toplumsal ve siyasi etkinliklerde bulunması gençlerin içinde yaşadıkları topluma aidiyetlerini arttırmış ve ona katkıda bulunma potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olmuş olabilir. Bu yolla sosyal iyi oluşları arttığı gibi, yaşamlarının bir amacı olduğunu hissetmeleri, özerklik düzeylerinin gelişmesi ve çevrelerine yön verme yeterliliklerinin artması dolayısıyla psikolojik iyi

oluşlarının da arttığı düşünülmektedir. Daha çok katılımda bulunan üniversiteli gençlerin hayattaki potansiyellerini gerçekleştirmek adına önemli adımlar attıkları, bunun da kendini gerçekleştirmeyi de kapsayan psikolojik iyi oluş düzeylerine olumlu yansıdığı varsayılmaktadır.

İçsel yatırımda bulunma kimlik ile ilgili keşiflerin aktif bir şekilde devam ettiği beliren yetişkinlik döneminde bir seçim yapmanın beraberinde getirdiği daha bütünleşmiş bir kimlik yapısının uzantısıdır. Beliren yetişkinlikte, meslek tercihi yapamamış olmak, kiminle romantik bir yakınlık geliştireceğine karar verememek ya da dünyaya nasıl bir bakış açısı ile yaklaşacağı konusunda net bir pozisyon alamamak kimlik gelişiminde kararsızlığı çağrıştırmaktadır ve bu durumun psikopatoloji ile ilişkili olduğunu araştırmalar (Schulenberg, Sameroff ve Cicchetti, 2004) sistematik olarak ortaya koymaktadır. Tam tersine içsel yatırımda bulunma sürecinin psikososyal uyum göstergeleri ile olumlu yönde ilişkili olduğu, risk faktörlerine karşı koruyucu olduğu ve dolayısıyla psikolojik iyi oluşu teşvik ettiği değerlendirilmektedir (van Doeselaar, Klimstra, Denissen, Branje, Meeus, 2018). Dolayısıyla kimlik gelişimi süreçlerinden içsel yatırımda bulunmanın iyi oluş açısından koruyucu bir etmen olduğu sonucuna varılmaktadır.

Bu araştırmada içsel yatırımda bulunma değişkeninin toplumsal ve siyasi katılım aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluşu yordadığı görülmüştür. Özellikle ideoloji bağlamında içsel yatırımda bulunma düzeyi yüksek olan gençlerin seçim, protesto gibi siyasi etkinliklere daha fazla katıldığı alanyazındaki birçok çalışma (Akman Özdemir, 2019; Crocetti, Jahromi, Meeus, 2012) ile doğrulanmaktadır. Nedenselliğin ele alındığı kesitsel çalışmaların sınırlılığına karşın, mevcut araştırmalar (Crocetti, Garckija, Gabrialaviciute, Vosylis ve Žukauskiene, 2014) katılımın kimlik gelişimini teşvik etmesinden çok, kimlik gelişiminin katılım etkinliklerinde değişimi beraberinde getirdiğine işaret etmektedir.

İçsel yatırımda bulunma düzeyi yükseldikçe psikolojik ve sosyal iyi oluşu artması beklenen bazı gençlerde bu durumun gözlenmemesi, bunun yerine katılım düzeyi aracı değişken olarak sürece dahil olduğunda psikolojik ve sosyal iyi oluşta anlamlı farklılaşma olması Ryff ve Keyes'in (1995) psikolojik iyi oluş kavramı tanımlamasındaki, ihtiyaçlarını karşılayan bir ortam yaratabilmeyi temsil eden *çevreyi kontrol* ve yeni tecrübeler edinerek kendini gerçekleştirme doğrultusunda eylemde bulunmayı temsil eden *kişisel gelişim* boyutu ile yakından ilişkilidir. Katılımın aracılığı ile sosyal iyi oluş düzeyinde farklılaşma olması ise sosyal iyi oluşun özellikle bireyin

içinde yaşadığı toplumu ileriye götürebileceğine ilişkin inancı ve bunu gerçekleştirebilecek becerileri olduğunu simgeleyen *sosyal gerçekleştirme* alt boyutu ile yakından ilişkilidir. Birey siyasi kampanyalara ve toplumsal etkinliklere katılarak ülkesindeki sorunları gidermeye yönelik adımlar attığında bu yolla ülkesinde bir değişimi meydana getirebileceğine ilişkin inancı güçlenebilir ve belirlediği hedefleri gerçekleştirerek kendini gerçekleştirme sürecinde başarılı olabilir.

Topluluk duygusunun toplumsal ve siyasi katılım aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluşu yordadığı doğrultusundaki bulgu alanyazındaki çeşitli çalışmaların bulguları (Omoto ve Packard, 2016; Prati, Albanesi ve Pietrantonio, 2016; Stewart ve Townley, 2020) ile uyumludur. İnsanlar arasındaki bağlılık ve içinde yer alınan topluluğa aidiyet duygusunun olmasını ifade eden topluluk duygusu iyi işleyen bir demokrasi toplumu için olmazsa olmaz özelliklerden biri olarak görülmektedir (Anderson ve Fridy, 2022). Bu araştırma bağlamında gençlerin topluluk duygusunun daha yüksek olması üniversitedeki ya da yaşadıkları şehirdeki sorunların giderilmesi için harekete geçirici bir etmen olmuş olabilir. Bu da beraberinde Ryff ve Keyes'in (1995) modelinde, kişiler arasındaki olumlu ilişkileri ifade eden *başkaları ile olumlu ilişkiler* alt boyutu öncelikli olmak üzere daha yüksek düzey psikolojik iyi oluşu getirmektedir. Ayrıca üniversitedeki diğer öğrencilerle ya da yaşadıkları şehirdeki diğer bireylerle ortak özelliklerinin, sorunlarının ve ilgi alanlarının olmasını çağrıştıran topluluk duygusu düzeyi yüksek olan gençlerin toplumsal ve siyasi yollarla sorunları çözmeye çalışmaları ve yaşadıkları şehrin ve üniversite ortamının demokratikleştirilmesi için çaba sarf etmeleri, söz konusu topluluk ile bütünleşmelerini arttırarak sosyal iyi oluşlarına olumlu bir şekilde yansımaktadır.

Bu araştırma çerçevesinde kurulan yapısal eşitlik modeline dahil edilen sosyal empati değişkeni ile psikolojik ve sosyal iyi oluş değişkenleri arasında pozitif yönlü bir ilişki (Ateş, 2021a) olduğu bilinmektedir. Sosyal empati bireyleri sosyal değişim süreçlerine dahil ederek katılıma da olumlu şekilde yansımaktadır (Segal, Gerdes, Mullins, Wagaman ve Androff, 2011). Segal (2011) ancak başkalarının durumunu anlayıp, bilişsel ve duygusal olarak tam bir farkındalığa ulaşıldığı zaman adil ve eşitlikçi bir toplum meydana getirebileceğimizi vurguladığı çalışmasında sosyal empati ile katılım arasındaki bu dinamik ilişkiyi vurgulamaktadır. Sosyal empati demokratik süreçlere başvurmayı ve özellikle toplumsal alanda katılımı teşvik etmesinin yanı sıra sosyal toleransın artmasına katkıda bulunmakta ve toplumsal değişimi sağlamaktadır.

Tüm bunlar vatandaşların psikolojik ve sosyal iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır (Morrell, 2010).

Eğitim, sağlık, beslenme ve barınma gibi temel insani ihtiyaçların sağlanmasındaki eşitsizliğin farkında olan ve başkalarına yardım etmek için farklı girişimlerde bulunma konusunda istekli olan gençlerin eylemlerinin bir sonuca ulaştığını görmek beraberinde iyi oluşu getirmektedir. Bu araştırma çerçevesinde sosyal empati ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasında toplumsal ve siyasi katılımın aracılık rolüne sahip olduğu tespit edilmiştir. Gençler farklı kararların alınması sürecine seçimlerde oy kullanarak, yönetim kademelerinde aktif rol alarak, kampanyalar düzenleyerek, bir bilginin insanlar arasında paylaşılması yoluyla farklı kitlelere ulaşmasını sağlayarak ve bunun dışındaki sayısız yolla katılımında bulunabilirler. Sosyal empati düzeyi yüksek olan gençlerden katılım süreçlerine dahil olanların farklı sorunların çözümüne katkıda bulunmaları, hem psikolojik iyi oluşlarına olumlu yansımakta, hem de bulundukları sosyal yapı içinde daha iyi işleyiş göstermelerini sağlamaktadır. Kısa bir ifadeyle gençlerin sosyal empati düzeyi katılım etkinliklerinde bulunmaları aracılığıyla gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşunda anlamlı bir farklılaşma meydana getirmektedir.

Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden sosyal medya kullanımının toplumsal ve siyasi katılım aracılığıyla psikolojik ve sosyal iyi oluşu yordadığı şeklindeki bulgu alanyazın için önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir çünkü söz konusu değişkenleri ele alan bir modelin Türkiye’de beliren yetişkinlikte bulunan gençlerde denendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır. Buna karşılık alanyazındaki çalışmalar (Lee, 2022; Koç ve Turan, 2021; Toros ve Toros, 2022) bu değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkileri doğrulamaktadır. Sosyal medya kullanımı ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasında negatif yönlü ilişki olmasına karşılık bunun ancak toplumsal ve siyasi katılımında bulunan bazı gençlerde görülmesi sosyal medyadaki gergin siyasi ortamlara ve olumsuz haberlerle sürekli olarak karşı karşıya kalan gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeylerinin etkilenmesi şeklinde değerlendirilmektedir.

Gençlerin günümüzde ve özellikle Covid-19’a bağlı gelişen salgında çevrimiçi platformlarda toplumsal ve siyasi alana katılmayı tercih ettiği (Booth, Tombaugh, Kies, Lundberg ve Cohen, 2020) bilinmektedir. Salgında gençlerin Twitter ve Facebook gibi sosyal medya platformlarında en sık yaptığı etkinliklerden birinin salgınla ilgili toplumsal ve siyasi içerikli mesaj paylaşmak olduğunu ortaya koyan çalışmalar (Yazdani, Hoyt, Castro ve Cohen, 2022) vardır. Fakat artan kutuplaşmaya

bağlı olarak dünyanın dört bir yanında nefret söyleminin yaygınlaşması sosyal medyaya da yansımaktadır. Bu durum son yıllarda bu konuda farklı disiplinlerde yapılan araştırmaların (Taşdelen, 2020) sayısındaki artış ile daha net gözlemlenmektedir. Salgına bağlı olarak sosyal medyada daha uzun saatler etkin olan gençlerin çevrimiçi linç eylemlerine, siyasi partiler ve adaylar üzerinden karalama kampanyalarına daha fazla şahit olmaları olasıdır. Bunun yanı sıra özellikle hükümetler tarafından uygulanan yasaklar yüzünden etkili bir sonuç elde etmenin zorlaşması nedeniyle toplumsal ve siyasi katılımında bulunmanın iyi oluşa yansımaları olumsuz olmaktadır.

Bu araştırma kapsamında ele alınan bir diğer araştırma sorusu psikolojik iyi oluşu yordayan değişkenlerin ortaya konmasını hedeflemektedir. Yapılan analiz sonucunda akademik başarının, internet ile ilişkili değişkenlerden sosyal medya kullanım sıklığı ve süresinin, psikolojik değişkenler arasından ise kimlik gelişim süreçleri olan içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine, saplantılı ve derinlemesine araştırılmasının yanı sıra umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu ve toplumsal ve siyasi katılım değişkenlerinin psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı birer yordayıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Cinsiyet, sosyoekonomik düzey, dijital okuryazarlık ve içsel yatırımla özdeşleşme değişkenleri ise psikolojik iyi oluş söz konusu olduğunda anlamlı birer yordayıcı değildir. Ele alınan değişkenlerden genel not ortalamasındaki artış karşısında psikolojik iyi oluşta düşüşün meydana gelmesi beklentilerle ve alanyazınla uyumlu olmamakla birlikte olumsuz anababalık tutumlarının başarı kaygısını arttırmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bir başka varsayım ise verilerin salgın döneminde toplanmış olması dolayısıyla, daha başarılı gençlerin kariyer bağlamında kendilerine yönelik beklentilerinin arttığı ve salgının iş fırsatlarını daraltması sonucunda gençlerin işe yönelik kaygılarının tetiklendiği şeklindedir. Bir başka deyişle daha başarılı gençler, daha fazla kaygıya kapılmış ve psikolojik iyi oluşlarında düşüş meydana gelmiş olabilir.

Psikolojik iyi oluşu yordayıcı etkisi ele alınan sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi değişkenlerinin anlamlı birer yordayıcı olduğu belirlenmekle birlikte sosyal medya kullanım sıklığındaki artış psikolojik iyi oluşta artış şeklinde yansırken, sosyal medya kullanım süresinde artış olması psikolojik iyi oluşa düşüş olarak yansımaktadır. Kendi içerisinde çelişkili olarak görülen bu iki bulgu alanyazın ışığında değerlendirildiğinde anlamlandırılabilir. Üniversite gençliğinin sosyal medya kullanım süresinin artmasının, yaşamlarındaki önemli kişilerle olan iletişime ayırdıkları zamanın azalmasına neden olması dolayısıyla psikolojik iyi oluş düzeylerinde bir düşüşü

beraberinde getirmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu bulgu yerini alma hipotezini (*displacement hypothesis*) (Kraut ve diğerleri, 1998) desteklemektedir. Sosyal medya kullanımı sıklığındaki artışın psikolojik iyi oluşta artış şeklinde yansması ise sosyal medya kullanım sıklığının patolojik bir yönü olmaması ve günlük yaşamın rutininden kurtarması ile açıklanabilir. Ayrıca bu sonuç sosyal medya kullanım sıklığıyla ilgili soruya verilen öz bildirime dayalı cevaplarla ilgili olabilir. Kişinin gün içerisinde sosyal medya uygulamalarına geriye dönük olarak hangi sıklıkla girdiğini tespit etmesi zor olabilir. Bu yüzden bazı uzmanlar (Bekalu, McCloud ve Viswanath, 2019) araştırmalarda sosyal medya kullanım sıklığının yerine sosyal platformların kullanım şeklinin ölçülmesinde daha güvenilir bilgi verecek değişkenlerin tercih edilmesini önermektedir.

Kimlik gelişimi süreçlerinin psikolojik iyi oluşu yordayıp yordamadığına yönelik yapılan analiz içsel yatırımla özdeşleşme dışındaki alt boyutların psikolojik iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması süreçlerinin yanı sıra içsel yatırımda bulunma düzeyindeki artış psikolojik iyi oluşta artış olarak yansırken, seçeneklerin saplantılı araştırılması düzeyindeki artış psikolojik iyi oluşta azalma ile birlikte görülmektedir. Kimlik gelişimi süreçleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye dair elde edilen bu bulgu alanyazınla (Falsafi ve Tavousi, 2018; Redmayne, 2017) ve beklentilerle uyumludur. Seçeneklerin saplantılı araştırılmasının psikolojik iyi oluş düzeyinde düşüş şeklinde karşımıza çıkması belirli bir iş tercihi yapamayıp sürekli farklı meslekleri deneyen ya da romantik partner arayışını sürdürüp bir türlü istikrarlı bir ilişki yaşayamayan üniversitelilerin dezavantajlı olduğunu ortaya koyan çalışmaları (Beyers ve Luyckx, 2015; Ozer ve Schwartz, 2022) bir kez daha doğrulamaktadır.

Kimlik gelişimi süreçlerinden, yapılan bir tercihin artı ve eksilerinin değerlendirilmesini kapsayan seçeneklerin derinlemesine araştırılması düzeyindeki artışın psikolojik iyi oluşa yansması bazı araştırmalarla (Karas, Cieciuch, Negru ve Crocetti, 2015) uyumlu olmakla birlikte derinlemesine araştırmanın beliren yetişkinlikteki olumlu rolünü öne çıkarmaktadır. Beliren yetişkinler, örneğin bir meslek seçimi yapsa da, içinde bulundukları yaşam döneminin getirdiği dinamikler ile uyumlu olacak şekilde, söz konusu mesleğin avantajlarını ve eksik yanlarını irdelemeye devam etmektedirler. Dahası, bu durum olumsuz olmaktan çok uzaktır ve tam da beliren yetişkinliğin beraberinde getirdiği, kimlik alternatiflerinin aktif bir şekilde deneyimlenmesi özelliği ile uyushmaktadır. Bu durum, farklı kimlik seçeneklerinin

dikkate alındığı genişlemesine araştırma süreci için de geçerlidir. Uyumlaştırıcı olarak değerlendirilen seçeneklerin genişlemesine araştırılması sürecindeki artış da psikolojik iyi oluşta olumlu yansımalar meydana getirmektedir. Bu durum, daha önce alanyazında birçok defa ortaya konduğu üzere (Crocetti, Luyckx, Scignaro ve Sica, 2011), farklı kimlik alternatiflerini denemenin beliren yetişkinin özerklik çabalarını desteklemesi ve yetkinliğini teşvik etmesi ile ilişkilendirilmektedir.

Araştırmada altı çizilen bir başka yordayıcılık ilişkisi umuttan psikolojik iyi oluşa doğru ilerlemektedir. Psikolojik iyi oluşu yordayan değişkenlerden varyansı en iyi açıklama gücü olan değişkenin umut olması alanyazındaki çok sayıda araştırma (Ciarrochi, Parker, Kashdan, Heaven ve Barkus, 2015) bulgusuyla tutarlıdır. Umudun post-travma bağlamında da çok önemli bir psikolojik özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumsuz yaşam olaylarına bağlı bireylerin deneyimlediği travma sonrasındaki iyileşme dönemi için önemli bir güç olarak değerlendirilen umudu (Snyder, 2000b; Nolen-Hoeksema ve Davis, 2002) salgının da gençlerin yaşantısında travma benzeri bir etkiye sahip olduğu göz önünde bulundurularak ele almak farklı bir bakış açısı sunabilir. Umudun insanlara travmatik yaşantılar sonrasında ayağa kalkma gücü verdiği gibi geçmişini geride bırakarak içinde bulunulan anda neler yapılabileceğine odaklanmayı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra umut insanların yaşama olumlu tarafından bakabilme ve böylelikle yolda karşılaşılan engelleri aşma konusunda daha etkili başa çıkma yöntemleri geliştirebilme olasılığını arttırmaktadır.

Söz konusu bulgu salgında eğitimden günlük yaşama, sağlıktan gelecekteki kariyere kadar birçok alanda olumsuz etkilenen üniversitelerinin umutlu kalmaya devam ederek bu krizle başa çıktığına işaret etmektedir. Türkiye’de Korona virüsüyle mücadelenin devam ettiği dönemde üniversiteli gençlerle yapılan bazı araştırmalar (Genç ve Arslan, 2021) da umudun gençleri salgının beraberinde getirdiği strese karşı koruduğunun altını çizmiştir. Umudun düzeyinin yüksek olması gençlerin salgınla mücadelede başarılı olunacağına yönelik inançlarını korumalarını, her türlü sıkıntıya rağmen kendilerine bir amaç belirleyerek o doğrultuda emek sarf etmelerini ve bu yolda beliren sorunları çözme konusunda olumlu düşüncelere sahip olmalarını sağlamış olabilir. Ayrıca umutlu gençlerde motivasyon ve yılmazlık düzeyi artmış, bu da psikolojik iyi oluş düzeyine olumlu yansımış olabilir.

Bu araştırma çerçevesinde empati ve sosyal empatinin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması alanyazında sınırlı sayıda araştırma (Albashrawi, Asiri, Binsawad ve Alqahtani, 2021; Hylton, 2018; Munoz, Ferguson, Harris ve Fleming,

2022) ile ortaya konmuştur ve beklentilerle uyumludur. Söz konusu bulgu özellikle sosyal empatinin alanyazında çok az sayıda ele alınmış olması dolayısıyla önemli bir katkı olarak görülmektedir. Empatinin psikolojik iyi oluşu yordaması diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlamlandırma becerileri daha gelişmiş olan gençlerin daha etkili sosyal etkileşimler kurabilmeleri, sosyal destek mekanizmasından daha fazla faydalabilmeleri ve duygularını düzenleme konusunda çok daha fazla yaşantıya sahip olmaları ile ilgili olabilir. Sosyal empatinin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması ise salgınla artan sosyal adaletsizlik karşısında kendinden farklı zorluklar yaşayan bireylerin koşullarını ve duygularını anlamlandırabilen gençlerin psikolojik işleyişinin daha iyi olması ile ilgilidir. Sosyal empati özellikle Seligman'ın (2011) psikolojik iyi oluş modelindeki, başkalarıyla olumlu sosyal ilişkiler geliştirmeyi içeren ilişki boyutu ile bağlantılıdır. Empati ve sosyal empati düzeyinin yüksek olması, diğer insanlarla daha sıcak ve içten ilişkilerin kurulmasının önünü açarak bağlarından memnun olmayı beraberinde getirmektedir.

Topluluk duygusunun psikolojik iyi oluşun yordayıcılarından bir diğeri olması ve topluluk duygusundaki artışın psikolojik iyi oluşta artış ile paralel gitmesi alanyazınla (Plys ve Qualls, 2019) uyumlu bir bulgudur. Ayrıca bu, alanyazında söz konusu değişkenleri elen çalışmalara çok nadir rastlanması dolayısıyla önemli bir katkıdır. Belirli bir geçmişi, hedefi ya da ilgi alanını paylaşan bireylerin birbiri ile kurduğu duygusal bağ olarak tanımlanan topluluk duygusu (Long ve Perkins, 2003) farklı gruplar bağlamında ele alınmakla birlikte bu araştırmada üniversiteli gençlerin yaşadığı şehir ve öğrenim gördüğü üniversite odağında değerlendirilmiştir. Türkiye'de gençlerin çoğunlukla üniversite eğitimi için başka bir şehre taşındığı düşünüldüğünde en az dört yıllarını geçirecekleri şehri sevmeleri, orada yaşayan halk ile değerlerini uyumlu olarak değerlendirmeleri ve kentin gençlerin beklenti ve gereksinimlerine karşılık vermesi sosyal destek mekanizmalarından faydalanabilmelerini ve yalnız kalmamalarını sağlamaktadır. Bu aynı zamanda lisedekinden daha zorlayıcı eğitim sorumluluklarının olduğu bir dönemde bireyin destekleyici bir grup içerisinde bulunmasının onun psikolojik işleyişine olumlu yansıdığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında psikolojik iyi oluşu yordadığı ortaya konan son değişken toplumsal ve siyasi katılımdır ve bu bulgu çok sayıda çalışma (Ballard, Ni ve Brocato, 2020; Fenn, Robbins, Harlow ve Pearson-Merkowitz, 2021; Klar ve Kasser, 2009) tarafından doğrulanmıştır. Gençlerin katılım düzeyindeki artışın psikolojik iyi oluşlarında artışa eşlik etmesi demokratik çözüm yolları geliştirmenin ve kendini ifade

etmenin psikolojik iyi oluŖa olumlu yansındığını göstermektedir. BađıŖ yapmak, yardım kampanyasında yer almak ve gönüllülük etkinlikleri gibi toplumsal katılım süreçlerine dahil olmanın baŖlı baŖına doyum verici olduğu açıktır. Bir baŖkasına herhangi bir menfaat elde etmeksizin yardım etmeye yönelik bir adım atmak iyi hissetmeyi sağlamaktadır ve bu yönüyle eylemin kendisi  d llendiricidir (Meier ve Stutzer, 2008). Benzer Ŗekilde protestoya katılmak, oy vermek, siyasi bir partiyi desteklemek gibi siyasi katılım etkinlikleri gençlerin d Ŗ nceleri, inançları ve değerlerinin eylemleri ile uyumlu olmasını sağlayarak psikolojik iyi oluŖlarına katkıda bulunuyor olabilir. Siyasi etkinlikler gençlerin topluma katkıda bulunmasını sağlayarak topluma aidiyetlerini arttırmakta (Bühlmann, 2016) ve bireysel yetkinliklerine olumlu yansımaktadır.

AraŖtırma kapsamında ele alınan bir baŖka araŖtırma sorusu sosyal iyi oluŖu yordayan deđiŖkenlerin belirlenmesine yönelik oluŖturulmuŖtur. Sosyal iyi oluŖ bağlamında yordayıcı rolü ele alınan deđiŖkenler cinsiyet, sosyoekonomik düzey, genel not ortalaması, sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi, dijital okuryazarlık, kimlik geliŖimi süreçleri, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu ve toplumsal ve siyasi katılımdır. Yapılan analiz sonucunda sosyoekonomik düzey, sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi, kimlik geliŖimi süreçlerinden içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin saplantılı araŖtırılması, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu, toplumsal ve siyasi katılım deđiŖkenlerinin sosyal iyi oluŖu anlamlı bir Ŗekilde yordadığı sonucuna varılmıŖtır. Bununla birlikte, oluŖturulan regresyon modeline en yüksek düzey katkıda bulunan yordayıcıların sırasıyla umut, katılım ve empati olduğu belirlenmiŖtir.

Psikolojik iyi oluŖ ile benzer Ŗekilde, umut sosyal iyi oluŖun da en önemli yordayıcısıdır. Umut gerek psikolojik, gerekse sosyal iyi oluŖ söz konusu olduğunda varyansa en önemli katkıyı yapan yordayıcıdır ve umut puanlarındaki artış gençlerin sosyal iyi oluŖunda artış Ŗeklinde karŖılık bulmaktadır. Umudun sosyal iyi oluŖun anlamlı bir yordayıcısı olduğu Ŗeklindeki bulgu beklentilerle uyumlu olmakla birlikte alanyazındaki  alıŖmalarla (Gallagher ve Lopez, 2009; Long ve diğerleri, 2020; Yao, Guo ve Ye, 2018) da tutarlıdır. Umudun  niversiteli gençlerin sosyal iyi oluŖuna olumlu bir Ŗekilde yansımaları umudun özellikle baŖkalarıyla kurulan iliŖkilerde iyimser bir bakıŖ açısı geliŖtirmeyi kolaylaŖtırması ile yakından iliŖkili olduğu d Ŗ n lmektedir. Benzer Ŗekilde daha umutlu gençlerin diğerleri ile kurdukları iliŖkileri daha olumlu bir çerçevede algılamaları sosyal iŖleyiŖlerini arttırmaktadır.

Sosyal iyi oluŖun önemli yordayıcılarından birinin toplumsal ve siyasi katılım olması söz konusu iki deđiŖkenin de sosyal unsurları kapsamasıyla iliŖkilidir. Sosyal

alandaki adım atmak sosyal alanda iyi oluşu beraberinde getirmektedir. Özellikle toplumsal gönüllülük etkinlikleri bireyin diğerleri ve daha geniş ölçekte toplum ile olan ilişkilerinin niteliğine yönelik düşüncelerini şekillendirmesi aşamasında önemli bir rol oynamaktadır. Alanyazında toplumsal ve siyasi katılımın sosyal iyi oluş bağlamında çok fazla ele alınmadığı göze çarpmasına rağmen, kimi çalışmalar (Son ve Wilson, 2012) bu tez çalışması kapsamında elde edilen bu doğrultudaki ilişkiyi doğrular niteliktedir. Bununla birlikte, iyi oluş çalışmaları (Vinson ve Ericson, 2014) siyasi alanda aktif olmaktan çok, toplumsal alandaki etkinliklerde bulunmanın getirileri üzerinde durmaktadır. Buna karşılık bazı araştırmalar (Lühr, Pavlova ve Luhmann, 2022; Yeung, Zhang ve Kim, 2018) toplumsal ve siyasi katılımın sosyal iyi oluşa katkıda bulunma noktasında birbirinden daha öncelikli öneme sahip olmadığına işaret etmektedir. Bu tez çalışması kapsamında, toplumsal ve siyasi katılım birbiri ile iç içe geçen iki kavram olarak ele alınmış ve sonuç olarak bu iki bütünleşik katılım türünün sosyal iyi oluşu yordadığı görülmüştür.

Katılımın sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması vatandaşların yardım kampanyasında görev alarak ya da siyasi hataların giderilmesine yönelik protesto gibi etkinliklerde bulunarak ortak bir fayda doğrultusunda hareket etmelerinin, yaşamdan doyum düzeyini ve özsaygıyı artırması ve böylelikle olumlu duyguların deneyimlenmesine katkıda bulunması ile ilgili olabilir. Benzer şekilde çevreci örgütler, parti gençlik kolları ya da dini topluluklar gibi yapılandırılmış bir ağa ait olmanın bireyin kendisini daha değerli, hayatını ise daha anlamlı değerlendirmesine katkı sağlaması beklenmektedir (Piliavin & Siegl, 2015). Tüm bunlar beraberinde sosyal sistemle bütünleşmeyi sağlayarak sosyal iyi oluşta artışı beraberinde getiriyor olabilir.

Türkiye'deki üniversiteli gençlerin sosyal iyi oluşunun yordayıcılarının ele alındığı modeldeki önemli değişkenlerden bir diğeri empati ve sosyal empatidir. Bilişsel boyutta, başkasının duygusuna ilişkin anlayış geliştirmeyi; duygusal boyutta ise başkasının hislerine benzer şekilde hissetmeyi ifade eden empatinin (Davis, 1983) sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması beklentilerle uyumludur. Empati düzeyi yüksek gençlerin zor durumdaki arkadaşlarına sosyal destek sunması ve stresli yaşam olaylarında arkadaşlarının gereksinimlerine karşılık vermesi kişiler arasındaki ilişkilerinin kalitesine olumlu şekilde yansımaktadır. Bu durum karşılıklı güvenin ve sosyal iyi oluşun artmasına katkıda bulunmaktadır. Empatinin sosyal iyi oluşta artış olarak yansması empatinin yardım etme, paylaşma gibi olumlu sosyal davranışları beraberinde getirmesi (Gülseven, Kumru, Carlo ve de Guzman, 2020) ile de

açıklanabilir. Farklı bakış açılarını kavrama konusunda daha başarılı olan empati düzeyi yüksek gençlerin de iletişim becerilerinin daha gelişmiş olacağı varsayılmaktadır. Bunun sonucunda gelişen olumlu sosyal ilişkilerin ise psikolojik iyi oluşa olumlu katkılarının olması olasıdır.

Başkalarının yaşam koşullarına ilişkin içgörü geliştirebilme ve zorlayıcı yaşam şartlarının iyileştirilmesine yönelik eylemde bulunma sorumluluğunu kapsayan sosyal empatinin (Segal, 2011) üniversitelilerin sosyal iyi oluşunun anlamlı bir yordayıcısı olması beklentilerle uyumlu olmakla birlikte alanyazında bu değişkenler arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalara pek rastlanmaması dolayısıyla sosyal empati ve sosyal iyi oluşun dinamiklerine ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır. Toplum içinde adaletin sağlanmasının önemine inanan ve bu yolda çaba sarf eden sosyal empati düzeyi yüksek gençlerin sosyal düzene katkıda bulunabileceğine ilişkin inancının gelişmesi ve toplum ile daha fazla bütünleşmesi beklenmektedir. Sosyal empati düzeyi yüksek olan gençlerin toplumun refahı bakımından en kritik kavramlardan biri olan sosyal adaletin sağlanması ve eşitsizliğin önündeki engellerin kaldırılması doğrultusunda adımlar atmasının sosyal yetkinliklerini arttıracığı ve daha olumlu sosyal ilişkiler geliştiren gençlerin sosyal iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olacağı varsayılmaktadır.

Sosyal iyi oluşu yordayan umut, katılım, empati ve sosyal empati değişkenleri ile çok yakından ilişkili olan bir diğer değişken topluluk duygusudur. Topluluk duygusunun sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olması benzer sonuçların elde edildiği araştırmaları (Prati, Albanesi ve Pietrantonio, 2016) doğrular niteliktedir. Topluluk duygusu ve sosyal iyi oluş birbiri ile iç içe geçen iki farklı psikolojik değişkendir. Söz konusu iki değişken de bireyin kendinden büyük ve bütünleşik bir bağlam bünyesindeki konumuna ilişkin bir değerlendirmeyi kapsarken, topluluk duygusu birey-topluluk ilişkisinin kendisine, sosyal iyi oluş ise bu ilişkinin uzantısı olan iyi oluş göstergesine odaklanmaktadır. Dolayısıyla bir topluluk ile bütünleşmenin artması beraberinde sosyal iyi oluşta artışı getirmektedir. Üniversiteli gençler yaşadıkları şehirdeki diğer gençlerle ne kadar bağlı hisseder, ihtiyaçları bu şehrin diğer vatandaşları tarafından ne ölçüde karşılanırsa, o şehir içinde yaşamak onlara o kadar mutluluk verir ve sosyal işleyişlerini artırır. Şehri, üniversitesi ya da üniversitedeki bir kulüp ile kurduğu bağı olumlu olarak değerlendiren, topluluk duygusu yüksek gençlerin kendini daha az yalnız hissetmesi ve yaşamın zorluklarıyla baş etme noktasında sosyal destekten faydalanması sosyal bağlama ilişkin düşünce ve duygularını iyileştirerek sosyal iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen ve kimlik gelişimi ile sosyal iyi oluş arasındaki dinamik ilişkiyi gözler önüne seren bir diğer bulgu, içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin saplantılı araştırılması süreçlerinin sosyal iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğu doğrultusundadır. Alanyazında sosyal iyi oluşun kimlik gelişimi odağında değerlendirildiği çalışmalara nadir rastlandığı göz önünde bulundurulduğunda söz konusu bulgunun kimlik gelişim süreçleri çerçevesinde sosyal iyi oluşa ilişkin anlayışın geliştirilmesinde anlamlı bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İçsel yatırımda bulunma sürecinin, psikolojik iyi oluşu yordadığı gibi, sosyal iyi oluşu da anlamlı bir şekilde yordaması beliren yetişkinlikte kimlik ile ilgili birçok alternatif arasından seçim yapmanın sosyal iyi oluşa da olumlu yansıdığına altını çizmektedir ve bazı araştırma (Karas, Cieciuch, Negru ve Crocetti, 2015) sonuçları ile uyumludur. İçsel yatırımda bulunma duygusal anlamda güvenliği ve tutarlı bir benlik gelişimini beraberinde getirmektedir. Bunun yanı sıra içsel yatırımın beraberinde getirdiği, değerlerin, ilgi alanının ve kimlikle ilgili verilen kararların netleşmesi, stresin azalması da sosyal ilişkilere olumlu bir şekilde yansımaktadır. Tam aksine seçeneklerin saplantılı araştırılmasının sosyal iyi oluşta azalma ile kendini gösterdiği göze çarpmaktadır. Stres ve kaygı ile özdeşleştirilen (Beyers ve Luyckx, 2015) saplantılı keşif süreci uzun süreli depresif duygudurumunu beraberinde getirmekte ve kişinin özsaygısını azaltmaktadır (Burwell ve Shirk, 2007). Tüm bu olumsuz çıktılar sosyal iyi oluş söz konusu olduğunda da bireyi olumsuz yönde etkilemekte ve kişinin diğerleri ile olan ilişkilerine de olumsuz yansımaktadır. Kısa bir ifadeyle, kimlik gelişimi süreçlerinden içsel yatırımda bulunmanın beliren yetişkinlik döneminde bulunan üniversiteli gençlerin sosyal iyi oluşu bağlamında olumlu yansımaları varken, seçeneklerin saplantılı araştırılmasının sosyal iyi oluşa olumsuz bir şekilde yansıdığı sonucuna varılmaktadır.

İnternet kullanımı ile ilgili değişkenlerden sosyal medya kullanım sıklığı ve süresinin gençlerin iyi oluşunu anlamlı bir şekilde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Sosyal medyayı daha uzun süreler kullanan üniversitelilerin sosyal iyi oluşu daha düşükken, daha sıklıkla sosyal medya platformlarına giren gençlerin sosyal iyi oluş puanları daha yüksektir. İki bulgu birbiri ile çelişkili gibi görünse de sosyal medyada daha uzun süreler geçirmenin sosyal ilişkilere ve o ilişkiler içerisinde bireyin işleyişine olumsuz yansımaları gözler önüne sermektedir. Tam tersine sosyal medya kullanım sıklığındaki artış sosyal iyi oluş düzeyinde artış anlamına gelmektedir. Bu durum

çevrimiçi ortamlarda arkadaşlarla ve aile üyeleriyle daha sık iletişim kurmanın bireyin sosyal ortamdaki işleyişine olumlu yansımaları ile ilişkilidir.

Sosyal medya kullanım süresi fazla olan gençlerin sosyal iyi oluş düzeylerinin düşük olması sosyal medyada geçirilen sürenin gençlerin sevdikleri ile geçirebilecekleri zamandan çalması ile ilgili olabilir. Özellikle salgınla birlikte sosyal medyada normalden çok uzun saatler geçirmeye başlayan gençler için bunun olumsuz sonuçlar doğurabileceği de anlaşılmıştır. Bu araştırma kapsamında, sosyal medyada geçirilen sürenin, bazı uzmanların iddia ettiği üzere (Putnam, 2007), gerçek hayatta azalan sosyal etkileşimi telafi etmediği ortaya çıkmıştır. Tam tersine bu sonuç, uzayan sosyal medya kullanım süresi ile bir dizi olumsuz psikolojik çıktı arasında ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalarla (Culpepper, 2020; Riehm ve diğerleri, 2020) bağdaşmaktadır. Sosyal medyada daha fazla zaman geçiren gençlerin aile ve arkadaşlarıyla fiziksel olarak aynı ortamda olmalarına rağmen telefonlarının ekranına bakarak sosyal medya platformlarıyla ilgilenmeleri ilişki sorunlarına neden olabilir. Sosyal medya kullanım sıklığındaki artışın sosyal iyi oluşta artışı beraberinde getirmesi ise, çevrimiçi sosyal medya platformları aracılığıyla, sevilen kişiler ile iletişimde kalmanın sosyal iyi oluşa katkısını vurgulamaktadır.

Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden cinsiyetin sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı, sosyoekonomik düzeyin ise anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırma gelirdeki artışın gençlerin sosyal iyi oluşunda artış ile yansıdığını gösteren çalışmalarla (Syrén, Kokko, Pulkkinen ve Pehkonen, 2020) uyumludur ve sosyoekonomik düzeyin bireyin diğerleriyle ilişkilerindeki katkısını vurgulaması açısından önemlidir. Gelir düzeyi yüksek olan gençlerin kendini geliştirmek için daha fazla kaynaktan faydalanma fırsatı bulması öz saygılarına olumlu yansyarak sosyal ilişkilerinde iyileşmeyi beraberinde getiriyor olabilir.

Bu araştırma kapsamında cinsiyetin sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmaması araştırma grubunun üniversite öğrencilerinden oluşması ve üniversite yıllarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının belki de en çok sorgulandığı yıllar olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bir başka deyişle gençler üniversitede cinsiyetten kaynaklanan toplumsal roller açısından çok ayrılmadığı ve kendi içinde homojen bir grup olarak değerlendirilebileceği için gençlerin sosyal iyi oluşlarında cinsiyetin yordayıcı etkisinin çıkmamış olması muhtemeldir.

Araştırma sorularından bir diğeri Türkiye'deki üniversiteli gençlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyini yordayan değişkenlerin tespit edilmesine yöneliktir. Yapılan

analiz sonucunda demografik değişkenlerden üniversitede bulunulan süre, sosyoekonomik düzey, barınma türü (evde yalnız ve evde arkadaşla yaşama) ve anne eğitim düzeyinin; genel not ortalamasının; internet ile ilgili değişkenlerden sosyal medya kullanım sıklığı/süresi ve dijital okuryazarlığın; psikolojik değişkenlerden ise anne-baba katılımı, umut, sosyal empati, topluluk duygusu, sosyal iyi oluş ve kimlik gelişim süreçlerinden içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırım ile özdeşleşmenin toplumsal ve siyasi katılımı anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür.

Bu araştırma kapsamında toplumsal ve siyasi katılım ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiye yönelik bulgular bir arada değerlendirildiğinde katılımın psikolojik ve sosyal iyi oluşu yordadığı fakat sosyal iyi oluşun katılımı yordarken psikolojik iyi oluşun katılımın anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulguları elde edilmiştir. Söz konusu bulgular bir arada değerlendirildiğinde katılım puanlarındaki farklılaşmanın hem psikolojik hem sosyal iyi oluşta karşılık bulduğu fakat psikolojik iyi oluş puanlarındaki farklılaşmanın katılımda bir değişimi beraberinde getirmediği anlaşılmaktadır. Regresyon analizinin doğrudan nedenselliğe işaret etmemesine karşılık, bu analiz sonucunda elde edilen bulgular katılım ve iyi oluş arasındaki ilişkide ilişkinin yönünün katılımdan iyi oluşa doğru olduğuna dair ipuçlarını barındırmaktadır.

Toplumsal ve siyasi katılım bireysel bir olgu olmaktan çok, sosyal bir olgu olarak ele alınabilir. Toplum için bir şey yapmak, birlikte yaşadığın insanların geleceğinin daha iyi olması için çabalamak ve kendinden daha büyük bir bütünün iyiliği için uğraş vermek için öncelikle o toplum içerisinde iyi bir işleyişe sahip olmak gerekmektedir. Bir başka ifadeyle bir grup için girişimde bulunmayı istemek için o grup içerisinde olmaktan mutluluk duymak gerekmektedir. Bu araştırma kapsamındaki elde edilen bulgu da, üniversitelilerin, yaşadıkları şehirde bazı sorunları giderme girişiminde bulunmaları söz konusu olduğunda, öncelikle o şehirde yaşamaktan memnuniyet duymalarının ve o şehirde yaşayan diğer insanlarla ortak değer, hedef ve kaygılara sahip olmalarının belirleyici olduğunun altını çizmektedir. Bu aşamada onları harekete geçiren unsurun psikolojik iyi oluşlarından çok, sosyal iyi oluşları olması, katılım ve sosyal iyi oluş değişkenlerindeki topluluk vurgusudur.

Toplumsal ve siyasi katılımın demografik yordayıcılarının üniversitede bulunulan süre, sosyoekonomik düzey, barınma türü (evde yalnız ve evde arkadaşla yaşama) ve anne eğitim düzeyi olduğu belirlenmiştir. Bir gencin üniversitede geçirdiği her yıl toplumsal ve siyasi katılım düzeyinde artışı beraberinde getirmektedir ve bu durum beklentilerle olduğu kadar alanyazınla (Liu, Roohr ve Rios, 2018) da uyumlu bir

sonuçtur. Söz konusu bulgu üniversitenin gençlerin ileride yetkin vatandaşlar olmalarına yönelik gerekli sözel ve sosyal becerileri edinmesinde ve başkalarının bakış açısına dair içgörü geliştirme konusunda kendini geliştirmesinde çok farklı olanaklar sunarak toplumsal ve siyasi katılımlarını arttırdığı varsayımını doğrular niteliktedir. Ayrıca üniversite gençlerin belirli bir konuda, diğerleri ile uyumlaşmayan düşüncelerini tutarlı ve sistematik bir şekilde, uygun bir üslupla ifade etme becerilerini geliştirmesi için de çok elverişli bir ortam sunmaktadır.

Üniversite yalnızca sunduğu ortamıyla değil, verdiği eğitim ile de katılımı teşvik etmektedir. Eğitim içeriğinin gençlerin toplumsal ve siyasi katılımına yansıdığı düşünülmektedir. Çalışmalar (Condon, 2015) alınan eğitimin içeriğinin doğrudan gençleri toplumsal ve siyasi alanda aktif olma konusunda güdülediğinin altını çizmektedir. Matematik, fen bilimleri gibi alanlar gençlerin eldeki kanıtları değerlendirme konusunda yeterliliğini, sosyal bilimler karmaşık nedensellik ilişkileri kurma becerilerini, dil bölümleri ise toplumsal ve siyasi konular hakkındaki düşüncelerini en etkili biçimde iletme becerilerini geliştirmektedir (Perrin ve Gillis, 2019). Benzer şekilde üniversitedeki farklı gençlik kulüplerine gitmenin ve gençler arasındaki toplumsal ve siyasi içerikli tartışmalara şahitlik etmenin yalnızca üniversitede değil, ilerleyen yıllarda da katılımı teşvik ettiği kanıtlanmıştır (Klofstad, 2015). Üniversitede geçirilen yıldaki artış ile daha çok arkadaşı olan, onlarla toplumsal ve siyasi konuları paylaşan, görüşlerini dile getiren, eleştiren, sorgulayan ve çözüm bulmak isteyen gençlerin daha fazla katılım etkinliklerinde bulunduğu düşünülmektedir.

Katılımın anlamlı yordayıcılarından biri sosyoekonomik düzeydir. Sosyoekonomik düzeydeki artışın toplumsal ve siyasi katılıma da artış olarak yansımaları alanyazında (Schlozman, Verba ve Brady, 2012; Norris, 2006; Quintelier ve Hooghe, 2013) tekrar tekrar doğrulanmaktadır. Daha düşük gelirli bireyler gönüllülük ve bağış gibi toplumsal etkinliklere daha az katılmaktadır. Aksine gelir düzeyi yüksek bireyler fazla bağış yapmaları konusunda daha fazla talep almaktadır. Ayrıca gelir düzeyi çoğunlukla eğitim düzeyine paralel bir şekilde artış gösterdiği için yüksek gelirli bireylerin daha eğitilmiş olması dolayısıyla da toplumsal ve siyasi katılımı önemseyen ve eylemde bulunduğu düşünülmektedir. Üniversiteli gençler bağlamında değerlendirildiğinde ise daha yüksek sosyoekonomik düzeye sahip gençlerin temel düzeydeki barınma, beslenme gibi ihtiyaçları karşılandığı için katılım etkinliklerine rahatlıkla katılabilme fırsatı bulunduğu gözlemlenmektedir. Benzer şekilde, sosyoekonomik düzeyde genel olarak nesillerarası aktarımın söz konusu olduğu

düşünüldüğünde (Fridkin, Kenney ve Crittenden, 2006), ebeveynler ve çocukların benzer şartlara sahip olması beklenmektedir. Daha yüksek gelir düzeyine sahip üniversitelilerin ebeveynlerinin de gelir düzeyinin yüksek olması olasıdır. Ebeveynleri maddi zorluklar yaşamayan, siyasi etkinliklere zaman ayırabilen, siyasi gündemi ve toplumsal gelişmeleri takip eden gençlerin kendi katılım düzeylerinin de yüksek olması beklenmektedir.

Yakından ilişkili bir değişken olan annenin eğitim düzeyi de katılımın anlamlı bir yordayıcısıdır. Yukarıda bahsedildiği üzere çok sayıdaki çalışma (Ataman ve Şener, 2016; Kim ve Lim, 2019) annenin eğitim düzeyindeki artışın gencin katılım düzeyinde artış şeklinde yansıdığına işaret etmektedir. Eğitim düzeyi yüksek annelerin toplumsal ve siyasi katılımının da yüksek olduğu dikkate alınırsa annesini model alan üniversitelilerin katılım düzeylerinin yüksek olması beklentilerle uyumludur. Babanın eğitim düzeyinin gencin katılım düzeyini yordamaması bazı çalışmaların (Schulman ve DeAndrea, 2014) bulgularını desteklemekle birlikte üniversiteli gençlerin toplumsal ve siyasi katılımı söz konusu olduğunda annenin babaya kıyasla öncelikli rolünü ön plana çıkarmaktadır.

Annenin eğitim düzeyindeki artış üniversiteli gencin katılımında artışı getirirken anne babanın kendi toplumsal ve siyasi katılım düzeyindeki artış üniversitelilerin katılımında düşüş ile kendini göstermektedir. Bu durum alanyazındaki çoğu araştırmanın (Cicognani, Zani, Fournier, Gavray ve Born, 2012) bulgusu ile farklılaşmakla birlikte toplumsal ve siyasi etkinliklerde bulunan ebeveynin arzuladığı sonuçları elde edememesinden kaynaklanan olumsuz duygulara şahit olmanın bir sonucu olabilir. Protestolara katıldığında polisin sert müdahalesine maruz kalan ya da demokratik çözüm yöntemlerinden birini deneyerek dilekçe ile bir şikayetini ileten ebeveyninin sorununu çözemediğini gören ve onun hayal kırıklığını gözlemleyen gençlerin toplumsal ve siyasi katılım motivasyonu düşebilir.

Akademik başarının da katılımın anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Genel not ortalamasındaki artışın üniversiteli gençlerin katılımına artış şeklinde yansımaları alanyazını destekler (Camara, 2012) niteliktedir ve daha başarılı gençlerin sorun çözme becerilerinin daha gelişmiş olması ile açıklanabilir.

Demografik değişkenlerden, üniversite eğitimi sırasında evde yalnız yaşama ile evde arkadaşla yaşama değişkenlerinin üniversiteli gençlerin katılım düzeylerini yordadığı görülmüştür. Bu iki değişkendeki artış katılım puanlarında düşüşü beraberinde getirmektedir. Bu durum üniversiteli gençlerin kampüste konaklamak

yerine bir ev kiralamayı tercih etmesinin toplumsal ve siyasi etkinliklerin düzenlendiği kampüsten uzak kalmaya neden olması ile ilgili olabilir. Dolayısıyla üniversite kampüsünün dışında bir evde yaşamak katılım için bir dezavantaj gibi görünmektedir.

Toplumsal ve siyasi katılımın internet ile ilgili yordayıcılarına bakıldığında sosyal medya kullanım süresi ve sıklığındaki artışın katılıma artış şeklinde yansırken dijital okuryazarlık düzeyindeki artışın toplumsal ve siyasi katılıma düşüş şeklinde yansıdığı dikkati çekmektedir. Söz konusu bulgular sosyal medyanın gençlerin katılım davranışları söz konusu olduğunda etkili bir ortam haline geldiğini vurgulamaktadır. Tüm dünyanın salgınla mücadele ettiği Ekim 2020 ile Mart 2021 tarihleri arasında Amerika’da günlük ortalama sosyal medya kullanım süresinin artış göstererek 65 dakikaya çıktığı belirlenmiştir (Statista, 2022). Sosyal medya kullanımındaki artış gençlerin normal koşullarda çevrimdışı gerçekleştirdikleri toplumsal ve siyasal katılım etkinliklerinin çevrimiçi ortamlara taşınmasına neden olmuştur. Sosyal medya, yayınlanan reklamlar, çevrimiçi tartışma ve sohbet odaları, siyasi adaylarla ilgili mesajların iletilmesi yoluyla siyasi katılımı teşvik etmektedir (Hemmen, 2022). Benzer şekilde sosyal medya uygulamalarında farklı sorunlara yönelik farkındalık oluşturmak isteyen gruplar ile karşılaşmak, farklı ağlara girmek ve onların sorunları ile sohbetlere dahil olmak de toplumsal katılımı desteklemektedir (Zúñiga, Jung ve Valenzuela, 2012). Her ne kadar bu araştırma kapsamında gençlerin sosyal medyayı ağırlıklı olarak hangi amaçla kullandığı değerlendirilememiş olsa da elde edilen bulgulardan hareketle, sosyal medya kullanımının toplumsal ve siyasi katılım açısından olumlu yansımaları olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu araştırmanın alanyazına önemli katkılarından biri Türkiye’deki üniversiteli gençlerin kimlik gelişim süreçleri ve katılım süreçleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymasıdır. Ergenlikle yoğunluk kazanan kimlik keşifleri beliren yetişkinliğin de kritik gelişim görevleri arasında yer almaktadır. Beliren yetişkinin çok sayıda alternatif arasından seçim yapması, gencin değerlerinin, dünya görüşünün, siyasi duruşunun netleşmesi dolayısıyla hangi toplumsal ya da siyasi gruplara yakın olmak istediğini belirlemesi anlamına gelmektedir. Beliren yetişkinlik gencin yeni ideolojileri öğrenmek için farklı ortamlara girdiği bir dönem olduğu gibi iyimserliğin ve cesaretin zirvesinde olduğu bir dönem olarak da görülebilir. Benzer şekilde içsel yatırımla özdeşleşmenin de katılımın anlamlı bir yordayıcısı olması beliren yetişkin tarafından kimlik bağlamında yapılan tercihin artı eksilerinin ele alınmasının ve en son aşamada, yapılan tercihle ilgili net bir sonuca ulaşmanın, beraberinde katılım düzeyinde artışı getirmesi ile ilgilidir.

Özellikle üniversite eğitimi alan beliren yetişkinler ailesinin onu yetiştirdiği değerleri ve “doğruları” ilk defa sorgulayabilmektedir. Onunla çok farklı dünya görüşüne sahip olan, dini tercihleri farklılaşan, farklı coğrafi bölgelerden, farklı sosyoekonomik düzeyden gençlerle aynı sınıfta derslere girmekte, ders aralarını aynı kantinde geçirmekte ve kampüsü paylaşmaktadır. Bu durumun toplumsal ve siyasi katılıma yansımaları doğaldır. Diğer gençlerin dünyasını gözlemeleyerek kendi kimliğini şekillendirmeye çalışan genç diğer gençlerle birlikte, içinde yaşadığı toplumun sorunlarından dolayı üzüntü duymakta ve bunlara çözüm üretmek için girişimlerde bulunmaktadır. Gençlerin toplumsal ve siyasi eylemlerde bulunmalarının faydaları sıklıkla ele alınsa da kimlik gelişimi bağlamındaki yansımaları alanyazında kendine pek yer bulamamıştır. Bu bakımdan bu tez çalışmasının alana özgün bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın önemli bulgularından biri, psikolojik ve sosyal iyi oluşta olduğu gibi, katılım söz konusu olduğunda da umudun anlamlı bir yordayıcı olmasıdır. Umudun düzeyindeki artışın toplumsal ve siyasi etkinliklere katılımı da artışı beraberinde getirmesi bireyi güçlendiren bir psikolojik özellik olarak değerlendirilen umudun gençlerle çalışan uzmanlar açısından değerli bir kaynak olduğunu vurgulamaktadır. Umutlu gençlerin geleceğe yönelik iyileştirmeler için girişimde bulunması, bu süreçte alternatif planları kurgulaması ve karşılaştıkları sorunlarda hemen pes etmemesi beklenmektedir. Hedefine giden yolda azmeden gençlik profili ile aktif katılım sergileyen gençlik profili örtüşmektedir. Dolayısıyla umut katılımı anlamlı bir fark meydana getirebilen psikolojik özelliklerin başında gelmektedir. Umutla yakından ilişkili bir değişken olan sosyal empatinin de toplumsal ve siyasi katılımın anlamlı bir yordayıcısı olması sosyal adaletsizlik karşısında durabilen gençlerin daha çok katılım eyleminde bulunduğu altını çizmektedir.

Son olarak, ele alınan değişkenlerden topluluk duygusunun toplumsal ve siyasi katılımın anlamlı yordayıcılarından birisi olması toplulukçu (Hofstede, 1980) özelliklerin ağır bastığı Türk kültüründe beklentilerle uyumludur ve Türkiye’deki gençlerin toplulukçu bağlam içinde var oluşlarının katılımlarına yansıdığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca topluluk duygusu ve katılımın bir arada ele alındığı bir çalışma olması dolayısıyla da farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Araştırmanın boylamsal olmaması dolayısıyla nedenselliğe ilişkin bir yargıya ulaşmak mümkün olmasa da üniversiteli gençlerin içinde bulundukları toplulukla doyum veren bir bağ kurmaları

durumunda ona katkıda bulunmak için çeşitli yollar bulmaları ve kendilerini toplumsal ve siyasi alanda ifade etmeye yönelik girişimlerde bulunmaları olası görünmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan analizden elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar ve bu sonuçlarla ilişkili öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Türkiye’de üniversitede eğitim gören beliren yetişkinlerin psikolojik ve sosyal iyi oluşları ile kimlik gelişimi süreçleri, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu, sosyal medya kullanımı ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkilerin ele alındığı bu araştırma kapsamında yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılmış ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma kapsamında gençlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeyini ölçmek amacıyla TSKÖ’nün uyarlama çalışması da gerçekleştirilmiştir.

801 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen araştırmada, öncelikle gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeyleri ile kimlik gelişimi süreçleri, umut, empati, sosyal empati, topluluk duygusu, sosyal medya kullanımı ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasında katılımın aracılık rolü ele alınmıştır. Yapısal eşitlik modeli kurularak gerçekleştirilen analiz sonucunda kimlik gelişiminin dört alt boyutu (seçeneklerin genişlemesine, derinlemesine ve saplantılı araştırılması ve içsel yatırımla özdeşleşme), empati, dijital okuryazarlık ile iyi oluş değişkenleri arasında anlamlı ilişkilerin olmaması dolayısıyla model yeniden kurulmuştur. Bu doğrultuda kurulan yeni modelde kimlik süreçlerinden içsel yatırımda bulunma sürecinin yanı sıra sosyal empati, umut, topluluk duygusu ve sosyal medya kullanımı değişkenleri ile psikolojik ve sosyal iyi oluş arasında katılımın aracılık rolü ele alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımın ele alınan bu değişkenler arasında aracılık rolü üstlendiği sonucuna varılmıştır.

Araştırmada üniversiteli beliren yetişkinlerin psikolojik iyi oluşlarını yordayan değişkenlerin belirlenmesine yönelik olarak çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda psikolojik iyi oluşu yordama gücü en yüksek olan değişkenin umut olduğu görülmüştür. Sosyal medya kullanımı ile ilgili değişkenlerden

sosyal medya kullanım süresi ve sıklığının psikolojik iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğu, dijital okuryazarlığın ise psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca içsel yatırımla özdeşleşme süreci hariç tüm kimlik gelişimi süreçlerinin psikolojik iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğu sonucuna varılmıştır. Psikolojik iyi oluştaki varyansın %63'ünü ele alınan değişkenler açıklamaktadır. Bununla birlikte cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Araştırmada üniversiteli beliren yetişkinlerin sosyal iyi oluşlarını yordayan değişkenlerin belirlenmesine yönelik olarak çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda sosyal iyi oluşu açıklama gücü en yüksek olan değişkenlerin sırasıyla umut, toplumsal ve siyasi katılım ve empati olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra gençlerin kimlik süreçlerinden içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin saptantılı araştırılması da sosyal iyi oluşun anlamlı yordayıcılarıdır. Psikolojik iyi oluş değişkeni ile benzer şekilde, sosyal iyi oluş değişkeni söz konusu olduğunda da sosyal medya kullanım sıklığı ve süresi anlamlı birer yordayıcı iken dijital okuryazarlık anlamlı bir yordayıcı değildir. Demografik değişkenlerden sosyoekonomik düzey sosyal iyi oluşu yordarken cinsiyet ve genel not ortalaması değişkenlerinin sosyal iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olmadığı sonucuna varılmıştır. Birbiri ile yakından ilişkili olan sosyal empati ve topluluk duygusu değişkenleri de sosyal iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ele alınan ve sosyal iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğu sonucuna varılan değişkenler sosyal iyi oluş varyansının %45'ini açıklamaktadır.

Araştırmada üniversiteli beliren yetişkinlerin toplumsal ve siyasi katılım düzeylerini yordayan değişkenlerin belirlenmesi için çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Beta katsayılarına bakıldığında demografik değişkenlerden üniversitede bulunulan süre, sosyoekonomik düzey, üniversite eğitimi sırasında evde yalnız ve evde arkadaşla yaşama, anne eğitim düzeyi ve akademik başarının toplumsal ve siyasi katılımı yordayan değişkenler olduğu sonucuna varılmaktadır. Buna karşılık yaş, cinsiyet, üniversite eğitimi sırasında yurttan kalma ve evde aile ile yaşama durumu, baba eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler katılımı yordamamaktadır. Araştırmadan elde edilen önemli bir sonuç katılım söz konusu olduğunda sosyal iyi oluşun anlamlı bir yordayıcı olmasına karşılık psikolojik iyi oluşun anlamlı bir yordayıcı olmamasıdır. Ayrıca sosyal medya bağlamında ele alınan üç değişkenin de katılımın anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmüş, beklentilerle uyumlu bir şekilde sosyal medya kullanımındaki artış katılım puanlarına artış şeklinde yansımıştır. Fakat

beklentilerle uyumlu olmayan bir sonuç dijital okuryazarlık düzeyindeki artışın katılıma olumsuz bir şekilde yansımalarıdır. Anne baba katılımı gençlerin katılımının anlamlı bir yordayıcısı olsa da anne baba katılım puanlarındaki artış gençlerin katılımında düşüşü beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda elde edilen bir başka sonuç ise sosyal empatinin katılımın anlamlı bir yordayıcısı olmasına karşılık empatinin anlamlı bir yordayıcı olmamasıdır. Gençlerin katılımı söz konusu olduğunda sosyal empatinin öncelikli bir rol oynadığı sonucu elde edilmiştir.

Öneriler

Bu kısımda araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda eğitim-öğretim ortamlarında görev alan uzmanlara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmektedir.

Eğitim-Öğretim Ortamlarına Yönelik Öneriler

Bu araştırma kapsamında yapılan analiz sonucunda toplumsal ve siyasi katılım değişkeninin üniversiteli gençlerin kimlik şekillenmesinin devam ettiği beliren yetişkinlikteki rolü bir kere daha onaylanmıştır. Katılımı yordayan değişkenler göz önünde bulundurulduğunda, eğitimcilerin gençlerin toplumsal ve siyasi katılımını arttırmak amacıyla sosyal empati, umut ve topluluk duygusu düzeylerinin iyileştirilmesine yönelik girişimlerinin faydalı olması beklenmektedir. Gençlerin katılım düzeyinin artırılması amacıyla, üniversitede görev yapan uzmanların gençlerin sosyal empati, umut ve topluluk duygusuna olumlu yansıyacak öğretim ortamları oluşturulmasını sağlaması anlamlı bir fark yaratabilir.

Sosyal empatinin gençlerin katılım düzeylerini yordadığı bulgusundan hareketle gençlere gerek öğretim programları kapsamında gerekse okul sonrası etkinlikler ile mevcut sosyal kurumlar, sorunlar, çeşitlilik, kapsayıcılık gibi kavramları öğrenme fırsatının sunulması öğrencilerin sosyal adalet ve eşitliği daha iyi anlamlandırmasını sağlayacaktır. Bu kavrayış da beraberinde eşitsizlikten muzdarip olan dezavantajlı bireylere yönelik empatinin gelişmesini getirmektedir. Dolayısıyla katılımı arttırmaya yönelik girişimlerde sosyal empati değişkenine önem verilmesi önerilmektedir.

Bu araştırmanın en önemli bulgularından biri sosyal medyanın katılım söz konusu olduğunda önemli bir rol oynadığı yönündedir. 21. yüzyılda dijital platformların

gençlerin hayatının hızlı bir şekilde vazgeçilmez bir parçası haline gelmesi her alanda olduğu gibi katılımı da kendini göstermiştir. Demokratik bir ülkenin olmazsa olmazlarından gençlik katılımını teşvik etmeye yönelik her türlü girişimin sosyal medyayı da kapsayacak şekilde tasarlanması daha etkili sonuçlar alınmasını sağlayacaktır. Sosyal medya ortamlarından faydalanılması katılıma katkıda bulunmanın yanı sıra farklı katılım türlerinin de ortaya çıkmasını sağlayarak gençlerin katılım yöntemlerinin çeşitlenmesine katkıda bulunacaktır.

Sosyal medyanın katılım bağlamında ortaya çıkan bu olumlu yansımasına karşılık psikolojik ve sosyal iyi oluş söz konusu olduğunda sosyal medya kullanımının dikkatle ele alınması gerektiği unutulmamalıdır. Sosyal medya kullanımı arttıkça iyi oluştaki düşüşü ortaya koyan bulgu eğitimcilere ve uzmanlara, sosyal medyanın etkili bir şekilde kullanımına yönelik eğitimlerin hazırlanmasında ve gençlere sosyal medya kullanımında yol gösterici örneklerin belirlenmesinde bir çıkış noktası olarak görülebilir. Benzer şekilde gençlerin psikolojik ve sosyal oluş düzeyinin düşük olduğu gözlemlenen durumlarda sosyal medya kullanımının duruma etki eden bir değişken olabileceği ihtimali üzerinde durularak gençlerin interneti kullanma alışkanlıkları üzerinden değerlendirme yapılabilir.

Pozitif psikolojinin önde gelen olumlu psikolojik özelliklerinden biri olan umut bu araştırma kapsamında gençlerin katılımı ve iyi oluşu söz konusu olduğunda belirleyici bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Umudun gençlerin demokratik süreçlere katılımını arttırmada faydalanabilecek bir unsur olduğu düşünüldüğünde eğitimcilerin sosyal sorunların çözümüne yönelik olarak umudu harekete geçirmelerinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Umudun gücünden öğrencilerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarının arttırılması aşamasında da fayda elde edilebileceği, bu araştırma bulguları ile bir kere daha teyit edilmiştir. Üniversiteli gençlerle çalışan uzmanların gençlerde umudu harekete geçirme konusunda onlara yol göstererek onların iyi oluş düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma meydana getirebileceği öngörülmektedir. Bu noktada geleceğe yönelik olumlu bir bakış açısının kazandırılması, bu yolda atılması gereken adımların belirlenmesi ve herhangi bir sorunla karşılaşılması durumunda alternatif çözüm yollarının bulunması gibi adımlar üzerinde durulması faydalı olacaktır.

Katılımla ilgili yordayıcı değişkenlerden hareketle bulguların Türkiye'deki gençlerin seçim süreçlerine katılımının ve toplumsal politikalarda etkin rol oynamalarının teşvik edilmesi aşamasında bir çıkış noktası olacağı düşünülmektedir. Üniversitenin ilerleyen yıllarında gençlerin daha çok katılımı bulundugu bulgusundan

hareketle gençlerin katılımını arttırmaya yönelik her türlü girişimin üniversitenin daha alt kademelerindeki öğrencileri hedeflemesi bu yaş grubundaki gençlerin de katılım süreçlerine dahil olmasını sağlaması açısından faydalı olabilir. Benzer şekilde sosyoekonomik düzeyi daha yüksek öğrencilerin katılım düzeyinin daha yüksek olduğu yönündeki bulgudan yola çıkılarak katılımın artırılmasındaki öncelikli hedef grubun daha alt sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler şeklinde belirlenmesi uygun olabilmektedir.

Bu araştırma kapsamında ulaşılan ve kimlik gelişimi süreçlerinin (içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırım ile özdeşleşme) katılımın anlamlı bir yordayıcısı olduğu şeklindeki bulgu beliren yetişkinlikte kimlik gelişiminin önemini bir kere daha vurgulamıştır. Toplumsal ve siyasi katılımı ileri taşımaya yönelik çalışmalarda uzmanlar kimlik gelişimi süreçlerini de değerlendirme sürecine alarak, gençlerin yaşamın farklı alanlarında birçok alternatif arasından bir tercihte bulunmasının ve bu seçeneğin artılarını ve eksilerini ele aldıktan sonra o kararın doğru olduğu konusunda ikna olmasının katılıma yansımalarını göz önünde bulundurmalıdır. Uzmanlar kimlik gelişimi ile katılım arasındaki bu anlamlı ilişkiyi göz önünde bulundurarak gençlerin potansiyelinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan plan ve projelerde daha etkili çıktılar elde edebilir. Kimlik ve katılım arasındaki ilişkiye diğer yönden bakacak olursak, daha çok gönüllülük etkinliklerine katılma fırsatı sunulan, üniversitedeki karar alma ve sorun çözme süreçlerinde yer alması daha çok teşvik edilen öğrencilerin sonuç olarak kimlik gelişimi bakımından önemli kazanımlar elde edeceği de düşünülmektedir. Başka bir ifadeyle katılımı arttırmaya yönelik her türlü etkinliğin kimlik gelişimine olumlu bir şekilde yansması beklenmektedir.

Gencin yaşamın farklı alanlarındaki keşif sürecinde kalıcı bir tercihte bulunmasının iyi oluş söz konusu olduğunda belirleyici bir etken olduğu bulgusundan hareketle içsel yatırımda bulunamayan, seçeneklerin saplantılı araştırılması sürecinde takılan üniversiteli öğrencilere yönelik müdahale programlarının düzenlenmesi de üniversitelilerin iyi oluşunun artırılmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle aileden özerkleşmenin üniversite yıllarında öncelikli hale geldiği Türk toplumunda, gençlere bu tür bir desteğin sağlanması hem sağlıklı bir kimlik gelişiminin desteklenmesi, hem de gençlerin psikolojik ve sosyal iyi oluş düzeylerinin artırılması için önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı verilerin çevrimiçi ortamda toplanmış olmasıdır. Çevrimiçi araştırmaların, bilimsel araştırmalarda bulunması gereken, sonuçların genellenebilir olması özelliğini barındırmadığı doğrultusunda eleştiriler (Doğan, 2020) yoğunluk kazanmıştır. Dolayısıyla elde edilen verilerin bütün beliren yetişkin örneklemini temsil etmesi ile ilgili bir sınırlılık söz konusudur. Araştırma kapsamında toplanan veriler bu çalışma grubuna benzer özelliklerdeki gruplar için geçerli olabilir ve Türkiye’deki bütün beliren yetişkinlere genellenebilirliği konusunda sınırlılıklar mevcuttur. Ayrıca bu araştırma kapsamında beliren yetişkinlerden üniversite eğitime devam edenler ile ilgili çıkarımlar yapılmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla bulguların beliren yetişkinlik döneminde bulunan farklı alt gruplara (örneğin öğrenci olmayanlara) genellenebilirliği mümkün gözükmemektedir. Daha sonraki çalışmaların beliren yetişkinlik dönemindeki farklı özelliklere sahip gençleri kapsayacak şekilde gerçekleştirilmesi genelleme gücünün ortadan kaldırılması yolunda faydalı olacak ve beliren yetişkinliğin dinamiklerinin daha etkili bir şekilde kavranmasını sağlayacaktır.

Araştırmanın sınırlılıklarından biri de kesitsel olması dolayısıyla değişkenler arasındaki nedenselliğe yönelik net çıkarımlarda bulunmaya fırsat sunmamasıdır. Araştırmanın hipotezlerinden biri kimlik gelişimi bağlamında içsel yatırımda bulunma düzeyinin daha yüksek olmasının gençleri daha fazla katılımda bulunmaya sevk edeceği ve bunun da sonuç olarak psikolojik ve sosyal iyi oluşu arttıracığı yönündedir. Değişkenlerden birindeki değişimin bir diğerine yansımaya ilişkin bir sonuç çıkarmak mümkün olsa da araştırmanın boylamsal olmaması dolayısıyla nedensellik ve ilişkinin yönü hakkında kesin sonuçlar ortaya koymak zordur. Araştırmacılar gelecekte yapacakları boylamsal araştırmalar ile kimlik, katılım, iyi oluş ve ele alınan diğer değişkenler arasındaki ilişkinin yönüne ilişkin daha ayrıntılı sonuçlar elde ederek alanyazına çok önemli katkılarda bulunabilirler.

Bir diğer sınırlılık da sosyal medya kullanımının süre ve sıklık üzerinden ölçülmesi ile ilgilidir. Bireylerin gün içinde sosyal medyada ne kadar süre geçirdiğini, ne sıklıkla sosyal medyayı kullandığını değerlendirmesindeki zorluklar araştırmalarda da kendini göstermektedir. Zamanın hızla aktığı sosyal medyada geçirilen sürenin çoğunlukla, gerçekten geçirilen süreden daha az gibi değerlendirildiği (Scharkow, 2016) düşünüldüğünde ilerleyen zamanda yapılacak çalışmalarda bireylerin bu değişken ile ilgili süre ve sıklık değerlendirmelerindeki tahminlerinin doğru değeri yansıtmama

ihtimali unutulmamalıdır. Bu sorunun ortadan kaldırılabilmesi için yapılan araştırmadaki gerekli ölçümlerin yapıldığı haftanın sonunda gençlerin mail yoluyla araştırmacıya o haftanın her bir günü içindeki sosyal medya kullanımına ilişkin geribildirimde bulunması (akıllı telefonlarındaki sosyal medya sitelerinin kullanım sürelerinin takibine fırsat veren uygulamalar aracılığıyla) talep edilebilir. Bunu yapmak uygulama aşamasında bir zorluk olsa da sosyal medya kullanımına ilişkin daha güvenilir bir ölçüm yapmayı sağlayacağı için denenebilir.

Ayrıca sosyal medya kullanımına yönelik içerik odaklı bir ölçümün yapılmamış olması da bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Alanyazında yapılan çalışmaların çoğunda sosyal medya kullanım değişkeni süre ve sıklık üzerinden ilerlediği için bu tür bir yaklaşım benimsenmekle birlikte gençlerin sosyal medyada ne yaptığı, sosyal medyayı ne amaçla kullandığı gibi unsurların da katılım ve iyi oluş üzerinde önemli bir belirleyici olabileceği düşünülmektedir. Bu noktada önemli bir zorluk sosyal medya kullanımının amacının belirlenmesine yönelik olacaktır. Bireylerin sosyal medyayı aynı anda çok farklı amaçlarla kullandıkları düşünüldüğünde en önemli amaçlarını ifade etmeleri güç olmakla birlikte doğru bir değerlendirme sürecinin katılım ve iyi oluş dinamiklerini daha etkili bir şekilde yansıtacağı düşünülmektedir.

Benzer bir sınırlılık katılımın ölçülmesi ile ilgilidir. Özellikle dijital dünyanın gençlerin hayatında önemli bir rol oynaması katılımın dijital alanda çok farklı şekillerde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu da beraberinde katılımın ölçümündeki zorluğu beraberinde getirmektedir. Toplumsal ve siyasi etkinliklerin çeşitliliği dolayısıyla ilerleyen çalışmalarda katılımı düzey üzerinden değerlendirmek yerine, farklı toplumsal ve siyasi etkinlikler ile iyi oluş arasındaki ilişkiler üzerinde durulması önerilebilir. Gelecekte yapılacak çalışmalar katılımın farklı türlerini (oy vermek, protestoya katılmak, dijital medyada paylaşım yapmak, vs.) psikolojik ve sosyal iyi oluş değişkenleri açısından değerlendirirse katılımın çeşitlilik içeren doğasını ve gençlerin ruh haline yansımalarını daha güvenilir bir şekilde gözler önüne serebilecektir.

Araştırma kapsamında akademik başarı ile ilgili ölçümün de öğrencilerin kendi beyanına dayalı olduğu unutulmamalıdır. İlerleyen çalışmalarda akademik başarının daha güvenilir biçimde ölçülebilmesi için öğrencilerin transkriptlerindeki geçerli notu bildirmelerini sağlamaya yönelik daha farklı yöntemler uygulanabilir.

KAYNAKLAR

- Abbas, Z. & Nawaz, A. (2014). Digital-Literacy as the predictor of political participation: a survey of university graduates in Dikhan, KP, Pakistan. *Global Journal of Human-Social Science: F Political Science*, 14(8).
- Ahrens, C. J. C., & Ryff, C. D. (2006). Multiple roles and well-being: sociodemographic and psychological moderators. *Sex Roles*, 55, 801–815.
- Akfırat, N. O., & Çok, F. (2013). Gençlerin Siyasal ve Toplumsal Katılımı Ölçeğinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 369-398.
- Akfırat, N. O. (2010). *Türkiye ve Almanya’da Yaşayan Üniversiteli Türk Gençlerinin Siyasal ve Toplumsal Katılım Türlerini Ve Düzeylerini Belirleyen Etkenlerin Saptanması ve Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Akın, S., Çalışkan, Ö., Engin Demir, C. (2016). Civic engagement among university students: case of a Turkish public university. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(2), 301-330.
- Akın, A., Demirci, İ., Çitemel, N., Sarıçam, H., & Ocakçı, H. (2013, Mayıs). *Sosyal İyi Olma Ölçeği Türkçe Formu’nun geçerlik ve güvenilirliği*. 5. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, Mayıs, 10-11, Sakarya, Turkey. Doi: 10.13140/RG.2.2.27421.92649/1
- Akın, A., Usta, F., & Eroğlu, N. Ç. (2013). Ergenlerde Topluluk Hissi Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 16-25.
- Akman Özdemir, P. (2019, July). *Different forms of civic engagement among emerging adults in relation to identity commitment and exploration*. Paper presented at the XVI. European Congress of Psychology, Moscow, Russia. Retrieved from: file:///C:/Users/gulsah.sevinc/Downloads/CivicEngagement_Identity%20(2).pdf
- Aktan, E. (2017). *Sosyal Medya ve Siyasal Katılım*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Albanesi, C., Cicognani, E., & Zani, B. (2007). Sense of community, civic engagement and social wellbeing in Italian adolescents. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 17, 387–406.
- Albashrawi, M., Asiri, Y., Binsawad, M., & Alqahtani, L. (2021). The effect of social media use on empathy and welling: a personality perspective in Saudi Arabia. *Journal of Asia Business Studies*, 16(2), 406-423.

- Alesina, A., & Giuliano, P. (April 2009). Family ties and political participation. *IZA Discussion Paper Series*, 4150, 1-26.
- Alexander, A. C., & Coff  , H. (2018). Women's political empowerment through public opinion research: the citizen perspective. In: Alexander, A.C., Bolzendahl, C., Jalalzai, F. (Eds.), *Measuring Women's Political Empowerment across the Globe: Strategies, Challenges and Future Research*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, pp. 27–53.
- Altun, A. (2020). *T  rkiye’de Kent ve Aktif Vatandaşlık   zerine Bir   alışma: Ankara-Kırıkkale   rneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale   niversitesi.
- Altuntaş, A. (2019). *Siyasal Katılım S  recinde Gen  liğin Rol   ve Sosyal Medya Etkisi*. (Yayımlanmamış y  ksek lisans tezi). Necmettin Erbakan   niversitesi, Konya.
- Amna, E., & Ekman, J. (2014). Standby Citizens: diverse faces of political passivity. *European Political Science Review*, 6, 261- 281.
- Anderson, M. R., & Fridy, K. S. (2022). Sense of Community. In Ed. M. R. Anderson, K. S. Fridy. *Community, Civic Engagement and Democratic Governance in Africa: The Case of Ghana*, (pp. 51-66), Palgrave Macmillan.
- Anıl, N.K., & Eti    li., G. (2017). Sosyal Ağ Kullanımı ve Siyasi İlgi Bağlamında Gen  lerin Online Siyasi Katılımı. *Kırıkkale   niversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak  ltesi Dergisi*, 6(3), 87-96.
- Apaolaza, V., Hartmann, P., Medina, E., Barrutia, J. M., & Echebarria, C. (2013). The relationship between socializing on the Spanish online networking site Tuenti and teenagers’ subjective well-being: The roles of self-esteem and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1282–1289.
- Aristoteles. (2014). *Nikomakhos’a Etik*. (F. Akderin,   ev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Arnett, J. J. (1995). Adolescents’ use of media for self-socialisation. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 519-533.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Arnett, J. J. (2006). Emerging adulthood: Understanding the new way of coming of age. In: *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century*. Arnett, J. J. & Tanner, J. L. (Eds.). Washington, DC: American Psychological Association.
- Arnett, J. J. (2014). *Emerging adulthood: the winding road from the late teens through the twenties (2nd. ed.)*. New York: Oxford University Press.
- Ashley, S., Maksl, A. & Craft, S. (2017). News media literacy and political engagement: what’s the connection? *The National Association for Media Literacy Education’s Journal of Media Literacy Education* 9 (1), 79 – 98.

- Astin, A. W., & Sax, L. J. (1998). How undergraduates are affected by service participation. *Service Participation*, 39(3), 251.
- Ataman, A., Çok, F., & Sener, T. (2012). Understanding civic engagement among young Roma and young Turkish people in Turkey. *Human Affairs*, 22, 419-433.
- Ataman, A., & Şener, T. (2016). Gençlikte toplumsal katılım ve anababanın rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 27(1), 123-144.
- Ataman, A., Şener, T., Noack, P., & Born, M. (2017). Political participation beyond borders: a comparative analysis of Turkish youth living in home country, Germany and Belgium. *Journal of Youth Studies* 20 (5), 565-582.
- Ateş, M. F. (2021a). *Covid-19 Salgını Sürecinde Bireylerin Kaygı ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Sosyodemografik Özellikler, Algılanan Sosyal Destek, Duygusal Düzenleme ve Empati Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Ateş, S. (2021b). *Türkiye Gençlik Araştırması*. Erişim adresi: https://www.habererk.com/images/upload/GENCYLIYK_ARASYTIRMASI.pdf
- Avcı Vardar, E. (2019). *Aracı ve Düzenleyici Etkilerin Modellenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aydemir, M. A. (2011). *Sosyal Sermaye Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması*. Çizgi Kitabevi: Konya.
- Ayvacı, H. Ş., & Akyıldız, S. (2009). Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin Bireye ve Topluma Kazandırdıkları ve Toplumun Beklentileri. *Milli Eğitim*, 38 (184), 102-119.
- Bacovsky, P., & Fitzgerald, J. (2021). Raising a politically engaged generation: when parental influence matters most. *Youth & Society*, 1–17. DOI: 10.1177/0044118X211029976 journals.sagepub.com/home/yas
- Bahramian, E., Mazaheri, M. A., & Hasanzadeh, A. (2018). The relationship between media literacy and psychological well-being in adolescent girls in Semirom city. *Journal of Education and Health Promotion*, 7(148), 1-5.
- Baik, C., Larcombe, W., Brooker, A., Wyn, J. Allen, L., Brett, M., Field, R., & James, R. (2017). *Enhancing student mental wellbeing: A handbook for academic educators*. University of Melbourne.
- Bailey, T. C., Eng, W., Frisch, M. B., & Snyder, C. R. (2007). Hope and optimism as related to life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 2(3), 168-175.
- Balcı, Ş. ve Demir, Y. (2018). Sosyal Medya Kullanımı ile Mutluluk Düzeyi Arasındaki İlişki: Üniversite Gençliği Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 71, 339-354.

- Ballard, P.J., Hoyt, L. T., & Pachucki, M. C. (2018). Impacts of adolescent and young adult civic engagement on health and socioeconomic status in adulthood. *Child Development, 90*(4), 1138-1154.
- Ballard, P.J., Ni, X., & Brocato, N. (2020). Political engagement and wellbeing among college students. *Journal of Applied Developmental Psychology, 71*, 2-15.
- Baluch, K. (2019). *Role of parents and educated youth's social and civic participation in their political engagement: survey based evidence from universities in Lahore*. (Unpublished masters thesis). Pakistan.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Barger, S. D., Donoho, C. J., and Wayment, H. A. (2009). The relative contributions of race/ethnicity, socioeconomic status, health, and social relationships to life satisfaction in the United States. *Quality of Life Research, 18*, 179–189. doi: 10.1007/s11136-008-9426-2
- Barlow, D.H. (1988). *Anxiety and its disorders: The nature and treatment of anxiety and panic*. New York: Guilford Press.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1173–1182.
- Barnum, D. D., Snyder, C. R., Rapoff, M. A., Mani, M. M., & Thompson, R. (1998). Hope and social support in the psychological adjustment of pediatric burn survivors and matched controls. *Children's Health Care, 27*, 15–30.
- Barrett, M., & Zani, B. (Eds.). (2015). *Political and civic engagement: multidisciplinary perspectives*. New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Batson, C. D., Batson, J. G., Slingsby, J. K., Harrell, K. L., Peekna, H. M., & Todd, M. R. (1991). Empathic joy and the empathy-altruism hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*, 413–426. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.3.4137>
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma, Bir Davranış İncelemesi*. AÜSBF Yayını, 302, Ankara.
- Bayraktar, K. S. (2019). *Antrenörlerin Sosyal İyi Oluş Düzeylerinin Psikolojik Kırılganlığa Olan Etkisi*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Bekalu, M.A, McCloud, R.F., & Viswanath, K. (2019). Association of social media use with social well-being, positive mental health, and self-rated health: disentangling routine use from emotional connection to use. *Health Education Behaviour, 46*(2), 69-80. doi: 10.1177/1090198119863768.

- Bekil, M. (2019). *Öğretmenlerde Mutluluğun Yordayıcıları Olarak Sosyal Bağlılık, Özgeçmişlik Ve Sosyal Empati*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Bekil, M. ve Taylı, A. (2019, Nisan). *Sosyal empati ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması*. V. INES International Academic Research Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur, Antalya.
- Bennett, W. L. (2007). Civic learning in changing democracies: Challenges for citizenship and civic education. In P. Dahlgren (Ed.), *Young citizens and new media: Learning democratic engagement* (pp. 59–77). New York, NY: Routledge.
- Bennett, W. L. (2008). Changing citizenship in the digital age. In W. L. Bennett (Ed.), *Civic life online* (pp. 1–24). Cambridge, MA: MIT Press.
- Benson, L. P., Scales, P.C., Hamilton, S. F., & Sesma, Jr., A. (2007). Positive Youth Development: Theory, Research, and Applications. In R. M. Lerner, & W. Damon, (Eds.), *Handbook of child psychology* (6th ed.): Vol. 1, Theoretical models of human development. (pp. 894-941). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Berkman, L. F., Glass, T., Seeman, I., & Brisette, T. E. (2000). From social integration to health: Durkheim in the new millennium. *Social Science and Medicine*, 51, 843–857.
- Berzonsky, M. (2003). Identity style and well-being: does commitment matter? *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 3(2), 131–142.
- Besser, T. L. (2012). Inside the black box: college graduation and civic engagement. *Journal of Academic Ethics*, 10, 313–325. DOI 10.1007/s10805-012-9167-2
- Beyers, W., & Luyckx, L. (2015). Ruminative exploration and reconsideration of commitment as risk factors for suboptimal identity development in adolescence and emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 47, 1-33.
- Beyers, W., Seiffge-Krenke, I. (2010). Does identity precede intimacy? Testing Erikson's Identity theory on romantic development in emerging adults of the 21st century. *Journal of Adolescent Research*, 25, 387-415.
- Birleşmiş Milletler. (2011). *Dünyada Gönüllülük Raporu- Küresel İyi Oluş İçin Küresel Değerler (State of the World's Volunteerism Report- Universal Values for Global Well-being)*, UN Volunteers.
- Birleşmiş Milletler. (2018). *Toplum Dayanıklılığının Arttırılmasında Gönüllülük Etkinlikleri Bağlamında Cinsiyetin Etkisi (The role of gender in Volunteerism For Community Resilience)*, UN Volunteers.
- Bjälensjö, J. (2010). *Youth policy cooperation between Turkey and Sweden" Introduction to Youth Policy– Swedish and Turkish Perspectives*. The Swedish National Board for Youth Affairs and the Department of Youth Services at the Directorate for Youth and Sports in Turkey.

- Bjørnskov, C., Dreher, A., & Fischer, J. A. (2007). *On gender inequality and life satisfaction: Does discrimination matter?* (No. 657). SSE/EFI Working Paper Series in Economics and Finance.
- Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (2000). Social intelligence, empathy aggression? *Aggression and Violent Behavior*, 5, 191-200.
- Block, J. J. (2008). Issues for DSM-V: Internet addiction. *The American Journal of Psychiatry*, 165, 306–307. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2007.07101556>
- Bobowik, M., Basabe, N., & Páez, D. (2015). The bright side of migration: Hedonic, psychological, and social well-being in immigrants in Spain. *Social Science Research*, 51, 189-204.
- Bode, L. (2012). Facebooking it to the polls: A study in online social networking and political behavior. *Journal of Information Technology and Politics*, 9, 352-369. <https://doi.org/10.1080/19331681.2012.709045>
- Bode, L., Vraga, E. K., Borah, P., & Shah, D. V. (2014). A New Space for Political Behavior: Political Social Networking and its Democratic Consequences. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19, 414–429.
- Booth, R.B., Tombaugh, E., Kiesa, A., Lundberg, K., and Cohen, A. (2020, October 20). Young people turn to online political engagement during Covid-19. *CIRCLE*. <https://circle.tufts.edu/latest-research/young-people-turn-online-political-engagement-during-Covid-19>
- Borge, R., & Cardenal, A. S. (2011). Surfing the Net: A Pathway to Participation for the Politically Uninterested?. *Policy & Internet*, 3(1), 34–62.
- Boulianne, S. (2015). Social media use and participation: a meta-analysis of current research. *Information, Communication and Society*, 18(5), 524–538, <http://dx.doi.org/10.1080/1369118X.2015.1008542>
- Boulianne, S. (2022). Standby Ties that Mobilize: social media platforms and civic engagement. *Social Science Computer Review*, 1–16.
- Boulianne, S., & Theocharis, Y. (2020). Young people, digital media, and engagement: A meta-analysis of research. *Social Science Computer Review*, 38(2), 111-127.
- Bowers, E. P., Geldhof, J. G., Schmid, K. L., Napolitano, C. M., Minor, K., & Lerner, J. V. (2012). Relationships with important nonparental adults and positive youth development: An examination of youth self-regulatory strengths as mediators. *Research in Human Development*, 9(4), 298–316.
- Bowers, E. B., & Johnson, S. K. (2013). The adult social milieu and character development: Potential mechanisms of influence. In N. Hurd (Chair), *Mentoring and adolescent development: Assessing pathways and exploring complexities*. Symposium conducted at the annual meeting of the Association of Psychological Science, Washington, DC.

- Bowlby, J. (1951). *Maternal care and mental health*. World Health Organization Monograph (Serial No. 2).
- Bowman, N. A. (2010). The development of psychological well-being among first-year college students. *Journal of College Student Development*, 51, 180-200. <https://doi.org/10.1353/csd.0.0118>
- Bowman, S., & Willis, C. (2003). *We media: how audiences are shaping the future of news and information*. Stanford: The Media Center.
- Bozkurt, T. (2014). Empati Kuramları ve Uygulamaları. A. T. Çelik (Ed.). *Empati Kuramdan Uygulamaya* (17-42). İstanbul: Kültür Üniversitesi.
- Braun-Lewensohn, O. (2016). Sense of coherence, values, youth involvement, civic efficacy and hope: adolescents during social protest. *Social Indicators Research*, 128, 661-673.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bryant, J. A., Sanders-Jackson, A., & Smallwood, A. M. K. (2006). IMing, text messaging, and adolescent social networks. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(2).
- Bulut, M. (2013). *T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik ve Sosyal Medya Araştırma Raporu*. Erişim Adresi: <https://leventeraslan.files.wordpress.com/2015/09/genclik-sosyalmedyayonetici-ozeti.pdf>
- Burke, M., Marlow, C. & Lento, T. (2010). Social network activity and social well-being. Presented at Proceedings of the 28th International Conference on Human Factors in Computing System.
- Burwell, R. A., & Shirk, S. R. (2007). Subtypes of rumination in adolescence: Associations between brooding, reflection, depressive symptoms, and coping. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36(1), 56-65. http://dx.doi.org/10.1207/s15374424jccp3601_6
- Bücker, S., Nuraydin, S., Simonsmeier, B. A., & Schneider, M. (2018). Subjective well-being and academic achievement: a metaanalysis. *Journal of Research in Personality*, 74, 83–94.
- Bühlmann, M. (2016). Does political participation make people happy? In *Swiss Social Report 2016: Wellbeing*, Ed. F. Ehrler, F. Bühlmann, P. Farago, F. Höpflinger, D. Joye, P. Perrig-Chiello, and C. Suter, (pp. 210–28). Zürich: Seismo-Verlag.
- Büyükcebeci, A. (2017). *Ergenlerde Sosyal Dışlanma, Yalnızlık ve Okul Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişki: Empatik Eğilimin Aracı Rolü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. (27. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. M. (2011). *Structural equation modeling with AMOS Basic concepts, applications, and programming (Multivariate Applications Series)*. Routledge, New York.
- Camara, P. F. (2012). *The effects of community service on the academic performance of students at a Massachusetts Middle School*. (Unpublished doctoral thesis). Northeastern University, USA.
- Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 1089–1097. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.03.012>
- Carrizales, A., Branje, S., Lannegrand, L. (2021). Disentangling between- and within-person associations between empathy and prosocial behaviours during early adolescence. *Journal of Adolescence*, 93, 114-125.
- Cenkseven, F., & Akbas, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 43-65.
- Cenkseven Önder, F., & Mukba, G. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Umut ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Yaşam Amacının Aracı Rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 62, 103-116.
- Chae, Y., Lee, S., & Kim, Y. (2019) Meta-analysis of the relationship between Internet use and political participation: examining main and moderating effects. *Asian Journal of Communication*, 29(1), 35-54. DOI: 10.1080/01292986.2018.1499121
- Chan, R. C. H., & Mak, W. W. S. (2020). Empowerment for civic engagement and well-being in emerging adulthood: Evidence from cross-regional and cross-lagged analyses. *Social Science & Medicine*, 244, 1-10.
- Chan, W. Y., Ou, S. R., & Reynolds, A. J. (2014). Adolescent Civic Engagement and Adult Outcomes: An Examination Among Urban Racial Minorities. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(11), 1829-1843. DOI 10.1007/s10964-014-0136-5.
- Chen, H. T., Chan, M., & Lee, F. L. F. (2016). Social media use and democratic engagement: a comparative study of Hong Kong, Taiwan, and China. *Chinese Journal of Communication*, 9(4), 348-366, DOI: 10.1080/17544750.2016.1210182
- Chiu, M., Chow, B., McBride, C., & Mol, T. (2016). Students' sense of belonging at school in 41 countries: cross-cultural variability. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 47, 175–196. doi: 10.1177/0022022115617031
- Cansever, N. (2018). Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitiminin Siyasal İlgi ve Katılıma Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı- 1*, 74-93.

- Cantillon, D., Davidson, W. S., & Schweitzer, J. H. (2003). Measuring community social organization: Sense of community as a mediator in social disorganization theory. *Journal of Criminal Justice*, 31, 321–339.
- Capone, V., Donizzetti, A. R., & Petrillo, G. (2018). Classroom relationships, sense of community, perceptions of justice, and collective efficacy for students' social well-being. *Journal of Community Psychology*, 46, 374–382.
- Carr, C. T., & Hayes, R. A. (2015). Social media: Defining, developing, and divining. *Atlantic Journal of Communication*, 23, 46–65.
- Celio, I. C., Durlak, J., & Dymnicki, A. (2011). A meta-analysis of the impact of service-learning on students. *Journal of Experiential Education*, 34(2), 164-181.
- Chavis, D. M., & Wandersman, A. (1990). Sense of community in the urban environment: A catalyst for participation and community development. *American Journal of Community Psychology*, 18, 55–82.
- Checkoway, B. (2011). New perspectives on civic engagement and psychosocial well-being. *Liberal Education*, 97, 6–11.
- Chen, J. (2017). Can online social networks foster young adults' civic engagement? *Telematics and Informatics*, 34, 487-497.
- Chen, H. T., & Li, X. (2017). The contribution of mobile social media to social capital and psychological well-being: Examining the role of communicative use, friending and self-disclosure. *Computers in Human Behavior*, 75, 958-965.
- Chenneville, T., Toler, S., & Gaskin-Butler, V. T. (2012). Civic engagement in the field of Psychology. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 12(4), 58-75.
- Chiessi, M., Cicognani, E., & Sonn, C. (2010). Assessing sense of community on adolescents: Validating the brief scale of Sense Of Community in adolescents (SOC-A). *Journal Of Community Psychology*, 38, 276–292.
- Cho, E., & Jeon, S. (2019). The role of empathy and psychological need satisfaction in pharmacy students' burnout and well-being. *BMC Medical Education*, 19(43), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1477-2>
- Choudhary, R., & Gupta, D. S. (2017). Civic engagement a precursor to well-being. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 8(2), 152-156.
- Chow, C. M., Ruhl, H., & Buhrmester, D. (2013). The mediating role of interpersonal competence between adolescents' empathy and friendship quality: A dyadic approach. *Journal of Adolescence*, 36, 191–200. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.10.004>
- Chraif, M., & Dumitru, D. (2015). Gender differences on Wellbeing and Quality of life at young students at psychology. *Social and Behavioral Sciences*, 180, 1579 – 1583.

- Christiaens, A. H. T. (2019). *The Relation between Identity Development and Positive Emotions*. (Unpublished Master's Thesis). Tilburg University, Hollanda.
- Chu, Y. (2018). *Civic Engagement and Its Relationship with Subjective Well-Being among Low-Income Individuals*. (Unpublished Doctoral Thesis). Boston College, Amerika.
- Ciarrochi, J., Parker, P., Kashdan, T. B., Heaven, P. C., & Barkus, E. (2015). Hope and emotional well-being: A six-year study to distinguish antecedents, correlates, and consequences. *The Journal of Positive Psychology*, 10(6), 520-532. doi:10.1080/17439760.2015.1015154
- Cicognani, E., Albanesi, C., & Zani, B. (2008). The impact of residential context on adolescents' subjective well-being. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 18, 558–575.
- Cicognani, E., Klimstra, T., & Goossens, L. (2014). Sense of community, identity statuses, and loneliness in adolescence: A cross-national study on Italian and Belgian youth. *Journal of Community Psychology*, 42, 414-432. doi:10.1002/jcop.21618
- Cicognani, E., Mazzoni, D., Albanesi, C., & Zani, B. (2015). Sense of community and empowerment among young people: Understanding pathways from civic participation to social well-being. *Voluntas*, 26(1), 24–44.
- Cicognani, E., & Pirini, C. (2007). Social participation, sense of community and well-being: A study with university students. *Psicologia della Salute*, 1(1), 103-115.
- Cicognani, E., Pirini, C., Keyes, C., Joshanloo, M., Rostami, R., Nosratabadi, M. (2008). Social Participation, Sense of Community and Social Well Being: A Study on American, Italian and Iranian University Students. *Social Indicators Research*, 89, 97–112. doi 10.1007/s11205-007-9222-3.
- Cicognani, E., Zani, B., Fournier, B., Gavray, C., & Born, M. (2012). Gender differences in youths' political engagement and participation. The role of parents and of adolescents' social and civic participation. *Journal of Adolescence*, 35(3), 561–576. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.10.002>
- Coffé, H., & Bolzendahl, C. (2010). Same Game, Different Rules? Gender Differences in Political Participation. *Sex Roles*, 62, 318–333.
- Colby, A., Beaumont, E., Ehrlich, T., & Corngold, J. (2007). *Educating for democracy: Preparing undergraduates for lives of political participation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Combs, G. M., Clapp-Smith, R., & Nadkarni, S. (2010). Managing BPO service workers in India: Examining hope on performance outcomes. *Human Resource Management*, 49(3), 457– 476.

- Condon, M. (2015). Voice Lessons: Rethinking the Relationship between Education and Political Participation. *Political Behavior*, 37(4), 819–43.
- Collin, P. (2008). Young people imagining a new democracy. In *The foundation for young Australians*. Whitlam Institute, University of West Sydney.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Crocetti, E., Garckija, R., Gabrialaviciute, I., Vosylis, R., & Žukauskiene, R. (2014). Reciprocal associations between identity and civic engagement in adolescence: A two-wave longitudinal study. *International Journal of Developmental Science*, 8(3-4), 115–124.
- Crocetti, E., Jahromi, P., & Meeus, W. (2012). Identity and civic engagement in adolescence. *Journal of Adolescence*, 35, 521-532.
- Crocetti, E., Luyckx, K., Scignaro, M. & Sica, L. S. (2011). Identity formation in Italian emerging adults: A cluster-analytic approach and associations with psychosocial functioning. *European Journal of Developmental Psychology*, 8(5), 558–572. DOI: <https://doi.org/10.1080/17405629.2011.576858>
- Crocetti, E., Rubini, M. & Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: Development and validation of a three-dimensional model. *Journal of Adolescence*, 31, 207-222.
- Crocetti, E., Schwartz, S. J., Fermani, A., & Meeus, W. (2010). The Utrecht-management of identity commitments Scale (U-MICS): Italian validation and cross-national comparisons. *European Journal of Psychological Assessment*, 26, 172–186.
- Csikszentmihalyi, M. (1996). *Finding flow: The psychology of engagement with everyday life*. New York: Basic Books.
- Culpepper, M. (2020). *Exploring the relationships of social media usage and symptoms of anxiety and depression in adolescents*. Digital Commons @ ACU, Electronic Theses and Dissertations. Paper 224.
- Çağlar, A. Ç., & Çağlar, T. (2021). *Türkiye Gençlik Araştırması*. Konrad Adenauer Stiftung Derneği, Ankara. Erişim Adresi: https://www.kas.de/documents/283907/16886777/T%C3%BCrkiye+Gen%C3%A7lik+Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1+2021_T%C3%BCrkce.pdf/fd08cee1-8d75-02bb-13cb-2bb341b8897d?version=1.2&t=1644871408910
- Çavuşoğlu, H., & Bayram, T. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık ile Siyasal Katılma İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 79-96.
- Çayırılı, E. (2017). *Sosyal medya kullanım özelliklerinin kişilik yapıları, yaşam doyumu ve depresyon açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.

- Çelik Russell, Ö. (2016). Türkiye’de Seçime ve Geleneksel Olmayan Siyasal Etkinliklere Katılımı Etkileyen Bireysel Seviye Faktörler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(2), 437-463.
- Çengel, M., & Kaygısız, Ü. (2021). Siyasal Katılımda Sosyal Ağların Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(7), 631-650. DOI:10.26677/TR1010.2021.790
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çolak, R. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Sürecinde Twitter Kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi.
- Dahl, R. A. (1970). *After the Revolution? Authority in a Good Society*. Yale University Press.
- Dahlgren, P. (2016). Civic Engagement. In G. Maxxoleni, K. G. Barnhurst, K. Ikeda, R. C. M. Maia, & H. Wessler (Eds.), *The International Encyclopedia of Political Communication*. Chichester: Wiley Blackwell.
- Dahlin, J., & Harkonen, J. (2013). Cross-national differences in the gender gap in subjective health in Europe: does country-level gender equality matter? *Social Science & Medicine*, 98, 24–8.
- Damon, W. (2004). What is positive youth development? *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 13–24.
- Damon, W., Menon, J., & Bronk, K. C. (2003). The development of purpose during adolescence. *Applied Developmental Science*, 7(3), 119–128. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0703_2
- Dassonneville, R., Quintelier, E., Hooghe, M., & Claes, E. (2012). The relation between civic education and political attitudes and behavior: A two-year panel study among Belgian late adolescents. *Applied Developmental Science*, 16:3, 140-150. DOI: 10.1080/10888691.2012.695265
- Davenport, S. W., Bergman, S. M., Bergman, J. Z., & Fearington, M. E. (2014). Twitter versus Facebook: Exploring the role of narcissism in the motives and usage of different social media platforms. *Computers in Human Behavior*, 32, 212-220.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 113-126.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2010). *Self-determination*. New York: John Wiley & Sons.

- DeHaan, C., & Ryan, R. M. (2014). Symptoms of wellness: Happiness and eudaimonia from a self-determination perspective. In K. M. Sheldon & R. E. Lucas (Eds.), *Stability of happiness: Theories and evidence on whether happiness can change* (p 37–55). Amsterdam: Elsevier.
- Depow, G. J., Francis, Z., & Inzlicht, M. (2021). The experience of empathy in everyday life. *Psychological Science*, 32(8), 1198–1213.
- Diener, E. (2010). Subjective well-being: the science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- Diener, E., & Ryan, K. (2014). Subjective well-being: A general overview. *South African Journal of Psychology*, 39, 391–406.
- Diener, E., Wirtz, D., Biswas-Diener, R., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., et al. (2009). New measures of wellbeing. *Social Indicators Research Series*, 39. Doi: 10.1007/978-90-481-2354-4 12
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S., Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97, 143-156. 10.1007/s11205-009-9493-y.
- Çalışkan, S. (2021). *Ergenlerin Sahip Olduğu Gelecek Beklentisi, Umut ve Psikolojik İyi Oluş Düzeyi Arasındaki Yordayıcı İlişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Dimitrova, D. V., Shehata, A., Strömbäck, J., & Nord, L. W. (2014). The effects of digital media on political knowledge and participation in election campaigns: evidence from panel data. *Communication Research*, 41(1), 95–118. doi:10.1177/0093650211426004
- Doğan, E. (2019). Toplumsal Katılımı Belirleyen Faktörler: Türkiye’de Katılımcı Bütçenin Uygulanabilirliğine Dair Bir Sorgulama. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 159-184.
- Doğan, O. (2020). Çevrimiçi araştırmalar bilimsel midir?. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(6), 656-661.
- Doğan, U. (2016). Effects of social network use on happiness, psychological well-being, and life satisfaction of high school students: case of Facebook and Twitter. *Education and Science*, 41(183), 217-231. DOI:10.15390/EB.2016.4616
- Doğru, N. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Stres, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ve Sosyal Destek Değişkenleri Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Drach-Zahavy, A., & Somech, A. (2002). Coping with health problems: The distinctive relationships of hope sub-scales with constructive thinking and resource allocation. *Personality and Individual Differences*, 33, 103–17.
- Dubowitz, T., Nelson, C., Weiland, S., Sloan, J., Bogart, A., Miller, C., & Chandra, A. (2020). Factors related to health civic engagement: results from the 2018 National Survey of Health Attitudes to understand progress towards a Culture of Health. *BMC Public Health*, 20, 635. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08507-w>
- Eagly, A. H. , Wood, W. , & Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. In T. Eckes & H. M. Trautner (Eds.), *The developmental social psychology of gender* (pp. 123-174). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Easterlin, R. A. (2003). Explaining happiness. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 100, 11176-11183.
- Eckstein, K. Jugert, P., Noack, P., Born, M. & Sener, T. (2015). Comparing correlates of civic engagement between immigrant and majority youth in Belgium, Germany, and Turkey. *Research in Human Development*, 12 (1-2), Special Issue of Civic Engagement. DOI: 10.1080/15427609.2015.1010346.
- Einfeld, A., & Collins, D. (2008). The relationship between service-learning, social justice, multicultural competence, and civic engagement. *Journal of College Student Development*, 49(2), 95–109.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In N. Eisenberg (Vol. Ed.) & W. Damon (Series Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp. 701-778). New York: John Wiley.
- Eisenberg, N., Spinrad, T.L., Knafo-Noam, A. (2015). Prosocial development (7th ed.)M.E. Lamb, R.M. Lerner (Eds.), *Handbook of Child Psychology and Developmental Science: Socioemotional Processes* (Vol 3), John Wiley & Sons Inc., Hoboken, NJ (2015), pp. 610-656.
- Eisenberg, N. & Strayer J. (1987). Critical issues in the study of empathy. 118 In N. Eisenberg and J. Strayer (Eds.), *Empathy and its development. Cambridge studies in social and emotional development*. (pp. 3-13). New York: Cambridge University Press.
- Ekman, J., & Amna, E. (2012). Political participation and civic engagement: towards a new typology. *Human Affairs*, 22 (3), 283-300.
- Ekström, M., & Östman, J. (2013). Information, interaction, and creative production: The effects of three forms of Internet use on youth democratic engagement. *Communication Research*, 42, 796–818. <https://doi.org/10.1177/0093650213476295>

- Enchikova, E., Neves, T., Mejias, S., Kalmus, V., Cicognani, E., & Ferreira, P. D. (2019). Civic and political participation of European youth: fair measurement in different cultural and social contexts. *Frontiers in Education*, 4(10), 1-14. doi: 10.3389/educ.2019.00010
- Encina, Y., & Berger, C. (2021). Civic behavior and sense of belonging at school: the moderating role of school climate. *Child Indicators Research*, 14, 1453–1477.
- Erentaite, R., Beyers, W., Zukauskienė & R. Pilkauskaitė-Valickienė, R. (2012). Is news media related to civic engagement? The effects of media use on civic commitments, volunteering and perceived future civic participation of adolescents. *Journal of adolescence*, 35(3), 587-97.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company.
- Eryılmaz, A., & Aypay, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşu ile Kimlik Statüsü İlişkisinin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Eser, H. B., & Güler, Ö. (2015). İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Katılım Üzerine Etkisi- SDÜ Örnek Olayı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(12), 196-219.
- Eser, H. B., & Sarışahin, P. (2016). Cinsiyet- Siyasal Katılım İlişkisi: SDÜ Örnek Olayı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 38-58.
- Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93–106.
- Eshet-Alkalai, Y. (2005). Thinking skills in the digital era. In: Haward, C., Bottcher, J. V., Justice, L., Schenk, K., Rogers, P. L., Berg, G. A. (eds.). *Encyclopedia of distance learning*, Vol. I. London, Idea Group Inc., (pp. 1840-1845).
- Eshet-Alkalai, Y. (2012). Thinking in the Digital Era: A Revised Model for Digital Literacy. *Issues in Informing Science and Information Technology*, 9, 267-276.
- Ete, H., & Taştan, C. (2013). *Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri*. SETA yayınları. file.setav.org/Files/Pdf/20150105142403_2014te-turkiyepdf.pdf
- Euler, F., Steinlin, C., & Stadler, C. (2017). Distinct profiles of reactive and proactive aggression in adolescents: associations with cognitive and affective empathy. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11 (1), 1-14.
- Evli, M. (2022). Hemşirelik Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluş, Empati, Mesleki Güdülenme: Bir Path Analizi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 31, 60-65.
- Faelens, L., Hoorelbeke, K., Soenens, B., Van Gaeveren, K., De Marez, L., De Raedt, R., & Koster, E. H. W. (2021). Social media use and well-being : a prospective experience-sampling study. *Computers in Human Behaviour*, 114. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106510>

- Falsafi, N., & Tavousi, M. N. (2019). The Role of Identity Dimensions in Self-Esteem and Psychological Well-Being in Emerging Adulthood. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 15(59), 225-236.
- Fassbender, I., & Leyendecker, B. (2018). Socio-Economic Status and Psychological Well-Being in a Sample of Turkish Immigrant Mothers in Germany. *Frontiers in Psychology*, 9, 1586.
- Farrell, S., Aubry, T., & Coulombe, D. (2004). Neighbourhoods and neighbors: do they contribute to personal well-being? *Journal of Community Psychology*, 32, 9–25.
- Feldman, D. B., & Kubota, M. (2015). Hope, self-efficacy, optimism, and academic achievement: Distinguishing constructs and levels of specificity in predicting college grade-point average. *Learning & Individual Differences*, 37, 210-216. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2014.11.022>
- Fenn, N., Robbins, M. L., Harlow, L., & Pearson-Merkowitz, S. (2021). Civic Engagement and Well-Being: Examining a Mediation Model Across Gender. *American Journal of Health Promotion*, 35(7), 917-928.
- Ferrans, S. D., & Sandoval-Hernandez, A. (2017). The Civic Competence Gaps in Chile, Colombia and Mexico and the Factors That Account for the Civic Knowledge Gap: Evidence from the 2009 International Civic and Citizenship Education Study (ICCS). In B. Garcia-Cabrero, A. Sandoval-Hernandez, E. Trevino-Villareal, S. D. Ferrans & M. G. P. Martinez (Eds.), *Civics and Citizenship: Theoretical Models and Experiences in Latin America* (pp. 155-192). Rotterdam: Sense Publishers.
- Ferrari, J. R., Haq, A. & Williams, S. M. (2014). Hope in Civic Action: To be Optimistic and Non-prejudicial. *College Student Journal*, 48, 184-187.
- Finlay, A. K., Wray-Lake, L., & Flanagan, C. A. (2010). Civic engagement during the transition to adulthood: Developmental opportunities and social policies at a critical juncture. In L. Sherrod, J. Torney-Purta, & C. Flanagan (Eds.), *Handbook of research on civic engagement in youth* (pp. 277–305). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9780470767603.ch11>.
- Fisher, E. E., Sharp, R. L., & Bradley, M. J. (2017). Perceived Benefits of Service Learning: A Comparison of Collegiate Recreation Concentrations. *Journal of Experiential Education*, 40(2), 187–201.
- Flanagan, C. (2004). Volunteerism, Leadership, Political Socialization, and Civic Engagement. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of Adolescent Psychology*. New York: Wiley.
- Flanagan, C., & Bundick, M. (2011). Civic engagement and psychosocial well-being in college students. *Liberal Education*, 97(2). Retrieved from <http://www.aacu.org/publicationsresearch/periodicals/civic-engagement-and-psychosocial-well-being-college-students>

- Flanagan, C. A., & Levine, P. (2010). Civic engagement and the transition to adulthood. In *The Future of Children*, 20, 159-179.
- Flanagan, C., Syvertsen, A., & Stout, M. (2007). *Civic Measurement Models: Tapping Adolescents' Civic Engagement*. CIRCLE Working Paper 55. Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement (CIRCLE).
- Flavin, P., & Keane, M. (2012). Life satisfaction and political participation: evidence from the United States. *Journal of Happiness Studies*, 13(1), 63–78.
- Fong, C. P., & To, S. M. (2022). Civic engagement, social support, and sense of meaningfulness in life of adolescents living in Hong Kong: implications for social work practice. *Child and Adolescent Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10560-022-00819-7>
- Fraille, M., & Gómez, R. (2017). Bridging the enduring gender gap in political interest in Europe: The relevance of promoting gender equality. *European Journal of Political Research*, 56(3), 601–618.
- Fredrick, S. S., Nickerson, A. B., & Livingston, J. A. (2022). Adolescent social media use: pitfalls and promises in relation to cybervictimization, friend support, and depressive symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 51, 361–376.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218–226. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.218>
- Frey, B., & Stutzer, A. (2000). Happiness, economy and institutions. *The Economic Journal*, 110(466), 918–938. doi:10.1111/1468-0297.00570.
- Fridkin, K. L., Kenney, P. J., & Crittenden, J. (2006). On the margins of democratic life: The impact of race and ethnicity on the political engagement of young people. *American Politics Research*, 34(5), 605–626.
- Furco, A. (2002). Is service-learning really better than community service? in A. Furco and S. Billig, (eds.), *Advances in Service-Learning Research*, Vol. 1, Service Learning: The Essence of the Pedagogy, Greenwich, CT: Information Age Publishers, pp. 23-50. <http://www.servicelearning.org/wg.php/library/?action=details&item=4227>
- Gallagher, M. W., & Lopez, S. J. (2009). Positive expectancies and mental health: Identifying the unique contributions of hope and optimism. *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice*, 4(6), 548-556, DOI: 10.1080/17439760903157166
- Gallagher, M. W., Smith, L. J., Richardson, A. L., D'Souza, J. M., & Long, L. J. (2021). Examining the longitudinal effects and potential mechanisms of hope on COVID-19 stress, anxiety, and well-being. *Cognitive Behaviour Therapy*, 50(3), 234-245, DOI: 10.1080/16506073.2021.1877341

- Galligan, Y. (2012). *The contextual and individual determinants of women's civic engagement and political participation*. Unpublished paper, Work Package 3, The PIDOP Project.
- García-Álvarez, D., Hernández-Lalinde, J., & Cobo-Rendón, R. (2021). Emotional intelligence and academic self-efficacy in relation to the psychological well-being of university students during COVID-19 in Venezuela. *Frontiers in psychology*, 12, 759701. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.759701>
- Gazzaniga, M. (2008). *Human: The Science behind What Makes Us Unique*. New York: HarperCollins.
- Genç, E., & Arslan, G. (2021). Optimism and dispositional hope to promote college students' subjective well-being in the context of the COVID-19 pandemic. *Journal of Positive School Psychology*, 5(2), 87-96.
- Germeijs, V., Luyckx, K., Notelaers, G., Goossens, L., & Verschueren K. (2012). Choosing a major in higher education: Profiles of students' decision-making process. *Contemporary Educational Psychology*, 37(3), 229-239.
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York: John Wiley.
- Gimpel, J. G., Lay, J. C., & Schuknecht, J. E. (2003). *Cultivating Democracy: Civic Environments and Political Participation in America*. Washington: Brookings Institution Press.
- Gordon, C. F., Juang, L. P., & Syed, M. (2014). Internet use and well-being among college students: beyond frequency of use. *Journal of College Student Development*, 48(6), 674–688. <https://doi.org/10.1353/csd.2007.0065>
- Grav, S., Romild, U., Hellzèn, O., & Stordal, E. (2013). Association of personality, neighbourhood, and civic participation with the level of perceived social support: The HUNT study, a cross-sectional survey. *Scandinavian Journal of Public Health*, 41(6), 579–586. <http://www.jstor.org/stable/45180460>
- Greenaway, K. H., Cichocka, A., van Veelen, R., Likki, T., & Branscombe, N. R. (2016). Feeling hopeful inspires support for social change. *Political Psychology*, 37(1), 89-107.
- Gross, E. F. (2004). Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25(6), 633–649.
- Göçet Tekin, E. (2014). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Olma Duygusal Zeka ve Sosyal İyi Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Guse, T., & Shawn, M. (2018). Hope, Meaning in life and well-being among a group of young adults. In A. M. Krafft, P. P. Chiello & A. M. Walker (Eds.), *In Hope for a Good Life* (pp. 63–77). Springer, Cham.

- Gül, H., Ünlü, Y., & Pekel, A. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 4(15), 1861-1865.
- Güler, M. (2019). *Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluşun İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Güler, Ş. (2020). Political participation and subjective well-being: individuals' e-participation activities on Twitter in terms of life satisfaction. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 354-372.
- Güler, Ş. (2021). Dijital İletişim Mecralarında Dezavantajlı Türlerin Sesi Olmak: Hayvanseverlerin Siyasal Katılım Etkinlikleri Üzerinde Empati ve Grup Bilincinin Rolü. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 56, 142-164.
- Güler, Y., & Arı, E. (2019). Ergenlerde Öznel İyi Oluş, Kimlik Statüleri ve Aile Bütünlük Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 185-202.
- Gülseven, Z., Kumru, A., Carlo, G., de Guzman, M. R. (2020). The roles of perspective taking, empathic concern, and prosocial moral reasoning in the self-reported prosocial behaviors of Filipino and Turkish young adults. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 51(10), 814-830. doi:10.1177/0022022120968265
- Gürel, N. A. (2009). *Effects of thinking styles and gender on psychological well-being*. (Unpublished master's thesis), METU, Ankara.
- Hall, G. (1904). *Adolescence*. New York: Appleton.
- Hamilton, S. F., Hamilton, M. A., & Pittman, K. (2004). Principles for youth development. In S. F. Hamilton & H. M. A. Hamilton (Eds.), *The youth development handbook: Coming of age in American communities* (pp. 3-22). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hamutoğlu, N. B., Canan Güngören, Ö., Kaya Uyanık, G., & Gür Erdoğan, D. (2017). Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçe 'ye Uyarlama Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429. DOI: 10.12984/egedfd.295306
- Hanehalkı İşgücü Araştırması. (2021). TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Şubat 2021.
- Harding, T., Lopez, V., & Klainin-Yobas, P. (2019). Predictors of psychological well-being among higher education students. *Psychology*, 10, 578-594. <https://doi.org/10.4236/psych.2019.104037>
- Hardy, S. A., Pratt, M. W., Pancer, S. M., Olsen, J. A., & Lawford, H. L. (2010). Community and religious involvement as contexts of identity change across late adolescence and emerging adulthood. *International Journal of Behavioral Development*, 35(2), 125-135. 10.1177/0165025410375920

- Hart, D., Richardson, C., & Wilkenfeld, B. (2011). Civic identity. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research*, vols. 1 and 2 (pp. 771–787). New York, NY: Springer.
- Hart, R. (2016). *Çocukların Katılımı: Genç Yurttaşları Toplum Kalkınması ve Çevre Korumasına dahil etmenin Teori ve Pratiği* (T. Şener, Çev.). Ankara: Nobel Yayınevi. (1992).
- Hemmen, A. (2022). *Social Media's Effects on Voting*. Indiana University. Accessible from <https://scholars.indstate.edu/bitstream/handle/10484/12448/Bakerman%20Undergraduate%20Winner%202020%20-%20Research%20Paper%20-%20Abigail%20Hemmen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Hildenbrand, S. M., & Schultz, S. M. (2015). Implementing service learning in pre-service teacher coursework. *Journal of Experiential Education*, 38(3), 262–279.
- Hillygus, D. S. (2005). THE MISSING LINK: Exploring the relationship between higher education and political engagement. *Political Behavior*, 27(1), 25-47.
- Hobbs, R., Donnelly, K., Friesem, J., & Moen, M. (2013) Learning to engage: how positive attitudes about the news, media literacy, and video production contribute to adolescent civic engagement. *Educational Media International*, 50(4), 231-246.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: international differences in work related values*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Holmes, E. A., O'Connor, R. C., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L.,...& Bullmore, E. (2020). Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: A call for action for mental health science. *The Lancet Psychiatry*, 7, 547–560.
- Hong, P. (2021). *A cross-cultural perspective on overparenting and emerging adults' well-being*. Unpublished doctoral thesis, Florida State University.
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic journal of business research methods*, 6(1), 53-60.
- Hope, E. C., Velez, G., Offidani-Bertrand, C., Keels, M., & Durkee, M. I. (2018). Political activism and mental health among Black and Latinx college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 24(1), 26.
- Horn, J. L. (1965). A rationale and test for the number of factors in factor analysis. *Psychometrika*, 30, 179-185.
- House, J., Landis, K., & Umberson, D. (1988). Social relationships and health. *Science*. 241(4865):540–545. doi: 10.1126/science.3399889 PMID: 3399889

- Huang, C. (2010). Internet use and psychological well-being: A meta-analysis. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(3), 241–249. doi:10.1089/cyber.2009.0217
- Huang, C. (2017). Time spent on social network sites and psychological well-being: a meta-analysis. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 20(6), 346-354.
- Hustead, M. D. (2014). *How service learning impacts identity formation and social responsibility in emerging adults*. Unpublished Masters Thesis, Smith College, Northampton, MA.
- Hylton, M. E. (2018). The role of civic literacy and social empathy on rates of civic engagement among university students. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 22(1), 87-106.
- Hyun, K. D., & Kim, J. (2015). Differential and interactive influences on political participation by different types of news activities and political conversation through social media. *Computers in Human Behavior*, 45, 328–334. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.12.031>
- Inam, A., Fatima, H., Naeem, H., Mujeeb, H., Khatoon, R., Wajahat, T., Andrei, L. C., Starcevic, S., & Sher, F. (2021). Self-compassion and empathy as predictors of happiness among late adolescents. *Social Sciences*, 10: 380. <https://doi.org/10.3390/socsci10100380>
- İşıklar, A. (2012). Examining psychological well-being and self-esteem levels of Turkish students in gaining identity against role during conflict periods. *Journal of Instructional Psychology*, 39(1), 41-50.
- İmiroğlu, A., Demir, R., & Murat, M. (2021). Psikolojik İyi Oluşun Yordayıcıları Olarak Bilişsel Esneklik, Bilinçli Farkındalık ve Umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 2037-2057.
- İlğan, A., Sevinç, Ö. S., Niron, D. G., Kılıç, A., & Yumuşak, A. (2015). Lisans Öğrencilerinin Psikolojik İyi Hallerinin YGS Puanları ve Çeşitli Değişkenler ile İlişkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 469-486.
- İncebacak, B. B., Yaman, S., & Tungaç, A. S. (2018). Analysis of the relationship between secondary school students' hope levels, their motivation toward science learning and academic success levels. *Samwaad*, 7(1), 8-29.
- İşliyen, M. (2018). *Siyasal Katılım ve Sosyal Medya*. Konya: Literatürk Academia.
- Jackson, L. A., von Eye, A., Barbatsis, G., Biocca, F., Fitzgerald, H. E., & Zhao, Y. (2004). The Impact of Internet use on the other side of the digital divide. *Communications of the ACM*, 47, 43–47.
- Jennings, M. K. (2002). Generation units and the student protest movement in the United States: an intra- and intergenerational analysis. *Political Psychology*, 23, 303–324.

- Jensen, L. A. (2010). Immigrant youth in the United States: Coming of age in diverse cultures, in: L. R. Sherrod, J. Torney-Purta & C. A. Flanagan (Eds) *Handbook on Research on Civic Engagement in Youth*, 425-443 (Hoboken, NJ: John Wiley & Sons).
- Joinson, A. M. (2008). Looking at, looking up or keeping up with people?: Motives and use of Facebook. Presented in Proceedings of the Twenty-Sixth Annual SIGCHI Conference on Human Factors in Computing. Retrieved from http://digitalintelligencetoday.com/downloads/Joinson_Facebook.pdf
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, 29(4), 589-611.
- Jorgensen, B. S., Jamieson, R. D., & Martin, J. F. (2010). Income, sense of community and subjective well-being: Combining economic and psychological variables. *Journal of Economic Psychology*, 31, 612-623.
- Jöreskog, K., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language*. Chicago, IL: Scientific Software International Inc.
- Kahne, J., Crow, D., & Lee, N. J. (2013). Different pedagogy, different politics: high school learning opportunities and youth political engagement. *Political Psychology*, 34(3), 419-441.
- Kahne, J., Lee, N. J., & Feezell, J. T. (2012). Digital media literacy education and online civic and political participation. *International Journal of Communication*, 6, 1-24.
- Kahne, J., Lee, N. J., & Feezell, J. T. (2013). The civic and political significance of online participatory cultures among youth transitioning to adulthood. *Journal of Information Technology & Politics*, 10, 1-20. <https://doi.org/10.1080/19331681.2012.701109>
- Kahne, J. E., & Sporte, S. E. (2008). Developing citizens: The impact of civic learning opportunities on students' commitment to civic participation. *American Educational Research Journal*, 45, 738-766. doi:10.3102/0002831208316951
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBF Yayınları.
- Kaplan, D. S., Liu, X., & Kaplan, H. B. (1997). A longitudinal study of the relationship between adolescent academic achievement and adult community participation. *Applied Behavioral Science Review*, 5, 185-198.
- Karas, D., Cieciuch, J., Negru, O., & Crocetti, E. (2015). Relationships between identity and well-being in Italian, Polish, and Romanian emerging adults. *Social Indicators Research*, 121, 727-743. DOI 10.1007/s11205-014-0668-9
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kardaş, F., Çam, Z., Ekşisu, M., & Gelibolu, S. (2019). Gratitude, hope, optimism and life satisfaction as predictors of psychological well-being. *Eurasian Journal of Educational Research*, 82, 81-100.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *The Public Opinion Quarterly*, 37, 509–523.
- Kaukiainen, A. A., Bjorkqvist, K., Lagerspetz, K., Osterman, K., Salmivalli, C., Rothberg, S., & Ahlbom, A. (1999). The relationship between social intelligence, empathy, and three types of aggression. *Aggressive Behavior*, 25, 81-89.
- Kaya, Ç. (2013). *Sosyal İyi Olma ile Duygusal Dışavurum Arasındaki İlişkilerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Kaya, M., & Erdem, C. (2021). Students' well-being and academic achievement: a meta-analysis Study. *Child Indicators Research*, 14, 1743–1767.
- Kee, Y., & Nam, C. (2016). Does sense of community matter in community well-being? In Y. Kee, S. J. Lee, & R. Phillips (Eds.), *Social Factors and Community Well-Being* (pp. 39-56). Cham, Switzerland: Springer International Publishing.
- Kelly, Y., Zilanawala, A., Booker, C., Sacker, A. (2019). Social media use and adolescent mental health: findings from the UK Millennium Cohort Study. *EClinicalMedicine*. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2018.12.005>
- Key Roberts, M. J. (2009). *The impact of a postive social media intervention on social well-being*. (Unpublished Doctoral Thesis). University of Kansas, Amerika.
- Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. *Social Psychology Quarterly*, 61(2), 121–140.
- Keyes, C. L. M., & Lopez, S. J. (2002). Toward a science of mental health: Positive directions in diagnosis and interventions. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 45–59). Oxford University Press.
- Keyes, C. L. M., & Shapiro, A. D. (2004). Social well-being in the United States: a descriptive epidemiology. In O. G. Brim, C. D. Ryff, & R. C. Kessler (Eds.), *How healthy are we?: A national study of well-being at midlife* (pp. 350–372). The University of Chicago Press.
- Kırcaburun, K., Kokkinos, C. M., Demetrovics, Z., Király, O., Griffiths, M. D., & Çolak, T. S. (2019). Problematic online behaviors among adolescents and emerging adults: associations between cyberbullying perpetration, problematic social media use, and psychosocial Factors. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17, 891–908. <https://doi.org/10.1007/s11469-018-9894-8>
- Kim, N., Duffy, A., Tandoc, E. C., & Ling, R. (2022). All news is not the same: divergent effects of news platforms on civic and political participation. *International Journal of Communication*, 16, 1148–1168.

- Kim, B., & Kim, Y. (2017). College students' social media use and communication network heterogeneity: Implications for social capital and subjective well-being. *Computers in Human Behavior*, 73, 620-628.
- Kim, J., & Lee, J. R. (2011). The Facebook paths to happiness: effects of the number of Facebook friends and self-presentation on subjective well-being. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14, 359-364.
- Kim, H., & Lim, E. (2019). A cross-national study of the influence of parental education on intention to vote in early adolescence: the roles of adolescents' educational expectations and political socialization at home. *International Journal of Adolescence and Youth*, 24(1), 85-101. DOI: 10.1080/02673843.2018.1470993
- Kim, J., & Morgül, K. (2017). Long-term consequences of youth volunteering: Voluntary versus involuntary service. *Social Science Research*, 67, 160-175.
- Kim, E., & Yang, S. (2016). Internet literacy and digital natives' civic engagement: Internet skill literacy or Internet information literacy? *Journal of Youth Studies*, 19(4), 438-456.
- Klar, M., & Kasser, T. (2009). Some benefits of being an activist: Measuring activism and its role in psychological well-being. *Political Psychology*, 30(5), 755-777. doi:10.1111/j.1467-9221.2009.00724.x
- Kleinkorres, R., Stang, J., & McElvany, N. (2020). A longitudinal analysis of reciprocal relations between students' well-being and academic achievement. *Journal for Educational Research Online*, 12, (2), 114-165.
- Klimstra, T. A., Luyckx, K., Branje, S., Teppers, E., Goossens, L., Meeus, W. H. (2013). Personality traits, interpersonal identity, and relationship stability: longitudinal linkages in late adolescence and young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(11), 1661-1673. doi: 10.1007/s10964-012-9862-8.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guilford Press, New York.
- Klofstad, C. A. (2015). Exposure to political discussion in college is associated with higher rates of political participation over time. *Political Communication*, 32(2), 292-309. DOI: 10.1080/10584609.2014.944322
- Klute, M. M., & Billig, S. H. (2002). *The impact of service-learning on MEAP: A large-scale study of Michigan Learn and Serve Grantees*, Denver: RMC Research Corporation.
- Ko, H-C., & Kuo, F-Y. (2009). Can blogging enhance subjective well-being through self-disclosure? *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 12(1), 75-79. <http://dx.doi.org/10.1089/cpb.2008.0163>.

- Kocaman, E. N. (2019). *Bir Grup Yetişkinde Umut ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Koç, T., & Turan, A. H. (2021). The relationships among social media intensity, smartphone addiction, and subjective wellbeing of Turkish college students. *Applied Research in Quality of Life*, 16, 1999-2021.
- Kolczyńska, M. (2020). Micro- and Macro-level Determinants of participation in demonstrations: an analysis of crossnational survey data harmonized ex-post. *Methods, data, analyses: a journal for quantitative methods and survey methodology (mda)*, 14(1), 91-126. <https://doi.org/10.12758/mda.2019.07>
- KONDA Araştırma ve Danışmanlık. (2014a). *Türkiye’de Gençlerin Katılımı. Şebeke: Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları*. Erişim adresi: <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/sebeke-turkiyede-genclerin-katilimi.pdf>
- KONDA Araştırma ve Danışmanlık. (2014b). *Gezi Raporu*. Erişim adresi: https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2017/02/KONDA_GeziRaporu2014.pdf
- Kostelka, F., Blais, A., & Gidengil, E. (2019) Has the gender gap in voter turnout really disappeared?. *West European Politics*, 42(3), 437–463.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: a social technology that reduces social involvement and psychological well being? *American Psychologist*, 53(9), 1017–1031.
- Krueger, B.S. (2002). Assessing the potential of Internet political participation in the United States: a resource approach. *American Politics Research*, 30(5), 476–498.
- Kuhn, P., Kooreman, P., Soetevent, A., & Kapteyn, A. (2008). The own and social effects of an unexpected income shock. *Tinbergen Institute Discussion Papers*, 08-048/1.
- Küçüker, B., & Tekin, U. (2018). 7-8. Sınıf Özel Okul Öğrencilerinin Sınav Kaygısı ile Anne-Baba Tutumları ve Mükemmeliyetçi Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Aydın Sağlık Dergisi*, 4(2), 55-68.
- Kwan, J. Y. (2021). ‘Democracy and active citizenship are not just about the elections’: youth civic and political participation during and beyond Singapore’s nineday pandemic election (GE2020). *SAGE Publications and YOUNG Editorial Group*, 1-18. DOI: 10.1177/11033088211059595
- Lahelma, E., Arber, S., Kivela, K., & Roos, E. (2002). Multiple roles and health among British and Finnish women: the influence of socioeconomic circumstances. *Social Science and Medicine*, 54, 727–40.

- Laible, D. J., & Carlo, G. (2004). The differential relations of maternal and paternal support and control to adolescent social competence, self-worth, and sympathy. *Journal of Adolescent Research*, 19, 759-782.
- Laird, M., & Black, S. (2002). *Service-Learning Evaluation Project: program effects for at-risk students*. Presentation at 2nd International Service-Learning Conference, Nashville, TN.
- Lakin, R., & Mahoney, A. (2006). Empowering youth to change their world: Identifying key components of a community service program to promote positive development. *Journal of School Psychology*, 44, 513-531.
- Lale, Z. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Ruminatif Düşünme Biçimlerinin ve Sosyal İyi Olma Düzeylerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Lampe, C., Ellison, N. B., & Steinfield, C. (2006). A face(book) in the crowd: Social searching vs. Social browsing. In Proceedings of the 2006 20th Anniversary Conference on Computer Supported Cooperative Work (pp. 167–170). Retrieved from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.321.7801&rep=rep1&type=pdf>
- Lannegrand-Willems, L., & Barbot, B. (2015). Challenges of adolescent psychology in the European identity context. In E. L. Grigorenko (Ed.), *The global context for new directions for child and adolescent development. New Directions for Child and Adolescent Development*, (pp. 69–76). Josey-Bass Publishing.
- Lannegrand-Willems, L., Chevrier, B., Perchec, C., & Carrizales, A. (2018). How is civic engagement related to personal identity and social identity in late adolescents and emerging adults? a person-oriented approach. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 731–748. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0821-x>
- Larson, J. S. (1993). The measurement of social well-being. *Social Indicators Research*, 28, 285-296.
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press.
- Lee, D. S., Jiang, T., Crocker, J., & Baldwin, M. W. (2022). Social media use and its link to physical health indicators. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 25(2), 87-93.
- Lee, S. Y., & Kweon, S. H. (2013). A Study on empathy, credibility, and political attitude in social media: focused on the relationship between empathetic intention and the motivation of belonging on intended pro-social and political behavior. *Advances in Journalism and Communication*, 1(3), 26-40.
- Lee, Y. J. (2022). Social media capital and civic engagement: Does type of connection matter? Social media capital and civic engagement: Does type of connection matter? *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 19, 167–189.

- Lee, J. Y., & Gallagher, M. W. (2018). Hope and well-being. In M. W. Gallagher & S. J. Lopez (Eds.), *The Oxford handbook of hope* (pp. 287–298). Oxford University Press.
- Lerner, R.M. (2004). *Liberty: Thriving and civic engagement among American youth*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Almerigi, J., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., Naudeau, S., Jelicic, H., Alberts, A. E., Ma, L., Smith, L. M., Bobek, D. L., Richman-Raphael, D., Simpson, I., Christiansen, E. D., & von Eye, A. (2005). Positive youth development, participation in community youth development programs, and community contributions of fifth grade adolescents: Findings from the first wave of the 4-H Study of Positive Youth Development. *Journal of Early Adolescence*, 25(1), 17-71.
- Lerner, J. V., Phelps, E., Forman, Y. & Bowers, E. P. (2009). Positive youth development. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology: Individual bases of adolescent development* (pp. 524–558). John Wiley & Sons Inc.
- Lindekilde, N., Lübeck, M., & Lasgaard, M. (2018). Identity formation and evaluation in adolescence and emerging adulthood: How is it associated with depressive symptoms and loneliness? *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 6(2), 91-97. DOI 10.21307/sjcapp-2018-010
- Lipps, T. (1903). *Leitfaden der Psychologie*, (1st edition). Leipzig, Wilhelm Engelmann.
- Liu, C. H., Zhang, E., Wong, G. T. F., Hyun, S., & Hahm, H. C. (2020). Factors associated with depression, anxiety, and PTSD symptomatology during the COVID-19 pandemic: Clinical implications for U.S. young adult mental health. *Psychiatry Research*, 290, 113172. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113172>
- Liu, O. L., Roohr, K. C., & Rios, J. A. (2018). *Assessing civic and intercultural competency in higher education: The ETS HEIghten® Approach*. ETS Research Report Series ISSN 2330-8516.
- Liu, P., Tov, W., Kosinski, M., Stillwell, D. J., & Qiu, L. (2015). Do Facebook status updates reflect subjective well-being? *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(7), 373-379. <http://dx.doi.org/10.1089/cyber.2015.0022>.
- Loeb, P.R. (1999). *Soul of a citizen: Living with conviction in a cynical time*. New York: St. Martin's Press.
- Long, K. N. G., Kim, E. S., Chen, Y., Wilson, M. F., Worthington, E. L., WanderWeele, T. J. (2020). The role of hope in subsequent health and well-being for older adults: An outcome-wide longitudinal approach. *Global Epidemiology*, 2, 1-8.

- Long, A. D., & Perkins, D. D. (2003). Confirmatory factor analysis of the sense of community index and development of a brief SCI. *Journal of Community Psychology*, 31, 279–296.
- Lopez, S. J., Agrawal, S., & Calderon, V. J. (2010). *The Gallup student poll technical report*. Washington, DC: Gallup.
- López, V., Torres-Vallejos, J., Ascorra, P., González, L., Ortiz, S., & Bilbao, M. (2021). Contributions of individual, family, and school characteristics to Chilean students' social well-being at school. *Frontiers in Psychology*, 12, 620895. doi: 10.3389/fpsyg.2021.620895
- Lorion, R. P., & Newbrough, J. R. (1996). Psychological sense of community: The pursuit of a field's spirit. *Journal of Community Psychology*, 24, 311–314.
- Ludden, A. B. (2011). Engagement in school and community civic activities among rural adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 1254–1270. doi:10.1007/s10964-010-9536-3
- Luyckx, K., & Goossens, L., & Schwartz, S. (2010). The path from identity commitments to adjustment: motivational underpinnings and mediating mechanisms. *Journal of Counseling & Development*, 88(1). 1002/j.1556-6678.2010.tb00150.x.
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., & Beyers, W. (2006). Unpacking commitment and exploration: Preliminary validation of an integrative model of late adolescent identity formation. *Journal of Adolescence*, 29(3), 361–378. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.03.008>
- Luyckx, K., & Robitschek, C. (2014). Personal growth initiative and identity formation in adolescence through young adulthood: Mediating processes on the pathway to well-being. *Journal of Adolescence*, 37, 973–981.
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I. & Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42(5), 58–82.
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Goossens, L., Soenens, B. & Beyers, W. (2008). Developmental typologies of identity formation and adjustment in female emerging adults: A latent class growth analysis approach. *Journal of Research on Adolescence*, 18(4), 595–619.
- Luyckx, K., Soenens, B., & Goossens, L. (2006). The personality-identity interplay in emerging adult women: Convergent findings from complementary analyses. *European Journal of Personality*, 20(3), 195–215. <https://doi.org/10.1002/per.579>
- Luyckx, K., Soenens, B., Goossens, L., & Vansteenkiste, M. (2007). Parenting, identity formation, and college adjustment: a mediation model with longitudinal data. *Identity* 7, 309–330. doi: 10.1080/15283480701600785

- Lühr, M., Pavlova, M. K., Luhmann, M. (2022). Nonpolitical versus political participation: longitudinal associations with mental health and social well-being in different age groups. *Social Indicators Research*, 159, 865–884. <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02777-6>
- Lyubomirsky, S. & Layous, K. (2013). How do simple positive activities increase well-being? *Current Directions in Psychological Science*, 22 (1), 57-62.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855.
- Maji, S. (2018). Society and ‘good woman’: A critical review of gender difference in depression. *International Journal of Social Psychiatry*, 64, 396–405.
- Maksniemi, E., Hietajärvi, L., Ketonen, E. E., Lonka, K., Puukko, K., Salmela-Aro, K. (2022). Intraindividual associations between active social media use, exhaustion, and bedtime vary according to age—A longitudinal study across adolescence. *Journal of Adolescence*, 94, 401–414.
- Malafaia, C., Teixeira, P. M., Neves, T., & Menezes, I. (2016). Linking learning contexts: the relationship between students’ civic and political experiences and their self-regulation in school. *Frontiers in Psychology*, 7, 575. doi: 10.3389/fpsyg.2016.00575
- Manago, A.M., Taylor, T., & Greenfield, P.M. (2012). Me and my 400 friends: the anatomy of college students’ Facebook networks, their communication patterns, and well-being. *Developmental Psychology*, 48, 369–380.
- Mannerström, R., Hautamäki, A., & Leikas, S. (2017). Identity status among young adults: validation of the dimensions of identity development scale (DIDS) in a Finnish sample. *Nordic Psychology*, 69, 195-213.
- Mannerström, R., Hietajärvi, L., & Salmela-Aro, K. (2021). A two-wave longitudinal study of identity profiles based on eight dimensions: further insight into exploration and commitment quality as well as life domains central to identity. *Identity*, 21(2), 159-184. DOI: 10.1080/15283488.2021.1903468
- Marcia, J. E. (1989). Identity diffusion differentiated. In Luszcz, M. A., and Nettelbeck, T. (eds.), *Psychological Development: Perspectives Across the Life-span*. Elsevier, Dordrecht, The Netherlands, pp. 123–137.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personal and Social Psychology*, 3, 551-558.
- Marien, S., Hooghe, M., & Quintelier, E. (2010). Inequalities in non-institutionalised forms of political participation: A multi-level analysis of 25 countries. *Political Studies*, 58(1), 187-213. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2009.00801.x>

- Martens, H. & Hobbs, R. (2015). How media literacy supports civic engagement in a digital age. *Atlantic Journal of Communication*, 23(2), 120-137. DOI: 10.1080/15456870.2014.961636
- Martin, A. (2021). *Emotional motivation: how anger, fear, hope and pride impact women's political participation*. (Unpublished Political Science Senior Thesis). Amerika, Bemidji State University.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-96.
- Mäntymäki, M., & Islam, A. K. M. N. (2014). Voyeurism and exhibitionism as gratifications from presuming social networking sites. In Proceeding of the 22nd European Conference on Information Systems (ECIS2014). Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.665.8938&rep=rep1&type=pdf>
- McGeer, V. (2004). The Art of Good Hope. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 592, 100-127.
- McInnis, C. (2001). Signs of disengagement? The changing undergraduate experience in Australian universities. *Inaugural professorial lecture*. <https://eric.ed.gov/?id=ED466720>
- McLeod, J. M. (2000). Media and civic socialization of youth. *Journal of Adolescent Health*, 27, 45-51.
- McMillan, D.W. (1996). Sense of community. *Journal Of Community Psychology*, 24(4), 315–325.
- McMillan, D.W., & Chavis, David M. (1986). Sense of community: a definition and theory. *Journal Of Community Psychology*, 14(1), 6-23.
- Meca, A., Paulson, J. F., Webb, T. N., Kelley, M. L. & Rodil, J. C. (2020). Examination of the relationship between parenting identity and internalizing problems: A preliminary examination of gender and parental status differences. *Identity*, 20(2), 92–106. <https://doi.org/10.1080/15283488.2020.1737070>.
- Mendi, E. (2015). *Koşullu Anne-Baba Tutumunun Mükemmeliyetçilik, Öznel İyi Oluş ve Benlik Saygısı ile İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa, Uludağ Üniversitesi.
- Meeus, W., Iedema, J., Helsen, M., & Vollebergh, W. (1999). Patterns of adolescent identity development: Review of literature and longitudinal analysis. *Developmental Review*, 19, 419–461.
- Meier, S., & Stutzer, A. (2008). Is volunteering rewarding in itself? *Economica*, 75(297), 39-59.

- Melo, D. F., & Stockemer, D. (2014). Age and political participation in Germany, France and the UK: A comparative analysis. *Comparative European Politics*, 12, 33-53.
- Metropoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar. (2013). *Türkiye'nin Nabızı- Gezi Parkı Protestoları ve Türkiye'nin Otoriterleşme- Özgürlük Sorunu*. Ankara.
- Metzger, A., Alvis, L. M., Oosterhoff, B., Babskie, E., Syvertsen, A., & Wray-Lake, L. (2018). The intersection of emotional and sociocognitive competencies with civic engagement in middle childhood and adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 1663–1683. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0842-5>
- Meyer, S. (2003). *The impact of service-learning on academic outcomes: A statewide study of Michigan Learn and Serve grantees*. Paper presented at the Third Annual International Conference on Service-Learning Research, Salt Lake City, UT.
- Michalski, C. A., Diemert, L. M., Helliwell, J. F., Goel, V., & Rosella, L. C. (2020). Relationship between sense of community belonging and self-rated health across life stages. *SSM Population Health*, 12, 1-7.
- Mihailidis, P., & Thevenin, B. (2013). Media literacy as a core competency for engaged citizenship in participatory democracy. *American Behavioral Scientist*, 57(11), 1611–1622.
- Miklikowska, M. & Hurme, H. (2011). Democracy begins at home: democratic parenting and adolescents' support for democratic values. *European Journal of Developmental Psychology*, 8(5), 541–557.
- Milbrath, L. (1965). *Political participation: how and why people get involved in politics?* Chicago, Rand McNally College Publishing Company.
- Milbrath, L. W., & Goel, M. L. (1977). *Political participation: how and why do people get involved in politics?* Chicago: Rand McNally College Pub. Co.
- Miller, J. L. (2011). *The relationship between identity development processes and psychological distress in emerging adulthood*. (Unpublished Doctoral Thesis). USA, George Washington University.
- Miranti, R., & Evans, M. (2019). Trust, sense of community, and civic engagement: lessons from Australia. *Journal of Community Psychology*, 47(2), 254–71.
- Mirra, N. (2018). *Educating for empathy: literacy learning and civic engagement*. Teachers College Press.
- Moeller, J., Kühne, R., & De Vreese, C. (2018). Mobilizing youth in the 21st century: how digital media use fosters civic duty, information efficacy, and political participation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 62(3), 445-460. DOI: 10.1080/08838151.2018.1451866

- Moon, S. J. & Bai, S. Y. (2020). Components of digital literacy as predictors of youth civic engagement and the role of social media news attention: the case of Korea, *Journal of Children and Media*, 14 (4), 458-474.
- Morelli, S. A., Ong, D. C., Makati, R., Jackson, M. O., & Zaki, J. (2017). Empathy and well-being correlate with centrality in different social networks. *PNAS*, 114 (37), 9843-9847.
- Morrell, M. E. (2010). *Empathy and democracy: Feeling, thinking, and deliberation*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte Özerkliğin ve Kimlik Biçimlenmesinin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Morsünbül, Ü. (2013). An investigation of the relationships between agency, identity formation and life satisfaction in adolescence period. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26, 164-170. DOI: 10.5350/DAJPN2013260206
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2014). Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27(1), 6-14.
- Muddiman, E., Taylor, C., Power, S., & Moles, K. (2019). Young people, family relationships and civic participation. *Journal of Civil Society*, 15(1), 82-98. DOI: 10.1080/17448689.2018.1550903
- Munoz, L., Fergusson, J. R., Harris, E. G., & Fleming, D. (2022). Does empathy matter? an exploratory study of class-transition satisfaction in unplanned course interruptions. *Journal of Marketing Education*, 1–18. DOI: 10.1177/02734753211073891
- Nabi, R. L., Prestin, A., & So, J. (2013). Facebook friends with (health) benefits? Exploring social network site use and perceptions of social support, stress, and well-being. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16, 721-727.
- Nairn, K. (2019). Learning from young people engaged in climate activism: The potential of collectivizing despair and hope. *Young*, 27(5), 435–450.
- National Survey of Drug Use and Health. (2020). Substance abuse and mental health services administration (SAMHSA). US Department and Health Services.
- Nelson, C., Sloan, J., & Chandra, A. (2019). *Examining civic engagement links to health*. Santa Monica, RAND Corporation.
- Neto, G. O. (2018). *Empathy as a social change factor through youth participation*. (Unpublished Bachelor's Thesis). University of Oulu, Finlandiya.

- Newell, M. A. (2014). America's democracy colleges: the civic engagement of community college students. *Community College Journal of Research and Practice*, 38(9), 794-810. DOI: 10.1080/10668926.2012.720862
- Newell, S., & Saxena, M. (2018). The missing link: An exploration of the relationship between civic engagement and grade point average. *Journal of Applied Research in the Community College*, 25(1), 27-44.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & Education*, 59(3), 1065-1078.
- Ng, E.C.W., & Fisher, A.T. (2016). Protestant spirituality and well-being of people in Hong Kong: The mediating role of sense of community. *Applied Research in Quality of Life*, 11, 1253-1267.
- Ng, Z. J., Huebner, S. E., & Hills, K. J. (2015). Life satisfaction and academic performance in early adolescents: evidence for reciprocal association. *Journal of School Psychology*, 53(6), 479-491.
- Nguyen, P. L. (2020). Identity processes and well-being: Exploring different types of identity exploration. *PsyArXiv*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/jz5md>
- Nie, N. H. (2001). Sociability, interpersonal relations and the Internet: Reconciling conflicting findings. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 420-435.
- Nie, N. H., Junn, J., & Stehlik-Berry, K. (1996). *Education and Democratic Citizenship in America*. Chicago: University of Chicago Press.
- Niebuur, J., van Lente, L., Liefbroer, A. C., Steverink, N., & Smidt, N. (2018). Determinants of participation in voluntary work: a systematic review and meta-analysis of longitudinal cohort studies. *BMC Public Health*, 18, 1-30.
- Nolen-Hoeksema, S., & Davis, C. G. (2002). Positive responses to loss: perceiving benefits and growth. In C. R. Snyder, & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 598-606). New York, NY: Oxford University Press.
- Nolen-Hoeksema, S., & Rusting, C. L. (2003). Gender differences in well-being. In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.), *Well-being: Foundations of hedonic psychology* (pp. 330- 352) New York, NY: Russell Sage Foundation.
- Norris, P. (2000). *A virtuous circle: political communications in postindustrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norris, P. (2006). *Political protest in fragile states*. Paper presented at the International Political Science Association World Congress in Fukuoka (Japan), Thursday, 1 July 2006.
- Obst, P., & Zinkiewicz, L. (2002). An exploration of sense of community, Part 3: dimensions and predictors of psychological sense of community in geographical communities. *Journal Of Community Psychology*, 30(1), 119-133.

- OECD. (2006). *Society at a Glance: OECD Social Indicators*. OECD Publishing, doi: 10.1787/soc_glance-2006-en.
- OECD (2013). *Guidelines on Measuring Subjective Wellbeing*. Paris: OECD Publishing.
- Ohlson, M. (2009). C.A.M.P. Gator: Collegiate achievement mentoring program. *Journal for Civic Commitment*, 13(1), 1–8.
- Ojala, M. (2010). Hope and climate change: the importance of hope for environmental engagement among young people. *Environmental Education Research*, 18(5), 625–642.
- Ojeda, C., & Pacheco, J. (2017). Health and voting in young adulthood. *British Journal of Political Science*, 49(3), 1–24.
- Omoto, A. M., & Packard, C. D. (2016). The power of connections: Psychological sense of community as a predictor of volunteerism. *The Journal of Social Psychology*, 156(3), 272–290. DOI: 10.1080/00224545.2015.1105777
- Ong, A. D., Edwards, L. M., & Bergeman, C. S. (2006). Hope as a source of resilience in later adulthood. *Personality and Individual Differences*, 41(7), 1263–1273.
- Oosterhoff, B., Alvis, L., Deutchman, D., Poppler, A., & Palmer, C. A. (2021). Civic development within the peer context: associations between early adolescent social connectedness and civic engagement. *Journal of Youth and Adolescence*, 50, 1870–1883. <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01465-5>.
- Oosterhoff, B., & Wray-Lake, L. (2019). Risky politics? Associations between adolescent risk preference and political engagement. *Child Development*, 91(4), 743–761.
- Özden, K. (2014). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşun psikososyal yordayıcılarının sosyal bilişsel kariyer kuramı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Ozer, S., & Schwarz, S. J. (2022). Identity development in the era of globalization: Globalization-based acculturation and personal identity development among Danish emerging adults. *European Journal of Developmental Psychology*, 19(1), 22–42. DOI: 10.1080/17405629.2020.1858405
- Öztekin, A. (2016). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öztürk, M. S., & Yılmaz, N. (2021). Gençlerde Empati Düzeyi ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(1), 495–506.
- Özyurt, C. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Davranışları- Mart 2009 Yerel Seçimleri, Balıkesir Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 289–320.

- Pacheco, J. S., & Plutzer, E. (2008). Political participation and cumulative disadvantage: The impact of economic and social hardship on young citizens. *Journal of Social Issues*, 64(3), 571–593.
- Pallant, J. (2015). *SPSS Kullanma Kılavuzu. SPSS ile Adım Adım Veri Analizi*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Pancer, M. S., Pratt, M., Hunsberger, B., & Alisat, S. (2007). Community and political involvement in adolescence: What distinguishes the activists from the uninvolved? *Journal of Community Psychology*, 35, 741–759.
- Papacharissi, Z. (2008). Uses and gratifications. In M. Salwen & D. Stacks (Eds.), *Uses and gratifications: An integrated approach to communication theory and research* (pp. 137–152). New York, NY: Lawrence Erlbaum.
- Park, Y., Kim, S., Kim, G., Johnson, S. K., & Park, S. W. (2021). Testing a process-oriented model of identity development in South Korean young adults. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01838-w>
- Parker, P. D., Ciarrochi, J., Heaven, P., Marshall, S., Sahdra, B., & Kiuru, N. (2015). Hope, Friends, and Subjective Well-Being: A Social Network Approach to Peer Group Contextual Effects. *Child Development*, 86(2), 642–650.
- Parnell, A. R. (2010). *The relationship between volunteering and undergraduate academic achievement at Florida State University*. (Unpublished doctoral thesis). Florida State University, USA.
- Peck, M. S. (1987). *The Different Drum: Community Making and Peace*. New York: Simon& Schuster.
- Penzar, E. C., Shea, M., & Edwards, C. N. (2021). College students' academic achievement: exploring the role of hope and academic self-efficacy. *International Dialogues on Education*, 8(1), 4-23.
- Perrin, A. (2015). Social media usage: 2005-2015. Pew Research Center: Internet, Science & Tech. Retrieved from: <http://www.pewinternet.org/2015/10/08/social-networkingusage-2005-2015/>
- Perrin, A. J., & Gillis, A. (2019). How college makes citizens: higher education experiences and political engagement. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 5, 1-16.
- Perez, W., Espinoza, R., Ramos, K., Coronado, H., Cortes, R. (2010). Civic Engagement patterns of undocumented Mexican Students. *Journal of Hispanic Higher Education*, 9(3) 245–265.
- Peyer, K. L., Hathaway, E. D., & Doyle, K. (2022). Gender differences in stress, resilience, and physical activity during the COVID-19 pandemic. *Journal of American College Health*, 24, 1-8.

- Piaget, J. (1965). *The moral judgment of the child*. Free Press.
- Piliavin, J. A., & Siegl, E. (2015). Health and well-being consequences of formal volunteering. In D. A. Schroeder & W. G. Graziano (Eds.), *The Oxford handbook of prosocial behavior*, (pp. 494–523). Oxford University Press.
- Piotrowski, K. (2018). Adaptation of the Utrecht-Management of Identity Commitments Scale (U-MICS) to the measurement of the parental identity domain. *Scandinavian Journal of Psychology*, 59, 157-166. doi:10.1111/sjop.12416
- Pleeging, E., Burger, M., & van Exel, J. (2011). The relations between hope and subjective well-being: a literature overview and empirical analysis. *Applied Research in Quality of Life*. <https://doi.org/10.1007/s11482-019-09802-4>
- Plutzer, E. (2002). Becoming a habitual voter: Inertia, resources, and growth in young adulthood. *The American Political Science Review*, 96(1), 41-56. doi: 10.1017/S0003055402004227
- Plys, E., & Qualls, S. H. (2019). Sense of community and its relationship with psychological well-being in assisted living. *Pets, Ageing & Wellbeing*, 24(10), 1645-1653.
- Prati, G., Albanesi, C., & Pietrantonio, L. (2016). The reciprocal relationship between sense of community and social well-being: A cross-lagged panel analysis. *Social Indicators Research*, 127, 1321–1332.
- Prati, G., & Cicognani, E. (2021). School sense of community as a predictor of well-being among students: A longitudinal study. *Current Psychology*, 40, 939–943.
- Prikken, S., Luyckx, K., Raymaekers, K., Raemen, L., Verschueren, M., Lemièr, J., Vercruyse, T., & Uytendaele, A. (2021). Identity formation in adolescent and emerging adult cancer survivors: a differentiated perspective and associations with psychosocial functioning. *Psychology & Health*, 1-18. DOI: 10.1080/08870446.2021.1955116
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R. D. (2007). Bowling alone. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.
- Quinn, P. D., & Duckworth, A. L. (24-27 May, 2007). *Happiness and academic achievement: evidence for reciprocal causality*. The Annual Meeting of the American Psychological Society.
- Quintana, D., Cervantes, A., Sáez, Y., & Isasi, P. (2018). Internet use and psychological well-being at advanced age: evidence from the English longitudinal study of aging. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(480), 1-13. doi:10.3390/ijerph15030480

- Quintelier, E., & Hooghe, M. (2013). The impact of socio-economic status on political participation. In: Demetriou, K. (eds) *Democracy in Transition*. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-30068-4_14
- Ra, C. K., Cho, J., Stone, M. D., De La Cerda, J., Goldenson, N. I., Moroney, E., . . . Leventhal, A. M. (2018). Association of digital media use with subsequent symptoms of attention-deficit/ hyperactivity disorder among adolescents. *JAMA Journal of the American Medical Association*, 320, 255-263.
- Raiziene, S., Pilkauskaite-Valickiene, R., & Zukauskiene, R. (2014). School-burnout and subjective well-being: Evidence from crosslagged relations in a 1-year longitudinal sample. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 116, 3254–3258.
- Ramirez, A. B., Oyanedel, J. C., Ascorra, P., López, V. (2014). *Bienestar Subjetivo y Rendimiento Escolar: Rol del Bienestar Social y la Satisfaccion con la Vida*. <https://bibliotecadigital.mineduc.cl/bitstream/handle/20.500.12365/18528/E14-0029.pdf?sequence=1>
- Ramos, A., Carvajal-Suarez, M., Leon, M., & Trinidad, N. (2017). Sense of community, participation, and life satisfaction among Hispanic immigrants in rural Nebraska. *Kontakt*, 19(4). 10.1016/j.kontakt.2017.09.005
- Redmayne, K. A. (2017). Ruminative exploration in late adolescence and its relationship to depression, self-esteem, and parental autonomy support. *Digital Commons @ ACU, Electronic Theses and Dissertations*, Paper 48.
- Remes, O., Brayne, C., van der Linde, R., & Lafortune, L. (2016). A systematic review of reviews on the prevalence of anxiety disorders in adult populations. *Brain and Behaviour*, 6(7), 1-33.
- Rice, L. L., & Moffett, K. W. (2019). Snapchat and civic engagement among college students. *Journal of Information Technology & Politics*, 16(2), 87–104. <https://doi.org.ezproxy.bgsu.edu/10.1080/19331681.2019.1574249>.
- Rice, L. L., Moffett, K. W., & Madupalli, R. (2012). Campaign-related social networking and the political participation of college students. *Social Science Computer Review*, 31(3), 257–279. doi:10.1177/ 0894439312455474
- Riehm, K. E., Holingue, C., Kalb, L. G., Bennett, D., Kapteyn, A., Jiang, Q., Veldhuis, C.B., Johnson, R. M., Fallin, M. D., Kreuter, F., Stuart, E. A., & Thrul, J. (2020). Associations between media exposure and mental distress among U.S. adults at the beginning of the COVID-19 pandemic. *American Journal of Preventive Medicine*, 59(5), 630-638. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2020.06.008>.
- Ritchie, R. A., Meca, A., Madrazo, V. L., Schwartz, S. J., Hardy, S. A., Zamboanga, B. L., Weisskirch, R. S., Kim, S. Y., Whitbourne, S. K., Ham, L. S., & Lee, R. M. (2013). Identity dimensions and related processes in emerging adulthood: Helpful or harmful? *Journal of Clinical Psychology*, 69(4), 415–432. <https://doi.org/10.1002/jclp.21960>

- Rivadeneira, M. F., Miranda-Velasco, M. J., Arroyo, H. V., Caicedo-Gallardo, J. D., Salvador-Pinos, C. (2022). Digital health literacy related to COVID-19: validation and implementation of a Questionnaire in Hispanic University Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 4092. <https://doi.org/10.3390/ijerph19074092>
- Rogers, C. R. (1975). *Empathic: An unappreciated way of being*. In C. R. Rogers, *A way of being*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Rollero, C. (2013). Testing predictors of social well-being: Are they the same for men and women? In *Psychology of Well-Being: Theory, Perspectives and Practice* (Ed: Elisabeth Noehammer). Nova Science Publishers, New York.
- Rossi, G., Lenzi, M., Sharkey, J. D., Vieno, A. & Santinello, M. (2016). Factors associated with civic engagement in adolescence: the effects of neighborhood, school, family and peer contexts. *Journal of Community Psychology*, 44(8), 1040-1058.
- Ruggieri, S., Ingoglia, S., Bonfanti, R. C., Lo, C. G. (2021). The role of online social comparison as a protective factor for psychological wellbeing: A longitudinal study during the COVID-19 quarantine. *Personality and Individual Differences*, 171, 110486. doi: 10.1016/j.paid.2020.110486.
- Rundle, M., Weinstein, E., Gardner, H., & James, C. (2015). Doing civics in the digital age: causal, purposeful, and strategic approaches to participatory politics. *Youth & Participatory Politics Research Network Working Papers No. 2*.
- Ruth, L., & Napier, J. (2014). Gender inequality and subjective well-being. In *Encyclopedia of quality of life and well-being research* (pp. 2446-2451). Netherlands: Springer.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Ryff, C.D., & Keyes, C.L.M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727.
- Salehi, A., Marzban, M., Sourosh, M., Sharif, F., Nejabat, M., & Imanieh, M. H. (2016). Social well-being and related factors in students of school of nursing and midwifery. *International Journal of Community Based Nursing and Midwifery*, 5(1), 82-90.
- Sarason, S. B. (1974). *The psychological sense of community: Prospects for a community psychology*. Brookline Books.
- Scales, P., Benson, P., Leffert, N., & Blyth, D. A. (2000). The contribution of developmental assets to the prediction of thriving among adolescents. *Applied Developmental Science*, 4, 27-46.

- Scharkow, M. (2016). The accuracy of self-reported Internet use. A validation study using client log data. *Communication Methods and Measures*, 10(1), 13–27. [10.1080/19312458.2015.1118446](https://doi.org/10.1080/19312458.2015.1118446)
- Schemer, C., Masur, P. K., Geiß, S., Müller, P., & Schafer, S. (2021). The Impact of Internet and social media use on well-being: a longitudinal analysis of adolescents across nine years. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 26, 1–21.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- Schlozman, K. L., Verba, S., & Brady, H. E. (2012). *The unheavenly chorus: Unequal political voice and the broken promise of American democracy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schulenberg, J. E., Sameroff, A. J., & Cicchetti, D. (2004). The transition to adulthood as a critical juncture in the course of psychopathology and mental health. *Development and Psychopathology*, 16, 799–806. <https://doi.org/10.1017/S0954579404040015>.
- Schulman, H. C., & DeAndrea, D. C. (2014). Predicting success: revisiting assumptions about family political socialization. *Communication Monographs*, 81(3), 386-406.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J. Kerr, D. & Losito, B. (2010). *Initial findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study*. (Amsterdam: IEA).
- Schwartz, S. J., Beyers, W., Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B. L. & Forthun, L. F., ... Waterman, A. S. (2011). Examining the light and dark sides of emerging adults' identity: A study of identity status differences in positive and negative psychosocial functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 839-859.
- Schwartz, S. J., Luyckx, K. & Crocetti, E. (2014). What have we learned since Schwartz?: A reappraisal of the field of identity development. In K. C. McLean & M. Syed (Eds.), Oxford library of psychology. *The Oxford handbook of identity development* (p. 539–561). Oxford University Press.
- Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Weisskirch, R. S., & Rodriguez, L. (2009). The relationships of personal and ethnic identity exploration to indices of adaptive and maladaptive psychosocial functioning. *International Journal of Behavioral Development*, 33, 131–144.
- Segal, E. A. (2007a). Social empathy: A new paradigm to address poverty. *Journal of Poverty: Innovations on Social, Political, & Economic Inequalities*, 11(3), 65– 81.
- Segal (2007b). Social empathy: A tool to address the contradiction of working but still poor. *Families in Society, The Journal of Contemporary Social Sciences*, 88, 333–337.

- Segal, E. A. (2008). Welfare reform: The need for social empathy. (In I. Colby (Ed.)), *Comprehensive handbook of social work and social welfare*, volume 4: Social policy and social practice (pp. 371-384). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Segal, E. A. (2011). Social empathy: A model built on empathy, contextual understanding, and social responsibility that promotes social justice. *Journal of Social Service Research*, 37, 266-277.
- Segal, E. A., Cimino, A. N., Gerdes, K. E., Harmon, J. K., & Wagaman, M. A. (2013). A confirmatory factor analysis of the interpersonal and social empathy index. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 4(3), 131-153. doi: 10.5243/jsswr.2013.9
- Segal, E., Gerdes, K. E., Mullins, J., Wagaman, A., & Androff, D. (2011). Social empathy attitudes: Do Latino students have more? *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 21(4), 438-454. doi:10.1080/1091 1359.2011.566445
- Segal, E. A., Wagaman, M. A., & Gerdes, K. E. (2012). Developing the Social Empathy Index: An exploratory factor analysis. *Advances in Social Work*, 13(3), 541-560.
- Segal, E. A., & Wagaman, M. A. (2017). Social Empathy as a Framework for Teaching Social Justice, *Journal of Social Work Education*, 53(2), 201-211.
- Seidman, G. (2013). Self-presentation and belonging on Facebook: How personality influences social media use and motivations. *Personality and Individual Differences*, 54, 402-407.
- Seirup, H., & Rose, S. (2011). Exploring the effects of hope on GPA and retention among college undergraduate students on academic probation. *Educational Research International*, 1-7.
- Seligman, M.E.P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. New York: Free Press.
- Seligman, M.E.P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. New York: Free Press.
- Selvi, M. (2020). *Sosyal Medya ve Z Kuşağı Siyasal Katılım Davranışı İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Sevim, E. (2021). *Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Biçimlenme Süreçlerinin İyi Oluşa Etkisinin Öyküsel Kimlik Yaklaşımı ile İncelenmesi: Karma bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sezgin, M. ve Şimşek, İ. (2021). Empatinin siyasal katılım üzerine etkisi: Seçmenlerin sosyal medyadaki katılım davranışlarına yönelik bir araştırma. *İNİF E- Dergi*, 6(1), 509- 524.

- Shah, D. V., Cho, J., Eveland, W. P. Jr., & Kwak, N. (2005). Information and expression in a digital age: Modeling Internet effects on civic participation. *Communication Research*, 32, 531–565.
- Shakya, H. B., & Christakis, N. A. (2017). Association of Facebook use with compromised well-being: A longitudinal study. *American Journal of Epidemiology*, 185, 203–211.
- Shanahan, L., Steinhoff, A., Bechtiger, L., Murray, A. L., Nivette, A., Hepp, U., Ribeaud, D., & Eisner, M. (2020). Emotional distress in young adults during the COVID-19 pandemic: evidence of risk and resilience from a longitudinal cohort study. *Psychological Medicine*, 1–10. <https://doi.org/10.1017/S003329172000241X>.
- Sherlock, M., & Wagstaff, D. L. (2019). Exploring the relationship between frequency of Instagram use, exposure to idealized images, and psychological well-being in women. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(4), 482–490. <https://doi.org/10.1037/ppm0000182>.
- Sherrod, L. R., Flanagan, C., Kassimir, R., & Syvertsen, A. (2005). *Youth activism: An international encyclopedia*. Westport, CT: Greenwood Publishing Group.
- Skhirtladze, N., Javakhishvili, N., Schwartz, S. J., Beyers, W. & Luyckx, K. (2016). Identity processes and statuses in post-Soviet Georgia: Exploration processes operate differently. *Journal of Adolescence*, 47, 197–209. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.08.006>
- Skoric, M. M., Zhu, Q., Goh, D. & Pang, N. (2016). Social media and citizen engagement: A meta-analytic review. *New Media and Society*, 18(9), 1817–1839.
- Snow, C. R. (2018). Hope as a democratic civic virtue. *Metaphilosophy*, 49 (3), 407–427.
- Snyder, C. R. (1994). Hope and optimism. *Encyclopedia of Human Behavior*, 2, 535–542.
- Snyder, C. R. (2000a). The past and possible futures of hope. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19(1), 11–28.
- Snyder, C. R. (2000b). Hypothesis: There is hope. C. R. Snyder (Ed.). *Handbook of hope: Theory, measures, & applications* (pp. 3–21). San Diego: Academic Press.
- Snyder, C. R. (2000c). Genesis: The birth and growth of hope. C. R. Snyder (Ed.). *Handbook of hope: Theory, measures, & applications* (pp. 3–21). San Diego: Academic Press.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13(4), 249–275.

- Snyder, C. R., Cheavens, J., & Sympson, S. C. (1997). Hope: An individual motive for social commerce. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 1(2), 107–118.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C., & Harney, P. (1991). The will and ways: development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(4), 570- 585.
- Snyder, C. R., Hoza, B., Pelham, W. E., Rapoff, M., Ware, L., Danovsky, M., Highberger, L., Rubinstein, H., & Stahl, K. J. (1997). The development and validation of the Children's Hope Scale. *Journal of Pediatric Psychology*, 22(3), 399-421.
- Snyder, C. R., Irving, L. M., & Anderson, J. (1991). Hope and health. In C. R. Snyder & D. R. Forsyth (Eds.), *Handbook of Social and Clinical Psychology* (pp. 285–305). Elmsford, NY: Pergamon Press.
- Son, J., & Wilson, J. (2012). Volunteer work and Hedonic, Eudemonic and Social Well-Being. *Sociological Forum*, 27(3), 658-681.
- Stadelmann-Steffen, I., & Koller, D. (2014). What Type of Resources? Household Effects and Female Electoral Participation. *Swiss Political Science Review*, 20(4), 529–549.
- Stanley, B. (2015). *Uses and gratifications of temporary social media: A comparison of Snapchat and Facebook*. Fullerton: California State University, Fullerton.
- Stanzani, S. (2020). Trust and civic engagement in the Italian COVID-19 lockdown. *Italian Sociological Review*, 10(3S), 917-935.
- Statista. (2022). *Average daily time spent on social networks by users in the United States from 2018 to 2022 (in minutes)*.
<https://www.statista.com/statistics/1018324/us-users-daily-social-media-minutes/>
- Stefani, S., Prati, G., Tzankova, I., Ricci, E., Albanesi, C., & Cicognani, E. (2021). Gender differences in civic and political engagement and participation among Italian young people. *Social Psychological Bulletin*, 16 (1), 1-25.
doi:10.32872/spb.3887
- Steinvoord, K., & Junge, A. (2019). Does an association exist between socio-economic status and subjective physical, mental and social well-being among early adolescents? *International Journal of Adolescent Medicine and Health*.
<https://doi.org/10.1515/ijamh-2019-0090>
- Stewart, K., & Townley, G. (2020). How far have we come? an integrative review of the current literature on sense of community and well-being. *American Journal of Community Psychology*, 66, 166–189.

- Strage, A. A. (2000). Service-learning: enhancing student learning outcomes in a college-level lecture course. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 5-13.
- Subaşı, D. (2019). *Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Başarısızlık Korkusu İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, Gazi Üniversitesi.
- Sun, X., Chan, D. W., & Chan, L. K. (2016). Self-compassion and psychological well-being among adolescents in Hong Kong: Exploring gender differences. *Personality and Individual Differences*, 101, 288-292.
- Sun, Y., Lin, S., Chung, K. K. H. (2020). University students' perceived peer support and experienced depressive symptoms during the COVID-19 pandemic: The mediating role of emotional well-being. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17 (9308), 1-13.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Syrén, S. M., Kokko, K., Pulkkinen, L., & Pehkonen, J. (2020). Income and mental well-being: personality traits as moderators. *Journal of Happiness Studies*, 21, 547–571. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00076-z>
- Şener, T. (2012). Civic engagement of future teachers. *Procedia Technology*, 1, 4-9.
- Şener, T. (2015). Participation among youth, women, minorities and/or migrants: findings from Turkey, M. Barrett; B. Zani (Eds), *Political and Civic Engagement: Multidisciplinary Perspectives* içinde. Londra: Routledge.
- Şener, T. (2021). *Covid-19 Pandemisi Sürecinde Gençlerin İyilik Halinin Belirlenmesi Araştırması*. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA).
- Şener, G., Öğün Emre, P., & Akyıldız, F. (2015). Türkiye’de Sosyal Medyanın Siyasi Katılıma Etkileri. *Folklor/ Edebiyat*, 21 (83), 75- 98.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Talò, C., Mannarini, T., & Rochira, A. (2014). Sense of community and community participation: a meta-analytic review. *Social Indicators Research*, 117(1), 1-28.
- Tarhan, S., & Bacanlı, H. (2015). Sürekli Umut Ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 1-14.

- Taşdelen, B. (2020). Twitter’da suriyeli mültecilere karşı çevrimiçi nefret söylemi; #suriyelileriistemiyoruz. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(2), 562-575.
- Taşdibi Ünlü, F. (2019). *Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Değeri, Yaşamın Anlamı Ve Sosyal İyi Olmanın Mutluluğu Yordamadaki Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Tatlılıoğlu, K. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelir ve Harcama Düzeyi ile Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Bingöl Üniversitesi Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 1-15.
- Tavits, M. (2008). Representation, corruption, and subjective well-being. *Comparative Political Studies*, 41(12), 1607–1630. doi:10.1177/0010414007308537.
- Taydaş, O. (2018). *Siyasal Karar ve Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Etkinliği*. Konya: Literatürk Academia.
- Telef, B. B. (2013). Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 374-384.
- Temkin, B., & Flores-Ivich, G. (2017). Tipos de participación política y bienestar subjetivo: un estudio mundial. *Estudios Sociológicos*, 35, 319-341.
- Thompson, N. M., Uusberg, A., Gross, J. J., & Chakrabarti, B. (2019). Empathy and emotion regulation: An integrative account. In *Emotion and Cognition. Progress in Brain Research*, (pp. 273-304). Elsevier.
- Tierney, A. M. (1995). Analysis of a new theory of hope and personality as measured by the California Psychological Inventory. *Dissertation Abstracts International*, 55(10-B), 4616.
- Tinto, V. (2006). Research and practice of student retention: What’s next? *Journal of Student Retention*, 8(1), 1–19.
- Tkach, C. T. (2006). Unlocking the treasury of human kindness: Enduring improvements in mood, happiness, and self-evaluations (Doctoral dissertation, University of California, Riverside, 2006). *Dissertation Abstracts International*, 67, 603.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö., & Çapa-Aydın, Y. (2010). Temel Empati Ölçeği Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 174-182.
- Topçu, Ç. (2008). *Siber Zorbalığın Empati, Toplumsal Cinsiyet, Geleneksel Zorbalık, İnternet Kullanımı ve Yetişkin Denetimiyle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Toros, S., & Toros, E. (2022). Social media use and political participation: the Turkish case. *Turkish Studies*, 1-24. DOI: 10.1080/14683849.2021.2023319
- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2019). Media use is linked to lower psychological well-being: evidence from three datasets. *Psychiatric Quarterly*, 90, 311–331. <https://doi.org/10.1007/s11126-019-09630-7>
- Twenge, J. M., Joiner, T. E., Rogers, M. L., & Martin, G. N. (2018). Increases in depressive symptoms, suicide-related outcomes, and suicide rates among U.S. adolescents after 2010 and links to increased new media screen time. *Clinical Psychological Science*, 6, 3–17. doi:10.1177/2167702617723376
- Twenge, J. M., Martin, G. N., & Campbell, W. K. (2018). Decreases in psychological well-being among American adolescents after 2012 and links to screen time during the rise of smartphone technology. *Emotion*, 18(6), 765–780. <https://doi.org/10.1037/emo0000403>
- Tutkun, T. (2013). *Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyi ile Aktif Vatandaşlık Bileşenlerinden Temsili Demokrasiye, Protesto ve Sosyal Değişime Katılım Düzeyi Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Tuzgöl Dost, M. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 132-143.
- Uluç, A. V. (2015). Üniversite Eğitimi Sürecinin Siyasal Davranışa Etkisi: Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileri Örnek Olay İncelemesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 471-483.
- Usta, F. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Olma ve Umut Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Valenzuela, S. (2013). Unpacking the use of social media for protest behavior: The roles of information, opinion expression, and activism. *American Behavioral Scientist*, 57(7), 920–942.
- Valenzuela, S., Park, N., & Kee, K. F. (2009). Is there social capital in a social network site? Facebook use and college students' life satisfaction, trust, and participation. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(4), 875–901.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2007). Online communication and adolescent well-being: testing the stimulation versus the displacement hypothesis. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 1169–1182.
- Valkenburg, P. M., Peter, J., & Schouten, A. P. (2006). Friend networking sites and their relationship to adolescents' wellbeing and social self-esteem. *CyberPsychology & Behavior*, 9(5), 584–590.

- van Deth, J. W. (2001). *Studying political participation: towards a theory of everything?* Presented at European Consortium for Political Research.
- van Doeselaar, L., Klimstra, T. A., Denissen, J. J. A., Branje, S., & Meeus, W. (2018). The role of identity commitments in depressive symptoms and stressful life events in adolescence and young adulthood. *Developmental Psychology*, 54, 950-962. doi:10.1037/dev000047
- van Doeselaar, L., McLean, K. C., Meeus, W., Denissen, J. J. A., & Klimstra, T. A. (2020). Adolescents' identity formation: linking the narrative and the dual cycle approach. *Journal of Youth and Adolescence*, 49, 818-835. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01096-x>
- Venning, A. Elliott, J., Kettler, L., & Wilson, A. (2013). Complete mental health in South Australian Youth: Prevalence, measurement and promotion, In *Mental Well-Being*, Ed. C. Keyes (pp. 29-50). Dordrecht: Springer.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Burns, N. (2005). Family ties: understanding the intergenerational transmission of political participation. In *The Social Logic of Politics: Personal Networks as Contexts for Political Behavior*, Ed. Alan Zuckerman, (pp. 95-114). Philadelphia: Temple University Press.
- Vinayak, S., & Judge, J. (2018). Resilience and empathy as predictors of psychological wellbeing among adolescents. *International Journal of Health Sciences & Research*, 8(4), 192-200.
- Vinson, T., & Ericson, M. (2014). The social dimensions of happiness and life satisfaction of Australians: Evidence from the World Values Survey. *International Journal of Social Welfare*, 23(3), 240-253. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12062>
- Vissenberg, J., d'Haenens, L., & Livingstone, S. (2022). Digital literacy and online resilience as facilitators of young people's well-being? *European Psychologist*, 27(2), 76-85. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000478>
- Vogelgesang, L. J., & Astin, A.W. (2000). Comparing the effects of community service and service-learning. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 7, 25-34.
- Vossen, H. G. M., & Valkenburg, P. M. (2016). Do social media foster or curtail adolescents' empathy? A longitudinal study. *Computers in Human Behavior*, 63, 118- 124.
- Wagaman, M. A. (2011). Social empathy as a framework for adolescent empowerment. *Journal of Social Service Research*, 37, 278-293.
- Wagaman, M. A., & Segal, E. A. (2014). The relationship between empathy and attitudes toward government intervention. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 41(4), 91-112.

- Wang, J., Jackson, L. A., Gaskin, J., & Wang, H. Z. (2014). The effects of Social Networking Site (SNS) use on college students' friendship and well-being. *Computers in Human Behavior*, 37, 229-236. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2014.04.051>.
- Wang, J., & Wang, X. (2012). *Structural Equation Modeling: Applications Using Mplus: methods and applications*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Waterman, A. S. (1993). Two conceptions of happiness: contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 678–691.
- Waterman, A. S. (2007). Doing well: the relationship of identity status to three conceptions of well-being. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 7(4), 289-307.doi: 10.1080/15283480701600769
- We Are Social. (2020). *Digital 2020 Global Overview Report*. Retrieved from: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview>
- Wei, M., Liao, K.Y.H., Ku, T.Y., & Schaffer, P.A. (2011). Attachment, self-compassion, empathy, and subjective well-being among college students and community adults. *Journal of Personality*, 79(1), 191-221.
- Weisskirch, R. S. (2019). Grit applied within: identity and well-being. *Identity*. 19(2), 98-108. DOI: 10.1080/15283488.2019.1604345
- Westholm, A., & Niemi, R. G. (1992). Political institutions and political socialization: a cross-national study. *Comparative Politics*, 25(1), 25–41.
- Wheaton, B., Muthen, B., Alwin, D., F., & Summers, G. (1977). Assessing reliability and stability in panel models. *Sociological Methodology*, 8 (1), 84-136.
- White, E. S. (2021). Parent values, civic participation, and children's volunteering. *Children and Youth Services Review*, 127, 1-11.
- Whiteley, P. (2012) *Political Participation in Britain: The decline and revival of civic culture*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Williams, E. (2020). *College students and their political participation*. Honors Projects. 514. <https://scholarworks.bgsu.edu/honorsprojects/514>
- Williamson, S., Adida, C., Lo, A., Platas, M., Prather, L., & Werfel, S. (2020). *Increasing immigrant inclusion: family history, empathy, and immigration in the United States*. Working Paper No. 20-01.
- Winstone, L., Mars, B., Haworth, C. M. A., & Kidger, J. (2021). Social media use and social connectedness among adolescents in the United Kingdom: a qualitative exploration of displacement and stimulation. *BMC Public Health*, 21 (1736), 1-15.

- Wiseman, Gonzalez & Salyer. (2004). Cross-cultural analysis of students' sense of community, degree of involvement, and educational benefits. *Intercultural Communication Studies XIII*, 1, 173-190.
- Włodarczyk, A., Basabec, N., Páez, D., & Zumeta, L. (2017). Hope and anger as mediators between collective action frames and participation in collective mobilization: the case of 15-M. *Journal of Social and Political Psychology*, 5(1), 200-223.
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128(5), 699-727. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.5.699>
- Wolfinger, R., & Rosenstone, S. J. (1980). *Who votes?*. New Haven: Yale University Press.
- Wong, S. S., & Lim, T. (2009). Hope versus optimism in Singaporean adolescents: contributions to depression in life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 46, 648-652. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2009.01.009>
- Wray-Lake, L., DeHaan, C., Shubert, J., & Ryan, R. (2017). Examining links from civic engagement to daily well-being from a self-determination theory perspective. *Journal of Positive Psychology*, 14(2), 166-177. 10.1080/17439760.2017.1388432
- Wray-Lake, L., Shubert, J., Lin, L., & Starr, L. R. (2019). Examining associations between civic engagement and depressive symptoms from adolescence to young adulthood in a national U.S. sample. *Applied Developmental Science*, 23(2), 1–13.
- Xenos, M., Vromen, A., & Loader, B. D. (2014). The great equalizer? Patterns of social media use and youth political engagement in three advanced democracies. *Information, Communication & Society*, 17, 151-67. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2013.871318>.
- Xu, H., & Liu, S. (2021): Exploring the association between community service participation and identity development among middle adolescents: a study in Hong Kong. *Self and Identity*, 1-21. DOI: 10.1080/15298868.2021.1961853
- Yao, R., Guo, M., & Ye, H. (2018). The mediating effects of hope and loneliness on the relationship between social support and social well-being in the elderly. *Acta Psychologica Sinica*, 50(10), 1151-1158.
- Yaran, K. (2020). *Adölesan Dönemdeki Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk ve Yaşamın Anlamının Akıllı Telefon Bağımlılığına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yazdani, N., Hoyt, L. T., Castro, E. M., & Cohen, A. K. (2022). Sociopolitical influences in early emerging adult college students' pandemic-related civic engagement. *Emerging Adulthood*, 1–7. DOI: 10.1177/21676968221098296 journals.sagepub.com/home/eax

- Yetim, N., & Yetim, Ü. (2014). Sense of community and individual well-being: a research on fulfillment of needs and social capital in the Turkish community. *Social Indicators Research*, 115, 93–115. DOI 10.1007/s11205-012-0210-x
- Yeung, J. W. K., Zhang, Z., & Kim, T. Y. (2018). Volunteering and health benefits in general adults: cumulative effects and forms. *BMC Public Health*, 18(1), 8. <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4561-8>
- Yıldırım, M., & Arslan, G. (2020). Exploring the associations between resilience, dispositional hope, preventive behaviours, subjective well-being, and psychological health among adults during early stage of COVID-19. *Current Psychology* <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01177-2>
- Yılmaz, M. F. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşlarının Problemleri İnternet Kullanımı ve Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yılmaz, V., & Oy, B. (2014). *Türkiye’de Gençler ve Siyasi Katılım: Sosyoekonomik Statü Fark Yaratıyor mu?*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları, No: 5.
- Yoon, H. J., Niles, S., Amundson, N., Smith, B. A., & Mills, L. (2015). The Effects of hope on student engagement, academic performance, and vocational identity. *The Canadian Journal of Career Development*, 14 (1), 34-45.
- Youniss, J., & Yates, M. (1997). *Community service and social responsibility in youth*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Yu, Z., & Chen, L. (2016). Income and well-being: relative income and absolute income weaken negative emotion, but only relative income improves positive emotion. *Frontiers in Psychology*, 7, 2012.
- Yüksek Seçim Kurumu. (2009). <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/SecmenlerinYasDagilimi.pdf>
- Yüksek Seçim Kurumu. (2018). Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçim İstatistikleri. Yurt İçi Seçmen Kütüğüne Kayıtlı Seçmenlerin Yaş Aralığı İstatistiği. Erişim adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/2018-cumhurbaskani-ve-milletvekili-secim-i%CC%87statistikleri/78032>
- Zeidi, F., & Azar, L. (2020). *Öğrencilerin Koronavirüs Salgını Sürecinde Bilgi Edinme Kaynakları ve Uzaktan Eğitim ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi. Erişim Adresi: https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=by_ogrenciacisindan_farnaz_lalah_v2.pdf

- Zhang, W., Chen, Q., McCubbin, H., McCubbin, L., & Foley, S. (2011). Predictors of mental and physical health: Individual and neighborhood levels of education, social well-being, and ethnicity. *Health & Place*, 17, 238–247.
- Zubieta, E., & Delfino, G. (2010). Satisfacción con la vida, bienestar psicológico y bienestar social en estudiantes universitarios de Buenos Aires. *Anuario de Investigaciones*, 17, 277–283.
- Zubieta, E., Muratori, M., & Fernández, O. (2012). Bienestar subjetivo y psicosocial: explorando diferencias de género. *Salud e Sociedad*, 3, 66–76.
- Zukin, C., Keeter, S., Andolina, M., Jenkins, K. & Delli Carpini, M. X. (2006). *A new engagement? political participation, civic life and the changing American citizen*. New York: Oxford University Press.
- Zúñiga, H. G., Jung, N. & Valenzuela, S. (2012). Social media use for news and individuals' social capital, civic engagement and political participation. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 17(3), 319–336.
<https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2012.01574>

EKLER

EK 1. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 12/02/2021

Toplantı Sayısı : 3

Karar Sayısı : 59

59-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Gülşah Sevinç**'in "Beliren Yetişkinlerin umut, Empati, Kimlik Süreçleri, Topluluk Duygusu ve Dijital Okuryazarlıkları ile İyi Oluşları Arasında Katılımın Aracılık Rolü" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Gülşah Sevinç**'in "Beliren Yetişkinlerin umut, Empati, Kimlik Süreçleri, Topluluk Duygusu ve Dijital Okuryazarlıkları ile İyi Oluşları Arasında Katılımın Aracılık Rolü" başlıklı tezinin araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcılar,

Bu araştırma Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi Gülşah Sevinç'in Doç. Dr. Tülin Şener danışmanlığında yürüttüğü “Beliren Yetişkinlerin Kimlik Süreçleri, Topluluk Duygusu, Umut, Empati ve Dijital Okuryazarlıkları ile İyi Oluşları arasında Katılımın Aracı Rolü” başlıklı doktora tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir.

Araştırmanın amacı beliren yetişkinlerde çeşitli değişkenler ile iyi oluş arasında katılımın aracılık rolünün incelenmesidir. Araştırmaya 18-25 yaş arasında bulunan gençlerin katılması beklenmektedir. Bu amaçla siz değerli gençlere bazı ölçekler uygulanacaktır ve sizden bu ölçeklerde yer alan soruları içtenlikle ve hiçbir maddeyi boş bırakmadan doldurmanız istenmektedir. Maddelere vereceğiniz samimi yanıtlar araştırmanın bilimsel geçerliği için çok önemlidir.

Ölçeklerin doldurulması yaklaşık 20 dakika sürmektedir. Anket boyunca ad, soyad ve diğer kimlik bilgilerinize ilişkin hiçbir soru yer almamaktadır. Ölçeklerdeki maddelere verdiğiniz yanıtlar kesinlikle gizli tutulacak; yalnızca araştırmacılar tarafından değerlendirilerek bilimsel amaçla kullanılacaktır. Ayrıca bu formda hiçbir şekilde tanımlayıcı ve katılımcıları ayırt edici bilgi toplanmamaktadır.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ölçekler genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları kapsamamaktadır. Ancak katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz ölçekleri doldurmayı yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz.

Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için ..... ile iletişim kurabilirsiniz.

Vakit ayırdığınız ve araştırmamıza katkı sağladığınız için teşekkür ederiz.

Gülşah Sevinç

Doç.Dr. Tülin Şener

Yukarıda araştırma ile ilgili yapılan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken açıklamayı okudum. ☐

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

EK 3. Kişisel Bilgi Formu

1. Doğum yılınız

2. Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( ) Erkek ( ) Diğer

3. Öğrenim gördüğünüz Üniversite/Fakülte :

.....

4. Öğrenim gördüğünüz Program :

5. Üniversitede kaçınıcı yılınız :

a. 1

b. 2

c. 3

d. 4

e. 5 ve üzeri

6. Genel not ortalamanız

a. AA/ 90-100/ 4

b. BA/ 85-89/ 3.5

c. BB/ 80-84/ 3

d. CB/ 75-79/ 2.5

e. CC/ 70-74/ 2

f. DC/ 65-69/ 1.5

g. DD/ 60-64/ 1

h. FD/50-59/ 0.5

i. FF/ 0-49/ 0

6. Annenizin öğrenim düzeyi;

( ) Okuma-yazma bilmiyor. ( ) Okuma-yazma biliyor.

( ) İlköğretim I. kademe (İlkokul) ( ) İlköğretim II. kademe (Ortaokul)

( ) Ortaöğretim (Lise) ( ) Yüksekokul ya da üniversite ( ) Yüksek lisans ya da doktora

7. Babanızın öğrenim düzeyi:

( ) Okuma-yazma bilmiyor. ( ) Okuma-yazma biliyor.

( ) İlköğretim I. kademe (İlkokul) ( ) İlköğretim II. kademe (Ortaokul)

( ) Ortaöğretim (Lise) ( ) Yüksekokul ya da üniversite ( ) Yüksek lisans ya da doktora

8. Ailenizin aylık ortalama gelir düzeyi (Ailenin tüm gelirlerini dikkate alınız: Kira, maaş, tarım geliri, ek gelir vb);

( ) 0 - 2825 TL arası

( ) 2826-4999 TL arası

( ) 5000- 7999 TL arası

( ) 8000- 14900 TL arası

( ) 15000-29999 TL

( ) 30000 ve üstü

9. Nerede ikamet ediyorsunuz?

( ) Yurt

( ) Evde yalnız

( ) Evde arkadaşla

( ) Evde aile ile

( ) Diğer (lütfen belirtin .....)

EK 4. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği

Aşağıda sizin kendinizi tanımlamanıza ilişkin 25 ifade bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne kadar tanımladığını, ifadenin yanında verilen kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. Her ifade için yalnızca bir kutucuğu işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum/Ne katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Yaşamımda izleyeceğim yöne karar verdim.					
2. Gelecekte yapacaklarımla ilgili planlarım var.					
3. Yaşamımda hangi yolu izleyeceğimi biliyorum.					
4. Gelecekte yapacaklarıma ilişkin düşüncem var.					
5. Yaşamımda ne yapacağım konusunda seçimimi yaptım.					
6. Yaşantımda izleyebileceğim farklı yollar hakkında etkin biçimde düşünürüm.					
7. Gelecekte yapabileceğim farklı şeyler hakkında düşünürüm.					
8. Bana uyabilecek birtakım farklı yaşam biçimlerini göz önünde bulunduruyorum.					
9. İzleyebileceğim farklı amaçlar hakkında düşünürüm.					
10. Benim için iyi olabilecek farklı yaşam biçimleri hakkında düşünüyorum.					
11. Yaşamda gerçekten elde etmek istediklerim konusunda kuşkularım var.					
12. Gelecekte yapmak istediklerim konusunda endişeliyim.					

13. Yaşamımda izlemek istediğim yönü arayıp duruyorum.					
14. Yaşamımın ne yönde olması gerektiğini merak edip duruyorum.					
15. Yaşamımda izleyeceğim yönü düşünmemek benim için zor.					
16. Gelecekle ilgili planlarım, gerçek ilgi ve değerlerimle örtüşüyor.					
17. Gelecekle ilgili planlarım bana güven veriyor.					
18. Gelecekle ilgili planlarımın olması, kendime güven duymamı sağlıyor.					
19. Yaşamıma vermek istediğim yönün bana gerçekten uygun olacağını hissediyorum.					
20. Gelecekle ilgili planlarımın benim için doğru olduğundan eminim.					
21. Gelecek için yaptığım planlar üzerine düşünürüm.					
22. Gelecekle ilgili yapmış olduğum planlar hakkında başkalarıyla konuşurum.					
23. Yaşamım için belirlediğim hedeflerin bana gerçekten uyup uymadığını düşünürüm.					
24. Yaşamımda izlemeyi planladığım belli yön hakkında başkalarının ne düşündüğünü anlamaya çalışırım.					
25. Gelecek planlarımın gerçekten ne istediğimle uyushup uyuşmadığını düşünürüm.					

EK 5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

Aşağıda katılıp ya da katılamayacağınız 8 ifade vardır. Her bir madde için uygun olan cevabınızı belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürdürüyorum							
2.Sosyal ilişkilerim destekleyici ve tatmin edicidir							
3.Günlük aktivitelere bağlı ve ilgiliyim							
4.Başkalarının mutlu ve iyi olmasına aktif olarak katkıda bulunurum							
5.Benim için önemli olan etkinliklerde yetenekli ve yeterliyim							
6.Ben iyi bir insanım ve iyi bir hayat yaşıyorum							
7.Geleceğim hakkında iyimserim.							
8.İnsanlar bana saygı duyar.							

EK 6. Sosyal İyi Olma Ölçeği

Değerli katılımcı aşağıda yer alan 15 maddenin karşısında bulunan 1-7 arasındaki rakamları size uygun şekliyle (X) işaretleyiniz **(1)=Kesinlikle Katılmıyorum, (2)=Önemli ölçüde katılmıyorum, (3)=Çok az katılmıyorum, (4)=Kararsızım, (5)=Bazen Katılıyorum, (6)=Önemli ölçüde katılıyorum, (7)=Kesinlikle katılıyorum** anlamına gelmektedir.

	1	2	3	4	5	6	7
1.Dünya bana fazla karmaşık geliyor.							
2. Kendimi hiçbir gruba ait hissetmiyorum.							
3. Bana iyilik yapan insanlar karşılığını beklemezler.							
4. Dünyaya katabileceğim değerli bir şeyler var.							
5. Dünya herkes için daha iyiye gidiyor.							
6. Kendimi çevremdeki insanlara yakın hissediyorum.							
7. Yaptığım şeylerin çevreme hiçbir yararı yok.							
8. Dünyada neler olup bittiğine anlam veremiyorum.							
9. Hiçbir toplumsal ilerleme olmuyor.							
10. İnsanlar diğer insanların sorunlarını umursamıyorlar.							
11.Çevremdeki insanlar benim için bir rahatlık kaynağıdır.							
12. Yaşadığım çevrede olacakları tahmin edebilmek benim için çok zor değildir.							
13. İçinde bulunduğum toplum benim gibi insanları için yeterince ilerlemiyor.							
14. İnsanların nazık olduğuna inanıyorum.							
15. Topluma katkı sağlayacak önemli bir şeyim yok.							

EK 7. Anne Babaların Toplumsal Katılımı

Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi “kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. Annem / Babam toplumda etkin kişilerdir.					
2. Annem / Babam yerel çalışmalarda etkin kişilerdir (okul-aile birliği, tüketici derneği, kooperatif vb.)					
3. Annem / Babam yaşadıkları yerde gönüllü çalışmalar yaparlar.					

EK 8. Dijital Okuryazarlık Ölçeği

Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi “kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıtlayınız.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak hoşuma gider.					
2. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak daha iyi öğrenirim.					
3. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek daha ilgi çekicidir.					
4. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek beni daha motive eder.					
5. Öğrenme etkinliklerim için arkadaşlarımdan sıklıkla İnternet aracılığıyla (Skype, Face ve Bloglar vb) yardım alırım.					
6. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek özyönetimli ve bağımsız olmamı sağlar.					
7.Karşılaştığım teknik problemleri nasıl çözeceğimi bilirim.					
8. Yeni teknolojilerin kullanımını kolaylıkla öğrenebilirim.					
9. Önemli olduğunu düşündüğüm yeni teknolojilere ayak uydurabilirim.					
10. Birçok farklı teknoloji hakkında bilgim var.					

11.Öğrenmede ve yeni şeyler oluşturmada (Sunumlar, dijital hikâyeler, wikiler, bloglar vb) bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak için gerekli olan teknik becerilere sahibim.					
12. İnternette bilgi elde etmeye yönelik araştırma ve değerlendirme becerilerime güvenirim.					
13. Öğrenme sürecinde mobil teknolojilerin (Cep telefonları, PDAs, İpadler, akıllı telefonlar vb.) kullanım potansiyeli yüksektir.					
14. Öğretmenlerim ders anlatırken bilgi ve iletişim teknolojilerini daha çok kullanmalıdır.					
15.Bilgi ve iletişim teknolojileri proje çalışmalarında ve diğer öğrenme etkinliklerinde arkadaşlarım ile daha iyi işbirliği içinde çalışmamı sağlar.					
16. Bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerim iyidir.					
17. İnternet tabanlı aktivitelerle ilgili konuları (Örn; siber güvenlik, eser hırsızlığı, araştırma konuları vb) bilirim.					

EK 9. Sürekli Umut Ölçeği

Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi “kesinlikle doğru, çoğunlukla doğru, oldukça doğru, biraz doğru, biraz yanlış, oldukça yanlış, çoğunlukla yanlış, kesinlikle yanlış” seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıtlayınız.

	Kesinlikle yanlış (1)	Çoğunlukla yanlış (2)	Oldukça yanlış (3)	Biraz yanlış (4)	Biraz doğru (5)	Oldukça doğru (6)	Çoğunlukla doğru (7)	Kesinlikle doğru (8)
1. Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için pek çok yol düşünebilirim.								
2. Enerjik bir biçimde amaçlarıma ulaşmaya çalışırım.								
3. Çoğu zaman kendimi yorgun hissederim.								
4. Bir problemin birçok çözüm yolu vardır.								
5. Tartışmalarda kolayca yenik düşerim.								
6. Hayatta önem verdiğim şeylere ulaşmak için pek çok yol düşünebilirim.								
7. Sağlığım için endişelenirim.								
8. Başkalarının ümitsizliğe kapıldığı durumlarda bile sorunu çözecek bir yol bulabileceğimi bilirim.								
9. Geçmiş yaşantılarım beni geleceğe iyi hazırladı.								
10. Hayatta oldukça başarılıyım.								
11. Genellikle endişelenecek bir şeyler bulurum.								
12. Kendim için koyduğum hedeflere ulaşırım.								

EK 10. Temel Empati Ölçeği

Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi “kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıtlayınız.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1) Arkadaşımın duyguları beni pek etkilemez.					
2) Üzgün olan bir arkadaşımınla vakit geçirdikten sonra genellikle üzgün hissederim.					
3) Arkadaşım başarılı olduğunda onun ne kadar mutlu olduğunu anlayabilirim.					
4) İyi bir korku filmindeki karakterleri izleyince korkarım.					
5) Başkalarının duygularından hemen etkilenirim.					
6) Arkadaşlarımın korktuğunu anlamakta güçlük çekerim.					
7) Başka insanları ağlarken gördüğümde üzülmem.					
8) Başka insanların ne hissettikleri beni çok fazla ilgilendirmez.					
9) Birisi kendini kötü hissettiğinde onun neler hissettiğini genellikle anlayabilirim.					
10) Arkadaşlarımın korktuğunu genellikle anlarım.					
11) Televizyonda ya da filmlerde üzüntülü bir şeyler izlerken çoğunlukla ben de üzülürüm.					

12) İnsanların ne hissettiğini çoğunlukla onlar bana söylemeden anlayabilirim.					
13) Kızgın birini görmek hislerimi etkilemez.					
14) İnsanların neşeli olduğunu genellikle anlarım.					
15) Bir şeylerden korkmuş arkadaşlarımla birlikteyken ben de korkarım.					
16) Arkadaşımın kızgın olduğunu genellikle hemen fark ederim.					
17) Arkadaşlarımla hissettiklerine çoğunlukla kendimi kaptırırım.					
18) Arkadaşımın mutsuzluğu bana hiçbir şey hissettirmez.					

EK 11. Sosyal Empati Ölçeği

Yönerge: Aşağıda bazı ifadeler yer almaktadır. Her ifadenin karşısında bulunan (1) Hiçbir Zaman, (2) Nadiren, (3) Ara Sıra, (4) Sık Sık, (5) Çoğunlukla, (6) Her Zaman anlamına gelmektedir. Sizi en iyi tanımlayan seçeneğin karşısındaki numarayı işaretlemeniz beklenmektedir.

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara Sıra	Sık Sık	Çoğunlukla	Her Zaman
1) Bana bir faydası olmasa bile başkalarına yardım ederim.						
2) Hem kendi görüşümü hem de bir başkasının görüşünü aynı anda düşünebilirim.						
3) İnsanların benim hakkımda ne düşündüğünü fark ederim.						
4) Hediye alan bir kişinin mutlu olduğunu gördüğümde ben de mutlu olurum.						
5) Benden farklı ırk ve etnik kökendeki birine yardım etmekte rahatım.						
6) Diğer insanların duygularını anlamakta iyiyimdir.						
7) İnsanların duygularını fark ederim.						
8) Siyasi görüşlerine katılmadığım insanları anlamanın önemli olduğunu düşünürüm.						
9) Yanımdaki kişi kötü bir haber aldığımda, o anda ben de üzülürüm.						

10) Yoğun bir duygu yaşayan birini gördüğümde, ne hissettiğini doğru olarak belirleyebilirim.						
11) Ayrımcılıkla karşı karşıya kalmış insanların, yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen strese maruz kaldıklarına inanırım.						
12) Nasıl hissettiğimi başkalarına açıklayabilirim.						
13) Kahkahaları duymak beni gülümsetir.						
14) Kendi duygularımla başkalarının duyguları arasındaki farkı söyleyebilirim.						
15) Devletin azınlıkların haklarını koruması gerektiğine inanırım.						

EK 12. Topluluk Duygusu Ölçeği

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Bu şehirde yaşayan insanlar birbirine destek olurlar.					
2. Bu şehirde yaşayan diğer ergenlerle birlikte çok zaman geçiririm.					
3. Bu şehirde yaşayan birçok insan birbirine yardım etmeye isteklidir.					
4. Bu şehirde yaşayan insanlar işlerini kolaylaştırmak için birlikte çalışırlar.					
5. Kendimi, bu şehre ait hissediyorum.					
6. Ne zaman konuşmak istesem, şehrimde birilerini bulabilirim.					
7. Bu şehirde gençler için yeterli iş olanağı bulunmaktadır.					
8. Bu şehirde gençlerin birbiriyle tanışabileceği uygun ortamlar bulunmaktadır.					
9. Bu şehirde diğer ergenlerle yaşamaktan mutluyum.					
10. Yaşadığım şehrin, diğer şehirlere göre birçok avantajı vardır.					
11. Bu şehirde, benim gibi gençlerin ilgisini çekecek pek çok iş imkanı vardır.					
12. Bu şehrin yaşamak için iyi bir yer olduğunu düşünüyorum.					
13. İnsanların, toplum yararına gerektiği gibi çalışmayan şeyleri değiştirebileceğini düşünüyorum.					
14. Gerçekten, konuya daha fazla eğilirsek bu şehirde yaşayan gençler için bazı şeyleri değiştirebilmemizin mümkün olduğunu düşünüyorum.					
15. Burada yaşayan insanlar organize oldukları takdirde hedeflerine ulaşabilme şansına sahip olurlar.					

16. Biz gençlere bir şans verilseydi, şehrimiz için özel bir şeyler organize edebileceğimizi düşünüyorum.					
17. Bu şehirde, diğer gençlerle deneyimlerimizi ve ilgi alanlarımızı paylaşabileceğimizi düşünüyorum.					
18. Burası hoş bir şehirdir.					
19. Bu şehirde gençler eğlenmek için pek çok imkana sahiptir.					
20. Şehrimdeki insanlar birbirleriyle işbirliği halindedir.					

EK 13. Sosyal Medya Kullanımı

Bu anket kapsamında sosyal medya ortamları ile Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, Google gibi ortamlar kastedilmektedir.

1. Sosyal medyayı haftada ne sıklıkla kullanırsınız?

- a. Hiç
- b. Haftada 1-2 kere
- c. Her gün 1 kere
- d. Günde 5 kereden fazla
- e. Günde 10 kereden fazla

2. Sosyal medyayı gün içinde kaç saat kullanırsınız?

- a. 8 saatten fazla
- b. 5-8 saat
- c. 3-5 saat
- d. 1-3 saat
- e. 1 saatten az

EK 14. Toplumsal ve Siyasi Katılım Ölçeği (Tskö)

İnsanlar önemli yerel, çevresel ve siyasi konularda fikirlerini ifade edebilir. Bunu da farklı etkinliklerde bulunarak yapabilir. Siz Covid-19'a bağlı salgın öncesindeki 1 yıl içerisinde aşağıdaki etkinliklerden herhangi birini yaptınız mı?

	1 Hiçbir zaman	2 Çok nadiren	3 Zaman zaman	4 Sıklıkla	5 Çoğu zaman
1. İmza kampanyasına katıldım.					
2. Gösteri ya da greve katıldım.					
3. Siyasi, etik ya da çevresel nedenlerle bir ürünü boykot ettim ya da destek vermek için satın aldım.					
4. Siyasi mesaj içeren bir rozet ya da kurdele taktım/ tişört giydim.					
5. Toplumsal önemi olan bir konuda (çocuklar/yaşlılar/ mülteciler/diğer yardıma muhtaç bireyler/gençlik teşkilatı, vb.) gönüllü oldum veya çalıştım.					
6. Toplumsal ya da siyasi bir amaç doğrultusunda konsere/ hayır etkinliğine katıldım.					
7. Toplumsal fayda için bağışta bulundum.					
8. Sosyal medya uygulamalarını kullanarak (Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp, Telegram, vb.) insanlarla sosyal veya siyasi içerikli haber, müzik ya da video paylaştım.					

9. Sosyal medya uygulamalarını kullanarak toplumsal ya da siyasi konularla ilgili tartışmalarda görüşümü bildirdim.					
10. İnternet ortamında gerçekleştirilen protesto/boykota katıldım.					
11. Sosyal medya uygulamalarını kullanarak toplumsal ya da siyasi konuların ele alındığı bir gruba katıldım (örneğin Facebook grupları, Clubhouse odaları).					
12. Duvarlara siyasi içerikli mesajlar yapıştırdım ya da grafitiler çizdim.					
13. Bir bina ya da kamusal alanın işgalinde yer aldım.					
14. Polis ya da siyasi olarak karşıt bir grupla fiziksel arbedenin olduğu siyasi bir etkinliğe katıldım.					
15. Siyasi bir parti ya da aday için çalıştım.					
16. Bir sorunu bildirmek ya da çözmek amacıyla bir politikacı ya da kamu görevlisi ile iletişime geçtim (örneğin e-posta yazarak, Instagram hesabından mesaj atarak, Twitter’da etiketleyerek vs.).					
17. Bir siyasi grup ya da teşkilatı desteklemek amacıyla para bağışında bulundum.					
18.İnternet ortamında siyasi içerik (mesaj, video, web sayfası, blog yazısı) ürettim.					

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Beliren Yetişkinlerin Kimlik Süreçleri, Topluluk Duygusu, Umut, Empati ve Dijital Okuryazarlıkları ile İyi Oluşları Arasında Katılımın Aracılık Rolü” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 02.06.2022
Gönderim Numarası	: 1849028067
Sayfa Sayısı	: 183
Sözcük Sayısı	: 51810
Karakter Sayısı	: 367984
Benzerlik Oranı	: %5
Savunma Tarihi	: 16.06.2022

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Gülşah SEVİNÇ

Tarih: 02.06.2022

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Gülşah Sevinç

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
İngilizce Okutmanı	İstanbul Kavram Meslek Yüksekokulu	2007-2009
Mütercim	Devlet Personel Başkanlığı	2010-2020
Mütercim	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	2020-2022

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Çeviribilim	Boğaziçi Üniversitesi	2003-2007
Lisans	İspanyol Dili ve Edebiyatı	İstanbul Üniversitesi	2008-2010
Yüksek Lisans	Eğitim Psikolojisi	Ankara Üniversitesi	2011-2016
Doktora	Eğitim Psikolojisi	Ankara Üniversitesi	2016-2022

Yayınlar:

Kitap bölümü:

Sevinç, G. (2019). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunda Bibliyoterapinin Kullanımı. Ed. Şebnem Soysal Acar, *Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu, Ruh Sağlığı Çalışanları, Alan Uzmanları, Öğrenciler ve Aileler İçin Kuramdan Uygulamaya* içinde, (pp. 702-731), Nobel Yayıncılık.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler:

Sevinç, G., ve Şener, T. (2020). *Mediating Role of Participation between Well-Being, and Identity Processes, Sense of Community, Hope, Empathy and Digital Literacy of Emerging Adults*. Paper presented at SSEA Conference 2021.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında yayınlanan bildiriler:

Sevinç, G. (2019). *Beliren Yetişkinlik Döneminde Bulunan Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma ile Üniversiteye Uyum Arasındaki İlişki*. EJER 2019 Kongresi.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan posterler:

Sevinç, G., & Özyeter, N. T. (2021). Türkiye'deki Öğretmenlerin Öz Yeterlik ve Tükenmişlikleri Arasındaki İlişkide Psikolojik Sağlamlığın Rolü. IV. Sosyal Psikoloji Kongresi, İzmir.

Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler:

Sevinç, G., ve Şener, T. (2018). Güvenli Bağlanma Düzeyi ve Benlik Kurguları İle Üniversiteye Yeni Başlayan Öğrencilerin Uyum Arasındaki İlişki. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(3), 306-324.

Sevinç, G. (2019). Ruh Sağlığını Okuma Yoluyla İyileştirme: Bibliyoterapi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 11(4), 483-495.

Sevinç, G. (2019). A Review on the Neo-Piagetian Theory of Cognitive Development. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 52(2), 611-631.

Sevinç, G. (2019). Beliren Yetişkinlik Döneminde Bulunan Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma ile Üniversiteye Uyum Arasındaki İlişki. *EJER Dergisi*, 530-542.

Sevinç, G. (2019). Ölüm ve Bibliyoterapi: Okul Öncesi Dönemde Faydalanılabilecek Çocuk Kitaplarına Yönelik bir İçerik Analizi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(55), 1213-1246.

Çeviri eser/bölümler:

Lancer, D. (2018). *Eş Bağımlılık For Dummies* (Çev. G. Sevinç). Nobel Yayınevi.

Sevinç, G., & Soysal Acar, A. Ş. (2019). Bölüm 5: Sosyal Biliş. *Gelişimsel Değerlendirme* içinde, (pp.113-135), Ankara: Hipokrat Yayıncılık.

Diğer Akademik Etkinlikler ve Eğitimler

Bilişsel Davranışçı Terapi Temel Eğitimi, 2017, Bilişsel ve Davranışçı Psikoterapiler Derneği, Ankara.